V. BLĂNARU - FLAMURĂ

MERCENARII INFERNULUI

Incredibile întâmplări din Gulagurile românești

PUȘCĂRIILE

Jilava - Canal - Aiud

V. BLĂNARU — FLAMURA

MERCENARII INFERNULUI
Blestemul dosarelor
Incredibile Întâmplări din Gulagurile românești
— 1999 —

NOTA EDITURII

În acest zbuciumat sfârșit de mileniu, una din problemele politico-sociale cele mai discutate, în formele prea mult controversate, este, și rămâne încă, așa-zisa **„Legea Ticu Dumitrescu”,** *adică* **„Proiectul de Lege al deconspirării Securităţii comuniste”.**

Editura ELISA VAROS încearcă prin tipărirea cestei lucrări să arate fapte **şi întâmplări incredibile,** *cum în temniţele comuniste din perioada* **„Socialismului biruitor”** *s-au dat adevărate și sângeroase* **„bătălii”** *pentru întocmirea unor asemenea* **„dosare”.**

Autorul acestei lucrări, fost condamnat la moarte, trecând și el printr-o atare **„bătălie”** *numită de el* **„Blestemul Dosarelor”,** *iar pe torţionarii dosarelor* **„Mercenarii Infernului”,** *ne prezintă câteva momente prin care cititorul va reuși să înţeleagă necesitatea deconspirării acestor dosare și punerea lor în adevărata lumină. Mai ales dosarele mercenarilor din temniţele și lagărele de muncă.*

Marele gânditor francez Voltaire obișnuia să spună:

„Cu toţii iubim adevărul și facem din aceasta o virtute, pentru că e interesul nostru să nu fim înșelaţi. Minciuna o socotim cu atât mai infamă, cu cât e, din toate faptele rele, cea mai lesne de ascuns și cea mai ușor de făptuit…”

Iată, aşadar, de ce trebuie să știm prin adevăr, ca virtute cardinală, toate faptele rele care au împovărat conștiinţa românească a „Babilonului XX”.

Aceasta spre a nu fi în acordul lui Voltaire spunând:

„Pascal considera lumea întreagă ca o adunătură de canalii și de nenorociţi, creaţi pentru a fi aruncaţi în iad…”

Dacă marele Pascal a **considerat lumea întreagă o adunătură de canalii,** *noi ne încumetăm a spune că a greșit. Și aceasta o vom constata-o citind cele trei volume din* **„Incredibile întâmplări din Gulagurile românești”.**

Editori
Vasile și Elena SORA

În loc de prefaţă

Dorim ca acest *cuvânt introductiv* din prezenta lucrare să scoată în evidenţă nu numai calvarul suferinţelor îndurate în temniţele și lagărele staliniste, ci și calvarul îndurat de către românii, acei români buni din afara acestor iaduri comuniste.

Mă refer aici la distinșii și curajoșii mei nepoţi și prieteni:

Maria și Vasile Forminte din Câmpulungul Bucovinei.

Iată despre ce anume este vorba:

Atât în perioada din 1954 și 1958, este perioada acelui aşa-zis *„domiciliu forţat”* dintre cele două arestări și detenţii, adică 1949 — 1954 și 1958 — 1964. Într-o perioadă de peste trei decenii, ani în care organele de securitate ale generalului

Nicolski și ale colonelului Dulgheru, m-au avut în strictă urmărire și control. Din cauză că întreaga mea familie s-a găsit la un moment dat în atenţia diabolică a acestor vigilenţi torţionari stalinişti, am fost nevoit la Câmpulung, vara, să-mi găsesc un domiciliu mai puţin în spaţiul vizual al securiștilor.

Și l-am găsit la nepoţii mei din strada Tudor Vladimirescu. Și pentru că nu aveam astâmpăr, chiar într-un regim diabolic de prigoană, să stau ascuns fără nicio activitate anticomunistă, m-am hotărât să scriu. În peste treizeci de ani am scris mii de pagini; sunt, unele, paginile editate acum. Dar pentru că aceste pagini scrise trebuiau bine ascunse, nepotul meu Vasile Forminte în deplin acord cu Mana, mi-a construit în podul casei un adăpost în care treizeci de ani mi-am ascuns paginile scrise împotriva comunismului. Dacă s-ar fi întâmplat ca acest fapt subversiv să fie descoperit, cititorul îşi poate imagina ce ar fi urmat pentru familia Forminte. E imperios necesar să subliniez că mare parte din acea perioadă copiii nepoţilor mei erau în perioada de școlarizare: Fana la liceu, iar Vasilică (Vali) la școala militară de ofiţeri. Totodată e necesar să arăt că în acea cumplită perioadă, Emilian Forminte, fratele mai mic al nepotului meu Vasile Forminte, se găsea arestat și condamnat pentru activitate contra revoluţionară în cadrul unei organizaţii legionare anticomuniste.

N-am știut cum să-mi arăt nepoţilor mei curajoși mulţumirea pentru că și-au riscat pentru mine libertatea și poate chiar viaţa. Decât doar printr-o scrisoare, cu data de 22 martie 1979, în care (fără a pomeni ceva despre lada din pod) le-am mulţumit pentru binele făcut.

Reproduc din această scrisoare câteva fragmente, după cum urmează:

PRIETENII MEI DRAGI ȘI BUNI,

Scrisoarea de la voi, scrisă la 10 martie, am primit-o ieri, vineri 15 III-a 1979. Când te gândești că există scrisori, chiar în era atomică a vitezelor în spaţiul cosmic, care „călătoresc” de la Baia Mare la Mizil în 5 — 6 ani, cinci zile înseamnă totuși un mare record de viteză. Să ne mulţumim cu cele 5 zile. Închipuindu-ne că, oricum, n-avem ghinionul corespondenţilor de la B.M. și M.

Am citit rândurile voastre de mai multe ori. Vă mulţumesc pentru veștile comunicate. Unele sunt triste — boala socrului lui Sandu Băncescu —, altele îmbucurătoare. De

exemplu, baia va fi o minune cerească. Este, într-adevăr, o mare și importantă realizare a voastră pe lângă atâtea alte realizări, și un mod în plus pentru ca cei ce vă știu să preţuiască eforturile de a face binele și a vă stima cum se cuvine.

N-am să pot răspunde la toate ideile și constatările desprinse din conţinutul frumoasei voastre scrisori. Ci mă voi opri numai asupra unui singur aspect, acela care dă amintirilor o notă de tristeţe, de nostalgie și care, și mie, întorcându-mă la anii din urmă, mi-a stors un izvor de lacrimi.

Este foarte adevărat că în prezent, datorită emoţiilor din trecut, sistemul meu nervos nu-i în stare să înregistreze nici cel mai mic sentiment de jale fără lacrimi, fără ca plânsul să apară în locul indiferenţei și să-mi solicite inima până la durere. De aceea, evit, pe cât posibil, asemenea momente. Le ocolesc, fiindcă într-un anumit fel, ele îmi pot fi fatale. Am ajuns ca orice emoţie — și emoţiile de bucurie și acelea provenite dintr-o supărare — să constituie pentru mine un pericol. Pare un lucru ciudat, dar acesta-i adevărul.

De data asta însă, citind rândurile voastre, am fost plăcut emoţionat. Și fiecare lacrimă a însemnat un moment din trecutul nostru atât de zbuciumat și, uneori, atât de deosebit.

Zbucium, trudă, calvar și hulă, dar aveam o mare calitate, aceea de a fi tineri și de a avea o credinţă, anume că și zbuciumul și calvarul și hula oamenilor, și nedreptăţile lor, toate la un loc pot fi înfrânte când ţi-e pasul sigur, mintea luminată, drumul curat și conștiinţa împăcată.

*Îmi amintesc — e adevărat, peste câteva luni va fi un pătrar de veac —, când m-am înapoiat din „Golgota iluziilor” și ajuns în orășelul copilăriei mele, v-am făcut prima vizită pe Deia, cum spui tu „*în vârful dealului, într-o casă pustie, unde vântul bătea crengile de brad în geam și parcă urla a pustiu, a uriciune, a groază*…”*

Voi — mă refer tot la spusele tale — eraţi amândoi părăsiţi de toţi, ca două frunze bătute de ploi și vânt; eu mă întorceam din Infernul lui Dante, aveam gândurile răvășite, trupul strivit, mintea ca un ocean în furtună. Ajunsesem să mă ducă gândul la sinucidere… Căci și eu aveam impresia că sunt părăsit de toţi, un izgonit, mult mai rău ca o frunză bătută de vânt.

Când am intrat în casa voastră, acolo în vârful acela de deal, mi s-a părut că am trecut pragul unui palat. Că sunt într-un colţ de rai, iar pe voi v-am văzut ca pe niște îngeri. Nu râdeţi. Nu glumesc, așa mi s-a părut. Probabil am făcut imediat comparaţia între căsuţa voastră „pustie” și „casele” de pe Golgota iluziilor, *între voi, nepoţii mei și „oamenii” pe care îi lăsasem în „casele” acele de pază a celulelor…*

Nu-mi aduc aminte prea multe amănunte de atunci. Știu însă bine că aveam mare nevoie de inima caldă a unor oameni adevăraţi, a unor prieteni. Îmi lipsea aceasta, cum ani de zile îmi lipsiseră aerul, soarele, liniștea, cerul, lumina și o vorbă fără injurii…

Și la voi am găsit această inimă caldă!

Eraţi tineri. Niște copii. Aveaţi cugetul clar și o nestăpânită dorinţă de a face bine. E așa de greu să găsești asemenea oameni. Eu v-am găsit, v-am ales pe voi ca pe cei mai buni dintre buni. Și n-am greșit. Și totdeauna am fost mândru de prietenia voastră.

Nu știu dacă apariţia mea — cum spui tu —, „ca o fantomă”, v-a fost de vreun folos.

Nici dacă și cum v-am ajutat să vă duceţi crucea vieţii, să ajungeţi în vârful piramidei. Cred, mai degrabă, că v-aţi ajutat singuri. Că totul aţi realizat prin voi și că Dumnezeu este cel care, alături de marea voastră dorinţă de a face binele v-a fost primul sfătuitor și adevăratul sprijin. Eu v-am fost prieten doar, am vrut să fiu cât mai aproape de voi, să clădim împreună un monument al adevăratei prietenii și nimic, nici măcar cu vorba, să nu pună în umbră această prietenie.

În alt loc, în scrisoarea primită, citesc următoarea frază:

„Realizându-ne pe noi, realizând copiii, opera cea mai de preţ a părinţilor".

Aici, la acest capitol, daţi-mi voie să spun și eu câteva cuvinte. O părere. Mai mult decât aţi făcut voi pentru copiii voștri, pentru viitorul lor, pentru pâinea lor cea de toate zilele, nu cred că se putea. Le-aţi dat totul. Tot ce putea să dea niște părinţii ideali unor copii ce încă nu avuseseră prilejul să-și arate cumva atitudinea sau nerecunoștinţa. Din acest punct de vedere nimeni nu-i în stare se va reproșeze. V-aţi îndeplinit datoria cu vârf și îndesat. Aţi realizat opera cea mai de preţ a părinţilor.

Acum e rândul lor. Nu să vă ajute. Voi nu aveţi nevoie de ajutorul lor. Dar e rândul lor să înţeleagă ce a însemnat pentru voi copilăria și anii lor de școală și ce înseamnă astăzi înstrăinarea lor faţă de voi.

Părerea mea personală este că și Vasilică și Fănică sunt copii buni, pentru că și voi părinţii lor. Aţi fost niște copii buni. Nu există niciun motiv firesc să fie altfel. Important este altceva, anume aceea că noi, părinţii, trebuie să avem înţelepciunea de a nu vedea în toate defectele lor, ale copiilor noștri, păcate de neiertat. Copiii pot greși. Toţi copiii pot să greșească într-un fel și într-o anumită perioadă. Aceasta nu ne dă însă dreptul nouă, părinţilor, să-i condamnăm definitiv ca pe niște oarecare răufăcători. A greși e omenesc, dar și un accident neplăcut în conștiinţa oamenilor. Cine nu greșește?

Concluzia este să fim îngăduitori cu copiii noștri. Buni, răi sunt opera noastră. Suntem noi de odinioară. Într-o formă mai evoluată, doar noi. Așa cum cândva, lacrimile de mamă bună se contopeau în sfinte dorinţe pentru aceeași fericire a copiilor lor. A fericirii noastre…

Iar dacă, făcând astfel vom greși, vom comite un păcat, să nu ne pară rău.

De-ar fi singura greșeală din viaţa noastră…

Și-acum, dragii mei de departe, ca încheiere, vreau să spun câteva cuvinte, câteva idei la capitolul „încrederii".

Îmi spui: „Am fost necesară copiilor, soţului și altora.

Acum observ că nu mai sunt atât de necesară pentru nimenea…"

Aici dă-mi voie să nu fiu de părerea ta. Cine a fost necesar odată, cel care a irosit pentru cei din jur o parte din propriile sale energii, din propria sa fericire și a împrăștiat în jurul său lumină și pace, acela e mereu necesar oamenilor. Și în cazul când el crede altfel.

A fi necesar este sinonim cu a fi bun. Sau invers: a fi bun, este egal cu a fi necesar. Cum bunătatea unui om nu se limitează numai la o anumită perioadă din viaţa sa, că

oamenii care sunt buni, sunt buni pentru toţi oamenii la fel și în măsură egală totdeauna, e nedrept să observi că la un moment dat nu mai ești necesar cuiva. Dacă a fi necesar este în primul rând a fi bun, atunci — de bună seamă — această stare de lucruri n-are limită în timp. Pentru că oamenii buni nu pot avea două ipostaze, adică două feţe: una bună și una rea. Necesar și nenecesar. Ci numai o singură înfăţișare, aceea de om bun, necesar.

În ceea ce privește persoana ta, eu aș zice că acum ești mai necesară ca oricând. Oamenii buni sunt totdeauna necesari, totdeauna de neînlocuit. În aceeași situaţie e și Vasile.

Amândoi sunteţi exemplu de bunătate. Iar mie îmi sunteţi mai necesari ca oricând. Ca aerul, ca soarele, ca lumina, ca însăși viaţa. Ca aerul, ca soarele, ca lumina, pe care atâţia ani nu le-am avut.

Vă rog să nu uitaţi aceasta niciodată.

Rog pe Bunul Dumnezeu să vă dea sănătate la amândoi, să vă binecuvânteze pentru tot binele pe care mi l-aţi făcut până acum și să pot fi, în continuare, mândru de prietenia voastră.

Mai mult decât atât ce-și poate dori un om care se bucură că încă mai există? Mai mult ca atât, pentru un fost „locuitor".

al Infernului, nici nu poate fi conceput; un fost condamnat la moarte…

Nu e pustiu. Nu sunt trist. N-am motive să plâng. Am aer.

E soare. Lumina din interior nu mi s-a stins. Exist. Aștept și tac. Sunt tot eu!

Și voi sunteţi prietenii mei cei mai dragi…

București, 22 martie 1979, Dudu

CA OSÂNDIT LA MUNCĂ SILNICĂ PE VIAŢĂ

Suntem încă în Jilava anului 1960.

Doream foarte mult să fiu repartizat, să am norocul a fi în aceeași celulă cu tânărul buzoian Ion Corniţă, cu teologul venit din lagărele naziste Sandu Ionescu, cu Ghiţă Ungureanu prietenul meu din tinereţe și cu tăcutul Roman Uriciuc. Dorinţa de a-l avea în continuare pe Ion Corniţă lângă mine se datora faptului că acesta, cel mai tânăr dintre noi, era înzestrat cu o stăpânire de sine care îmi insufla și mie, *cel mai „îmbătrânit" din celula O,* o anumită doză de curaj și rezistenţă.

Dar destinul, implacabil cum se arată uneori, a voit astfel.

Grupul nostru s-a oprit în faţa celulei cu numărul 5 și temerarul nepot al pârâtului Ion Hușţiu a trecut pragul acestui non crematoriu al iluziilor noastre cumplite. Parcă s-ar fi rupt în zece părţi o dorinţă de fost condamnat la moarte.

Încă 3 — 4 pași și am fost oprit. O altă ușă de fier s-a deschis și împins ca un ins impiu și osândit a-mi duce crucea m. S.V. — istă am intrat în infern…

Ușa s-a închis în spatele meu, am auzit zgomotul zăvorului. Mi-am descoperit capul și m-am văzut deodată, ca printr-un hocus-pocus, pe neașteptate, în faţa unui grup

numeros de oameni (mai târziu un pic voi afla numărul exact — 32 de inși: eu voi fi al 33-lea), toţi tunși chilug, la prima vedere mi s-au părut niște vedenii, adevărate *schelete mișcătoare* privindu-mă, de parcă aș fi picat din lună. Se uitau la mine — vorba românului — cu *ochii holbaţi.* Se vedea că în reprezentarea lor arătam și eu ca o jalnică arătare vrednică de compătimit.

După atâta amar de vreme ţinut în celulă fără aer, fără plimbare, cu ochii deprinși a-mi opri privirea pe pereţii camerei — ceea ce contribuise la scurtarea vederii, aproape că nu distingeam nimic clar, ci doar numai niște umbre, scrutându-mă îndelung, cu interes, gata să înceapă cu întrebările, făcând tot mai strâns cercul în jurul meu. O scenă mută care dură minute în șir, dar imediat mi-am dat seama că nu-s în Infern.

În același șir de minute, or fi fost 5 — 6, am avut timp să constat că celula în care intrasem nu se deosebea cu nimic de camera zero: aceeași mărime, o fereastră mare în perete ce da în curtea penitenciarului, două rânduri de paturi suprapuse pe stânga și pe dreapta camerei cu un coridor îngust pe mijloc; am descoperit imediat că șederea lungit în pat în timpul zilei, chiar dacă constituia o abatere de la noul regulament al închisorilor politice, era tolerată (depindea de ofiţerul de serviciu și de gardianul de pe secţie), aceasta fiind o importantă favoare, dar că exista și un inconvenient datorat numărului prea mare de locatari înghesuiţi într-un spaţiu în care putea să încapă, cu greutate, maximum 20 de persoane, anume acela că m-a izbit un miros puternic, aproape insuportabil de transpiraţie, de tinetă, cu mult mai puternic ca în celula de unde venisem. Minutele trecură prea repede ca să am răgazul necesar a-mi aminti ceva din trecutul acestei încăperi sumbre în care murise unul dintre cei mai aprigi dușmani ai legionarilor: generalul Gabriel Marinescu.

— Domnilor, bine v-am găsit, în fine am glăsuit eu, așa cum era obiceiul când se intra într-o nouă celulă.

N-am terminat bine formula de salut și de prezentare, când de pe un pat suprapus, cam de pe la mijlocul camerei, s-a auzit o voce; mai degrabă un răcnet de bucurie:

— Flamură! Fraţilor, dânsul e Cezar Flamură despre care v-am vorbit… a fost condamnat la moarte…

Puţin i-a trebuit și cetăţeanul de pe patul suprapus se dădu jos, veni la mine, era emoţionat, plăcut surprins, începu să mă îmbrăţișeze plângând.

Flamură dragă… Ciuchi, fratele meu bun (Ciuchi îmi spunea soţia când voia că mă alinte cât mai tare; dintre prietenii mei numai Dancu, Sebastian Popescu și Mitică Banu foloseau acest diminutiv), *mort ai fost și ai înviat*. – îl auzii din nou pe Sebi.

Pentru moment luat pe neașteptate m-am zăpăcit, se mai repezi vreo doi să-mi strângă mâna. Mi-a fost imposibil să recunosc pe cineva; figura persoanei care mă îmbrăţișase mi s-a părut cunoscută, dar pe cetăţean nu știam de unde să-l iau el continuă oarecum mirat că mă arat atât de pasiv:

— Flamură dragă, sunt la curent cu procesul vostru, cu sentinţa, am stat în celulă cu un bucovinean de-al tău… mi-a povestit toată tragedia… Da’ ce te uiţi așa la mine?… Nu mă recunoști?… eu sunt Popescu Sebastian… Sebi… Cuchi ce s-a întâmplat?…

Abia atunci l-am recunoscut.

Ne-am îmbrăţişat şi am plâns amândoi, ne-am răcorit plângând. Plânsul nostru de acum nu era nici de durere, nici de ură şi revoltă, nici măcar de cine ştie ce căinţă, ci un plâns de bucurie: bucuria revederii. Eram fericiţi că supravieţuisem dezastrului şi ni s-a părut o fericire prea mare ca să n-o udăm în lacrimi.

Pe Sebastian Popescu l-am cunoscut în primăvara lui 1938, am lucrat amândoi în Direcţia presei şi propagandei din Comandamentul *„Străjii Ţării”,* apoi la Societatea de Radio şi în cinematografie, statornicindu-se între noi o prietenie cu adevărat fermă. În vara anului 1945 şi-a luat licenţa în drept, după foarte mulţi ani de studenţie. După *„Eliberarea”* din 1944, amândoi — împreună cu o sumedenie de prieteni şi camarazi, ne-am înregimentat în Partidul naţional ţărănesc — Maniu şi am luat parte la unele campanii anticomuniste.

Valul de arestări din 1947 — 1949 l-a ocolit. Abia zece ani mai târziu în primăvara lui. 1958, în al doilea val de fărădelegi comuniste, când s-a trecut la curăţenia generală în rândurile forţelor reacţionare, Sebi Popescu are ghinionul să cadă în mâinile Securităţii. Lucra ca şef de serviciu în cadrul unui serviciu de aprovizionare al Municipiului Bucureşti, este anchetat şi implicat în procesul tipografilor conduşi de mo ipiştii de la ziarul *Timpul:* Dumitru Mănescu şi Tomescu; trece prin cele mai cumplite şedinţe de tortură, este făcut şef de lot, alături de Mănescu, şi se alege cu o condamnare de 25 de ani m. S. Ca şi Mitică Mănescu.

Pe vremuri înainte de arestare, ba chiar înainte de dezlănţuirea urgiei comuniste, Sebastian Popescu era considerat, printre prietenii mei, ca cel mai elegant. Un tip bine, manierat, foarte cult şi înzestrat cu cele mai alese virtuţi. Uneori, când ieşeam spre seară la promenadă pe calea Victoriei (această arteră principală pe distanţa Piaţa Palatului regal — Palatul Poştelor era pe vremea aceea strada plimbărilor din Capitală în concurenţă cu Bulevardul Brătianu între Piaţa Universităţii şi Piaţa Romană), prietenul meu îmbrăcat *la ultimul strigăt”* făcea furori mai cu seamă printre *„Vedetele*” promenadelor de seară.

Acum la sfârşitul lui mai 1960, bunul meu amic era de nerecunoscut. Devenise o epavă umană. Îl priveam atent şi nu-mi venea să cred, cum a fost posibil o schimbare atât de groaznică, atât de radicală?! De bună seamă şi el, privindu-mă, vedea în schimbarea mea fizionomică acelaşi dezastru care l-a îngrozit.

Dar aceasta nu trebuia să fie acum un motiv de lamentare; mai important era faptul că avea loc revederea noastră şi că vom sta împreună un anumit timp. În închisorile staliniste nu putea fi, cred, o bucurie mai mare ca aceea de a-ţi revedea un prieten bun, de a-l şti aproape, suferind împreună, în aceeaşi celulă şi de a-ţi aminti cu el de vremurile trecute, de familie, de copii, de cum a fost odinioară. În conştiinţa mea prietenia cu Sebi Popescu ocupa locul cel mai aproape de esenţa unei adevărate frăţii. De el îmi erau legate cele mai frumoase zile petrecute în tinereţea anilor trăiţi ca locuitor al Cetăţii lui Bucur.

După ce ne-am răcorit bine cu plânsul, după ce, în fine, ne-am spus ce aveam de spus, ca dintru început, Sebi glăsui oarecum emfatic şi misterios:

— Acum, frate Flamură, dă-mi voie să-ţi fac o surpriză plăcută; o să-ţi prezint pe

cineva care te cunoaşte și pe care-l cunoști bine și dacă ai ochi să-l recunoști câştigi un polonic de ciorbă, porţia mea de mâine…

Dintre paturi îmi apăru un bărbat ceva mai înalt ca mine și Sebastian Popescu. Îmbrăcat în niște haine ponosite, murdare cu fata palidă; o paloare vânătă, cu ochii mari și fruntea lată, tuns și el chilug. Dacă l-aș fi întâlnit pe acest om pe stradă aș fi jurat că-i un cerșetor dintre cei mai decăzuţi. Cu mare greutate se ţinea pe picioare așa de slăbit mi se arătă îmi zâmbi — un zâmbet trist deprimat, de cuviosenie. Am citit în privirea lui indiferentă cea mai vindecativă resemnare. L-am privit insistent, prelung, mi-au trecut prin minte o sumedenie de figuri ale unor cunoscuţi din trecut, dar mi-a fost imposibil să-i stabilesc identitatea omului din faţă, acest cineva care mă cunoștea și pe care-l cunoșteam bine.

Sebi îmi şopti imprecis, ca și când ar fi vrut să-mi dezvăluie ceva în cuvinte metaforice:

— *„Mathesis sau bucuriile simple…”*

— Constantin Noica!, am izbucnit eu îmbrăţișându-l. Dom’ profesor! Constantin Noica nu era profesor, deși merita să fie, nu era din motive binecunoscute, dar toţi cei care am avut legături cu el în decursul anilor așa îi spuneam *„domnule profesor”.* Domnule profesor… cât pe ce să nu vă recunosc…

— „Sunt schimbat nu-i așa?… Ei, de când nu ne-am văzut…apoi ultimii ani cu necazuri… omul, e camelionic, îşi schimbă figura, fizionomia, fie că îmbătrânește, fie că trage niște păcate, că e predestinat să ispășească păcatele cuiva și se schimonosește, devine așa ca mine un *monstru în agonie…*

— Nu-i chiar așa, dom’ profesor! Am căutat eu să-l încurajez. Să ştiţi că nu arătaţi chiar așa de rău.

— Mulţumesc pentru oxigen… mă cunosc, mă simt… Se vede după nas… Anul trecut, cu un prilej tot așa de nefericit, l-am întâlnit pe doctorul Voiculescu (poetul); el a fost mai sincer… l-am auzit: *„numai nasul a rămas din Noica…”* Ăsta-i adevărul… Nu-i vorbă că și Voiculescu, scorojit și fără barba lui holbeiană, avea înfățișarea unui înviat…

M-a impresionat mult nu numai cum arăta filosoful, ci și glasul IU! stins, pierdut, de om ajuns la capătul puterilor sale.

Pentru moment impresia mi-o făcusem: Constantin Noica trăia o mare tragedie personală — și nu m-a înșelat impresia dintâi. În săptămânile viitoare mă voi convinge, din discuţiile avute cu el, că filosofului îi intrase în cap o idee obsedantă, aceea a convingerii ratării în cultura contemporană.

Mai mult ca oricând acum, după ce trecuse prin ancheta securităţii lui Drăghici și cunoscuse pumnul răzbunător al dictaturii proletariatului, autorul lui *„Mathesis sau bucuriile simple” avea* toate motivele *să înveţe uitarea, să sfârșească într-un fel cu istoria…*

Că doar și nebunia comunistă, mai ales aceasta din ultimele decenii, aparţinea de istorie, de *„maladia istorică…”,* de *„înșiruirea crimelor omenești care se cheamă istorie…*

❖

Tot timpul cât am stat în camera 4 mi s-a îngăduit să fiu cât mai aproape de prietenul meu bun Sebi Popescu, el împărţind patul cu mine şi totodată să-l am în imediata vecinătate pe patul de jos pe C. Noica. În primele zile în colţul nostru de discuţii Sebi mi-a povestit întreaga lui dramă. Din spusele sale am înţeles că ororile torţionarilor din M.A.I. București au depășit cruzimile de la Suceava, concurând cu cele de la Ploiești și Constanţa care se aflau în fruntea „Întrecerilor socialiste" pe minister, la sfârșitul celui de *al doilea cincinal.* De la el voi afla cum în anchetă a fost drogat (metoda drogării era un *„patent"* al anchetatorilor bucureșteni, așa cum *„bătaia la scândură" o* foloseau mai mult securiștii din Suceava), cum ajunsese practic desfiinţat ca fiinţă cugetătoare, un simplu instrument în mâinile M.A.I.–știlor lui Nicolski și Pantiușa Botnarenco: „Nu știu cum aţi fost anchetaţi voi la Suceava — îmi mărturisi Sebi în încheiere — bănuiesc că pretutindeni la toate Securităţile s-a folosit violenţa: ranga, curentul electric, bâta, bătaia la tălpi. Am auzit că la Ploiești, la unii anchetaţi li s-au scos și unghiile și dinţii; la București administrarea drogurilor însă a făcut ravagii. Cred că e mijlocul cel mai eficace spre a-i înnebuni pe oameni… Cunosc câteva cazuri dramatice terminate cu morţi, sinucideri…

La un moment dat și mie mi-a fugit gândul la sinucidere. A fost mai puternic sentimentul pentru Anca, la care ţin foarte mult, decât groaza disperării (Sebastian

Popescu avea un singur copil, pe Anca, la care ţinea foarte mult — n.n.). N-ai să mă crezi, îţi jur însă că tot ce-ţi spun sunt adevăruri… După ce am trecut prin camera de tortură m-au ameninţat că le arestează pe Gina (soţia — n.n.) și pe Anca și că le vor ţine ostatice până mă voi hotărî — ziceau anchetatorii — să declar cu cine am lucrat, cu cine am uneltit împotriva statului socialist. Știam că sunt capabili de crime și mai mari, dar am continuat să tac… pentru ca într-o zi să-mi pună Mănescu și pe Tomescu, l-am spus pe Leca, pe toţi pe care mi i-am amintit… Am recunoscut întâlnirile cu Ionescu, Dancu și cu tine… și activitatea din Bucovina… totul am spus… și fapte imaginate… Apoi au început remușcările, durerile de cap, regretele și din nou gândul sinuciderii… Să nu te grăbești să-mi dai o sentinţă de condamnare… și nimeni să nu se grăbească dacă n-a trecut în perioada asta pe la Interne… Leca mă critică, spune că am fost slab… Are dreptate, dar sunt sigur că, în locul meu, ar fi făcut la fel și el, și oricine altul… Noi ne-am angajat în luptă subestimând și forţa comuniștilor cu tancurile sovietice în sprijin, și cruzimea lor, și planurile draconice de nimicire a trecutului cu orice preţ, mai ales a trecutului legionar… Am crezut că mergem la nuntă, habar n-am avut sau am știut prea puţin ce este *„Comunismul de război"* în strategia lui Lenin. Când ne-am dezmeticit a fost prea târziu… Acum, vezi și tu, e mult prea târziu… „Pesimism în floare, Sebi?" „într-un fel da… poate prin tine dacă nu ești și tu prea bântuit de deznădejde o să reușesc o redresare morală și politică…" „Da profesorul? Prin el n-ai încercat o redresare?" „El e mai blazat ca toţi… La 2 — 3 zile ne face câte o lecţie de filosofie, în restul timpului e prototipul *taciturnului…"*

Până m-am acomodat cu atmosfera noului meu *„domiciliu",* trecură câteva zile. Eram printre niște oameni fără lanţuri la mâini și picioare, neobsedaţi de ideea că în orice oră pot ajunge în faţa plutonului de execuţie, alături de niște oameni care, în loc de moartea pe Valea Piersicilor sau împușcat în „Laboratorul" plutonierului Iamandi,

vorbeau despre viaţă, despre eliberare. Chiar îşi făceau planuri de viitor, așteptând încă — la fel ca în „Golgota iluziilor" debarcarea anglo-americanilor la Constanţa… E drept, cât am stat în camera 4, n-am auzit ceva despre formarea vreunui „guvern" în pușcărie, așa ca în anii 1949 — 1950, când aproape în fiecare cameră a Fortului 13 exista câte un „guvern" (de „uniune naţională"), în care alături de P.N.Ţ. P.N.L. și P.S.D. erau acceptaţi și legionarii. Trecuseră 10 ani grei, majoritatea liderilor celor trei partide de opoziţie nu se mai găseau printre vii. Oamenii se maturizaseră, speranţa salvării neamului românesc printr-o intervenţie a Occidenteului nu mai înfierbânta atâtea minţi ca să se poată afirma, în deplină cunoștinţă de cauză, că absurditatea optimismului este strigătoare la cer. Nu se mai auzea rostindu-se nici formule magice à la socialistul Mielu Niculescu. Gate/ *mâine se instalează guvernul Maniu-Dinu Brătianu — Titel — Petrescu…"*

„Comisia O.N.U. a și sosit la București…" „Guvernul comunist părăsește ţara…" etc. etc…

Totuși oamenii. Chiar dacă acum nu se mai adăpau la izvoarele optimismului absurd cu iluzii *„strigătoare la* cer", nu-și pierduse definitiv speranţa că într-o zi vor fi liberi. Fără această speranţă ar fi murit cu toţii. Întocmai ca în perioada precedentă și la fel ca în orice închisoare politică, în dorinţa ca timpul să treacă mai ușor și echilibrul sufletesc să se menţină, deţinuţii din celulele Jilavei îşi organizeze programe cu teme politice, atunci când era posibil acest lucru.

Spre deosebire de închisoarele regimurilor burghezo-moșierești de odinioară ca de pildă Doftana transformată în *„Universitate comunistă",* în care deţinuţii acestei *„Bastilii românești" au* putut citi ziare, reviste și cărţi, chiar cărţi de literatură marxist leninistă, reușind să editeze până și un ziar („Doftana roșie"). În închisorilor staliniste. Neexistând asemenea „libertinaje" capitaliste, oamenii au fost nevoiţi să recurgă la memoria lor la ceea ce știau din universităţi și academii pentru a-și organiza în celule programe culturale *„Omorătoare de timp".*

Norocul mare l-au avut acei pușcăriași în celulele cărora s-au aflat personalităţi de cultură ca Ion Petrovici, Traian Brăileanu, Petre Ţuţea, Istrete Micescu, Nichifor Creinic, C. Moţaș, P. P Stănescu, Al. Marcu, Bădăuţă, C. Gane, V. Voiculescu, Gh. Fotino, Jinga, Petra Pandrea, Gerota, Mircea Vulcănescu, N. Roșu, Vasile Militaru, Vlademir Streinu Graur, Sandu Tudor, Radu Gyr, Traian Herseni, Carandino, Ovidiu Vlădescu, I.D. Enescu, Ghiţă Manu, Al. Constant, Simion Ghinea și mulţi alţii sau reprezentanţi ai armatei ca generalii: Pantazi, Iacobici, Potopeanu, Avramescu, Zaharia, Creţoiu, Mociulschi, Vasile Mitrea, Sichitiu și mulţi alţii, sau fruntași ai vieţii politice din trecut ca Maniu, Brătianu, Mihalache, Titel Petrescu, Ion Diaconescu, Jumneca, Ch. Cristescu (comunistul), Romniceanu, Vasile Luca, Ionel Pop, Gigurtu, Argentoianu, N. Pătrașcu, Radu Mironovici, Al. Ghica, Alexandrini, Gh. Tătărăscu, Ghiţă Manu, Biriș, Gh. A.C. Cuza, Bujoi, Ilie Lazăr, Haţeganu, Gabriel Ţepelea etc., etc.

Norocul camerei noastre fu în mare măsură filosoful Constantin Noica.

Înainte de a trece la relatarea câtorva momente din viaţa de celulă la Jilava printre vii, alături de Sebi Popescu și Constantin Noica, acum după ce pe bunul meu prieten

l-am prezentat cititorului, iată și ceva pe scurt, despre autorul *„Lepădării de istorie”.*

Din scris l-am cunoscut pe Constantin Noica încă în 1930.

I-am citit un articol apărut într-o revistă semestrială: *„Acţiune și reacţiune”,* publicaţia se tipărea la București sub îngrijirea a patru tineri condeeri: Petre Comarnescu, Ionel Jianu, Mihail Polihroniade și C. Noica (la acea oră C. Noica avea 21 de ani și era încă student). Patru ani mai târziu, în iarna anului 1935, la Iaşi fiind (asistent la cursurile profesorului Ion Petrovici) mă interesa mai ales filosofia lui Schopenhauer explicată magistral de dascăl prin opera fundamentală a filosofului german: *„Die Welt als Wille und Verstellung”* (Lumea ca voinţă și reprezentare); atunci voiam s-o fac și eu pe interesantul, adică pe pesimistul, măcar prin asta să mă înscriu printre epigonii lui Eminescu). Mi s-a dat prilejul să-l cunosc mai bine pe C. Noica prin lectura volumului de eseuri.

„Mathesis sau bucuriile simple”, cartea lui de debut apărută în 1934. Mai apoi l-am găsit semnând diferite articole, nu numai filosofice, în o seamă de publicaţii de „sinteză naţională”; ideologic pe linie legionară și chiar în reviste legionare, pentru ca în toamna anului 1937 să-l cunosc personal prin profesorul Dragoș Protopopescu la redacţia ziarului „BUNAVESTIRE”, apoi să-l întâlnesc la redacţia hebdomadarului „Sânziana” a lui C. Gane și la „Cuvântul”. În vara lui 1939, împreună cu profesoara Zizi Panu și Cristofor Dancu (ajutaţi bănește de avocatul A. Panu) am organizat editarea unei reviste (Luminiţa). Printre colaboratorii permanenţi ai revistei, alături de Mircea Eliade, am obţinut și colaborarea lui Constantin Noica (revista n-a apărut), dar în 1941 — 1942 grupul nostru de trei luând conducerea bilunarului „Tribuna Tineretului” (Noica ne-a onorat cu mai multe eseuri din Jurnalul filosofic care va apărea în 1943.

Ultima întâlnire afară cu C. Noica am avut-o, întâmplător, la Librăria Cartea Românească, în 1947, în săptămâna fierbinte a abdicării Regelui Mihai. Arăta foarte bine, faţa îi era rotundă, îmbujorată, îmbrăcat elegant într-un costum de stofă englezească și un palton gri. De la el am aflat atunci că Vîşinski face presiuni pentru abdicarea regelui. La despărţire mi-a spus: *„Vin timpuri apocaliptice, vom ajunge ca în «Craniile de Lemn» ale domnului Moţa, un fel de ciudate făpturi cu două vieţi, un fel de strigoi, ridicaţi dintr-o lume apusă, spre a purta duhul spaimei în lumea de azi… „A avut dreptate: se apropia stăpânirea strigoilor, cumplită!…”*(organizaţia de bază a Gărzii de Fier) sau dacă a participat la vreo campanie legionară *(Bătălia legionara).* Ceea ce știm este că a fost elevul profesorului Nae Ionescu, a procedat și el ca Mircea Eliade când s-a înscris la Facultatea de Filosofie din București, din cei patru șefi de catedră: N. Rădulescu — Motru P.P. Negulescu, Mircea Florian și Nae Ionescu a optat pentru ultimul: conferenţiarul Nae Ionescu (în cuvintele lui Miron Constantinescu: *„pseudofilozoful Nae Ionescu…purtătorul de drapel ideologic al Gărzii de Fier om setos de avere și putere (care) a considerat că Garda de Fier îi oferă platforma unei lansări siderale…)*; Noica socotindu-l pe Nae Ionescu, la fel ca și Mircea Eliade, singurul profesor din România creator de școală filosofică.

De asemenea știm că Nae Ionescu, împreună cu discipolii săi (generaţia lui Mircea Eliade), a întemeiat curentul filosofic cunoscut sub numele de *„experienţialism”,* un curent care la sfârșitul deceniului al 3-lea, dar mai ales în anii ’30 s-a transformat într-

o doctrină filosofică și politică numită *„Trăirism”.* Unii i-au spus și *„năism”,* după pronumele întemeietorului ei. În cuvintele unui cronicar marxist: *„trăirismul antifilozofie, atergism și anticulturalism”)* și-a legat teoria de Mișcarea Legionară încercând să-i justifice mijloacele și scopurile s-o întreţină adeseori cu un talent publicistic necontestat, dar viciat în intenţiile și în structura argumentelor” (vezi Istoria filozofiei românești) cursul 5 pag. 262).

Locul și rolul lui Constantin Noica în *„trăirism”,* ca filosofie politică a Gărzii de Fier, a fost definit într-un *„materialism dialectic”, „multilateral dezvoltat”* de către o mare parte dintre scribii comuniști. Nu vom face uz de întregul arsenal de definiri din *„politologia* neoproletcultiștilor de azi, ci ne vom rezuma doar la câteva mostre de *„adevăruri istorice”,* atâtea, ca cititorul, să-și facă o idee cât mai clară despre omul politic C. Noica.

Prima piatră care s-a aruncat împotriva filosofului „naist” a fost a lui Zaharia Stancu. Isprava are loc în 1945, când P.C.R.-ul se pregătea de marea *„curăţenie”* și când isprava santujistului apare ca o abominabilă delaţiune.

În *„Zile de lagăr”* la pag. 22 autorul *„Descultţilor”* (el n-a fost „Descultţ”, în regimurile burghezo-moșierești a dus-o boierește sub toate dictaturile, inclusiv în lagărul de la Târgu Jiu), scrie el. *În perioada, când nu apărea Cuvântul (lui Nae Ionescu) și Calendarul (lui Nichifor Crainic), amândouă aceste ziare puse la dispoziţia Legiunii a lui Codreanu „… printr-o îngăduinţă, aproape că nu era redacţie de ziar care să nu-și aibă legionarii ei”. La „Credinţa” unde îmi începusem eu cariera erau Cozma, Banu, Noica, Medrea*… O explicaţie: ziarul „Credinţa” a apărut sub îngrijirea poetului Sandu Tudor care nu avea nicio legătură cu Mișcarea Legionară; după *„Eliberarea”* de sub jugul fascist, apoi de sub jugul burghezo-moşieresc Sandu Tudor s-a călugărit devenind stareţul schitului Rarău. Iar spre sfârșitul deceniului VI, implicat într-o activitate antistatală a unui fel de cenaclu literar denumit *„Rugul aprins”,* este arestat cu un grup de intelectuali bucureșteni printre care figurau: Slătineanu, dr. Bianu, V. Voiculescu, N. Porsena, Mironescu ș.a., ajunge condamnat la ani grei de muncă silnică la penitenciarul Aiud unde moare.

Sfârșit tragic vor avea și Slătineanu, și dr. Bianu; cât privește pe Ștefan Cozma, Dumitru Banu și Victor Medrea, într-adevăr aceștia au fost legionari; pe Fănică Cozma și Mitică Banu îi voi găsi mai târziu la „Timpul” lui Gafencu și Mircea Grigorescu, iar Victor Medrea va funcţiona în 1940 ca secretar general al Ministerului Propagandei).

Cursul de „istorie”, citat mai sus, se ocupă pe larg de rolul nefast reacţionar profund antiuman și antipopular, anti democratic și anticomunist al trăirismului în perioada interbelică. Desigur numele lui Constantin Noica figurează printre „Năiști”: *„… alături de Nae Ionescu și-au desfășurat activitatea ca reprezentanţi ai trăirismului N. Roșu, Emil Cioran, M. Eliade, C. Noica, V. Băncilă, Ernest Bernea* etc. (la etc. Miron Constantinescu include și alţi *„stegari ideologici ai Mișcării Legionare”.* Mircea Vulcănescu, Mihail Polihroniade, Pavel Costin Deleanu, D.C. Amzăr. Iar ca lucrurile să fie cât mai clare, Iorgu Iordan îl va nota printre *„năiști”* și pe evreul Mihail Sebastian „atras pentru moment în cursă” în cursa trăirismului legionar?). În paginile revistei *„Gândirea”* — citām mai departe din „cursul lui Cazan” sau în alte reviste, ori ziare

(Cuvântul, Porunca Vremii, Curentul, etc.) C. Noica, Emil Cioran, N. Roșu, V. Băncilă au mers pe urmele lui Nae Ionescu, l-au însoţit fiind cu mijloace nu *simple",* cu *„lepădarea de istorie" adormirea, uitarea, somnul care omite totul, folosirea obsesivă a acestor noţiuni, a a lăsat loc unui periculos joc de-a ideile care se află în deplin acord cu convingerile lui C. Zeliński Codreanu* (sic!), frazele citate sunt din cursul respectiv.

Astfel a fost definit filosoful C. Noica în *„politologia comunistă* din perioada *„revoluţiei culturale" a* demascării fascismului în România și a trecerii la etapa socialistă a revoluţiei, aceea a anihilării cugetului românesc.

Dar nu vor trece prea mulţi ani și hulitorii de ieri ai lui Noica se vor transforma în *apologeţi. Filosofia lui nu va fi nici bolnavă, nici reacţionară, nici antiumană și antiştiinţifică, nici iraţională, ci „adevăruri ce trebuie învăţate pe de rost",* iar fostul „naist" Constantin Noica se va numi *„misionar al cu/tuni"* și așa precum în 1934 a fost distins cu premiul scriitorilor tineri pentru *„Mathesis sau bucuriile simple",* în anul morţii, 1987, corifeii culturii din R.S.R. *„lepădându-se de istorie „uitând totul în „adormire, în somnul care omite tot"* îl vor distinge pe Constantin Noica creatorul și dascălul *„Școlii de la Păltiniș"* cu *Premiul Special al Uniunii Scriitorilor „Pentru întreaga sa activitate literară…" „Școala de la Păltiniș",* având printre învăţaţi pe iluștrii portstegarii; filosofiei de azi, printre aceștia numărându-se Gabriel Liiceanu, Andrei Pleșu, N. Stainhardt ş.a.

Mathesis având dreptul *să uite totul,* să uite *năismul,* să-i uite pe Eliade și Cioran, *să se lepede de istorie,* până la urmă să considere pe exilaţii politici *„Societatea lui Bay-Bay…"*

Credem că la acest capitol nu mai e nimic de adăugat, lucrurile fiind cât se poate de clare ne întoarcem de unde am plecat, la jilava anului 1960, să depănăm, în continuare, firul întâmplărilor pe ghemul apropiat de sfârșitul amintirilor.

❖

Cam la trei săptămâni după sosirea mea în camera 4, la cererea tineretului din celulă (de notat că la acea oră se aflau în închisorile lui Gheorghiu-Dej foarte mulţi tineri sub 30 de ani, majoritatea studenţi arestaţi pentru activităţi legionare, vârsta acestora în anul 1940 era de circa 10 ani), erau tineri, care, acum, în a doua prigoană dezlănţuită de regimul comunist, împotriva trecutului se frământau să știe istoria în adevărata ei lumină), s-a organizat un fel de colocviu pe tema: *naţionalismul eminescian.* Organizatorul fiind *studentul Constantin Bucescu.* Câteva cuvinte despre acest Bucescu și fratele lui Alexandru, amândoi arestaţi pentru participare la activitatea subversivă a unei mari organizaţii în cadrul Universităţii București. Constantin Bucescu luase licenţa în Teologie și la arestare în primăvara lui 1958 frecventa cursurile Facultăţii de litere și filosofie, secţia filologică, în anul III; Alexandru Bucescu terminase două institute: Teologia și artele frumoase; la arestare lucra ca pictor de biserici (îl voi întâlni la penitenciarul Aiud).

Tatăl acestor doi tineri, originar din Cernăuţi, stabilit în București înainte de unire, lucra în învăţământul profesional și se mândrea că se trage din familia *pictorului academic Epaminonda Bucevschi* socotit de biografi ca *cel mai reputat pictor român al Bucovinei.*

Studentul Constantin Bucescu, un mare admirator a lui Eminescu (susţinând că în

arhiva personală a familiei avea câteva documente care arătau ca unchiul său *pictorul E.A. Bucevschi* studiind pictura la Viena, a fost coleg și prieten cu *Luceafărul poeziei românești},* obţinuse pentru colocviu colaborarea filosofului Noica. Programul urma să se compună din două părţi, *prezentarea lui Eminescu,* în note biografice: *viaţa și opera,* de către C. Bucescu; *Eminescu și filosofia din opera sa* (teză susţinută de profesor). *Eminescu om politic; românism și antisemitism eminescian* (o expunere făcută de autorul acestor rânduri) și partea a II-a, recitări din opera lirică a poetului. La această parte a programului și-au anunţat colaborarea vreo zece inși din celulă, cu diferite poezii sau fragmente, mai ales din poeziile cu caracter politic ale marelui poet. Printre aceștia s-a numărat și un tânăr student sau elev, *Mișu Dumitrescu, foarte* isteţ și bine axat în fenomenele literare despre care Noica avea numai cuvinte de admiraţie și laudă. În versiunea lui Noica, Mișu Dumitrescu era un mare interpret a lui Coșbuc. *„Prin acest tânăr,* spunea filosoful, *l-am descoperit pe Coșbuc…"* Și nu mi s-a părut glumă.

— Și eu regret, i-am mărturisit filosofului, *că nu-l am aici pe un tânăr băcăoan plin de curaj și energie, unul Corniţă Ion…*

— Acum câteva luni am cunoscut și eu un CORNIŢĂ… O fi fost Corniţă al matale din celula zero…

— Nu putea fi acesta, pentru că acum câteva luni Ion Corniţă al meu se afla încă în lanţurile morţii la ZERO. O fi fost poate fratele lui Ion Corniţă, Dumitru Corniţă, că din povestirile lui am reţinut numele Dumitru Corniţă, arestat și implicat în marele proces de la Bacău. Securitatea a „aranjat" în procesul „bandelor ION CORNIŢĂ" toată familia acestuia și câteva sate de „contrarevoluţionari"… Mare prăpăd!

— De la acest Corniţă mi-a rămas în amintire o discuţie despre moarte. Demn de reţinut că acest Dumitru Corniţă cunoștea filosofia lui Voltaire în legătură cu moartea, care cum spunea el „prin moarte nu pierdem altceva decât (auzi?), *sentimentul durerii… Nu-i interesant?… E filosofie, nene…*

În legătură cu aniversarea lui Eminescu am continuat discuţia cu filosoful.

— Eu mi-am propus să declam fragmentul *„La Rovine"* din Scrisoarea a III-a, studentul Constantin Bucescu și-a pregătit să recite partea finală a acestei scrisori *(De-așa vremi se-nvredniciră cronicarii și rapsozii)* și vestita *Doină.* Pregătirile, desigur în surdină și cu precauţia de rigoare, să nu fim *dibuiţi* de vigilenţa cerberilor de pe coridor — s-au desfășurat ca și când am fi organizat un adevărat festival literar și artistic.

Numai că, la fel ca în cele mai multe îndeletniciri făcute *democraticește,* și aici îşi băgă codiţa lui de discordie *Aghiuţă,* așa ca lucrurile să nu iasă cum trebuie, în rânduială.

E tocmai ceea ce vreau să spun, prin relatarea de faţă, în episodul ce urmează.

Cu vreo trei-patru zile înainte de colocviu profesorul, interesându-se de conţinutul programului, dădu loc la o discuţie sub forma dialogurilor: *Noica:* M-ar interesa să știu cu ce ne prezentăm la cenaclu, cu deosebire, în partea a doua a programului, care sunt poeziile ce vor fi spuse… Aceasta pentru a nu zgândări susceptibilitatea vreunui ascultător mai puţin familiarizat cu *românismul* lui Eminescu… în camera noastră nu toţi gândim egal, avem și capete înfierbântate… E bine să evităm o disonanţă în

interior, care ne-ar face calvarul mai anevoios de suportat, nu trebuie să supărăm…

Eu: în program figurează trei prezentări: a dumneavoastră cu *Eminescu și filosofia din opera sa, a mea* cu *românismul și antisemitismul lui Eminescu* și deschiderea discuţiilor cu un cuvânt introductiv: *Viaţa și opera poetului în note biografice și comentarii.* Aceasta în partea întâi. Cenaclul se va termina cu circa zece poezii sau fragmente recitate. Eu mă voi prezenta cu *„La Rovine”,* este fragmentul din Scrisoarea III-a, cu care am luat examenul de admitere, printre altele, la Academia de Artă dramatică din Iași în toamna anului 1932…

Bucescu: Eu recit finalul Scrisorii a III-a și Doina.

Sebi: Eu am, „Luceafărul” cât voi reuși să-l reconstitui…

Eu: Mai sunt câţiva cu fragmente din *„Călin”* și din *„Împărat și proletar”* cu „Glosa” și *„Rugăciunea unui dac”,* cu *„Revedere”* și cu *„O mamă”,* cu fragmente din *„Epigonii”* și ce se mai anunţă…

Noica: Programul nu e rău, dar era mai bine dacă prezentam măcar ceva din poeziile de dragoste ale poetului. Să știţi că nu poeziile cu caracter xenofob sunt reprezentative în opera lui Eminescu…

Bucescu: Nu vă supăraţi, domnule profesor, dar noi ăştia din generaţia mai tânără credem, dimpotrivă, că opera care îl arată pe Eminescu un *vizionar,* un *poet naţional ai adevăratei Românii,* este tocmai opera politică: poeziile și articolele — cum le numiţi dvs., xenofobe…

A urmat un dialog între filosof și student care n-a dus la nimic și cu toate intervenţiile mele — la cererea filosofului — de a potoli *elanul derizoriu al tineretului în materie de românism eminescian „serbarea a* avut loc conform programului stabilit iniţial, parcă ostentativ la adresa lui Noica:

Constantin Bucescu și-a început prezentarea cam astfel:

„Domnilor azi e miercuri, 15 iunie 1960. Acum 71 de ani, la 15 iunie 1889 în zorii zilei (era într-o joi) s-a stins din viaţă Luceafărul poeziei românești Mihail Eminescu. Aniversăm acest trist eveniment aici la jilava între gratii și cu teama vigilenţei de pe sală, printr-un mic program, după puterile noastre, și el va fi, ca un protest vehement împotriva tuturor acelora (Vitner-ii, Roller-ii și ceilalţi ca ei), care au încercat și poate mai continuă să mai încerce a-l denunţa pe marele poet drept un reacţionar, exponent al burghezo-moșierimii în cultura românească”, un dușman al poporului muncitor”…

Suntem siguri că dacă Eminescu ar fi în viaţă astăzi ar fi cu noi aici…

Mai departe C. Bucescu a vorbit despre viaţa și opera poetului.

Trecem peste restul Programului, el s-a desfășurat în condiţiuni aproape firești și ne oprim la partea finală. În celula 4 a Jilavei s-a auzit: *De la Nistru pân-la Tisa Tot românul plânsu-mi-sa/ că nu mai poate străbate / De-atâta streinătate…*

Apoi în vocea baritonală a unui student ardelean:

„Patrioţii! Virtuoșii, ctitori de așezăminte
Unde spumegă desfrâul în mișcări și în cuvinte.
Cu evlavie de vulpe, ca în strane șed pe locuri
Și aplaudă frenetic schime, cântece și jocuri…

Și apoi în sfatul ţării se adună să s-admire
Bulgăroi cu cea fa groasă, grecotei cu nas subţire;
Toate mutrele acestea sunt pretinse de roman
Toată greco-bulgărimea e nepoata lui Traian!
Spuma asta-nveninată, astă plebe, ăst gunoi
Să ajungă a fi stăpână și pe ţară și pe noi!
Tot ce-n ţările vecine e smintit și stârpitură
Tot ce-i însemnat cu pata putrejunii de natură
Tot ce e perfid și lacom, tot Fanarul toţi iloţii
Toţi se scurseră aicea și formează patrioţii
Încât fonfii și flecarii gărgăuţii și guşaţii
Bâlbâiţi cu gura strâmbă sunt stăpânii ăstei naţii!
Voi sunteţi urmașii Romei? Niște răi și niște fameni!
I-e rușine omenirii să vă zică vouă oameni!
……..
Cum nu vii tu Ţepeș Doamne, ca punând mâna pe ei
Să-i împărţi în două cete: în smintiţi și în mișei
Și în două temniţi large cu de-a sila să-i aduni.
Să dai foc la puşcărie și la casa de nebuni!

❖

Cu acest sfârșit apocaliptic din Scrisoarea III-a a lui Eminescu se încheie ceea ce studenţii din camera 4 a Jilavei au numit *„aniversarea a 71 de ani de la moartea marelui poet naţional al românilor”.* Pentru majoritatea dintre noi, mai cu seamă pentru tineretul care știa foarte puţin despre românismul eminescian (în prima perioadă de școlarizare 1948 — 1958 Mihail Eminescu fusese proscris, în mod special a fost scoasă din manuale și din biblioteci opera politică a poetului), mica serbare a constituit nu numai un succes o dovadă că flacăra iubirii de ţară nu se stinsese în inimile noastre chinuite ci și un prilej unic de a uita că suntem victimele unei stăpâniri sălbatice… *Colocviul* a durat două ore de la 14 la 16, două ore în care fără a ne *lepăda de istorie* am practicat somnul, visul, iluzia că mai putem spera într-o minune, că și suferinţele au un capăt și că acest capăt să nu fie ca *„o maladie istorică”* aceea gândită de Mathesis…

Numai că aniversarea lui Eminescu pe lângă orele de uitare acute s-a soldat și cu o neplăcere: Constantin Noica sa supărat, considerând sfatul său, acela de a preţui mai mult poezia de dragoste din opera lui Eminescu mai mult decât scrisorile politice, neluat în seamă, deci un afront la adresa sa, un act de desconsiderare, a hotărât să intre în greva tăcerii. Mi-a explicat: *„Nu are sens să mai facem filosofie atât timp cât dascălul este un famen smintit și mișel…”* și a încheiat discuţia retrăgându-se întrmuţenie asemănătoare cu aceea recomandată de el în Mathesis… *„Toată lumea trebuia părăsită, toate actele oprite, căci fiecare act e o eroare și drumul care duce la adevăr, este imposibilitatea de a face ceva, imposibilitatea de a crede, voi și spera…”*

Mărturisesc că supărarea filosofului mi s-a părut pentru moment o aberaţie, mi-a fost cu neputinţă să descifrez în explicaţia-i laconică motivul real al supărării *Dascălul mișel, smintit, famen… n-are sens să facem filosofie*… Era foarte greu de înţeles.

Cu Sebi și cu mine însă filosoful a continuat să discute chiar filosofie, relaţiile dintre noi au rămas aceleași, ca și când nu ne-ar fi privit deloc programul cenaclului. Am mai stat împreună în aceeași cameră la jilava încă aproape o lună e zile timp suficient pentru diferite întrebări și răspunsuri (eu h provocam la discuţie cu întrebările), timp în care am dezlegat trei importante enigme anume: *de ce se considera un monstru în agonie, ideea obsedantă a ratării în cultura contemporană și cauza grevei tăcerii de după colocviu.*

Constantin Noica fusese arestat pe la sfârșitul anului 1957. Din povestirile lui am dedus că organele de securitate l-au avut sub o strictă supraveghere din 1948 (îndată după ce partidul și-a consolidat puterea în fruntea statului și a venit rândul legionarilor să cunoască pe viu ororile din anchete, din procesele înscenate după modelul sovietic și din temniţele staliniste), i s-au interceptat convorbirile telefonice și corespondenţa din străinătate, și că a fost permanent filat de detectivi care îl urmăreau pretutindeni, și pe el, și pe prietenii cu care păstra oarecare contacte. E cazul să spunem că profesorul fusese căsătorit cu o englezoaică (nu-i reţin numele). Cu aceasta avea un băiat, pe Rafael (după numele unui bunic de-al filosofului), amândoi părăsiseră ţara prin 1945 — 1946 și trăiau la Londra. De asemenea trebuie spus că Noica avea o sumedenie de confraţi întru ale scrisului refugiaţi în Occident. Dăm și câteva nume: Mircea Eliade, Emil Cioran, Eugen Ionescu, Horia Stamatu, Gh Racoveanu (de la Cuvântul) Al. Ciorănescu, Paul Costin Deleanu, D. C. Amzăr, Vintilă Horia, Ovidiu Găină, ş.a. şi, cum aceștia începuseră să se afirme în publicistica din Franţa, USA, Germania Federală, Italia, Spania și America Latină, în România fiind declaraţi *„trădători de ţară, transfugi în slujba spionajului anglo-american”,* era foarte normal pentru Securitate ca legăturile lui C. Noica, de orice fel, cu transfugii să fie sub o supraveghere mai mult decât strictă.

Ne aflam în toiul războiului rece, după *„rebeliunea contrarevoluţionară”* Ungaria înfrântă. România, și ea într-un război fierbinte cu forţele reacţionare, vorbim de România comunistă, se găsea angajată în *operaţia* Anei Pauker — aceea de *reeducare a intelectualităţii românești în lagăre de muncă forţată și închisori. Vreo douăzeci de mii de artiști, scriitori, profesori, ziariști bănuiţi de a fi predispuși la trădare și la vânzare”* sunt cuvintele lui Chișinevski și Miron Constantinescu — *trebuiau să fie adunaţi în lagăre de concentrare în numele revoluţiei, a poporului muncitor, nu pentru distrugere ci pentru reeducare.*

Când a început a doua operaţie în 1957 — 1958, tovarășa Ana („un tip de eroină”, „o revoluţionară autentică”) și comparșii ei în a face *ca intransingenţa și dârzenia să fie necruţătoare:* Vasile Luca, Teohari Georgescu, Iosif Sevski și Miron Constantinescu nu se mai găseau în frunte. Dar Gheorghiu-Dej, cu noua lui clică, cugetând că ideea tovarășei Ana nu putea fi un rău pentru popor, trecu la fapte. Nu în lagăre de concentrare, ci în temniţe cu procese, cu sentinţe, așa ca să nu pară treaba făcută *neștiinţific,* superficial, fără lege și nu douăzeci de mii, era prea puţin, mai mult, dublu, cât mai mulţi *„contrarevoluţionari”* la reeducare și eventual la *distrugere.*

Filajul detectivilor pe urmele fostului *„trăirist”* va avea ca rezultat o captură *mișto* (adjectivul în cauză echivalentul lui *frumos, important, rar,* când mi l-a pronunţat

profesorul a zâmbit a tristeţe — nu-i exclus ca volumul de eseuri, *„Rostirea filosofică românească”* apărut opt ani mai târziu să fi fost inspirat de ciudatele expresii auzite din gura anchetatorilor lui Nicolski). C. Noica este arestat și la pecheziţia domiciliară securiștii capturează un important *(mișto)* material subversiv antistatal: cărţi și reviste interzise, scrisori primite de la prieteni din ţară și străinătate, manuscrise, note filosofice, un jurnal personal etc. etc. Ultimele cărţi semnate de autorul lui Mathesis au văzut lumina tiparului în cursul anului 1944:

„Jurnal filosofic” și *„Pagini despre sufletul românesc”.* Tot ce a avut în manuscris munca de peste 13 ani din 1944 până în toamna anului 1957 împreună cu toate scrisorile primite pe parcursul câtorva decenii și toate cărţile *„subversive”* din bibliotecă, totul a fost confiscat și dus la M.A.I. *„Mi-au confiscat* — îmi va mărturisi el — *până și corespondenţa de la Londra, scrisorile soţiei și ale copilului; acestea, împreună cu două scrisori de la Mircea Eliade, au constituit în anchetă și la proces principalul „cap de acuzare „înaltă trădare…”*

Iată și câteva titluri de cărţi confiscate: din lucrările personale: *„Mathesis sau Bucuriile simple”, „Concepte deschise în istoria filosofiei”* (operă premiată de Academia Română în 1936), *„Viaţa și filosofia lui René Descartes”.*

„Două introduceri și o trecere spre idealism”, Schiţă pentru istoria lui cum e cu putinţă ceva nou” (1940) și *„Diferenţa dintre filosofia lui Fichte și a lui Schelling”* cărţi primite de la Mircea Eliade cu autograf: „Maitrey”, „Huliganii”.

„Întoarcerea din rai”, „Nuntă în cer” și volumul de eseuri.

„Oceanografie”, toate aceste opere primite de arestat până în 1940; două lucrări primite de asemenea cu autograf de la Emil Cioran: „Pe culmile disperări” „Schimbarea la faţă a României” (catalogată de cronicarii marxiști de astăzi drept „Scrieri delirante” pe linia „misiunii istorice a Gărzii de Fier”), un volum de eseuri „Limite” semnat Dan Bota, câteva numere din revista „Criterion” editată de Eliade, Vulcănescu, Noica și multe alte cărţi și reviste mai puţin subversive.

Din spusele interlocutorului meu (adaug că această mărturisite filosoful mi-a făcut-o numai mie *en tête-à-tête,* o credea un secret, deși faptul ca atare s-a discutat în instanţă pe larg, cu amănunte și a atras după sine o sumedenie de victime aduse în faţa tribunalului), am înţeles că în jurul anului 1950 (că o fi fost înaintea acestui an sau după — nu reţin), prin bunăvoinţa unui turist venit din Franţa filosoful a primit din partea lui Mircea Eliade (aflat pe atunci la Paris nou angajat ca profesor de istoria religiilor la Sorbona), un mic pacheţel. L-a desfăcut și a găsit în el o carte și o scrisorică, numai câteva rânduri/ *„Dragul meu ca să știi, că nu te-am uitat și regret că nu ești aici, în libertate, îţi trimit o atenţie: „Noaptea de Sânziene „în limba lui Voltaire; poate fi citită și de ceilalţi amici… Cele mai cordiale salutări tuturor.* Semnat *M. Eliade.*

Romanul *„Noaptea de sânziene” a* apărut în prima ediţie pe la mijlocul anului 1940 după ale mele aduceri aminte în Editura Vremea (știu că Mircea Eliade era un colaborator permanent al revistei Vremea, l-am întâlnit în mai multe rânduri la redacţia acestui săptămânal în perioada 1937 — 1939 când Gabriel Bălănescu și Arșavir Acterian îndeplineau funcţia de secretari de redacţie) și s-a bucurat de un mare succes de librărie mai ales în rândul tineretului, îndeosebi printre adepţii *„trăirismului”.* Ediţia

în limba franceză a fost editată de Gallimard, la Paris în traducerea autorului, din punct de vedere tehnic și artistic, estetic, ireproșabil. Noica mi-a descris și prezentarea copertei, o copertă foarte reușită: *Mircea Eliade LA FORÊT INTERDITE Roman Editura Gallimard Paris (în traducere românească „Pădurea Interzisă"* — titlul o arată și mai subversivă.

La primirea acestei mici atenţii C. Noica s-a bucurat foarte mult prietenul lui bun, acum un om realizat în Occident, în Orașul-Lumină, nu l-a dat uitării, se gândește la el, îl interesează soarta lui de prizonier în propria-i ţara, într-o Românie *dezechilibrată,* așa cum a prezis-o în Mathesis… cu *o istorie care nu este istoria omului, nici istoria oamenilor, nici gândul lui Dumnezeu pe pământul oamenilor…*

Și Mircea Eliade, și Constantin Noica, și ca ei, foarte mulţi misionari ai culturii românești n-au știut cu exactitate ce înseamnă comunism, cum se reflectă cu adevărat în viaţa colectivă barbaria marxistă; când vor ști va fi prea târziu.

După marea revoluţie bolșevică din 1917 au avut loc două sângeroase drame în capitala Franţei: atentatul lui Gorgulov și impresionanta sinucidere a lui Crafcenko.

La 7 mai 1932 președintele Franţei Paul Deumer „blândul președinte al Republicii franceze" este asasinat. Atentatorul, un refugiat rus, medicul Gorgulov. Presa timpului respectiv s-a ocupat pe larg de acest asasinat care a cutremurat întreaga Franţă în al doilea an al deceniului IV. Spicuim câteva date, idei și amănunte din revista „Realitatea Ilustrată", din decembrie 1932, în legătură cu ceea ce s-a numit atunci „cea mai absurdă crimă cunoscută în istorie: … uciderea blândului președinte al Republicii franceze Deumer a cărui soartă a fost să treacă prin zilele tragice ale războiului unde și-a pierdut trei băieţi; acest om ridicat din clasa muncitorilor cu braţele, dovedind parcă prin exemplul vieţii lui, că oricine poate ajunge în Franţa, prin meritele lui, la cea mai înaltă treapta şi mai glorioasă treaptă socială, a trebuit să piară nevinovat sub gloanţele unui atentator rus…"

Mobilul crimei: *„Pricina faptei lui Gorgulov e atât de naivă încât ne întrebăm dacă nu trebuia cumva socotită ca un paravan al demenţei.* Prin asasinarea președintelui *Doumer*

Gorgotov voia să… provoace un război între Franţa și Rusia pentru doborârea regimului bolșevic!…"

Demenţă? Cea mai absurdă crimă cunoscută în istorie? Naivitate? Poate și absurditate și demenţă și naivitate. Dar cronicarul eprecierilor de mai sus omite să spună, cu rea credinţă (știm că *Realitatea Ilustrată* era o revistă mai mult evreiască decât românească și că existau printre redactorii ei apogeţi ai revoluţiei ruse), că în primul rând, fapta atentatorului umblat prin universităţi și chiar scriitor de povestiri era un act nebunesc de disperare exremă, voia să fie un strigăt de alarmă dat împotriva unui Regim odios, a unei dictaturi samavolnice ca cea din *„patria socialismului",* regimul călăilor staliniști ai milioanelor de asasinate, ai unor victime tot așa de nevinovate și de nefericite ca și președintele Doumer.

A doua sângeroasă dramă din capitala Franţei o cunoaştem în sinuciderea impresionantă a unui alt exilat rus: Crafcenko.

Publicistul Crafcenko, ucrainean de origine, fuge din *„raiul bolșevici* și spre finele

anului 1948 se stabilește la Paris unde se încumetă să scrie o carte: *Am ales libertatea,* în care descrie situaţia din Uniunea Sovietică, holocaustul bolșevic: crimele lui Stalin împotriva ţărănimii ruse, cu ocazia colectivizărilor forţate, lichidarea cadrelor de conducere ale partidului, în câinească luptă pentru putere, în Ucraina și în alte regiuni ale ţării și înspăimântătoare întâmplări din timpul marilor deportări și vorbește de milioane de victime. Cartea este tradusă în limba franceză și cu mare greutate se găsește un editor care o tipărește și apare în librării.

Suntem în perioada când președinte al celei de a IV-a Republici este Vicent Auriol, când într-o perioadă destul de scurtă 1948 — 1958 se perindă la conducerea Franţei doi președinţi și nu mai puţin de șapte guverne și când utilii miopi din *„ţara tuturor contrastelor* au grijă să nu-l supere pe *genialul* Iosif Visarionovici Stalin.

Cartea lui Crafcenko este citită, presa de stânga franceză o critică, o denuţă drept *propagandă fascistă,* sunt foarte puţini cei care să n-o considere *o măsluire a adevărului, o minciună grosolană menită să înșele Occidentul*. La acea oră era foarte greu, mai ales în Franţa lui Léon Blum, Paul Foré, Mendes-France sau chiar în Franţa Gaulistă. Să se creadă că tătucul Stalin a fost capabil de atâtea monstruozităţi (astazi 1988 am ajuns să vedem însuși P.C.U.S.-ul demascând crimele stalinismului). În cercurile pariziene izolarea lui Crafcenko se amplifică, nefericitul exilat devine un *proscris,* deziluziile îl copleșesc. Suferinţele îndurate în patria sa, combinate cu suferinţele morale din ţara de exil, se transformă într-o tragedie personală, disperarea atinge culmi greu de suportat și se sinucide.

Și moartea năprasnică a exilatului rus voia să fie *un semnal de alarmă adresat Occidentului, omenirii întregi, să ia aminte că în Rusia lui Stalin s-au întâmplat și se întâmplă bestialităţi ca nicăieri în lume.*

În anii de care vorbim Mircea Eliade se găsea la Paris și este imposibil să nu fi fost zguduit sufletește de drama lui Crafcenco, totuși era departe de a ști cu exactitate perfidia lui Stalin, cruzimea, adevărata faţă a comunismului, altfel ar fi evitat orice contact cu amicii săi din R.P.R.

Nici Constantin Noica nu s-a dovedit mai versat în cunoaşterea perfidiei și cruzimii *tovilor* din fruntea statului socialist, altfel nu l-ar fi copleșit bucuria că amicul Eliade se gândește la el, îl interesează soarta lui de *prizonier.*

Și așa precum scria în bileţel se grăbi să ajungă cartea citită de cât mai mulţi până ce (neiertătoare e fatalitatea!), într-o zi când *„LA FORÊT INTERDITE”* a nimerit în mâna unui securist. Deoarece pe volumul capturat la pagina întâi se putea citi un autograf pe românește care suna cam astfel: *„Filosofului C. Noica un gând prietenesc al Occidentului”,* pentru Pantiușa Bednarenko și Nicolski fu o bagatelă să meargă pe fir până la adresa *împricinatului.* Filosoful este arestat în orașul Câmpulung-Muscel, acolo domicilia ca flotant și unde singura-i sursă de existenţă erau orele de meditaţie a lecţiilor pe care le dădea unor copii de oameni avuţi, sus-puși. O existenţă mizeră.

Anchetarea complotistului (nu-i de râs autorul lui *Mathesis…* va fi judecat pentru *înaltă trădare* și *complot antistatal}* nu s-a deosebit prea mult de felul cum au fost anchetaţi la regionala M.A.I.— Suceava *„contrarevoluţionarii”* din *„bandele Blănaru;* filosoful trecu și el prin camera de chibzuinţă, apoi prin una de tortură, așa mai mult

într-un *fel de șut* ca să-l bage în sperieţi, anchetatorii penali i-au spus și lui, cu accentul lui Feller: *„Dom Noica cu matale noi n-avem nimic… matale eşti nevinovat, o victimă a transfugilor… Noi cu ei, cu transfugii…Noi cu ei avem o socoteală… matale dacă spui un nume…Cine a mai citit cartea trădătorului de la Paris, individul Mircea Irimia zis Mircea Eliade, mergi acasă… ai cuvântul nostru de onoare că mergi acasă, te ducem noi cu limuzina tovarășului ministru… Spui un nume și… gata".*

Eroul nostru era filosof de-adevăratelea, nu pe puncte. Mircea Eliade îl preţuia ca atare. Cu aproape patru decenii în urmă într-o scrisoare din 19 februarie 1929, expediată din Calcutta și adresată lui Penteu Comarnescu, a scris textual: *mă bucur că Noica scrie și scrie bine. Salută-l din partea mea. E o rară mângâiere să știu că prietenii mei mai tineri se pregătesc să realizeze ceea ce eu n-am putut sau n-am vrut să sfârșesc o operă de critică culturală și de restabilire a axelor… într-un anumit sens vremea noastră a trecut. Să vină grupul lui Noica să înveţe meseria — și să dovedească proștilor indiscutabila continuitate a generaţiei noastre…"* (în 1929 C. Noica avea 20 de ani, Mircea Eliade 22 și, ca filosof, nu putea fi decât un apărător al adevărului absolut, căci doar ăsta este rolul filosofiei: *să caute și să rostească adevărul prin raţiune și prin conștiinţa morală).*

Iată de ce C. Noica s-a decis, ca și în anchetă, să rostească adevărul, *să filosofeze.* N-a spus numai un nume, ci vreo zece, aceștia au spus și ei vreo zece și, uite așa, au ajuns cu toţii în arestul Internelor; anchetatorii i-au constituit în *„bandă",* pe filosof l-au făcut *șef de bandă,* apoi legaţi de Ambasada Franceză, din București s-au pomenit în faţa Tribunalului militar într-un mare proces al intelectualilor: scriitori, ziarști, toţi în opinia partidului — *predispuși la trădare și la vânzare…* „Acum cei din boxa Tribunalului chiar *„trădaseră",* vânduseră ţara imperialiștilor francezi, printre ei figurau. *Contrarevoluţionari* de talia unui *Nic Steinhardt* și *Dinu Pliat* (ambii reputaţi eseiști, dar amândoi cu câte o hibă: primul evreu botezat ortodox și legionar După eliberarea din închisoare Stemhart se va călugări; al doilea era fiul poetului *Ion Pilaf fost* activist liberal; O *„revoluţionară reacţionară"* în persoana *doamnei Lovinescu* (septuagenară) aceasta cu două hibe: soţia lui *Eugen Lovinescu,* notat în publicistica marxistă de azi *„cariatidă a literaturii noastre mâncată de un cancer al snobismului care i-a distrus de fapt posteritatea…"* și mama *„căţelei"* de la *„Europa Liberă" „vânzătoarea de ţară",* Monica Lovinescu, ziaristul D. Banu (cu hiba *legionarismului)* ş.a. Și ziaristul D.Banu a luat pedeapsa capitală; a tras la cântar *legionarismul.*

Tribunalul i-a judecat cu ușile închise. Șefului de lot, lui C. Noica i-au dat 25 de ani muncă silnică cea mai mică pedeapsă a fost de 15 ani temniţă grea.

Pentru ca cititorul să înţeleagă bine prin ce suferinţe au trecut acești oameni din lotul Noica atât în anchetă cât și în închisoare vom da un singur amănunt: eseistul Dinu Pilat, la arestarea în 1957, era în floarea vârstei, plin de viaţă, robust, optimist, sănătos, la înălţimea de 1,80 m, cântărea 82 kg., la eliberare în 1964 după aproape 7 ani de detenţie la vârsta de 57 de ani părea de 70, bolnav, complet distrofiat, greutatea corpului bătuse toate recordurile în scădere (de la 82 kg. la 40 de kg…). Nu s-a mai putut reface, după un an de ședere în pat după enorme suferinţe, moartea l-a secerat. Din lotul filozofului n-a fost singurul secerat de distrofie. Și Mitică Banu a murit la fel…

l-ar doamna Lovinescu a murit în închisoare (așa se discuta la Aiud). Câteva puncte de reper din drama trăită de componenţii *lotului Noica*, dar filosoful avea și o dramă personală de ordin sufletesc, suferită în tăcere — aceea a ideii care îl obseda, anume că este un *ratat în cultura contemporană.* Într-o zi și în lungile discuţii avute cu el (eu îl provocam în dorinţa de a ști cât mai multe și mai inedite amănunte din viaţa *„năișților”.* Sistemul acesta al cunoaşterii, al identificării realităţilor mai ales al realităţilor politice l-am practicat în toţi anii de detenţie. Unde am găsit o personalitate politică sau de cultură n-am iertat-o, tot ce am putut stoarce am stors: politică, filosofie, literatură, diverse). Noica mi-a destăinuit și *oful ratării* în următoarea mărturisire de credinţă:

— Da, să nu râzi, am ratat în toate: și în politică și în căsnicie și în literatură… De filosofie nici nu mai vorbesc… în vreme ce amicii mei din exil se afirmă, înglobându-se în cultura europeană: Eliade la Sorbona, Cioran într-o editură pariziană, Eugen Ionescu în teatru.

Dar nu numai aceștia, în străinătate, mai ales în Canada și America, sunt și alţii din generaţia mai tânără, ca de pildă: *George Bălaşu* (în publicistică, cu succes, *Ion Halmaghi* (ca profesor universitar (a fi profesor universitar în S.U.A. e o „Catastrofă” în bine), apoi un altul mai tânăr, poetul *Sahu Pană la* fel în publicistică și analist politic și Ovidiu Găină, ca profesor universitar în capitala Argentinei… Ţi-am dat numai câteva nume mai de rezonanţă. Toţi s-au realizat, numai eu îmi părpălesc inima, gândurile, iluziile și visurile pe jăratecul îndurărilor din temniţe… N-am completat nimic. Sunt la jumătatea drumului, între debut și apogeu… Mai prost nici că se putea…

Nu sunteţi singurul, am intervenit eu spre a-l consola — mii — zeci de mii de oameni îşi au cariera ratată. Dacă ne gândim bine întreaga naţiune română și cu ea toate popoarele cuprinse de morbul comunismului trăiesc o tragedie politică echivalentă, nu cu o ratare profesională, ci cu o agonie politico-culturală care poate duce la dezastre naţionale ireversibile în timp și spaţiu.

Am ajuns la concluzia lui Schopenhauer, în a crede că viaţa noastră așa cum ne-a hotărât-o Dumnezeu e *un episod stupid care tulbură în mod inutil beatitudinea și odihna neantului.*

— Dar viaţa tot după Schopenhauer citire este *voinţă*…

— Şi *voinţa,* in extenso, voinţa de a trăi este râvna și o râvnă impetuoasă ce este altceva decât *lupta*… astfel am ajuns la *suferinţă.*

— Dintre colegii pe care i-aţi avut la „Acţiune-Reacţiune și la *„Criterion”* câţi s-au realizat? Mișu Polihroniade a sfârșit tragic ia Râmnicul Sărat, Mircea Vulcănescu la Aiud, Pentru Comarnescu a cunoscut și el cnutul stalinist și nu numai el; mii de valori morale și spirituale au căzut și sunt pradă încă acestui cnut… Dumneavoastră dom' profesor, aţi trăit printre legionari, mare parte din activitatea publicistică v-aţi desfășurat-o în presa legionară sau prolegionară. L-aţi cunoscut bine pe Polihroniade, pe Ionel Moţa, pe C. Gane, pe Mircea Vulcănescu. Aţi fost discipolul lui Nae Ionescu, aţi lucrat cu dr. N. Roșu, cu Herseni și de bună seamă cu Al. Constant… Eu vreau să vă spun că toţi aceștia au trecut prin necazurile noastre de azi, poate în suferinţe mai cumplite. Cu mulţi dintre ei am împărtășit necazul, dar — sincer să fiu — pe niciunul nu l-am auzit lamentându-se pe motivul că și-a *ratat cariera.*

— Eu dragul meu (cuvintele lui Noica blânde, pornite parcă dintr-o adâncime a sufletului, a unui suflet chinuit, asemenea rugăciunilor rostite de niște oameni aruncaţi pradă leilor), eu am dorit și doresc să fac filosofie… n-am stofă de erou, n-am pretins niciodată să fiu așezat printre luptători. Râvna mea este să lupt, dar nu într-un război ucigător, ci în unul al cuvântului, al toleranţei, într-un război al culturii… Nu există biruinţă fără înfrângere, cum nu poţi învinge fără a-ţi cunoaşte păcatele… Ei bine, să recunoaştem că și legionarii au greșit. Lupta pentru putere nu s-a soldat cu victime numai în lumea comuniștilor…”

— Adevărat, numai că în lumea comuniștilor lupta pentru putere n-a avut loc între comuniști și necomuniști, între comuniști și dușmanii lor, ci liderii comuniști s-au ucis între ei, în cadrul *vigilenţei revoluţionare bolșevice,* Stalin după nimicirea tuturor elitelor politice din trecut, și-a concentrat vigilența ucigătoare împotriva tovarășilor cu care operase contra elitelor din trecut, căsăpindu-i pe toţi: Troţki, Zinoviev, Buharin, Kamenev Râcov, Tuhacevski, Radek, Iakir și ceilalţi — lucru pe care l-au săvârșit comuniștii din toate ţările imperiului sovietic, inclusiv comuniștii din România…

Că și legionarii au greșit, de acord. Atât timp cât faci politică greșelile sunt inevitabile, dar să vedem concret cu ce au greșit în lupta pentru putere. Daţi-mi un caz.

— Iorga! Iorga nu trebuia să moară…

— Subscriu la aceasta. Într-adevăr Iorga trebuia cruţat. Dar, după cum bine se știe, savantul n-a murit în lupta pentru putere, ci executat, pedepsit pentru vina de a fi contribuit direct la uciderea Căpitanului și a celorlalţi lideri legionari în 1938 și 1939, ca autor moral. Conducerea Mișcării a înfierat crima printr-un comunicat oficial la data respectivă. Mai mult — asta nu se poate să n-o știţi — a încercat împiedicarea acestei crime, ceea ce înseamnă că în mod cert conducerea Mișcării n-a avut niciun rol în săvârșirea ei, altfel n-ar fi căutat s-o zădărnicească. Sunt mărturii și documente care vorbesc despre aceasta… Uciderea lui Iorga nu-i faptă legionară…

— Iorga a fost prea mare în cultura românească în formarea românismului… pe pământul strămoșilor noștri, aportul lui a fost prea important ca să nu i se ierte *oarecari greșeli, scăpări politice…* trebuia cruţat…

— Ceea ce a comis Iorga sunt crime ordinare nu scăpări politice. Cu aprobarea și chiar la îndemnul lui *de Apostol al neamului”* s-au comis adevărate genociduri. Peste o mie de tineri români și-au pierdut viaţa, unii în suplicii îngrozitoare, alţii uciși mișelește pentru vinovăţii inventate… Cu vreo trei ani înainte de 1940 (anul morţii savantului), referindu-se la uciderea lui Duca, Iorga a scris negru pe alb — vorba latinului — *scripta manent —,* a scris ca să rămână în posteritate: *„Este foarte ușor ca pe un criminal să-l trimiţi la închisoare dar este trist că nu poţi să pui mâna pe autorii morali care sunt mulţi…* „Sau: *„De cele mai multe ori vinovăţia cea mare nu e a celui ce a făcut (crima) ci a celui ce n-a împiedicat-o.*

Savantul era singurul care ar fi putut să împiedice masacrarea legionarilor, nici n-a încercat s-o facă, nici măcar un cuvânt n-a scris prin care să arate că dezavuiază crimele, ci a arătat că vinovăţia mare nu e a asasinilor executanţi ci a *autorilor morali care n-au împiedicat holocaustul…*

❖

La acest capitol facem o mică paranteză:

Astăzi e un lucru foarte cunoscut că Horia Sima, și ca șef al legionarilor, și ca vicepreședinte al Consiliului de Miniștri în 1940, a făcut tot ce a fost posibil să-l salveze pe Iorga din mâna răpitorilor săi, să-l salveze de la moarte. Încă nu știm precis dacă Antoneștii, cu camariliștii lor și cu îndemnul liderilor Reichului nazist, n-au avut interesul să *compromită Mișcarea Legionară prin acest asasinat îngrozitor.* Dar ceea ce știm cu precizie este faptul că legionarii au condamnat asasinatul și-l mai condamnă și azi.

Mai mult, se știe și aceasta, pe autorii asasinatului, în mod special pe inginerul Traian Boieru (șeful echipei de asasini), singurul recunoscut ca legionar, mulţi ani după odioasa crimă, atât conducerea Mișcării, cât și legionarii în general, iau scos din rândurile lor, dovedind prin aceasta că fapta lor a fost și este, în neaprobarea Mișcării Legionare.

Însuși comandantul Horia Sima, în repetate rânduri s-a arătat adânc nemulţumit și revoltat împotriva acestora, tratându-i ca pe niște dușmani ai Legiunii. În acest sens, un exemplu ni-l oferă teologul *Alexandru Ionescu,* în mărturisirea ce urmează.

E necesar câteva date în legătură cu acest fost prizonier în exilul german și în lagărele naziste: Alexandru Ionescu este licenţiat în teologie, promoţia 1940. N-a fost implicat în *„rebeliune”,* dar în vara anului 1941, ca să scape de teroarea autorităţilor represive ale Antoneștilor s-a refugiat în Germania. La Berlin, în septembrie 1942, asistând la o ședinţă legionară, ne mărturisește:

În vara anului 1941, după împușcarea, pe străzile Bucureștiului, a lui Horia Codreanu, fratele Căpitanului, fiind informat că autorităţile antonesciene vor căuta să aresteze și legionarii care n-au fost implicaţi în așa-zisa rebeliune legionară din 1941, m-am sfătuit cu Teodor /oraș și am hotărât să părăsim, clandestin, ţara, refugiindu-ne în Jugoslavia.

Pe la sfârșitul lui septembrie 1942 am fost chemat din lagărul de la Rostok-Meccklenburg, împreună cu alţi camarazi exilaţi care lucrau la fabrica de avioane Heinkel, la Berlin, la familia Ponta unde ne-am întâlnit cu Comandantul Mișcării legionare, pe care l-am informat în legătură cu situaţia din ţară.

Împreună cu mine am mai fost invitaţi și Vasile Pasca, învăţător, Gudi Gheorghe, avocat, Stoia Gheorghe, medic și încă alţi doi-trei camarazi. Printre aceștia, nu știu prin ce împrejurare, a ajuns și inginerul Traian Boeru, șeful echipei care l-a executat pe prof. Nicolae Iorga, în luna noiembrie 1940.

Personal i-am dat toate amănuntele pe care le aveam. Comandantului care a ascultat totul cu atenţie. Același lucru l-au făcut și ceilalţi.

La un moment dat, Traian Boeru a încercat să vorbească și el Comandantul enervat, l-a repezit zicându-i:. Dumneata nu ai voie să vorbești; prin fapta necugetată pe care ai săvârşit-o, ai făcut mare rău Mișcării legionare!… nu considerăm că mai faci parte din Mișcarea legionară!”

Traian Boeru auzind hotărârea Comandantului, a părăsit Berlinul, devenind unul dintre cei mai ineverșunaţi dușmani ai Comandantului Horia Sima.

Alexandru Ionescu

Această mărturisire este a unui om care, în temniţele infernului comunist, a cunoscut în sânge teroarea din celula condamnaţilor la pedeapsa capitală și a avut un comportament mai mult decât demn, plin de responsabilitate politică, fără nicio șovăire în faţa morţii.

De aceea mărturisirea sa trebuie luată ca un document autentic ce vine să arate indubitabil că în moartea savantului vina legionarilor este numai una singură, aceea ca n-au reușit s-o zădărnicească. Adică: *măcar să uite tot răul ce li s-a făcut…*

❖

Într-o discuţie cu Noica, la fel ca în precedentele și tot în dorinţa de a stoarce cât mai multe amănunte în legătură cu ideile politice ale lui Nae Ionescu și ale „năiștilor" (mă interesa cu precădere antisemitismul principalilor trei corifei ai „Trăirismului": Nae Ionescu, Mircea Eliade, Emil Cioran). Am avut un dialog care s-a desfășurat cam în felul următor:

Eu: Dumneavoastră domnule profesor aţi fost elevul lui Nae Ionescu și prieten la cataramă cu Eliade și Cioran…

Noica: Știi ceva, dragule, mă întrerupse filosoful cu aceeași blândeţe în glas, dar parcă oarecum jenat, parcă mâhnit că e silit să ceară ceva neplăcut, nu-mi mai spune „Profesor", că doar știi bine că nu sunt… Spune-mi oricum numai profesor nu. Cât privește prietenia la cataramă cu Cioran și Eliade asta a fost odată ca niciodată… *„trecură anii, ca norii lungi pe șesuri / Și niciodată n-or să mai vie iară… „S-a stins viaţa falnicei Veneţii…"* Ei s-au împlinit: sunt prezenţi în cultura europeană, mâine vor fi în cea universală iar eu… am rămas de căruţă… *un cabotin!*

Eu: Mai aveţi timp să vă împliniţi; eu cred într-o schimbare… într-o zi vom fi liberi și…

Noica: Nu-nvie morţii e-n zadar „copile".

Eu: „Ce e val ca valul trece…"

Noica: Nu mai sunt în stare să am asemenea visuri…

Eu: Voiam să vă întreb o chestiune foarte controversată în ultimul timp: anume, ce știţi despre *antisemitismul „trăiriștilor*", adică poziţia faţă de evrei a lui Nae Ionescu, Eliade și Cioran?

Vă pun această întrebare, deoarece în ultimii ani, atât cât am putut să citesc în presa regimului, propaganda comunistă l-a transformat pe Nae Ionescu într-un adevărat *huligan, xenofob, antisemit, „mâncător de jidani".* În această presă profesorul apare drept ideologul principal al Gărzii de Fier *„eminenţa cenușie a mișcării, promotorul românismului legionar,* lui datorându-se, chipurile *„întreaga mistică religioasă a Legiunii,* și cum știm că în limbajul scribilor marxiști *misticism, românism, trăirism* este egal *șovinism, xenofobie, fascism, reacţiune,* se înţelege de la sine portretul politic al promotorului acestei *„funeste ideologii".* Cam la fel sunt prezentaţi și discipolii mentorului mai ales Eliade și Cioran… Nu știu dacă aţi citit *„Zile de lagăr",* oful lui Zaharia Stancu… Acolo Mircea Eliade este comparat prin articolele scrise în revista Vremea cu „antisemiţii" de la *„Porunca Vremii",* iar Emil Cioran apare un mare

admirator a lui Hitler…

Noica: A susţine că Nae Ionescu ar fi fost un *„mâncător de jidani”* este nu numai o *delaţiune odioasă,* dar și o *nerușinare.* Într-adevăr, după câte reţin, profesorul și-a pus gândurile, ideile politice, condeiul la dispoziţia Legiunii, devenind ideologul numărul unu al Gărzii de Fier. Dacă până la începutul anilor ’30 un duh antisemit, xenofob moștenit de la cuziști se mai putea observa în manifestările unor legionari din generaţia lui Nic. Paulescu — A.C. Cuza, prezenţa în sânul Mișcării a profesorului Nae Ionescu a lămurit o serie de probleme legate de acest capitol. De asemenea reţin un amănunt, acela că în rândurile legionarilor, pe parcursul anilor, și-au desfășurat activitatea politică, nu numai români neaoși, ci și cetăţeni români de alte naţionalităţi: greci, armeni, maghiari, nemţi, ruși…

Eu: Chiar și evrei…

Noica: Asta n-am știut-o.

Eu: Am stat la Aiud într-o celulă cu un evreu: *Leon Bravu* din Iași, arestat pentru *activitate legionară;* spunea că e legionar convins; în timpul lui Antonescu a fost în lagăr la Târgu-Jiu tot pentru activitate legionară; și Zaharia Stancu scrie despre el în *„Zile de lagăr”…*

Noica: Iată dar realitatea. Nu putem spune însă că pe legionari, inclusiv pe Nae Ionescu nu i-a interesat viaţa economică a ţării: Comerţul, finanţele și chiar o parte din activitatea industrială a României aflată sub influenţa nefastă a bancherilor străini. Trebuia să-i intereseze… O reacţie la această stare de lucruri vom găsi-o în comerţul legionar și încurajarea industriașilor români… Aceasta nu-i antisemitism… La Facultatea de filosofie au frecventat cursurile ideologului legionar și studenţi evrei unu dintre aceștia s-au considerat chiar *„năiști”,* cazul scriitorului Mihail Sebastian e notoriu și nu-i singurul. La fel s-au petrecut lucrurile și în publicistică; cine nu știe că în redacţia ziarului *Cuvântul,* gazetarii evrei au avut un cuvânt de spus la unele rubrici. Același Mihail Sebastian a fost colaboratorul cel mai apropiat al profesorului. Dacă astfel se comportă un *„Mâncător de jidani”* atunci e clar… mergem mai departe. Antisemitismul lui Eliade nu se deosebește de acela al dascălului său, l-am cunoscut un apărător al evreilor; comparaţiile lui Stancu sunt *delaţiuni de șantajist…* Și afirmaţiile din cartea citată despre hitlerismul lui Cioran sunt *delaţiuni…*

Pe marginea celor relatate mai sus facem o mică paranteză.

Am în faţă numărul din aprilie 1986 al publicaţiei *„Revista mea”,* e o revistă în limba română editată în statul Israel de către un grup de publiciști evrei plecaţi din România. Citesc un articol semnat de *S. Schafferman,* cu amintiri de la ziarul *Cuvântul* (autorul a funcţionat mulţi ani ca redactor al Cotidianului lui Nae Ionescu, semnând cu pseudonimul *S. Păstorescu)* în care gazetarul evreu îl descrie pe Nae Ionescu drept *filosemit,* ca unul care îi sfătuia pe evrei să nu se asimileze împotriva lui Iorga care a *povăţuit pe un student evreu să se boteze spre a face carieră*… În cuvintele fostului *„năist”,* Schafferman, părerea profesorului despre limba vorbită de evrei era următoarea: *„evreii vorbesc cea mai curată limbă românească pentru că o învaţă pe când ai noștri o sug de la ţâţa mamei și nu este totdeauna chiar atât de pură…”* Mai departe memorialistul evreu confirmă spusele lui Noica în legătură cu Mihail Sebastian

ca apropiat colaborator al profesorului la unele rubrici ale *„Cuvântului”.*

Noica: (continuăm dialogul) în ceea ce privește *„Hitlerismul”* lui Cioran te lămuresc prin *hitlerismul meu* personal. Poporul german, indiferent ce orânduire a avut la conducere, a dat în cultura universală cele mai luminate minţi cunoscute în istoria omenirii: Kant, Wundt, Fichte, Hagel, Nietzsche, Schopenhauer, Rikert, Kirkengaard, Schelling, Spengler și Heidigger — în filosofie; Goethe, Schiller, Novalis chiar Heine — în literatură; în muzică: Beethoven, Wagner, Schubert, Motzart, Bach, Schuman, Strauss…

Am citat numai câteva nume; sunt și altele tot atât de celebre. În afară de asta poporul german trebuie admirat pentru hărnicia lui, pentru ordinea și disciplina lui; tehnicitatea și inventivitatea sunt caracteristice ca însușiri primordiale ale acestui mare popor. Dacă susţinem că viitorul aparţine ţărilor cu tehnicitate avansată și că urmează acum un război al ştiinţei al economiei, al progresului, al modernizării, poporul german trebuie pus în fruntea ţărilor avansate… el va câştiga războiul economic.

Astfel în această formă trebuie văzut *„hitlerismul”* meu personal… și a lui Cioran. Asta nu-nseamnă că n-am fost contra nazismului, a haosului nazist… Dar poporul german…

În ceea ce privește acel așa-zis *„nazism legionar* am să-ţi fac o surpriză. Văd că te preocupă acest atât de controversat amănunt din istoria Gărzii de Fier. Și poate o să te bucure.

Nu demult am stat într-o celulă cu un vechi și distins legionar (bucovinean de-al matale), avocatul *FILON LAURIC,* fost pe vremuri lider al studenţimii cernăuţene. Ce să zic, prin acest om voi cunoaşte adevărata poziţie, adevărata poziţie a legionarilor faţă de — cum spunea el — *„tembelismul hitlerist”* și poziţia faţă de *comunism.* Voi afla, de pildă, că astăzi în închisorile staliniste se găsesc o sumedenie de studenţi, care, deși în 1940 numărau puţini ani, totuși astăzi sunt încadraţi în *spiritualitatea legionară.* În spiritualitatea *„trăirii legionare”* mai temeinic ca noi *„năiștii”* lui Nae Ionescu și Eliade. De pildă mi-a dat un nume: studentul *Marcel Petrișor*, care prin poziţia lui de extremă corectitudine și prin felul de a înţelege *„fenomenul legionar”* l-a uimit până și pe ditai comantul legionar. Iată de ce noi *„trăiriștii*”, așa zișii *„portstegarii Mișcării Legionare*”, ne putem considera acum o rezervă *bucuriilor lui Mathesis…*

— Dar stai. Nene, că exemple de felul acesta ca al studentului Petrișor îţi pot da mai multe. Închisorile de astăzi au cuprins în bezna lor un tineret care va ști mai temeinic ca noi „trăiriștii”, să facă din *trăirea* lor un exemplu, un *simbol* pentru mâine, *un simbol al spiritualităţii românești.*

Un *refren* asemănător mi-a venit și din partea unui alt tânăr și foarte documentat în ale *politicului dreptist,* inginerul Jijie (prietenii îi spuneau Geo Jijie). Mi s-a spus că îi murise în închisoare un frate și că afară înainte de arestare fusese purtătorul de cuvânt al unui aşa-zis *comandament clandestin* în lupta antipoliticianistă și anticomunistă…

Așa că vezi cum stăm cu. *“Tembelismul hitlerist”* și cu legionarii și cu *„trăiriștii” lui* Nae Ionescu și Eliade.

Și ca să te bucuri pe deplin îţi mai dau câteva nume, numai acele cunoscute de mine și verificate pe teren (terenul fiind celulele Aiudului, celulele Jilavei și acele spaţii

în care *„Puterea roșie”* a infernului comunist a încercat și încearcă să transforme omul în torţionar și victimă: *Octavian Tripa, Ion Iulian („un paraleu al adevărului rostit”), Emil Perje nu* (și acesta moldovean de-al matale, pe care anii de pușcărie au fost să-l facă un matematician cu mari perspective), *Vasile AFILIE —,* un isteţ ca *Mișu Dumitrescu* și *Constantin Bucescu și un insurmontabil luptător ca Nicu Bardac.*

— Și eu am stat în celulă cu un luptător *Afilie.* Asta în prima perioadă de detenţie. După cât mi-aduc aminte îl chema *Dumitru Afilie,* un bărbat de vârsta mea, parcă. Un luptător care chiar mi-a plăcut. Vorbesc de curaj și de integritate…

— Pe Afilie al meu îl chema *Vasile*, era un tânăr foarte isteţ. Parcă îl concura pe Mișu Dumitrescu. Îi reţin numele pentru că am vorbit cu el despre *Vasile Pârvan* și mi-a rămas în minte numele Vasile…

Mai târziu la Aiud voi afla că Dumitru Afilie al meu era tatăl lui Vasile al lui Noica; tatăl și fiul pușcăriași politici.

După câteva minute de gândire filosoful îşi continuă pledoaria cu „trăiriștii”.

— Din păcate, eu nu sunt Ionel Moţa, nici Nae Ionescu, nici

Filon Lauric, nici Jijie și nici Horia Cosmovici, nici măcar tânărul acela tacit din povestirile lui Cosmovici din lagărul de la Periprava…

Și eu am cunoscut focul torţionarilor de la Interne, dar până la urmă… păcate… am cedat, „am filosofat” ca cel mai nevleg „trăirist”, ca să nu-mi pierd viaţa… N-am fost decât un neajutorat analist politic, al lucrurilor văzute prin ochiul filosofiei socratice. N-am fost și nu sunt un lider, un portstegar…

Acum câteva luni îmi spunea cineva că a stat la Aiud cu *un veteran al temniţelor,* unul care împlinea peste douăzeci de ani făcuţi ca deţinut politic. Un om care avea o stăpânire de sine egală cu a unui sfânt. Și care, deși victima dictaturii Antoneștilor, avea totuși cuvinte de împăcare cu destinul și niciun cuvânt de ură împotriva mareșalului, împotriva asupritorilor lui. Îl chema *Aurel DRAGODAN,* supranumit *„Poetul Aiudului”.* Mai știu pe unul, Octavian POPA, și acesta cu foarte mulţi ani de temniţă, dar care, ca și Dragodan — mi s-a spus — nu manifesta nicio atitudine de ură împotriva asupritorilor. Aceștia făceau, prin comportamentul lor civilizat și creștin, o filosofie adevărată a martirajului… Prin 1938 1939 vorbeam cu Eliade despre întâmplări din lagărul canist de la Miercurea-Ciucului, unde a fost și el reţinut un anumit timp. Acest ELIADE care a scris despre *“Teroarea Istoriei”,* era profund impresionat de comportamentul tinerilor din acest lagăr… Spunea el: *„Auzi, unii au murit, asasinaţi, cântând…Auzi, să mori cântând.*

Ce zici, nu-i un comportament filosofic, socratic…

De aceea fă-mi un serviciu, de-l întâlneşti pe Filon Lauric, pe inginerul Ghiţă Jijie și pe ceilalţi apropiaţi sufletului meu, salută-i cu drag din partea mea. Nu de la *„gândiriști”,* ci de la ei, de la acești copii curajoși și tari am învăţat *filosofia stăpânirii de sine.*

Nu-i de râs!…

Ca încheiere vreau să spun că nu va trece prea multă vreme și bârfitorii de azi ai lui Nae Ionescu, Eliade și Cioran vor recunoaşte că au fost detractori cu simbrie și, punându-și cenușă pe cap, din detractori vor deveni retractori, apoi apoligeţii *„trăiriștilor”* de ieri. Așa e în comunism…

Constantin Noica a avut dreptate. Câţiva am după discuţia de la jilava vor începe retractările mai întâi cu Mircea Eliade. În presa literară a regimului ca și în literatura marxistă, la început reţinut, apoi tot mai intens și retroactiv Mircea Eliade nu va mai apare printre *„ideologici ai Mișcării legionare", nici în rândurile acelor intelectuali afiliaţi la fascism ca A.C. Cuza, Nae Ionescu, Nichifor Crainic, Constantin Sturza* (sic), *M. Polihroniade și Virgil Ionescu care „plasându-se în fruntea Mișcării au căutat să se realizeze pe plan social și economic, nici xenofob în „oastea catilinară", de rataţi și aventurieri, antisemit, huligan și el „mâncător de jidani" etc., etc., ci „Celebrul istoric al religiilor inclusiv a celei a strămoșilor noștri", personalitate de o structură analoagă aceleia a lui G. Călinescu spirit polivalent în permanentă efervescenţă"…(„Gândirea"* și *gândirismul,* pag. 965), *mare eseist, romancier de substanţă, „mândria patriotică". Dintre toţi tinerii promovaţi de Nae Ionescu cel mai puţin angrenat în „spiritualitatea" confuză și confuzionistă a timpului a fost Mircea Eliade la adresa căruia și apar de ajuns de frecvent în revistele de extremă dreaptă note maliţioase și chiar insultătoare…"* (ibidem pag. 332), *este atacat chiar de condeierii legionari, nu mai e antisemit, ci apărător al evreilor; „ţinând să precizeze ca atitudinea sa în problema naţională exclude xenofobia oarbă, intolerantă, precizând că de pildă expulzarea unor savanţi ca Moses Gaster și Lazăr Șeineanu nu poate fi justificată prin niciun fel de speculaţii pe tema „românismului"… (*ibidem pag. 333, notăm că savanţii de care vorbește Eliade erau *evrei* și în 1885 și 1895 refuzându-li-se cererea de indigenat au fost expulzaţi din ţară.

Pe Nae Ionescu îl vor reconsidera evreii din Israel, Emil Cioran considerat în Occident un mare gânditor de limbă franceză va trebui să mai aștepte…

❖

Cu alt prilej (aceasta va fi ultima convorbire cu filosoful în închisoare), tot într-o poziţie en *tête-à-tête,* în dorinţa de a-l mai scoate din apatia în care se izolase i-am făcut următoarea mărturisire:

— Știţi că am asistat la Aiud la un fel de *„ședinţă"* a unor lideri legionari încarceraţi acolo. Nu vă dau nume pentru că nu asta interesează. Ceea ce interesează este altceva, anume ce s-a discutat. Cineva a spus: în cazul unei schimbări politice și a unei intrări în normal într-o Românie cu adevărat democratică, Mișcarea are în plan să reediteze cele două cotidiene ale ei: *Cuvântul* și *Bunavestire;* conducerea primului va fi încredinţată lui Mircea Eliade, conducerea *„Buneivestiri" lui* Constantin Noica…

Mă așteptam să-l văd pe filosof încântat de o asemenea perspectivă. Era un vis, dar putea să-l mai dispună; răspunsul lui fu însă tipic, a omului bântuit de mizantropie, un răspuns de *pe culmile disperării,* care-mi lumina calea spre a cunoaşte motivul supărării sale pe Satire a III-a a lui Eminescu:

— Eu la *„Buneivestire",* zâmbi cu o ironie amărâtă filosoful, e ca și când Legiunea s-ar afla în criză de „directori"… Adică Mișcarea renunţă la un Dragoș Protopopescu, la un Ion Barbu, la un P.P. Panaitescu sau chiar la un Brătescu Voinești ca să dea oficiosul ei pe mâna unui grecotei cu nas subţire *„astă plebe, ăst gunoi, să ajung-a fi stăpână și pe fără și pe noi?"… Asta n-o cred…"*

Sincer mărturisesc n-am înţeles nimic din afirmaţiile rostite pe un ton caustic și

nefiresc de jalnic; mă gândii: ce legătură poate fi între el, Constantin Noica, și, *„grecoteiul lui Eminescu”;* filosoful mă lămuri în câteva fraze:

— Te văd foarte contrariat, mi se pare însă ciudat că nu ești în temă, că-i o surpriză să-l vezi pe Noica *grec…*

Vreau să spun că c-am avut ca prieteni și români și greci și armeni și evrei, prietenia noastră s-a dezvoltat în cultura românească, o muncă grea cu plăceri și deziluzii. Eliade e român. Petru Comarnescu și Mircea Vulcănescu idem, Mișu Polihroniade a fost grec, Haig și Arșavir Acterian sunt armeni. Mihail Sebastian e evreu, eu m-am născut pe pământul acestei ţări și mă consider tot așa de roman ca Eliade și Vulcănescu. Ţin minte (o știu din gura lui Sebastian) că între Polihroniade și Sebastian a avut loc un fel de *„confruntare”,* pe chestia *românismului* fiecăruia: „Polihroniade grec (poate vreun nepot de-al ziaristului din București Polychroniade, propagandist antisemit și ultra naţionalist răsărit la Botoșani ca să agite doctrina lui pe vremea copilăriei lui Iorga) Mihail Sebastian evreu — amândoi din grupul *„năiștilor”.* Primul contesta lui Sebastian dreptul de a se numi român; al doilea, evreul, se întreba indignat de ce să fie considerat mai puţin român decât grecul… Cât de români au fost amândoi, până la urmă, a ieșit la iveală: Mihail Polihroniade a trebuit *să plătească printr-o moarte tragică românismul* pe care l-a propovăduit, dramaturgul Mihail Sebastian a cotit-o *la stânga* și s-a bucurat de toate privilegiile *„românilor”* prigoniţi de fasciști… Un academician…

Nu-i interesantă povestea?

Un sfârșit tragic pot avea și eu, iată de ce mă supără satira lui Eminescu și de ce recomand *lepădarea de istorie, de această istorie ce merită urâtă pentru că nu este a oamenilor, ci a călăilor.* Dar noi trebuie să iertăm. Iertarea vindecă rănile tuturor oamenilor, tuturor naţiunilor… Ieri democraţia voia raţiune, democraţia de azi face din om un instrument împotriva raţiunii, a omului… eu nu vreau raţiunea marxistă, nici instrumentele unei istorii care nu reprezintă nimic, ci vreau cel mai omenesc privilegiu, drept șansă: dragostea… mai ales din partea celor cu care scriu istoria aici…

Dar din păcate pretutindeni oamenilor nu le lipsește nimic din ceea ce-i omenesc și nu toate căile spre paradis sunt pavate cu idei. Pentru că totul este *absurditate, dezechilibru, asimetrie, non-geometrie, haos organizat: lumea cea mai rea din toate câte sunt cu putinţă…*

În nota aceasta dezolantă, schopenhaueriană, prăpăstioasă, luă sfârșit discuţia, ultima, cu filosoful Constantin Noica în celula Jilavei. N-am încercat să-l contrazic, deși altele îmi erau părerile; ar fi fost și mutul și *asimetric”…* Câteva zile mai târziu ne-am despărţit. Eu am luat drumul Aiudului, el a rămas să plece cu transportul următor. După patru ani de osândă veni *slobodna* cea mare din 1964. Fostul *„năist”* este graţiat, se eliberează, respiră aerul libertăţii, adică nu al libertăţii în înţelesul logic al cuvântului, ci al unei existenţe în afara temniţelor, dar patru ani de zile îndură umilinţe de nedescris, lipsuri și privaţiuni; scribii neoproletcultiști continuă să-l atace în presa partidului.

Securitatea nu încetează să-l aibă sub o strictă supraveghere, încearcă să-l câștige *„colaborator”,* e mereu tracasat, pus la probe de sinceritate, nu se sinucide ca alţii în

asemenea situaţii disperate, rabdă, merge înainte gândindu-se ca Emil Cioran în *„Amurgul gândurilor”* că *sinuciderea are totuși un obstacol: gândul la Dumnezeu”.*

Abia în anul 1967 este acceptat la Fondul literar, primește câteva sute de lei lunar, drept pensie de scriitor, începe să apară în presa literară a partidului, se afirmă. Occidentul îl laudă*. Misionar al culturii”* iar în 1968 *„ratatului” de la Jilava* îi apar două lucrări: *„Lysis sau despre înţelesul grec al dragostei de oameni și lucruri”* (am citit cartea și am descoperit în ea multe din prelegirile lui din celula Jilavei și *„Douăzeci şi șapte trepte ale realului”.*

După 1968 Constantin Noica în cronicele marxiste nu mai apare ca Cioran *„denigrator”, „reacţionar înverșunat”* etc

Filosofia lui nu mai este bolnavă, neștiinţifică, periculoasă; el nu devine un *„cântăreţ de curte”, dar dă Cezarului ce e al Cezarului și lui Dumnezeu ce-i a lui Dumnezeu;* cu sprijinul unor tineri filosofi universitari…

Într-o astfel de cronică citim*: …după o întrerupere justificată prin actele pe care le-a declanșat* (e vorba de o întrerupere de aproape două decenii și jumătate, cu aproape șapte ani de detenţie politică; justificarea am văzut-o — n. N.) *a început să scrie iarăși în ţară cu un alt ton și cu alte rosturi fără să fi văzut până acum o autoclarificare cu propria lui gândire precedentă implicaţiile și ideile politice ale acestuia din urmă (e vorba de Filosofia absurdului” cu raţionamentul și misticismul lui Emil Cioran — n.n.) fiind părăsite de C. Noica (Cursul de istorie a filosofiei românești p.269)*

Anii următori 1968 — 1987 sunt am prolifici pentru filosof. Va tipări 14 lucrări (în total opera lui Noica se compune din peste 28 de titluri: eseuri, analize și comparaţii filosofice, comentarii, critici culturale, jurnale filosofice, introduceri în filosofie etc); se va retrage schitul Păltiniș-Sibiu, acolo va întemeia o școală filosofică *„Școala de la Păltiniș”,* se va scrie *„Jurnalul de la Păltiniș”,* tinerii filosofi, discipolii lui numindu-l cu admiraţie *„O mare personalitate a culturii românești a timpurilor noastre.*

În afară de cărţile notate mai sus din vasta operă a lui C. Noica am mai reușit să citesc pe parcursul anilor încă o serie de lucrări printre care îmi amintesc de următoarele: *„Creaţie și frumos în rostirea românească”, „Eminescu sau gânduri despre omul deplin al culturii românești”* (1975), *„Sentimentul românesc al fiinţei”, „Spiritul românesc în cumpătul vremii”* (1978), *„Povestiri despre OM”* și *„Devenirea întru fiinţă”,* (scrisă în 1981). Din aceste titluri se poate înţelege bine care au fost sentimentele filosofului pentru creaţia și frumosul din cultura românească pe care a slujit-o până la sacrificiu.

Ultima carte a lui C. Noica *Scrisori despre logica lui Hermes* a apărut în 1986. În anul următor securiștii din fruntea departamentului culturii R.S.R. s-au gândit că filosofului *„năist”,* fără autodemascarea din cadrul *„reeducării”,* de la Aiudul anului 1964, i-ar mai trebui un duș purificatorașa ca drama personală a prietenului lui Mircea Eliade și Emil Cioran să fie cât mai cumplită. Ca urmare *„filosoful de la Păltiniș”* este obligat să-și încheie cariera de „misionar al culturii” și chiar viaţă printr-un act de condamnare a Occidentului. Numărul 7 al revistei *Viaţa românească* din iulie 1987 publică o scrisoare a lui Constantin Noica adresată românilor din exil. Îi numește *„Societatea lui Bay-Bay”, îi dojenește pentru că tulbură liniștea pașnică a unui popor*

regăsit și-i îndeamnă să se lepede de istoria trecutului, să înveţe uitarea, să practice somnul care omite tot, să-și recunoască păcatele și să se înapoieze în ţară…

Circumstanţele în care este compusă scrisoarea din *Viaţa Românească* sunt cunoscute de transfugii din *„Societatea lui Bay-Bay”,* de aceea semnatarul ei va fi mai mult compătimit decât hulit. Drama personală trăită de filosof era prea inexorabilă ca să mai contribuie la ea și amicii nefericitului autor al *Povestirilor despre OM…*

❖

Cinci luni după apariţia scrisorii filosoful Constantin Noica, a vârsta de 78 de ani, îl urmează pe Mircea Eliade trecând în nefiinţă.

Va a fi înhumat la Schitul Păltiniș în ziua de duminică 6 XII 1987 orele 1200; în anunţul mortuar al Uniunii Scriitorilor din România *„Republica Socialistă România”* se va scrie: *„Prin încetarea din viaţă a lui Constantin Noica literatura noastră suferă o grea pierdere”.*

La parastasul de 40 de zile în același ziar vom citi:

„Mariana Noica soţie și familia anunţă comemorarea decesului celui ce a fost Constantin Noica. Comemorarea va avea loc duminică 17 ianuarie (1988), ora 1.000 la Schitul Darvari”. Tragic de simplu.

O întrebare a filosofului: *„Mai putem fi salvaţi?”*

El a fost salvat! n-a ratat, n-a rămas de căruţă, s-a realizat, poate nu în felul dorit, dar o mare parte din ceea ce a avut de oștit a rostit. Într-adevăr va rămâne *o mare personalitate a culturii românești, a timpurilor noastre* cu toate compromisurile pe care le-a făptuit spre a supravieţui și a scrie pagini despre sufletul românesc, personalitate de o structură nu analoagă a lui Gh. Călinescu ci aceleia a lui Eliade, a *„trăirismului”* în general.

Drumul de la Jilava la Aiud

De data aceasta memoria n-a înregistrat atâtea amănunte ca să fiu în putere a scrie un capitol întreg în legătură cu drumul parcurs de la Jilava la Aiud. Ceea ce reţin e că ne aflam în toiul verii anului 1960 cam în jurul datei de 18 iulie, că am călătorit în duba C.F.R. tot într-o supraaglomerare și căldură infernală fără apă, fără mâncare (sfertul de pâine și felioara de slănină mucegăită, așa cum erau, le-am *devorat* la plecare — (la starea noastră de înfometare *nu ne-au ajuns nici pe o măsea)* și că din numărul total al deţinuţilor din vagonul dubă mai mult de trei sferturi eram cu pedepse mai mari de zece ani m. S. şi potrivit regulamentului închisorilor transferul l-am făcut cu picioarele în lanţuri. Eu eram *un fost condamnat la moarte…*

Și acest *pohod na Sibira* avut loc în condiţiuni extrem de grele din punct de vedere al vigilenţei revoluţionare bolșevice din partea gardienilor — însoţitori. Mi s-a părut *voiajul* (la plecarea din Jilava Târlă, blagoslovindu-ne cu o înjurătură a lui, ceva cu… *tăria… undeva…* ne-a strigat: *„plecaţi în vigiliatură de agramat”* chiar în vigiliatură de agrement am plecat), mai aspru ca precedentele. În gara Aiud am ajuns a doua zi dimineaţă, am fost luaţi în primire de un detașament de securiști și paznici cu grade

de sergenţi-majori și plutonieri în frunte cu plutonierul Biro. Ne-am încolonat în ordine deși eram sleiţi de puteri, toţi ne-am încolonat — și e bine s-o spunem — Dumnezeu ne-a ajutat în așa fel ca să nu se întâmple ca la Buchewald-ul și Auschwitz-ul nazist să fie *rostogolite din vagoane cadavrele celor morţi,* cu miile, cu zecile de mii de morţi în vagoanele de exterminare a *drumului calvarului de la Jilava la Aiud.*

Pe poarta mare a penitenciarului n-am intrat cântând, eram prea flămânzi, prea istoviţi și destul de conștienţi că suntem victimele unei mari tragedii politice, ca să ne mai ardă a mărșălui în cântece patriotice. Ni s-ar fi părut că făptuim un sacrilegiu la adresa milioanelor de oameni împilaţi și înfrânţi. Poarta mare de fier a Aiudului s-a închis după noi și… Din nou *sus cortina!* Un alt apocalips începe… *Bine te-am regăsit Aiud!…*

Emoţionat mă bătea un gând, o bucurie, că voi găsi Aiudul din anii ’50. Așteptam să întâlnesc aici pe toţi acei prieteni și camarazi de suferinţă cu care până la eliberarea din 1954 îmi legasem amintiri de neuitat. Voiam cu dragoste să mai vorbesc în celulele Aiudului despre *autenticitatea operelor shakespeariene*, despre *„Sem finic* din istoria Finlandei, despre controversata *„tragedie a unui mormânt”;* să fiu ascultat de tineri de valoare certă intelectuală ca ardeleanul dârz și frumos *Dinu Iorgulescu,* ca ieșeanul plin de duh *Cezar Tănase,* ca *ion LUCA* din Reghinul Maramureșului și ca implacabilii fii ai Buzăului, avocatul Nicu Păun, medicul Corneliu Șercăianu și preotul Constantin Stoicescu (nu știu dacă nu greșesc numele acestui distins preot buzoian despre care se pot spune numai vorbe admirative)…

Aș fi vrut să-i am colegi de celulă pe profesorii *Crainic* și *Ion Petrovici,* pe *Radu Gyr,* pe *Motaș,* pe *Manoilescu,* chiar și pe torţionarii de la Canal: Subadac și *Latin Dănilă.*

Dar totul a fost vis. Voi găsi aici *„pădurea cu multe fiare sălbatice”.*

Totuși, *bine te-am găsit, Aiud, ţintirimul anilor mei* tmtirimul moral al unora dintre noi…

DE LA AIUD ÎN PENINSULA

Încă nu știm dacă s-a încumetat cineva dintre foștii deţinuţi politici din R.P.R. (aceia care au cunoscut la faia locului suferinţa îndurată în lagărele comuniste de exterminare), să scrie un istoric mai cuprinzător al Canalului Dunărea — Mare Neagră. De asemenea nu avem cunoștinţă din furibunda literatură politică marxistă, de unele drame petrecute pe pământul dobrogean, în prima perioadă a holocaustului comunist, după cum nu știm semnificaţia politică desprinsă din aureola mulţimilor de jertfe pe care le-au dat acolo oamenii politici din trecut în contextul marii tragedii a poporului român.

Dintru început ceea ce trebuie reţinut este un singur fapt, anume acela că monstruozităţile cunoscute în lagărele românești de muncă forţată n-au fost cu nimic

mai umane ca ororile descrise de către cronicarii marxiști în prezentarea lagărelor naziste din timpul războiului. Ba, în unele privinţe, ele s-au dovedit mult mai cumplite, întâmplări greu de crezut, care au avut loc cu mulţi ani după terminarea conflagraţiei, asupritorii nefiind S.S. –iştii germani „fiare fasciste", iar asupriţii evrei, francezi, polonezi, ruși etc. Adunaţi din toate colţurile Europei, ci bătălia de exterminare s-a dat numai între români: organele de represiune deoparte și „forţele reacţionare" pe de altă parte, exact ca ce ni se dezvăluie acum în cadrul *Glasnostului* rusesc că s-a întâmplat sub dictatura lui Stalin în *„patria Socialismului".*

Ideea construirii unui canal în R.P.R. a pornit din experienţa canalelor sovietice cu același obiectiv. În memoriile sale fostul lider comunist M. Oprișan va susţine *că acaastă lucrare de proporţii gigantice n-a avut nicio justificare — și niciun ţel economic — și că potrivit exprimărilor Anei Pauker, ea (lucrarea) s-a efectuat la dorinţa ţarului roșu de la Kremlin, fiind în realitate un instrument, un mijloc, poate cel mai practic, în lupta partidului pentru lichidarea „dușmanului de clasă".*

Inaugurarea lucrărilor s-a făcut în vara anului 1949 și cum era de așteptat diriguitorii comuniști i-au dat o formă de mare sărbătoare. *Neoproletcultiștii* au început să urle, poeţii și compozitorii să cânte; osanalele păreau că *prevestesc o strălucită victorie proletară pentru „fericirea poporului muncitor".*

Într-o poezie apărută în presa timpului putem citi versuri ca acestea:

„Pe unde doar șerpii în ronduri încete
Brăzdau lenevoși risipitul nisip
Răsună cântări de băieţi și de fete
Orașe răsar și capătă chip.

Din U.R.S.S. uriașe vapoare
Plutesc încărcate și pline de rod:
Stalin ajută cu mii de motoare
Republica noastră, al nostru norod.

Mai iute pulsează viaţa-n artere
Trezite din toropeli de granit
Pășesc sate — întregi hotărât, cu putere
Spre munca obștescă și-un trai fericit

Dezlănţuim necunoscute furtuni
Nemaivăzute întreceri de norme

La cârmă stă partidul! Catargul cu pânze
Desfășurate-n uraganul luptei de clasă".
(vezi *poemul Prima lovitură de târnăcop "* revista *Muncitoarea* din 10 Iulie 1949).

Asemenea mostre de „opere” revoluţionare s-au auzit la vremea respectivă în toată mass-media comunistă. Delirul osanalelor atingând culmi inimaginabile, paccă demne de un eveniment istoric unic în viaţa poporului nostru. De altfel, într-adevăr tragediile de la Canal au constituit și vor constitui totdeauna exemplele cele mai concrete a ceea ce s-a numit *barbarie comunistă* și încă nu știm dacă odioasele Gulag-uri sovietice se pot compara în cruzimi și perfidie cu lagărele de muncă forţată din ţara lui Gheorghiu-Dej cu acele sinistre colonii de muncă dintre Danubiu și Pontul Euxin.

Conducerea lucrărilor Canalului a fost încredinţată unei mari întreprinderi organizată pe mai multe direcţii, cadrele de control și supraveghere fiind în majoritatea cazurilor compuse din Consilieri sovietici și securiști; în funcţia de director general figurând un rus Mișa Postański. Acest Postański acum se numea Mihai Posteucă, fusese deţinut la închisoarea Caransebeș, judecat și condamnat ca spion G.P.U.-ist și devenit un adept al grupului comunist condus de Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica și Emil Bodnăraș. După „Eliberare” Postański nu s-a înapoiat în patrie, în U.R.S.S., ci a rămas în România împreună cu întreg grupul de foști spioni ruși (Pantiușa Bodnarenko, Serghei Nikolaev (S.Nicolau), Sașa Alexev (Alexiu) ș.a.) ocupând posturi de conducere în S.S.I.-ul românesc. În perioada posistalinistă numai la câteva luni de la moartea *„genialului conducător al celor ce muncesc din toată lumea”* (5 martie 1953), lucrările Canalului au trebuit să fie oprite. Din punct de vedere economic partidul a înregistrat un eșec politic, însă o victorie”, deoarece zeci de mii de „contrarevoluţionari” au rămas să îngrașe cu trupurile lor pământul Dobrogei de-a lungul a zeci de kilometri udaţi cu lacrimi și sânge. Eșecul economic — pretextul sistării lucrărilor — va fi sancţionat, se vor găsi ţapi ispășitori printre aceștia se vor număra în capul listei directorului general care se va alege cu o sentinţă capitală, sfârșind sub șenilele unui tanc-tractor sovietic, un sfârșit mai groaznic ca al victimelor tătucului Stalin…

Regimul comunist a avut grijă nu numai să organizeze pentru CANAL un *„delir al osanalelor”* cu *„opere” (*neoprolitcultiști, poeţi și compozitori), ci și să-l prezinte mai ales printre deţinuţii politici care urmau să formeze brigăzi, la asalt, un *Canaan al făgăduinţelor*. Când am ajuns la Aiud în primăvara anului 1950 deja erau plecate câteva eșaloane de *„Voluntari”* aiudeni spre acest *„Canaan”,* iar atmosfera în favoarea ieșirii la muncă mi s-a părut o maladie curată.

În timpul acela penitenciarul Aiud cu cele două secţii Celularul, Zarea și fabrica devenise împreună cu Gherla ca închisori principale supraaglomerate, mari centre de concentrare un fel de depozite din care Direcţia lagăre și colonii de muncă din M.A.I. avea să-și procure braţe de muncă pentru Canal — Numărul deţinuţilor din *„Cetatea tăcerii”* se ridica la aproape șase mii. Era o supraaglomeraţie pe care Aiudul nu o mai cunoscuse. Din aceștia doar cam doi la sută erau deţinuţi de drept comun, condamnaţi la pedepse mari, meseviști, pentru diferite crime, toţi fiind folosiţi la munci administrative: în fabrică, la bucătărie, plantoane, în echipele de corvoadă etc. Abia în vara anului 1950 s-a început scoaterea la muncă a deţinuţilor politici pentru ca în anul următor majoritatea muncilor auxiliare din Aiud să fie încredinţate acestora; mai ales cei cu pedepse mici, sub zece ani, și celor consideraţi mai puţin periculoși.

Stratagema folosită de partid pentru determinarea deţinuţilor să iasă la muncă (și

aici s-a folosit o stratagemă) a fost una clasică: înfometarea, teroarea și izolarea. S-a abătut asupra Aiudului o perioadă de înfometare cruntă. Teroarea împotriva deţinuţilor luase forme acute odată cu aplicarea unor măsuri de izolare din cele mai severe. Am cunoscut atunci oameni arestaţi din 1946 (criminali de război, foști demnitari antonescieni, chiar legionari arestaţi din 1941 1943) care de ani de zile nu mai aveau legătură cu familiile lor. Îmi amintesc câteva nume: Tăvi Popa, Biţoiu, Puiu Traian ș.a. Acest Puiu Traian (erou între eroi) a fost mai târziu executat în închisoare.

De asemenea îmi amintesc că am fost încarcerat un timp în celular la etajul III, în celula 299. Aici am găsit cinci buzoieni: pe avocatul Nicolae Păun (pe acesta îl cunoșteam din timpul studenţiei de la Iaşi), un eminent luptător anticomunist, pe avocatul Dem Iliescu (cunoscut mie din presa literară — era poet și editase o revistă locală, în vremea războiului la Buzău) un medic distins Corneliu Șercăianu, pe Gh Popescu CFR (fost șef de garnizoană legionară și pe ilustrul preot Constantin Stoicescu. După mai multe săptămâni Popescu CFR, fiind mutat în altă celula, l-am avut coleg de cameră pe un tânăr inginer (și acesta buzoian) Liviu Cristescu. Am fost deci șapte inși în celulă, într-o încăpere construită iniţial numai pentru două persoane în care mai târziu cu destulă greutate au încăput patru inși, în patru paturi suprapuse. Capacitatea maximă de cazare a penitenciarului Aiud era numai de 3.000 de persoane (aceasta când nu se ţinea seama de capacitatea iniţială).

La data despre care vorbim, așa cum am spus mai sus, numărul deţinuţilor din *„Cetatea tăcerii”* se ridica la aproape șase mii.

Cititorul își poate imagina cum se prezentau sau mai nimerit spus — cum se aplicau regulile de igienă într-o încăpere în care șapte oameni erau obligaţi să ia masa, să se spele, să folosească tineta, să respire aerul îmbâcsit al unei încăperi cu fereastra bătută în cuie.

Ţin minte că aveam două rânduri de puciuri fără saltele, doar patru pături murdare. Și mai ţin minte că la un moment dat ne-au năpădit ploșniţele și ne-au trebuit multe zile și multe nopţi ostenite să scăpăm de ele. N-am fost scoși la plimbare, nici la baie. În loc de pâine primeam turtoi și două ciorbe pe zi fără niciun pic de grăsime. Ajunsesem într-o stare de înfometare până la paroxism. N-am să uit că totuși celula noastră a avut mai mult noroc ca altele. Norocul a constat în mărinimia polonicarului. Să ne explicăm:

Prinţe deţinuţii de drept comun care lucrau la bucătăria penitenciarului se afla și faimosul Berilă, un cetăţean cu vreo șase-șapte omoruri la activul său, condamnat înainte de război la munca silnică pe viaţă, despre care presa timpului a scris pagini întregi socotindu-l un monstru. Acest Berilă era de prin părţile Buzăului și cum la două zile venea la etajul nostru ca polonicar să ne împartă ciorba, buzoienii din celula 299, în special Dem Iliescu care se pare că i-a fost apărător în proces prin anul 1937, l-au recunoscut și prinzând un moment prielnic i-au șoptit polonicarului câteva vorbe ca să înţeleagă cine sunt și să nu-i tremure mâna la împărţirea ciorbelor. Berilă a înţeles și acum celula noastră se bucura de *„Mărinimia”* monstrului. Ni s-a părut afacerea colosală: să ai un om cunoscut bucătar, fiind criminal monstruos ca Berilă, care să te milostivească, la 2 — 3 zile cu câte 20 — 30 grame ciorbă în gamelă. Am socotit-o, în

perioada aceea de înfometare, o afacere mai mult decât colosală și mai ales să-l vezi că nu-i tremura mâna când îţi aruncă polononicul de ciorbă în gamelă. Sunt sigur că dacă norocul nostru l-ar fi avut și alţi deţinuţi, ca de pildă profesorul Traian Brăileanu.

Istrate Micescu, Gh. A.C. Cuza, gen. Petrovicescu, Remus Daneș (uriașul Aiudului), cunoscutul om de știinţă, fizicianul Ghiţă Manu ș.a., numărul supravieţuitorilor de la Aiud ar fi fost cu mult mai mare.

Toată vara ne-am bucurat de „mărinimia" monstrului de la Buzău. Totuși cu fiecare zi trecută simţeam cum ni se micșorează puterile și odată cu ele elanul, curajul de a rezista, speranţele. Spre finele anului am fost mutat din celula 299. În noul meu „domiciliu" într-o celulă de la etajul II am găsit o stare de deprimare mai alarmantă. Abia aici mi-am dat seama ce binefacere a fost *„mărinimia"* lui Berilă; merita acest *„monstru"* să i se *dedice un poem în semn de omagiu sau să fie așezat, ca la Buchenwald, în rândul „eroilor din rezistenţă".*

Dar în noua mea *locuinţă"* am mai găsit ceva: o nemărginită dorinţă de a se salva prin muncă.

Oamenii aflase că la parter și etajul I începuse deja trierea deţiniţilor pentru Canal. Bucuria era mare". Mergem la Canal — spuneau unii, convinși că rostesc un adevăr absolut — mergem oriunde numai să scăpăm de iadul Aiudului… Și în infern ne va fi mai bine ca aici… La Canal vom primi permisiunea de a avea legături cu cei de acasă: scrisori, pachete, vorbitor…"

Și eu m-am complăcut în a crede că așa este, că plecarea la Canal e o binecuvântare. Câteva nopţi n-am dormit, gândindu-mă cum va fi. Visam scrisori, vorbitor, pachete… Visam să văd cerul, natura, marea, Dunărea. Să respir aerul curat, să văd soarele, să calc pământul Dobrogei simţindu-mă liber.

N-au trecut prea multe zile și am fost duși la comisia de triere în camera mare de la intrarea în celular. Comisia se compunea din trei persoane: „căpitanul" Dorobanţu, comandantul penitenciarului". colonelul „Koller (din partea Direcţiei generale a închisorilor) și un civil despre care am auzit mai târziu că reprezenta Direcţia Lagăre și colonii de muncă din M.A.I. „Înainte de a ajunge în faţa comisiei trebuia să fii „vizitat" de o comisie de medici care avea menirea să se pronunţe dacă ești bun sau nu pentru muncă. Din acel grup de medici (toţi deţinuţi), trei erau la număr, făcea parte, cu un cuvânt hotărâtor, cunoscutul chirurg bucureștean profesorul universitar doctor docent Petre Topa. Pe profesorul Topa îl cunoșteam de afară nu ca medic, deși era o mare somitate în medicina românească, ci ca un politician naţional democrat. Fusese în organul de conducere al partidului Naţional democrat, minusculul partid al lui Nicolae Iorga. După moarte savantului în 1940 a luat conducerea partidului pentru ca în mai 1944 dr. Petre Topa să figureze cu „Partidul" său în Coaliţia Naţional Democrată, o foarte efemeră coaliţie politică, alături de partidul Anei Pauker (cu Frontul Plugarilor a lui Pătru Groza, Uniunea patrioţilor" a lui Remus Koffler și Madoszul), de Partidul Social democrat, partidul socialist — ţărănesc a lui M. Ralea (și acesta un partid pe hârtie) și alături de gruparea liberală a lui Guţă Tătărescu, militând pentru ieșirea României din Axă și încheierea unei alianţe cu Uniunea Sovietică. Nu mai știm ce s-a întâmplat cu partidului naţional — democrat și care a fost contribuţia lui la comunizarea ţării. Ceea

ce știm foarte bine că toţi politicienii în cârdășie cu marxiștii, pentru „fericirea" României, s-au pomenit în faţa tribunalelor comuniste ca *„dușmani ai poporului"*, printre aceștia numărându-se și Dr. Topa destinat să-și execute pedeadpsa primită în *Cetatea tăcerii.*

Acum în primele zile ale toamnei 1950 ajuns la „controlul" comisiei de medici, am răspuns la următoarele întrebări; în felul următor: „Suferi de vreo boală?" „Nu, sunt sănătos tun". „Ai fost operat de hernie?". Fusesem, dar am răspuns „Nu". „Poţi să lucrezi?" „Da!" „Vrei să pleci la Canal?" „Vreau".

Profesorul Topa era de faţă. M-a recunoscut și în mod discret a încercat să mă facă a renunţa la aventură. El susţinea că plecarea din Aiud e o aventură.

— Cred că pentru dumneata va fi greu, acolo n-ai să poţi face faţă, mai gândește-te… Vei merge eventual cu alt lot… E bine să te mai gândești…

— Domnule profesor, m-am gândit, i-am răspuns cu insistenţă. Vreau să merg acuma… Sunt sănătos… pot munci… apoi vreau să am vești de la familie… Vă rog foarte mult ajutaţi-mă să plec din Aiud…

— Să nu regreţi…

— N-am să regret!

Cu acest lot am părăsit Aiudul cu destinaţia Canal.

„Canaanul făgăduinţelor". Eram fericit, mi se părea că mă apropii mai mult de casă, de lumea liberă, cu șansa de a fi printre primele rânduri ale celor din marș spre libertate. Citisem în literatura antinazistă o sumedenie de scene de groază din holocaustul lagărelor de muncă german, dar în aceeași literatură descoperisem că deţinuţii din aceste *„Lagăre ale morţii" mâncau foarte des bucate alese primite prin Crucea Roșie* Franţa, Elveţia, Suedia, U.S.A., Anglia. Eu nu doream mai mult decât să primesc de acasă un pacheţel unul singur cu câteva bunătăţi și câteva rânduri scrise, să am vești de acasă. Dumnezeu ma ajutat să-mi îndeplinesc dorinţa: în aproape doi ani de muncă la Canal am avut un singur vorbitor și prin poștă am primit două cărţi poștale și două pachete a câte 5 kg. Atât, nimic mai mult și toate acestea cu un preţ ineluctabil și rușinos…

Călătoria de la Aiud la Canal (fusesem informaţi că suntem repartizaţi la o colonie de muncă din apropierea localităţii Ovidiu dar nu știam care) am făcut-o într-o dubă-vagon în niște condiţii de iad. O noapte și o zi de drum cu o staţionare în Gara de Nord — Triaj de câteva ore. La plecarea din Aiud ni s-a dat hrană rece pentru o zi: sfertul de pâine și o felioară de slănină mucegăită pe care le-am mântuit imediat. În vagonul cu capacitate de maximum 60 de persoane am călătorit peste o sută de inși, claie peste grămadă fără apă, fără mândre, atât de înghesuiţi încât n-am. Avut acces la closetul vagonului. În procesul de la Nürnberg s-au spus multe lucruri îngrozitoare despre călătoriile întreprinse de victimele holocaustului nazist spre lagărele de concentrare. De pildă o publicistă franceză, Mane Claude-Vaillant Conturier va declara că a fost *extrem de neplăcută* călătoria din Franţa la Auschwitz, pentru că erau 61 de femei într-un vagon și nu li s-a dat de mâncare, nici de băut în tot cursul drumului. Despre un transport făcut la Buchenwald s-a spus că *din aproximativ 70 de deţinuţi câţi erau în vagon au ajuns la destinaţie vii în jur de 28 sau 30 de oameni și că „ultimele*

două zile ale călătoriei le-au făcut pe cadavre, fiindcă pe podeaua udă îngheţată nimeni nu ar fi putut supravieţui".

Dacă într-adevăr călătoria la Auschwitz a fost cum s-a spus în instanţă *„extrem de neplăcută",* atunci, de bună seamă, drumul nostru de la Aiud la Canal poate fi considerat *extrem de oribil,* iar dacă transportul la Buchenwald s-a efectuat așa cum l-am consemnat, atunci, fără îndoială călătoria noastră la Canal poate fi numită numai *„extrem de neplăcută"*, deoarece n-am stat pe cadavre, iar la destinaţie, la apelul care ni s-a administrat, am răspuns toţi „prezent". Niciun cadavru al vreunui din cei transportaţi n-am văzut să fi fost rostogolit din vagonul-dubă așa ca în poveștile cronicarilor marxiști buchenwaldieni.

În gară ne-au luat în primire un detașament de gardieni. Ne-au așezat în rând câte șase cu bagajele la spinare și sleiţi e puteri înconjuraţi de un cordon de miliţieni înarmaţi până-n dinţi am pornit-o în coloană de marș din dosul gării în direcţia nord. Aveam în capul coloanei șase deţinuţi (le-am spus uriași) care, cu pasul lor mare au cam dat de furcă celor din coadă. Numele și figurile lor mi le-am întipărit bine în minte, pentru că în câteva rânduri, când auzeam câte un gardian strigând *„ţine aproape",* am atenţionat și eu pe cei din capul coloanei să-și micșoreze pasul: *„Pasul mai mic, capul coloanei!"*

Primul din capul coloanei era avocatul Victor Corbuţiu un bărbat spătos, încă rotund la faţă, înalt cam de 1,90 m (fusese prefect legionar într-un judeţ din Ardeal); al doilea arhitectul G.M. Cantacuzino (îl cunoșteam de afară; știam că în timpul guvernării legionare din 1940, din ordinul personal al generalului Antonescu, stătuse câteva săptămâni la pârnaie în închisoarea Văcărești ca răspunzător de prăbușirea blocului Carlton; de notat că blocul Carlton s-a prăbușit în noaptea de 9/10 noiembrie la cutremurul care a provocat multe victime); profesorul Victor Jinga fruntaș naţional ţărănist, fost rector al Academiei de înalte studii comerciale și industriale din Brașov, mai apoi după „eliberarea de sub jugul fascist, alături de Maniu, Mihalache și ceilalţi lideri ţărăniști a jucat un rol important împreună cu comuniștii și sub protecţia tancurilor sovietice în bătălia desăvârșirii revoluţiei burghezodemocratice și trecerea la etapa socialistă a revoluţiei; preotul Costache cuzist (de la Cernăuţi); doctorul Ion Simonescu unul dintre întemeietorul organizaţiei „Generaţia de la 1922", fost mai mulţi ani subsecretar de stat la Ministerul Sănătăţii: un ţăran ardelean mare cât un munte pe nume Pop Ionuţ, ș.a…

Drumul de la gară la Colonie nu l-am făcut ușor n-am târât bagajele după noi — așa cum mărturisise în proces martora Vaillant — Conturier că nici n-am prea avut bagaje, nici n-am fost loviţi cu patul puștii, nici n-am auzit strigăte de fiare din partea celor care ne escortau (urletele lui Maromet le uitasem). Era spre amează și așa, mai mult târtându-ne picioarele, simţind pentru prima dată vântul de toamnă dobrogean biciuindu-ne obrajii în câmpul deschis, am fost opriţi în faţa unei porţi pe care scria *„Colonia de muncă Poarta Albă".* Ne-am bucurat, auzisem că aici în această colonie viaţa deţinuţilor este ceva mai bună decât în celelalte agăre și că pe șantierele lor se lucrează în condiţii mai umane.

N-am intrat pe poartă cântând ca la Auschwitz Marseilleza *„Pentru a prinde curaj*".

Eram mult prea istovjţi de foame, de nesomn, de sete, de grija necunoscutului ca să ne mai ardă a cânta mai ales cântece patriotice. Cântecele patriotice sunt cântece vesele mai ales îndemnuri la luptă, la răzvrătire și la rezistenţă, dar şi imnuri de preaslăvire, și ca să poţi cânta îţi trebuie nu numai voce, ci și putere. Ori nouă ne pierise glasul, căci puterile ni se sleiseră complet. *„Sclavii nu cântă cântece vesele”* — sună un proverb arab. Noi eram într-o situaţie mai grea ca a unor sclavi, de aceea n-am intrat pe poarta coloniei cântând.

Două ore mai târziu se făcuse întuneric. Din grupul de aproximativ o sută de persoane sosite cu ultimul transport am fost triaţi circa patruzeci de inși. S-a format un lot, ne-au înghesuit într-un autocamion mai claie peste grămadă decât în vagonul-dubă și sub o pază puternică am pornit-o într-o direcţie necunoscută, pe un drum cu hârtoape ce ne-a transformat călătoria într-un veritabil supliciu.

Fapt e că toate acţiunile întreprinse cândva de comuniști au avut loc la întuneric, adică în mod secret, conspirativ și totdeauna au constituit o surpriză — și surprizele de fiecare dată au fost neplăcute, dacă nu cumplite — pentru cei carele-au suportat… Cu atât mai mult *surprize* au fost acţiunile întreprinse de comuniști ca putere statală și dacă ar fi să enumerăm n-am putea omite următoarele surprize ce vor rămâne în istoria poporului român monstruozităţi incredibile: arestarea și uciderea lui Ștefan Foriș, arestarea, judecarea și uciderea lui Lucreţiu Pătrășcanu (înșiși conducătorii de mai târziu ai partidului se vor întreba: „Cum s-au putut petrece asemenea lucruri?”. „Cum s-au putut petrece asemenea fapte? – întrebări ipocrite). Arestarea și judecarea lui Iuliu Maniu, arestarea, apoi uciderea Brătienilor, a lui Ghe. Tătărescu, a socialistului Titel Petrescu și a celorlalţi ca ei; naţionalizarea și crearea sectorului de stat socialist, colectivizarea ţăranilor; alte naţionalizări, reforma bănească, etc. Toate acestea, plăsmuite la întuneric s-au aplicat surprinzător de conspirativ (*diabolic*) și în mod curent *blestemăţii* au fost.

Dar mai mult ca oriunde în închisorile staliniste măsurile luate împotriva deţinuţilor politici — fie că erau de ordin politic sau administrativ fie că se înscriau pe linia de comandament în lupta dârză *pentru lichidarea forţelor reacţionare* (cuvintele subliniate aparţin comuniștilor) — au avut permanent un caracter de surpriză, secret, subversivitate teroristă. Chiar și în operaţiuni de importanţă minoră, cum au fost transporturile spre taberele de muncă, factorul surpriză s-a remarcat ca element determinant în strategiile partidului. Mai târziu pentru ca păstrarea secretului și a izolării să fie mai crâncenă, au intrat în funcţiune ochelarii de metal.

Acum pe drumul cu hârtoape călătoream fără ochelari, mergeam în necunoscut, dezamăgiţi că n-am rămas la Poarta Albă; semănăm mai degrabă cu niște condamnaţi la moarte în drum spre eșafod. N-a existat, credem, în temniţele și lagărele staliniste din R.P.R. un sentiment mai greu de suportat, alături de foame, frig și teroare, ca acela în a trăi permanent într-o tensiune a surprizelor, pe jarul așteptărilor. Profesorul Ion Petrovici (îl voi auzi) l-a numit ” sentimentul amăgirii pe sine Cei mai mulţi pușcăriași au căzut sub povara crudă a acestui sentiment nimicitor, fără întoarcere.

În fine după un supliciu de peste două ceasuri am ajuns la destinaţie. Mașina s-a oprit la poarta de lemn și sârmă ghimpată a unei așezări compusă din mai multe barăci.

O așezare împrejmuită de niște garduri înalte de sârmă ghimpată. Era o noapte nourată și la lumină mi s-a părut așezarea mai mult decât sinistră. Pe poarta lagărului Buchenwald, așa am înţeles din povestirile cronicarilor marxiști, se afla o inscripţie scrisă cu. Litere de-o şchioapă turnate în fier forjat", care avea următorul text: *„Jedem das seine"* (fiecăruia ce i se cuvine). Pe frontispiciul porţii așezării în care ne pregăteam să intrăm am reușit să citesc o inscripţie mai simplă: *„Colonia de muncă Peninsula".*

Încă nu știam nimic despre acest lagăr de exterminare din România comunistă, dar din felul în care am fost triaţi la Poarta Albă, fiecare ar fi putut să înţeleagă, să tragă o concluzie, anume că era destinat să fie o colonie cu regim mai sever pentru o categorie de deţinuţi politici mai periculoși, inclusiv pentru legionari. De altfel majoritatea celor care formam lotul acum ajuns în faţa porţii lagărului Peninsula fusese condamnaţi pentru activitate legionară anticomunistă.

Intrarea în incinta coloniei s-a făcut la fel ca la Poarta Albă fără „Marseilleze" în capul coloanei cu „uriașii": Corbuţiu Cantacuzino, Jinga, Costache, Simionescu și Ionuţ Pop mulţi dintre noi abia târându-ne picioarele ostenite. Am fost luaţi în primire de către reprezentanţii administraţiei coloniei: Comandantul, un bărbat voinic foarte gălăgios, mai apoi voi afla că-l cheamă Georgescu și că partidul l-a promovat comandantul acestei colonii din rândul muncitorilor portuari constănţeni și un „locotenent" despre care în zilele următoare mi se va spune că îl cheamă Chinon și că înainte lucrase ca ucenic la o tâmplărie undeva în judeţul Prahova și că ar fi evreu…

Aici o nouă haltă de ajustare și triere.

Am fost introduși într-o încăpere mare în baraca din dreapta porţii. Imediat mi-am dat seama că suntem în sala de „vorbitoare" a coloniei. Bucurie.: „Va să zică este adevărat ce ni s-a spus, că la Canal vom putea lua legătura cu familia prin mijlocirea pachetelor lunare, a scrisorilor și a „vorbitoarelor", eram în stare să răsturnăm munţii în schimbul unei cărţi poștale. O carte poștală obţinută într-o închisoare sau lagăr stalinist constituia o victorie veritabilă pentru că obţinerea ei implica unul din două lucruri: ori să fii stahanovist spărgător de norme ori „turnător", omul administraţiei; amândouă îndeletniciri expuse unor mari pericole și rușinii…

Cât am stat în sala *„vorbitoarelor",* poate o oră, poate mai mult, am reușit să leg o scurtă conversaţie cu doctorul Ion Simionescu. Îl cunoșteam de afară, cu mulţi ani în urmă, în tabăra de pe muntele Rarău, l-am auzit pe Corneliu Codreanu vorbind elogios la adresa acestui fost camarad din tinereţe și de atunci am început să nutresc pentru el, ca om, o simpatie deosebită. De mai multe ori l-am vizitat la Minister când îndeplinea funcţia de subsecretar de stat la Sănătate. Știam că este extrem de corect, sincer preocupat de interesele ţării, iar ca politician un model de loialitate.

Acum la Peninsula l-am descoperit într-un colţ singur, îngândurat, în timp ce Corbuţiu, Cantacuzino, Jinga și cei mai mulţi din lotul încartiruit în sala *„vorbitoarelor"* își etalau într-un fel prezenţa prin discuţii înflăcărate, doctorul Simionescu tăcut, parcă absent total, aștepta acolo să-și audă numele strigat pentru o ultimă răfuială cu comunismul. M-am apropiat de el, i-am cerut permisiunea să-i vorbesc, a dat din cap aprobator și l-am întrebat: „Ce s-a întâmplat, domnule doctor, suntţi într-o pasă rea?… Vă văd foarte abătut…". „Sunt, mi-a răspuns scurt, n-am niciun motiv să nu fiu abătut…

în situaţia în care ne aflăm noi e o inconștienţă să o faci pe viteazul. Dacă oamenii aceștia ar ști ce-i așteaptă, că suntem aici, nu pentru muncă, ci spre a fi nimiciţi, n-ar fi atât de volubili…". Am îndrăznit să-l contrazic: „Eu cred, domnule doctor, că dracul nu-i chiar atât de negru… Vom munci, vom avea legături cu familia, vom respira aer curat… ne vom mișca și asta este foarte important… După câte se aude aici vom fi scoși pe șantiere la soare… poate și hrana va fi mai bună ca la Aiud…". „Da, da — clătină din cap fostul demnitar antonescian — totul va fi mai bun ca la Aiud… Aici în pustietatea asta numai moartea se va deosebi… și nu ne va cruţa…"

Într-adevăr moartea la Canal, respectiv la Peninsula, s-a deosebit mult de moartea la Aiud. Și pe doctorul Simionescu nu l-a cruţat, a fost năprasnică…

Chiar în seara aceea a avut loc repartizarea noastră pe brigăzi. Am nimerit în aceeași brigadă cu dr. Morariu, Ruse Nicolae, Olaru, Bratu, Corbuţiu. Eram cinci legionari și un ţărănist: Bratu. Ne-a luat în primire un cetăţean îmbrăcat cu zeghe de pușcăriaș, am înţeles că e șeful brigăzii respective. Traversând spaţiul din mijlocul coloniei, un fel de piaţă imensă, goală pustie, întunecoasă, ne-am oprit în faţa unei barăci pe care sus deasupra ușii scria: „Brigada 8" și în care, prin două ferestre laterale la lumina unui bec muribund, se vedeau niște umbre proiectate pe perete, ca niște năluci.

Înainte de a intra mi-am adus aminte de inscripţia lui Dante, inscripţie văzută la Interne în celula profesorului Motaș *„Lasciate ogni sparanza voi che intrate.*

Noi am intrat în infern, dar eram plini de speranţe pentru moment. Speranţele noastre se concretizau într-o singură dorinţă aceea de a lua legătura cu familia, cu cei dragi, de afară, de a primi câteva rânduri scrise, care să ne bucure. Pentru a fi în posesia unei cărţi poștale eram în stare să sacrificăm totul, până la sacrificiul vieţii…

Raţiunea noastră de pușcăriași părea atunci o raţiune în afara oricărei gândiri cuprinsă în logica lucrurilor. Dar ea, raţiunea, chiar așa absurdă și ineluctabilă pentru moment, voia să arate marea tragedie a unor oameni cuprinși de spaima necunoscutului, de groaza zilelor de mâine…

S-a nimerit însă ca, într-o minută de ghinion, să am „Norocul" a-l avea vecin cu patul pe un câmpulungean, un fost coleg de liceu: Dumitru Fetiţari. La liceul „Dragoș Vodă", din Câmpulungul Bucovinei, cu mulţi ani în urmă activasem amândoi în „Frăţia de Cruce" și eram în raporturi de mare prietenie.

Acest Dumitru Fetiţari fusese arestat și judecat într-un mare lot de legionari în frunte cu Barbânţă (un tânăr frumos și plin de energie fost coleg cu fratele meu, profesorul Emil Blănaru) și cu Alexandru Latiș pe care îl lăsasem la Aiud într-o stare de distrofie cumplită. Din această întâlnire mi-a rămas în amintire doar o frântură din următorul dialog, ca o mărturisire de credinţă:

— Știi, Vasile că am stat la Aiud câteva săptămâni cu Remus Daneș… Îţi mai aduci aminte de el? Locuia la sora lui din Capul satului… doamna Bendela…

— Știu, uriașul liceului…" MI-l amintesc… Un tânăr plin de calităţi deosebite… Așa l-am cunoscut eu… un mare caracter. Legasem și o prietenie literară…

Da adevărat. Un om de mare caracter. Numai că la ora la care l-am lăsat la Aiud, era de nerecunoscut… O epavă umană… Trecut prin camerele de tortură ale

Securităţii, înfometat și chinuit să declare, să mărturisească felul cum s-a organizat să lupte împotriva comunismului… îţi închipui, la mărimea lui de uriaș, trecut prin înfometare și supliciile comuniste, cum putea să se menţină, să arate…

Când ne-am despărţit mi-a spus doar atât: *„Nu regret nimic, decât că mor și nu înţeleg în ce măsură suferinţele și iertfele pe altarul Patriei, jertfele noastre, vor fi înţelese și vor constitui un imbold pentru cei care vor veni după noi.*

— E interesant ce spui tu… că Remus Daneș vorbea iespre moarte, că regreta moartea sa, fără a înţelege în ce măsură suferinţele și jertfele pe altarul Patriei, jertfele noastre vor constitui pentru cei ce vin după noi un imbold… Spun aceasta pentru că în toamna anului trecut a vorbit foarte entuziast despre cum vom activa noi amândoi, în literatura scrisului.

Era la începutul lunii septembrie 1949. În „duba" Securităţii care ne transporta la Jilava, de la Interne, printre cei aproximativ 30 de pușcăriași din dubă l-am descoperit pe Remus Daneș. Era 'n societatea arhitectului LD. Enescu și a inginerului Manciu de la Reșiţa. La Jilava am stat împreună câteva ore, până am fost repartizaţi la celule. Atunci mi-a povestit ce planuri are în legătură cu activitatea publicistică pe care intenţiona s-o desfășoare după eliberare. Mai mult liberarea o vedea sigur în cursul anului 1950.

— De fapt el a rostit un adevăr: s-a eliberat în primăvara anului 1950 printr-o veșnică pomenire…

— La despărţire Remus Daneș mi-a spus textual: „Dacă se întâmpla, admiţând prin absurd, să cadă unul din noi, cel care rămâne să-și ia angajamentul că nu-l va uita pe cel căzut, să scrie despre el.

Mai târziu, tot Aiudul va afla că profesorul Remus Daneș, „Uriașul" liceului „Dragoș Vodă" din Câmpulungul Bucovinei, licu patronat și condus de un ilustru om de cultură, *profesorul și poetul Ion Bileţchi — Albu,* și-a găsit sfârșitul în arca Aiudului, pe patul pe care s-a sfârșit ca un martir profesorul universitar Traian Brăileanu de la Cernăuţi.

A fost o veste care m-a întristat profund. Câteva zile orice speranţă m-a părăsit. Cu Remus Daneș parcă muriseră toate speranţele.

Încă nu știam că peste aproape jumătate de secol îmi va fi dat mie să scriu despre OMUL care murind, regreta că jertfa lui nu va fi înţeleasă constituind un imbold pentru cei ce vin după noi.

Familia lui Remus Daneș va primi vestea morţii profesorului prin următorul act al penitenciarului Aiud.

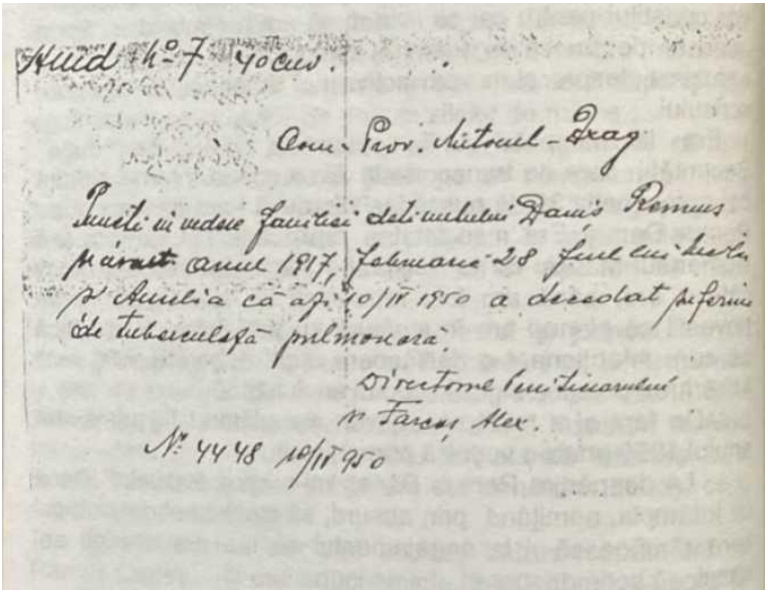

Simplu și tragic. Cumplit de tragic!…

Voi afla, mai târziu, că la arestare i s-a făcut acasă lui Remus Daneș, în comuna suceveană Mitocul — Dragomirnei, o percheziţie mai mult decât sălbatică. Gealaţii lui Lazăr Popic din Suceava s-au dovedit demni de a fi" fruntași „în bătălia întrecerii socialiste a Securităţii lui Dulgheru și a sângerosului general Nicolaschi.

O mare parte din lucrările literale ale lui Remus Da neș au fost distruse, iar nu după multă vreme mama arestatului a murit, fiind astfel distrusă o familie de români. Cei care vin după noi să nu uite semnificaţia jertfei lui Remus Daneș, căzut pa altarul Patriei, jertfa acestui mare luptător împotriva răului comunist, decedat în Zarca Aiudului în ziua de 10 aprilie 1950, nu suferind de tuberculoză, ci asasinat.

Ca o lacrimă de sânge a căzut o stea! Remus Daneș!…

SIMFONIA ROABELOR

Colonia de muncă „Peninsula”, privită de sus din avion — mi-a descris-o cineva care a văzut-o, semăna cu o oază, un petec negru dreptunghiular parca aruncat la întâmplare în mijlocul unui deșert între două localităţi trecute ne harta Dobrociei: Poarta Albă și Ovidiu. Văzută de jos de pe pământ (mie mi-a fost dat s-o admir de multe ori din toate părţile), se arăta ca o îngrămădire de barăci într-o așezare împrejmuită cu garduri de sârmă ghimpată. Maidan, pământ sterp, o peninsulă pe ţărmul Pontului Euxin, transformată într-o *râșniţă de măcinat idealuri.* Numeroase rânduri de barăci, asemănătoare cu barăcile construite în timpul războiului de către Wehrmachtul german în unele centre românești, se înșirau în stânga și în dreapta unui spaţiu, un fel de piaţă laterală ce se întindea de jos de la poartă până sus la șirul de barăci așezate să acopere golul dintre cele două laturi. La intrarea în colonie, și în dreapta și în stânga porţii, în niște camere mai acătării se aflau birourile administraţiei, magaziile, grefa, iar imediat în apropierea coloniei în două clădiri construite din cărămidă se găseau dormitoarele miliţienilor, popota și dormitoarele securiștilor însărcinaţi cu paza exterioară; în această pază exterioară erau incluși militarii în termen din batalionul de intervenţie care forma echipele pe schimburi în turnurile de pază din jurul coloniei și securiștii din escorte și din paza pe șantiere.

Barăcile aveau toate același format se compuneau din următoarele încăperi: o sală mare ca dormitor pentru circa 50 de persoane, o cameră lângă ușă, amenajată ca lavabou și o încăpere mai mică în dreapta destinată a fi birou și dormitor pentru conducătorii detașamentului.

Din presa și din Literatura antinazistă știm că în lagărele de muncă germane, treburile interne au fost conduse de înșiși deţinuţii. Așa de pildă la Buchenwald a funcţionat acea „Lagerschutze", o formaţiune compusă din deţinuţi însărcinaţi din partea S.S. — ului cu menţinerea pazei și ordinii în lagăr, pentru ca — în cuvintele unui memorialist fost „Heftiling" buchenwaldian —, deţinuţii politici, în esenţă comuniștii, la sfârșitul anului 1944 să reușească a deţine toate funcţiile cheie în gospodăria internă a lagărului.

Coloniile de muncă din R.P.R. (nu se cunosc dacă funcţionarea lor a avut ca model lagărele naziste sau gulagurile staliniste) au ajuns și ele să încredinţeze deţinuţilor gospodăria internă. De exemplu la Peninsula — și nu numai acolo — colonia de muncă era organizată pe brigăzi. O brigadă se compunea din o sută de oameni organizaţi pe grupe. Șeful de brigadă se chema brigadier (numit de administraţia coloniei, respectiv de ofiţerul politic), ajutat fiind de un normator și acesta în majoritatea cazurilor promovat de administraţie.

Dacă este adevărată istoria marxistă în legătură cu baricadele din Buchenwald („eroica buchenwaldiană"), cu depozite de alimente tainice și arme capturate în diferite feluri, dacă nu-i o mistificare ceea ce s-a scris despre rolul Kapo — urilor „în bătălia pentru salvarea de la pieire a mii de deţinuţi, atunci avem regretul de a spune că în colonia Peninsula majoritatea brigadierilor au fost angajaţi să lupte împotriva propriilor lor camarazi de suferinţă. Unii s-au purtat ca hienele, să fie cât mai pe placul stăpânirii, alţii mai puţin sadici, fără a face rău altora în mod direct, au vrut binele lor, după cum au existat brigadieri torţionari înnăscuţi, din vocaţie, în blestemăţii, ca și unii ajunși torţionari sub imperiul temerii. Ce poate fi mai dureros lucru ca acela de a fi prigonit, torturat, ucis chiar de mâna propriilor tăi camarazi întru suferinţă?

Au fost și în lagărele naziste torţionari recrutaţi din rândurile Haftlingilor; șefi de camere (Stubendienst) plantoane, bucătari, responsabili de bloc (Blockeltester), oameni de ordine din „Lagerschutze", funcţionari (Schreiber) etc., dar în cronicile marxiștilor se vorbește mai mult de cruzimile S.S. — știlor germani și mai puţin de fărădelegile Kapo-urilor imunizaţi. La Aiud am întâlnit un fost Kapo (fost planton la Auschwitz, pe „Zilberman" supranumit la Aiud „mâncătorul de porumbei"), evreii nu l-au iertat și Tribunalul Militar din București l-a asigurat cu o ședere de zece ani în închisorile staliniste.

Asuprirea omului de către om la fel ca omuciderile, oriunde se întâmplă, sunt acte ce cutremura mintea omenească. Ele trebuie condamnate cu putere. Exista însă o deosebire între o asuprire venită din partea unui dușman și una provocată de propriul nostru camarad de calvar. Ultima este un blestem. Dacă în lagărele de exterminare hitleriste asemenea practici odioase, acelea de a transforma prizonierii în călăi au preocupat autorităţile germane în mică măsură (reiese acesta din depoziţiile auzite la procesele criminalilor de război a celora ce au comis crime împotriva umanităţii și din literatura antinazistă), în lagărele staliniste o astfel de practică va deveni act de guvernământ aplicat pe scară naţională, implicând în comiterea lui nu numai organele M.A.I. ci și partidul până la eșaloanele cele mai superioare. Numai așa se explică „reeducarea" de la Pitești cu monstruozităţile ei unice și ceea ce știm din tragediile din

lagărele de muncă ale Canalului, apoi reeducarea la Aiud, ultima. Aiudul „colonelului" Crăciun…

În conștiinţa celor mai mulţi buni români dacă nu a tuturor bunilor români și-a făcut loc — și poate mai dăinuiește încă — ideea, certitudinea că prin închisorile comuniste a trecut tot ce a avut neamul nostru mai de valoare, elita ţării, mai ales elita politică și militară a României. De fapt așa este dacă ne gândim că cimitirele penitenciarelor și pământul dobrogean au spre veșnică odihnă osemintele a zeci de mii de martiri.

Numai că, analizată starea de lucru cu simţul obiectivităţii și al răspunderii, suntem nevoiţi să recunoaştem o realitate dureroasă, aceea că printre sutele de mii de oameni ajunși în temniţele și lagărele staliniste, P.C.R.-ul. Prin organele de securitate, a avut grijă să infiltreze și câteva duzini de tineri studenţi, muncitori sau chiar intelectuali, fie recrutaţi special din rândurile unor cadre de partid care se aflau în verificare la început de „carieră" pe platforma de lansare în noua conjunctură politică favorabilă tuturor compromisurilor, fie luaţi la întâmplare din categoria celor care nu avuseseră vreo legătură cu activitatea perfidelor din trecut, situându-se la periferia societăţii românești. Cu acești oameni regimul comunist din R.P.R, prin echipele sale de șoc (Nicolaski, Pantiușa Bodnarenko Dulgheru, Zeller, Koller, ș.a.), a încercat reeducarea de la Pitești concomitent cu „măreaţa" construcţie a Canalului Dunăre — Marea Neagră, unde am văzut dezlănţuit uraganul luptei de clasă.

Credeam că după monstruozităţile de la Pitești unice în felul lor, monstruozităţile petrecute la Canal se situează pe locul doi ca perfidie și cruzime. Și ele au fost cu atât mai grave cu cât ca și la Pitești autorităţile comuniste și-au recrutat torţionarii din rândurile deţinuţilor. Cu mâna acestora partidul a lovit, a maltratat, a torturat și ucis; sunt cele mai negre pete din istoria suferinţelor românești.

Colonia de muncă Peninsula la sosirea noastră acolo se compunea din circa 20 de brigăzi cu un efectiv total de aproape 2000 de oameni mereu în creștere; cu două luni mai târziu efectivul crește depășind cifra de 3.000, iar la plecarea mea în vara anului 1952 colonia de muncă Peninsula va număra peste 4.000 de persoane.

Existau brigăzi organizate pe branșe: mecanică, tâmplărie, cariere de piatră, terasamente și brigăzi cu munci necalificate. Cine a avut norocul să facă parte dintr-o brigadă de meseriași, cu un brigadier mai omenos, nu s-a putut plânge de prea multe necazuri. Eu am fost repartizat la o brigadă de muncitori necalificaţi și am avut marele nenoroc să fiu componentul unei unităţi condusă de un dement în toată puterea cuvântului.

Îl chema Matei Vasile (n-am știut niciodată care-i era numele de familie și care de botez), un bărbat înalt, vânjos, cu ochii permanent injectaţi, tulburaţi, ascunși într-o căutătură fără zâmbete, originar din Brăiliţa, o comună vestită în pușlamale din judeţul Brăila. Se găsea în pușcărie condamnat pentru un delict de drept comun (în brigadă se vorbea că într-o încăierare, la un pahar de votcă, ucisese un ostaș sovietic și partidul l-a considerat foarte util în lupta pentru lichidarea forţelor reacţionare și l-a folosit din plin.

Normatorul brigăzii se numea Aurel Golimaș; un bărbat cam de vreo 40 de ani, moldovean de baștină, trăise mulţi ani la Iași, fusese profesor de istorie și fruntaș în

Partidul National — Ţărănesc. Când a încetat colaborarea antifascistă dintre partidele istorice și comuniști și s-a produs dizidenţa naţional — ţărănistă condusă de Anton Alexandrescu Modoran șa profesorul Golimaș l-a părăsit pe Maniu, înregimentându-se în dizidenţă, devine profesor universitar și directorul unui institut de studii economice. E mare și tare, îi fuge gândul că ar putea fi și ministru în cabinetul Pătru Groza, dar se încurcă în niște aventuri din care ies la iveală o serie de păcate omenești, că omul oricât de doxat ar fi tot din păcate este făcut și, ca din senin, cade beleaua pe el, ajunge în faţa unei instanţe care îl judecă pentru niscaiva investigaţii. Condamnat, cunoaşte Internele prin Brânzaru, apoi Jilava Aiudul, ia calea Canalului unde cochetarea cu regimul continuă. La Peninsula Chinon îl ajută să fie normator, mâna dreaptă a brigadierului. În această situaţie l-am găsit în brigada lui Matei Vasile, poziţia lui era sinonomă cu aceea de Kapo dintr-un lagăr german.

S-au consumat vagoane de hârtie în descrierea vieţii din lagărele hitleriste ca să se spună ceva despre suferinţele îndurate la numărătorile din Appellplatz, în monstrul Zeltlager, la Gross-Revier și Klein-Revier, pretutindeni acolo unde — în cuvintele cronicarilor marxiști — *totul este similar cu masacrul.*

În colonia de muncă Peninsula a existat un Appellplatz în care se făcea apelul deţinuţilor de două ori pe zi; nu știu să fi fost un Zeltlager (baraca de triaj), în care să fie încarceraţi deţinuţii după baia de la sosirea în lagăr. Infirmeria coloniei funcţiona într-o baracă obișnuită în partea dreaptă a Appellplatzului, iar despre existenţa vreunui bordel — așa ca la Buchenwald și Auschwitz — în coloniile Canalului nici pomeneală; numai la dragoste nu ne-a fost gândul.

Pentru ca cititorul să aibă idee despre viaţa deţinuţilor români din lagărul stalinist de la Peninsula vom trece în revistă programul administrativ și de muncă din primele câteva zile la care am participat după repartizarea noastră la brigada lui Matei Vasile.

N-am cunoscut personal vreo brigadă sau șantier cu două schimburi. În general se lucra într-un singur schimb în tura de dimineaţă, acesta din două pricini: deţinuţii din colonia Peninsula toţi tineri și majoritatea foști legionari erau consideraţi periculoși, iar colonia nu avea suficiente unităţi de pază spre a asigura o siguranţă și o ordine corespunzătoare pe șantiere și, în al doilea rând șantierele coloniei nu foloseau toate instalaţiile sanitare: iluminatul, gardul de sârmă ghimpată, baracamente etc. Pentru munci într-un schimb de noapte.

Brigada lui Matei Vasile din baraca 8 lucra numai în tura de dimineaţă, în fiecare zi câte zece ore efectiv.

Primirea care ni s-a făcut la intrarea în baracă — primirea din partea celorlalţi deţinuţi din brigadă — nu a fost din cele mai cordiale, am găsit aici oameni plecaţi din Aiud. N-aș putea spune că erau „schelete umblătoare", însă avea înfăţișarea unor oameni osteniţi peste măsură și flămânzi, pe feţele cărora se așternuse, ca un linţoliu îndoliat, umbra disperării, a dezamăgirii. Ce speraseră și ce găsiseră aici? Plecase la Canal numai împinși de dorinţa fierbinte de a avea legături cu familia, dar totul a fost o amăgire. *Canaanul Făgăduinţelor era* un adevărat iad și se scurseseră deja trei luni de muncă pe șantierul brigăzii a 8 — a și încă nu primise mult râvnita carte poștală. Ce preţ trebuia plătit pentru o carte poștală? Am cunoscut deţinuţi politici care au ales

munca la Canal numai în speranţa că aici vor avea ceea ce li s-a promis: dreptul la corespondenţă cu familia, „vorbitor și pachete. Realitatea este că mulţi au plătit cu viaţa o dorinţă care a rămas neîndeplinită. La Capiu Midia și la Stuf a fost mai mult ca moartea…

Și în Italia fascistă a lui Mussolini au existat lagăre. Comuniștii au fost internaţi pe insula Ustica numai că acolo, în mai puţin de două luni întemeietorul partidului comunist italian, Antonio Gramsci a expediat cinci scrisori kilometrice. În „sinistrele" închisori și lagăre din Italia fascistă interbelică, pentru deţinuţii comuniști, legătura cu familia, corespondenţa, „vorbitoarele", hrana, cazarea, asistenţa medicală, munca, niciuna din acestea nu au constituit o problemă de supravieţuire, o cauză a mortalităţii (vezi, „Scrisori din închisoare" a lui A. Gramsci).

La colonia de muncă Peninsula, ca și în celelalte colonii, totul a fost groaznicei munca, și hrana, și lipsa de igienă, și frigul dobrogean, și izolarea, și bătăile, totul. Din relatările ce urmează, relatări privind întâmplări incredibile, trăite personal sau cunoscute personal de autorul acestor rânduri, cititorul va înţelege de ce la Peninsula totul a fost groaznic.

În lucrarea *„Lagărul morţii dar și al demnităţii"* stă scris textual: „La Buchenwald — am fost primiţi de deţinuţii de acolo cu foarte multă grijă și prietenie. Ne-au adus hrană suplimentară și medicamente? (pag. 43). Așa cum am notat mai sus — primirea noastră în baraca brigăzii a 8 — a mi s-a părut rece, puţin cordială, într-un fel apatică. Era într-o vineri noaptea, ceva înainte de stingere, după o călătorie de aproape 30 de ore. Foamea și oboseala ne tăiase orice curaj.

Devenisem și noi apatici, așteptam să ne vedem aciuiţi undeva într-un colţ de pat să ne odihnim trupurile sleite de puteri, să ne adunăm gândurile împrăștiate. Aveam nevoie strigentă măcar de un ceas de liniște, de refacere, de uitare. Ne trebuiau ca aerul.

Grupul nostru al noilor repartizaţi la brigada lui Vasile Matei se compunea din vreo zece inși în frunte cu: Corbuţiu, dr. Morariu, Olaru și Nicolae Ruse (acesta venise din Germania în 1945, făcând parte din grupul Pătrașcu) și toţi se găseau la închisoare pentru activitate legionară. Încadrarea în grupe (brigada era formată din patru grupe, fiecare grupă cu câte 20 de inși) se făcuse din timp la birou. Eu m-am pomenit în grupa a treia condusă de un oarecare Temelie, fost plutonier de jandarmi, condamnat pentru crime de război în Transnistria. Acest Temelie, ca jandarm în timpul războiului, se afirmase nu numai ca un prigonitor al evreilor ci și al legionarilor; pe evrei i-a prigonit din dorinţa de a fi mituit, pe legionari din inepţie. Promovarea lui ca șef de grupă într-o brigadă în care legionarii predominau numeric se explica tocmai prin aceea că se afirmase în lupta împotriva legionarismului.

Dicţionarul R.P.R. prezintă cuvântul lingău prin două explicaţii: om căruia îi place să mănânce mult (mai ales de la alţii) și „Persoană care lingușește". Într-o prezentare mai largă lingăului îi place să fie și ipocrit, iar lingușitorul se complace în perfidie. Dacă este adevărat că edificiul nostru social este fundamentat pe egoism și, în acest caz, ipocrizia poate fi cheia sa de boltă (lucrul acesta s-a spus în Babilonul XX) atunci nu-i de mirare să constatăm că regimurile comuniste mai mult ca lumea ideilor din Filosofia

lui Felix Le Dantec au făcut din lingăi instrumentele cele mai „chei de boltă” în lupta de clasă. După cum nu-i de mirare să constatăm că lingăii au existat nu numai afară în societatea utopică a falansterelor visate de Fourier, ci și printre victimele din temniţele staliniste.

Fostul jandarm Temelie s-a numărat printre lingăii îmbrăcaţi în zeghe de pușcăriaș și în această calitate l-a ajutat pe Vasile Matei să fie Kapo dezumanizat, în vreme ce Vasile Matei l-a ajutat pe Chinon să nu-și piardă scaunul.

Graiul românesc are o vorbă: „Prost să fii noroc să ai”. Nu știu cum mi-a stat mintea, de ce să mă laud că n-am fost prost, dar în noaptea aceea de vineri din prima săptămână a brumarului am avut un noroc chior. Patul meu era alături de patul preotului Argint. Pe părintele Argint îl cunoșteam de afară cu mulţi ani în urmă. L-am văzut întâia oară în iarna văleatului 1937, la funeraliile eroilor Moţa și Marin căzuţi în războiul anticomunist din Spania. După stabilirea mea în capitala ţării ne-am întâlnit de nenumărate ori și într-un fel ne-am împrietenit, fiindu-mi un înţelept sfătuitor. Că se găsea întemniţat de comuniști mi s-a părut un lucru foarte normal.

Pentru părintele Argint, și ca preot și ca bun român, din toate punctele de vedere nu există un loc mai aproape de inima neamului în care să-și poată exprima credinţa. Surpriza a fost că l-am găsit la Canal și tocmai în brigada unde aveam să îndur necazurile dintru început. Norocul meu. De la el chiar în acea noapte voi afla primele vești reale despre viaţa deţinuţilor din colonia Peninsula, respectiv din brigada lui Vasile Matei și voi primi și câteva sfaturi care-mi vor fi de mare folos în lunile viitoare.

— Munca aici, parcă-l aud și acum şoptindu-mi, e muncă de galere, mai rău… Cea mai mizerabilă brigadă din colonie și brigadierul cel mai nebun… un satrap criminal… o zdreanţă omenească… Se muncește la roabă în locul excavatoarelor și a basculantelor transportăm pământul cu roabele…mâncarea este mizerabilă, norma e imposibil de îndeplinit…și dacă n-o facem brigadierul are pasiunea pumnului. Hrana ni se micșorează și adio carte poștală… mare ghinion să fim în această brigadă.

— Gardienii cum se comportă? l-am întrebat.

— Nici nu se văd… aici gardian este brigadierul… el taie și spânzură, iar normatorul dacă e lichea nu-i mai breaz ca brigadierul… Noramatorul nostru a făcut politică naţional — ţărănistă, a fost profesor universitar, e un intelectual, dar chiar dacă vrea să facă un bine nu-l lasă brigadierul și ofiţerul politic… ce mai! blestemul e cumplit… numai Dumnezeu ne poate ajuta… să nu ne pierdem nădejdea în El… Mântuirea este în preamărită Lui bunătate…

Discuţia cu părintele Argint m-a făcut să mi se piardă piuitul.

În noaptea aceea n-am închis ochii, tot timpul mi-a fost gândul la spusele vecinului meu de pat. Pentru moment m-am gândit că preotul exagerează. Mi-a plăcut să gândesc astfel. În ziua următoare m-am sculat mai obosit, năuc, pentru că imediat să constat că auzisem mai puţin decât era în realitate.

Deșteptarea a sunat la ora 5 — mi-aduc aminte bine de o dimineaţă de toamnă dobrogeană. Burniţa și întunericul încă mai stăruiau peste barăcile coloniei. În jumătate de oră programul administrativ fu terminat (făcutul paturilor — trebuia să aranjăm salteaua de paie, pătura și sacoșa personală cu bagajul folosită drept pernă căpătâi)

și spălatul la lavabou acesta se făcea destul de greu pentru că timpul ne era limitat la 20 de minute, în care 80 de oameni trebuiau să se spele numai la două robinete în funcţiune atunci și pentru că zorul era mare și pentru că ne îmboldeau pumnii brigadierului. În dimineaţa aceea am simţit pentru întâia dată forţa de șoc ai acestor pumni de troglodit. Înainte de ora 6 ni s-a adus „cafeaua" (n-a fost mai bună ca surogatul de la Berga am Elster, un lagăr anexă a Buchenwaldului) și sfertul de pâine pentru ziua respectivă. Câteva sorbituri, trei — patru înghiţituri toate pe fugă și finita „micul dejun". Apoi în urletele brigadierului. Ne-am încolonat în faţa barăcii și la ora 6 fix am fost în centrul Appellplatz-ului (piaţa apelului) alături de celelalte brigăzi gata să pornească spre șantierele de muncă. Numărătoarea deţinuţilor se făcea odată cu ieșirea pe poartă a brigăzilor. Începerea la ora 7 cu brigăzile care aveau șantierele mai depărtate, sfârşind în jurul orei 8 cu brigăzile ce lucrau pe șantiere ceva mai aproape de colonie. Printre acestea s-a numărat și brigada 8, astfel că după aproximativ două ceasuri de ședere în colonie (ni s-a interzis orice mișcare de încălzire) în bătaia rece a vântului dobrogean și în ploaia măruntă de toamnă, înfriguraţi, flămânzi, deja surmenaţi după câteva zile de fierbere și nesomn am ieșit și noi pe poartă. La numărătoare au asistat toţi cerberii coloniei în frunte cu Georgescu și Chinon și nu știu să se fi înregistrat vreo victimă care (ca la altă anexă a lagărului Buchenwald, Neue Startfurt, să fie aruncată în iroapa de lângă gardul de sârmă ghimpată…"

După un marș forţat de jumătate de oră în „ţine aproape" și burdușeli am ajuns la șantier sub escorta unui detașament de militari din batalionul de securitate. Detașamentul era condus de un sergent, român foarte isteţ și foarte aspru. Avea ordin să tragă în orice deţinut ieșit din coloană sau care depășea linia cordonului militar pe șantier. Se vorbea că în astfel de împrejurări fuseseră împușcaţi vreo doi-trei deţinuţi, unul fiind pe un șantier la ţărmul mării pentru că a încercat să se spele în apa mării.

Aici ni s-au repartizat „instrumentele" de muncă: roabele; pe șantierul brigăzii lui Vasile Matei, excavatoarele și basculantele erau înlocuite cu târnăcoapele și roabele. Cu aceste mijloace de săpat și de transport — reminiscenţe din Evul Mediu — voia partidul să realizeze în cadrul primului „an cincinal" măreaţa construcţie a Canalului Dunărea — Marea Neagră — care avea să aibă — zice Roller în Istoria R.P.R. – o puternică influenţă asupra vieţii noastre economice, construcţie care aduce la viaţă o regiune a ţarii noastre lăsată în paragină de regimul burghezo-moșieresc…" (pag. 743).

„Înarmaţi" cu târnăcoape și roabe am pornit la asalt.

Grupa lui Temelie era compusă din două echipe: târnăcoparii și robarii. Eu am căzut în echipa robarilor adică să robesc la roabă. Mi s-a încredinţat o roabă mare, murdară și schiloadă, rablă în adevăratul înţeles al cuvântului, rânduită a mă chinui câteva săptămâni și s-a nimerit să fiu coechipier cu dr. Morariu, Nicolae Ruse, Olaru, Corbuţiu și cu încă cinci peninsulari mai vechi. N-a avut loc niciun fel de instructaj cu privire la protecţia muncii, în schimb ni s-a trasat sarcina ce avem de îndeplinit în cuvintele brigadierului cam în următorul fel, mai rău ca în cuvintele celui mai torţionar gardian:

— Mă, banditilor, treizeci de transporturi de căciulă aveţi de executat, treizeci de roabe cu vârf de la canal până la groapa mare… cine trage chiulul sau încearcă să mă

tragă pe sfoară îl ia mama dracului… Am eu ac de cojocul lui… face cunoștinţă cu membrele mele superioare și inferioare… Executarea fără murmur… musca să s-audă… Care se evidenţiază capătă carte poștală, care nu merge la carceră și capătă la spinare… S-a înţeles?

N-a fost nimic de neînţeles mai ales când era vorba de Vasile Matei.

Trebuia să transportăm pământ pe circa 300 metri distanţă traversând o cărare peste două șanţuri pe niște punţi improvizate, treabă extrem de grea și riscantă. Normatorul ne-a avertizat să fim foarte atenţi deoarece pe puntea îngustă (de lăţimea unui dulap) se poate aluneca și o cădere cu roaba plină de la o înălţime de 3 — 4 metri ne-ar fi fost fatală. Ne-a spus chiar că s-au întâmplat câteva cazuri soldate cu accidente grave.

Profesorul Golimas, nu pierdea niciun prilej să ne fie un sfătuitor bun, să ne ajute în muncă. Dar vigilenţa brigadierului îl oprea, se căznea diabolic să-l forţeze pe el (pe normator) să contribuie la planul de chinuire a oamenilor. În brigadă se vorbea că Matei Vasile are mandat de la locotenentul politic să facă și din normator un torţionar.

Dar profesorul universitar era destul de atent să nu se lase împins într-o afacere pe care el însuși o considera o afacere criminală. Mai târziu voi afla chiar din mărturisirile normatorului despre această afacere chinoneană, acest plan care l-ar fi transformat pe profesor în bestie umană…

Orice om cu minte sănătoasă, în mod logic, avea posibilitatea să-și dea seama că această lucrare nu avea decât o singură raţiune (raţiune marxistă), aceea de chinuire a oamenilor și în final de lichidare a forţelor reacţionare. Sute de persoane erau puse la eforturi supraomenești să execute o lucrare care, în condiţiuni optime, cu strădanii minime, putea fi efectuată doar numai de trei oameni: un excavator și ouă basculante. E bine de notat că Uniunea Sovietică vorba poemului: „Din U.R.S.S. uriașe vapoare/ Plutesc încărcate și pline de rod/ Stalin ajută cu mii de motoare / republica noastră al nostru norod”), în marea ei dorinţă de a-și arăta mărinimia proletariană a pus la dispoziţia statului comunist român mașini de tot felul: autocamioane, basculante, macarale, concasoare, buldozere, excavatoare etc., toate plătite cu ziua în milioane de dolari, dar care au acoperit pământul dobrogean cu într-o permanentă defecţiune și inactivitate. Era tocmai în planurile lui Gheorghe-Dej et comp, spre a motiva construirea măreaţă a Canalului cu braţele forţelor reacţionare.

M-am prezentat cu roaba la rampa de încărcare. Aici se lucra sub supravegherea lui Matei Vasile și Temelie în urletele acestora. Mi s-a încărcat roaba cu vârf, abia am ridicat-o de braţe și cu greu am urnit-o din loc. Poticnind am pornit încet închinându-mă în gând: *Doamne Dumnezeul meu, ajută-mi… ferește-mă de rele, de suferinţă și năpastă… dă-mi putere să rezist…*

Poate împingând roaba aș fi continuat ruga mea în gând, aveam multe să cer bunului Dumnezeu, dar în minuta următoare auzii niște înjurături de toţi Dumnezeii mamei și mă pomenii cu o lovitură zdravănă în spate: „Pas alergător!… Ce te miști ca melcul!… Ești la nuntă sau la Peninsula?… L-am auzit pe brigadier și m-am prăbușit între braţele roabei. Prăbușirea a avut loc nu atât din cauza tăriei pumnului cât mai ales datorită faptului că am fost luat prin surprindere. Încă vreo 3 — 4 lovituri de picior;

Cinembrele inferioare” ale lui Matei știau să lovească din plin). Cu greu am reușit să mă ridic de jos. Nu m-am putut abţine să nu-l întreb: „De ce mă lovești, domnule brigadier?… Ce rău am făcut?…Răspunsul lui: „Aici se muncește… nu ești la promenadă…Hai, mișcă!…” Era de faţă și șeful de grupă care, ca să arate cât este de încadrat în lingăism, se repezi și-mi plesni obrazul cu o palmă: „Așa se vorbește cu dom brigadier?… Facem anarhie?!… Hai, mișcă!… M-am uitat la Temelie, gata să-i restitui lovitura înzecit și în gând mi-am zis: E imprudent acum dar într-o zi o să mă răzbun… Jur că o să mă răzbun!

Normatorul brigăzii a văzut scena, n-a intervenit. Cred că și intervenţia lui n-ar fi schimbat lucrurile. Episodul fusese văzut și de conducătorii coloniei Georgescu și Chinon, care tocmai venise să inspecteze mersul lucrărilor. N-au intervenit nici ei, doar că ofiţerul politic și-a notat numele meu, întrebându-mă cu ce lot am venit de la Aiud. L-am răspuns: Cu ultimul lot…”

N-am reușit să fac norma. În loc de 30 de roabe, cu eforturi excesive am izbutit să transport vreo 19 roabe. Singurul din grupă care s-a încadrat în normă a fost avocatul Victor Corbuţiu. Cele două ciorbe (cea de la amiază primită pe șantier și cea de seara primită la baracă, amândouă adevărate lături) una de arpacaș și una cu urme de cartofi, au mărit și mai mult groaza de moarte, teama că suntem osândiţi la o muncă de exterminare, la o moarte cu încetinitorul prin înfometare și surmenaj fizic.

Lucrul pe șantier a încetat la orele 17, 30. După orele 18 am intrat pe poarta coloniei. Accesul în baracă l-am avut numai în ciorapi (era și acesta un mijloc de a mări suferinţa oamenilor), a urmat spălatul încălţămintelor, curăţitul hainelor, operaţii efectuate mai mult în bălțoacele din jurul barăcilor fiindcă la lavabou era imposibil de pătruns, apoi ciorba de seara, numărătorea pe platoul din faţa porţii (Appellplatz). Se întâmpla ca aceste apeluri făcute de gardianul de serviciu să dureze uneori peste două ceasuri, mai ales când se încurca în socoteli. La ora 10 noaptea suna stingerea încheind, pentru mine și pentru ceilalţi noi veniţi, prima zi de muncă în colonia Peninsula.

M-am așezat în pat pe salteaua fără cearșaf, sacoșa cu bagajul personal mi-am pus-o căpătâi în loc de pernă, m-am acoperit cu pătura (aveam și o pătură de lână personală, primită la Jilava, care mirosea a libertate, a livadă, a mere) și în mai puţin de un pătrar de oră am uitat toate necazurile zilei. Am adormit în cuvintele șoptite de profesorul Topa: „Cred că pentru dumneata va fi greu acolo, n-ai să poţi face faţă… mai gândește-te… Să nu regreţi…”

Cu o săptămână în urmă la plecarea din Aiud i-am răspuns profesorului convins că așa va fi: „N-am să regret…”; acum la capătul unei zile de muncă, de eforturi greu de redat în cuvinte, de deziluzii și poticneli, pe care nici măcar nu le bănuisem cândva, m-a furat somnul. Am adormit, îngânând doar pentru mine, să-mi fac curaj: „Nu trebuie să regret… o carte poștală… vorbitor… pachete lunare… nu trebuie să regret…”

Încă nu presimţeam ce îmi era dat să îndur mai departe…

Programul din prima zi s-a repetat și în zilele, săptămânile lunile ce au urmat. Cu deosebire că odată cu timpul trecut se apropia iarna, iama lui Ovidiu (iama scrisorilor din Tomis), cu crivăţul dobrogean de stepă, cu îngheţul și cu trupurile noastre din ce

în ce mai sleite de puteri. Zeghiile de pușcăriași ni se rupseseră, din bocancii sparţi ne ieșeau obielele, mâncarea se prostea cu fiecare zi și nicio vorbă de a lua legătură cu familia. Cărţile poștale întârziau să vină și la Brigada 8, iar brigadierul (în a face rău, avea o memorie formidabilă) cam la 2 — 3 zile mă băga în viteză, adică în bătaia pumnilor.

Este adevărat că pumnii lui Vasile Matei nu se comparau cu „*maiurile*" mastodonţilor din camerele de tortură de la interne inclusiv cu pumnii lui Brânzaru Nici cu aparatele de curentat sau cu „*probele*" la rangă. Cu toate acestea, pumnii brigadierului m-au durut mai tare, o durere morala pentru că eram pe un șantier de muncă — ni se spusese că ne vom reabilita prin muncă — și torţionarul era român nu rus, nu turc, nu hun, nu nazist — S.S. — ist, ci românaș din Brăiliţa și pe deasupra mai era și deţinut anticomunist.

Cititorul ar putea să întrebe cum a fost posibilă o treabă ca aceasta să fii maltratat de un deţinut și să n-ai puterea a reacţiona într-un fel spre a curma un fapt atât de odios!

Există un răspuns, e greu de înţeles, dar există și el poate fi explicat în următorul mod: Viaţa din celulă — fie la Aiud, Gherla, Jilava, fie chiar în fabrica Aiudului s-a caracterizat prin aceea că deţinuţii îşi executau pedeapsa și nu așteptau nimic, nu aveau nimic de obţinut. Atmosfera din camere era în general o atmosferă de bună înţelegere, chiar de camaraderie, fiind și dorinţa de a învăţa, de a cunoaşte, de a studia. Legătura dintre deţinuţi și administraţia penitenciarului se făcea prin paznicii de pe coridoare pe care-l știai dușman și îl tratai ca atare.

Alternativele lipseau, nu aveai de ales, nici de așteptat, nici de râvnit, decât să nu-i tremure mâna polonicarului. Mulţi au numit viaţa de celulă „timpuri patriarhale". O aberaţie!

Prin plecarea la Canal s-a produs în mentalitatea oamenilor o schimbare, o „revoluţie", o răsturnare de sentimente și idei. S-a făcut atâta propagandă în favoarea „măreţei construcţii a Canalului", s-au formulat atâtea promisiuni, atâtea osanale încât n-am avut timp să ne gândim că poate fi o înșelăciune. Când am ajuns însă la faţa locului, având și nefericita șansa de a nimeri în brigada lui Vasile Matei și am văzut realităţile, e prea puţin spus; am avut un șoc, s-a produs în felul nostru de a gândi o adevărată răsturnare de sentimente, de atitudini, de idei. Ca la Olimpiade a început cursa pentru obţinerea unei cărţi poștale adevărate bătălii: întreceri, maratoane. Oamenii se sălbăticiseră, nu mai ţineau cont nici de altruism nici de morală sau demnitate, de nimic, parcă în goana după „Victorie „erau în stare de orice nelegiuire.

Avocatul Victor Corbuţiu, așa cum am spus mai sus, deși nou venit, îndeplinea norma zilnic. La înălţimea și forţa lui herculeană treizeci de roabe transportate nu constituia un effort ieșit din comun. Brava fără a se gândi că nouă celorlalţi care nu făceam norma ne făcea un mare rău. Îmi amintesc că în una din zile, cam la două săptămâni de muncă în brigadă, am avut o discuţie cu el, rezumată la un reproș și un răspuns:

„— Cred, frate Corbuţiu (îl cunoșteam de la Aiud și eram în raporturi bune) că nu procedezi corect… Te aventurezi să realizezi o normă absurdă… norma este a

brigadierului, cu ea Vasile Matei se glorifică și pe noi care n-o facem ne asupreşte… Ai văzut păţăniile mele cu el… nu vorbesc în numele meu, ci în numele tuturor c-ar fi cazul să-ţi revizuieşti poziţia… Ne vei face un serviciu și nouă apoi și ţie…”

Răspunsul fostului prefect legionar fu mai clar ca reproșul meu:

— Înapoi nu mai pot da… Sunt în temniţă de doi ani, frate Blănarule, și de doi ani n-am nicio veste de la ai mei… Acum mi se dă posibilitatea să scriu o carte poștală… Știu, preţul este colosal, dar trebuie să iau legătura cu familia… am ajuns în situaţia tragică de a recurge la orice stratagemă chiar și la una disperată, incorectă, discutabilă numai să cunosc soarta copiilor mei… Aici suntem naufragiaţi pe mare sau în minutele unui seism… fiecare se salvează cum poate; pe mare ne agăţăm de un pai, să nu ne înecăm, în seism sărim pe fereastră să nu murim sub dărâmături… Cine sunt vinovăţii noi sau naufragiul și seismul? Judecaţi tragedia pe care o trăim și cu noi întreaga raţiune, nu faptul că un nefericit ca mine se expune la riscuri enorme numai în dorinţa de a comunica celor de-acasă că există, că e undeva în lume.

Spre sfârșitul anului între Crăciun și Anul Nou după aproape două luni de muncă încordată avocatul Victor Corbuţiu primește „trofeul”: cartea poștală. A scris, a primit, a răspuns, a avut un „vorbitor” s-a ales cu două sau trei pachete de alimente: pâine uscată, slană de la Arad și zahăr — o victorie binemeritată. S-au înfruptat mult din pachetele lui.”…

Numai că efortul depus i-a făcut rău, l-a copleșit, dărâmându-l. Câteva luni mai târziu l-am întâlnit la infirmeria coloniei; uriașul Victor Corbuţiu nici nu mai semăna cu „Spărgătorul de norme” din brigada 8. Ajunsese o epavă umană, preţul plătit fusese mai mult decât colosal.

Totuși a supravieţuit holocaustului comunist de la Canal. După 1964 ne-am revăzut la București în trecere prin Cişmigiu. Eram în plină vară parcul din jurul lacului a lui Duca Neguţătorul, grădina cișmelelor respira cu nesaţ mireasma florilor și nu avea niciun motiv să se întristeze că a devenit sub comuniști locul de plimbare și meditaţie, spaţiu în depănarea amintirilor și pentru cei care cândva, la Peninsula, cu sânge și lacrimi, în trudă și umilinţă, ascultau *sinistra simfonie a roabelor,* printr-un scârţâit de carne, fier și lut — simfonie care ne va obseda multă vreme…

O toamnă și o iarnă mi s-a părut un secol la galere. Am lucrat în brigada roabelor. Dacă ar fi să descriu cu de-amănuntul viaţa de acolo, peripeţiile prin care am trecut, miar trebui sute de pagini completate, să scormonesc în vraful amintirilor cu răbdarea omului care vrând să uite trecutul îşi face din prezent o amăgitoare carte de vise.

Mă voi opri însă numai la un număr restrâns de întâmplări acele întâmplări cunoscute — cum s-ar zice —, fiind de faţă, povestindu-le pentru ca cititorul să-și formeze o idee mai clară despre felul cum a înţeles statul comunist a lui Gheorghiu-Dej să făptuiască măreaţa construcţie a „magistralei albastre”, atât de frumos cântată de poeţii și muzicanţii PCR-iști.

Trecuseră numai vreo trei săptămâni de la sosirea noastră la Peninsula. Era într-o luni, ne întorceam de la șantier ca în fiecare seară: obosiţi, flămânzi, demoralizaţi. Abia așteptam să mă văd în braţele lui Morfeu. Somnul era singura modalitate de vindecare a unor răni provocate în cursul zilei. În mod curent Piaţa apelului (Appellplatz-ul) în

afară de dimineaţa la plecarea brigăzilor spre șantiere și seara la efectuarea numărătorii de schimbul gardienilor de noapte era liberă. După încheierea lucrului brigăzile erau îndrumate spre colonie, numărătoarea se făcea la poartă la intrarea în incinta lagărului, se traversa piaţa fără staţionare și fiecare brigadă se oprea la baraca respectivă. De data aceasta, în acea seară de luni, când am sosit la poarta coloniei, am văzut o mulţime de brigăzi așteptând în formaţia obișnuită de marș. Am fost și noi opriţi în faţa porţii, iar după noi s-au înșiruit alte brigăzi.

Ce se întâmplase?

În mijlocul Appellplatz-ului se afla înfipt în pământ un stâlp. Administraţia l-a numit „stâlpul infamiei" și constituia un mijloc de a aplica sancţiuni administrative unor deţinuţi învinuiţi de a fi comis oarecare delicte, abateri de la regulamentul de funcţionare a coloniei.

Am citit multe cronici marxiste în legătură cu atrocităţile S.S.-iștilor în lagărele naziste de exterminare. Potrivit acestor cronici la Buchenwald în lagărele anexă (desigur și în celelalte lagăre) în afară de camerele de gazare pentru chinuirea și uciderea oamenilor s-au inventat și s-au folosit aparate speciale niște dispozitive cu deschizături mascate prin care mâna călăului trimitea victimelor în ceafă gloanţele ucigătoare. Câinii dresaţi au avut și ei un rol nefast. N-am citit însă nimic de întrebuinţarea ca mijloc de supliciu a *stâlpului infamiei.* Anchetatorii români de la Malmezon au avut la dispoziţie un câine lup dresat, pe Atma, care a făcut *„Minuni de viteje".*

„Stâlpul infamiei" de la Peninsula nu știu dacă are sau nu are vreo poveste. Ceea ce nu s-a uitat este ca în scurta lor guvernare din 1940 — 1941 și legionarii au recurs la sancţionarea unor „incomozi" (expresia aparţine cronicarilor marxiști) prin punerea la „stâlpul infamiei". Eu însumi am văzut în curtea Prefecturii Poliţiei Capitalei un astfel de stâlp de care era legat un tânăr, expus să fie văzut de toţi trecătorii. În spatele lui se afla o pancartă pe care se vedea scris următoarele: „Acesta este un trădător, merita oprobriul Legiunii". După câte îmi aduc aminte pedepsitul a fost ţinut la „Stâlpul infamiei" o zi întreagă de la 7 dimineaţa până la 6 seara și, fiindcă stâlpul era în curtea din faţa Prefecturii, mii de bucureșteni ce-au trecut în acea zi pe Victoria l-au putut vedea și comenta faptul. Unii i-am auzit spunând: „E o metodă barbară, aparţine inchiziţiei de acum câteva secole…" „Da — sună o altă părere dar e o afacere internă legionară; nu privește pe nelegionari". „Oricum ar fi, barbarie se numește… Barbarie a fost și expunerea lui Robespierre în orașul Luminii; în Rusia a Fannei Caplan după atentatul împotriva lui Lenin, a legionarilor după uciderea lui Armand Călinescu". Propaganda comunistă — și atunci și în cronicile marxiste de astăzi — s-a grăbit să caracterizeze „stâlpul infamiei" unul din mijloacele de umilire și tortură specifice a celor incomozi *„uzitate de legionari (din cronica marxistă citire) drept metodă criminală, un act odios de sălbăticie fascistă"* etc.

Care a fost motivul ţintuirii legionarului la „stâlpul infamiei", în curtea Prefecturii Poliţiei Capitalei?

Pedepsitul făcuse parte din poliţia legionară fiind în serviciul de pază a marilor vinovaţi de crimele comise contra legionarilor în prigoana anilor 1938 — 1940, marii

vinovaţi încarceraţi la Jilava în toamna lui 1940. Se știe că perioada aceea deţinuţii politici inclusiv comuniștii se bucurau de o serie de drepturi (favoruri) ca de exemplu: în legătura cu familiile prin scrisori, pachete, „vorbitoare", cărţi, ziare, reviste etc. (Deţinuţii de la Doftana, mai târziu de la Caransebeș, n-au dus-o mai rău decât Zaharia Stancu, I. Gh. Maurer, Victor Eftimiu, Mihai Ralea, Massler, Grufunkel, Zalmanovici, Mayer cu monoclu și ceilalţi lăgăriști de la Târgul Jiu din timpul dictaturii „călăului" Antonescu — credem că este scris în *„Zilele de lagăr").*

Și marii vinovaţi din închisoarea Jilava anului 1940 s-au bucurat de o serie de avantaje. Au avut voie să aibă în celule orice fel de îmbrăcăminte, lenjerie, plăpumi, perne, pijamale, papuci de casă, cărţi, ziare, creioane și hârtie, puteau scrie și putea trimite corespondenţă la discreţie; generalului Gavrilă Marinescu i s-a permis să aibă în camera 4 și un aparat de radio, foștilor poliţiști și jandarmi din camerele 10, 11, 16 și 18 li s-a permis să-și omoare timpul jucând barbut, table și șah. Mai mult, conducerea închisoarii în urma unei aprobări a M.A.I.-ului a permis paznicilor, în unele cazuri, să facă anumite cumpărături pentru cei arestaţi, chiar să le expedieze corespondenţa. Într-o astfel de împrejurare a căzut pedepsitul din curtea Prefecturii: s-a găsit asupra lui o scrisoare adresată unui prieten (și acesta general din anturajul lui Antonescu) depeșă scrisă de Gavrilă Marinescu. S-au întreprins o seamă de investigaţii și s-a descoperit un complot menit să înlesnească evadarea lui Gavrilă Marinescu din închisoare. Ancheta a stabilit că în această afacere era implicat și fratele acestuia: general doctor N. Marinescu fost în două rânduri titularul Departamentului Muncii și Sănătăţii un timp în guvernul carlist din 1938 — 1939 și a doua oară în guvernul Sănătescu din 1944 de la 23 august până la 5 noiembrie. Într-un alt capitol am scris cum prin imprudenţa ziaristului D. Banu de la „Timpul" era cât pe ce să fiu și eu atras de o conspiraţie ce viza evadarea fostului prefect al Poliţiei Capitalei.

Deși pedepsitul a negat orice amestec în tentativa de evadare a generalului declaraţia lui preciza că nu a cunoscut conţinutul scrisorii incriminate și că nu a discutat niciodată cu arestatul despre o eventuală evadare, totuși s-a vorbit atunci despre o promisiune a lui Gavrilă Marinescu făcută paznicului său, aceea că dacă îi va reuși evadarea legionarul va primi o importantă sumă de bani, i se va înlesni plecarea în Occident unde să trăiască fără grija zilei de mâine tot restul vieţii.

Mișcarea n-a avut timpul necesar să lămurească definitiv acest caz; după o săptămână și ceva au avut loc masacrele de la Jilava; generalul Gavrilă Marinescu a fost singurul dintre cele 64 de victime care tot timpul a înfruntat paza legionară cu curaj și a murit pe picioare, bravând.

Legionarului nu i s-a făcut proces, el a fost exclus din Mișcare și din poliţie. Singura pedeapsă care i s-a aplicat a fost cele 11 ore de legat la *„stâlpul infamiei".* Ceva mai târziu după ce Antonescu a reușit să se debaraseze de legionari, de *„incomozii săi parteneri din guvern",* eroul nostru a ajuns la Aiud de acolo pe front pentru reabilitare și a căzut într-o bătălie la Cotul Donului; s-a reabilitat complet și definitiv, înfrăţindu-se cu lutul Rusiei.

„Stâlpul infamiei", unul din mijloacele barbare de umilire și tortură uzitate de legionari, „metodă criminală", „act odios de sălbăticie fascistă", va fi uzitat și de

comuniști (și nu numai ca legionarii) drept un mijloc de umilire și tortură a celor „Incomozi" ci ca instrument de ucidere a unor deţinuţi puși pe lista morţii.

În seara aceea de luni toate cele 20 de brigăzi aproape 2000 de bărbaţi flămânzi, slăbiţi de puteri, după 12 ore de eforturi, supraextenuante, uzi până la piele, înfrigurați, am fost ţinuţi încă două ore în Piaţa apelului să ne vină rândul a ne perinda fiecare prin faţa „stâlpului infamiei". De acest stâlp era legat cu funii groase un cetăţean, un deţinut, și noi eram puși să-l huiduim, să-l scuipăm, într-un cuvânt să-i înfierăm" crima. Brigăzii noastre i-a venit rândul să treacă prin faţa pedepsitului îndată după ora 8 seara. Întunericul de mult se așternuse peste piaţa din ce în ce mai goală și mai sinistră. Parcă era o mantie cernită anume să acopere faţa unui petec de pământ cuprins de rușine și dezgust. Din urmă am urmărit perindarea a aproape tuturor componenţilor brigăzii și mare mi-a fost bucuria când am observat că din 80 de inși numai doi: Vasile Matei și Temelie și-au manifestat — să-i vadă Chinon — indignarea la adresa pedepsitului printr-un scuipat ordinar. Ceilalţi toţi am trecut prin faţa pedepsitului „stâlpificat", încurajându-l cu privirea sau cu ochii în pământ.

L-am privit pe ţintuitul" la „stâlpul infamiei" îl cunoșteam, venisem în același lot de la Aiud, aflasem că făcuse politică naţional — ţărănistă și că se numea „Bădescu", se manifesta ca un răzvrătit. În închisorile staliniste au fost mulţi fanatici răzvrătiţi inexorabili anticomuniști care nu pierdeau ocazia să se afirme ca atare. Majoritatea au murit, regimul nu i-a iertat. Îmi amintesc și câteva nume: Pavel Grimelschi la Jilava, Turtureanu la Aiud, Cosatche Oprișan și Bogdanovici la Pitești, dr. I. Simionescu la Canal și Ghiţă Pele la Gherla (despre ultimul e necesar o explicaţie ca o completare la un capitol din „Golgota Iluziilor": cu Ghiţă Pele am părăsit Jilava, în același lot, în decembrie 1949, cu destinaţia Uranus). În ianuarie 1950 a avut procesul, fiind judecat pentru insurecţie (avusese loc o ciocnire sângeroasă între miliţie și un detașament de partizani în frunte cu legionarii Opriţescu și Ștefan Cetăţeanu, un tânăr cu faţa senină, deosebit de înflăcărat anticomunist, gata de orice sacrificiu. Dintr-o scurtă discuţie avută cu el am înţeles că e fiu de comunist, că toţi fraţii lui sunt legionari, victime ale regresiunii comuniste și că taică-su (Mișu Cetăţeanu, mare cobaie la sindicatul tipografilor) n-a reușit să-și convertească feciorii la tezele P.C.R.-ului. Din discuţia avută am înţeles că grupul legionar, conduși de Pele a avut o ciocnire cu securitatea, ciocnire soldată cu unul sau doi morţi și mai mulţi răniţi, fiind condamnaţi la m.s.v. și transferaţi la Gherla (Ghiţă Pele era muncitor și militase în Corpul muncitoresc legionar) de unde în vara anului 1950 împreună cu ceilalţi, circa o sută de condamnaţi implicaţi în acţiuni de partizanat, au fost îmbarcaţi într-un vagon-dubă și li s-a spus că pleacă la Canal. L-a Canal n-au ajuns. Printre deţinuţi se vorbea atunci că au fost expediaţi în U.R.S.S. la muncă într-o mină din Donbas. Era ca și când li s-ar fi pronunţat o sentinţă capitala sau ceva mai rău. Dintr-o altă versiune am înţeles că lotul plecat de la Gherla ar fi pierit în apele Mării Negre într-un naufragiu organizat. Cert este că în anii următori n-a fost nimeni care să dea o explicaţie clară despre dispariţia acestui lot. Până azi drama lui Ghiţă Pele și a celorlalţi deţinuţi plecaţi de la Gherla la Canal a rămas o enigmă nedezlegată; poate timpul o va dezlega.

L-am văzut atent pe nefericitul stâlpificat. Legat de stâlp nu mai avea tăria să-și ţină

capul drept, se vedea de la distanţă că-l părăsiseră puterile. Era un Iisus pe Golgota înainte de a i se fi rupt în două catapeteasma bisericii de sus până jos.

Un crucificat spre sfârșitul secolului XX.

Mai târziu vom afla cauza reală a punerii lui Bădescu la „Stâlpul infamiei" concretizată în următorul episod:

Fostul naţional-ţărănist făcea și el parte din acea categorie de răzvrătiţi neînduplecaţi, de multe ori imprudenţi, care nu știau sau nu voiau să știe că Peninsula comunistă nu era Buchenwaldul nazist în care să poţi denunţa public dezumanuzarea Kapo-urilor, în care deţinuţii nu numai să fie denunţători dar să se și înarmeze și să lupte pe „baricadele rezistenţei" pentru „autoeliberare", ci cu adevărat un lagăr de muncă forţată, o muncă absurdă, ca tot ce realizau comuniștii, unde oamenii trebuiau să fie mameluci. Bazat pe acest criteriu eroul nostru a găsit de cuviinţă că munca la roabă este un omor cu premeditare și a refuzat-o declarându-se în grevă. Brigadierul (era în brigada fostului plutonier de jandarmi Zubriński — un Kapo mai puţin feroce ca Vasile Matei) a raportat mai departe. Chinon s-a adresat Ministerului de Interne, iar Al. Drăghici a dispus pedepsirea vinovatului în mod exemplar în așa fel ca în viitor astfel de huliganisme să nu se mai repete.

Astfel grevistul a intrat în planul de reeducare a unei bande de torţionari în frunte cu politrucul coloniei, reeducarea a ţinut trei zile și trei nopţi, fără hrană fără apă, la carceră, fără somn, doar cu trei ședinţe la camera de tortură zilnic, tot sub îndrumarea locotenentului Chinon, iar în a patra zi cu expunerea lui la stâlpul infamiei.

Ceea ce s-a întâmplat apoi cu răzvrătitul stâlpificat nu mai știu.

Deoarece însă în dimineaţa următoare, trupul lui ciuruit de gloanţe n-a fost găsit între gardurile de sârmă ghimpată, bănuiesc că episodul nu a avut un sfârșit tragic.

E și acest fapt un eveniment-minune, căci dacă în lagărele naziste — îl citățm pe un cronicar marxist — au existat realităţi care au fost cu mult mai înspăimântătoare decât moartea, decât împușcarea, la Canalul comunist era mult mai ușor și demn de murit, robind, luptând pentru subjugarea naturii, decât *„înfierat",* în Appellplatzul unei Colonii.

Cu povestirea ce urmează încheiem capitolul de faţă acel număr restâns de întâmplări cunoscute personal, redate pentru ca cititorul să aibă o idee cât mai reală despre modul cum statul comunist român s-a învrednicit să înceapă măreaţa construcţie a *„magistralei albastre".*

Lucram în aceeași brigadă, dar pe un alt șantier, lama era în agonie ne călisem bine în simfonia roabelor. Brigadierul parcă se mai domesticise un pic, cu normatorul eram în raporturi bune, îmi plăcea să spun, să cred, că cea fost mai greu a trecut.

Noul nostru șantier nu avea nicio legătură cu valea Carasu, ci se afla nu departe de colonie între Peninsula și Ovidiu unde se muncea la construirea unor terasamente de căi ferate foarte aproape de malul mării. Lucram împreună vreo 3 — 4 brigăzi printre care și o brigadă de cioplitori în piatră (aceasta se transformase în brigadă de meseriași și se bucura de unele avantaje). Zarva în jurul povestei cu greva și pedepsirea lui Bădescu încă nu se potolise bine, când, deodată ne-am pomenit cu o întâmplare și mai incredibil de ciudată.

Într-o sâmbătă pe la ora 9 dimineaţa, în toiul lucrului, sună toaca șantierului toaca se compunea dintr-o placă de metal prinsă în sârmă și atârnată la postul de control al cordonului de pază). Toaca suna numai în următoarele împrejurări, la pauze de prânz când se lua masa în jurul orelor 13, la încetarea lucrului seara și în mod deosebit când se ivea vreun eveniment; eveniment putea fi o tentativă de evadare, o încetare a lucrului din cauza unor intemperii: ceaţa, ploi torenţiale, inundaţii, un apel ordonat de un organ superior sau orice alte împrejurări care ar fi pus în primejdie paza deţinuţilor și protecţia detașamentului de securitate.

Știm din alarmele precedente ce anume urmează: imediat am oprit, am întrerupt programul de muncă și ne-am încolonat în spatele brigadierului. Câteva minute mai târziu iată surpriza. Ne-a fost dat să vedem o scenă care mi s-a părut mai abjectă ca ţintuirea la *„stâlpul infamiei”* și care ne-a impresionat mult. A fost adus în faţa noastră (era purtat prin faţa tuturor brigăzilor) un tânăr sub 25 de ani, înalt, palid ca ceara, extrem de epuizat, avea mâinile legate și i se atârnase de gât cu ajutorul unei funii o prelungire a funiei de la mâini 3 sau 4 baroase, poate peste 20 de kg greutate. Eram în rândul din faţă la doi metri depărtare de el; l-am văzut foarte bine. N-am să uit niciodată că îi sângera gâtul, că pășea anevoios, dar că fruntea îi era senină și zâmbetul de pe buzele uscate îl arătau resemnat.

Plutonierul care primise sarcina de la partid să se ocupe de acest nou răzvrătit inexorabil ni se adresă: „Deţinuţi, acest bandit religios refuză munca… Poporul muncitor de la conducerea patriei noastre socialiste îl declară sabotor periculos și-l pedepsește cum se cuvine… Feriţi-vă să nu-i urmaţi exemplul…”

În toată ziua aceea de sâmbătă „sabotorul” pedepsit, legat la mâini, cu baroasele atârnate de gât a fost purtat de-a lungul și de-a latul imensului șantier până ce secătuit de puteri și răpus de foame a căzut și cu toate intervenţiile pumnilor și cizmelor gardianului nu s-a mai putut ridica. Seara în drum spre colonie l-am văzut transportat pe targa dar n-a ajuns la infirmerie, ci direct la carceră, să ispășească o pedeapsă, pentru *„sabotaj fascist”*, de trei zile și trei nopţi…

Cine era pedepsitul și care i-a fost sabotajul?

Închisorile și lagărele staliniste din România deceniului VI cuprindea în afara deţinuţilor politici în adevăratul înţeles al cuvântului și numeroși prizonieri asimilaţi politici: frontieriști, criminali de război, vinovaţi de crime împotriva umanităţii, foști prizonieri aduși din Rusia, condamnaţi acolo pentru că au refuzat înrolarea în diviziile românești „Tudor Vladimirescu” și „Horia, Cloșca și Crișan” precum și foarte mulţi așa numiţi „deţinuţi de conștiinţă”: preoţi, predicatori, credincioși penticostali, adventiști, martorii lui Iehova, baptiști, etc.

Eroul povestirii noastre, moldovean de baștină, adventist, născut nu făcut, adventist de sâmbăta. Aflasem despre el că era un muncitor harnic, disciplinat bun carnal însă extrem de habotnic și fanatic în credinţa lui. El a sosit la Peninsula luni seara, a lucrat normal marţi, miercuri, joi și vineri. Vineri seara a ieșit la raport și și-a spus brigadierului *„Oful”* cam astfel:

— Domnule brigadier vă raportez următoarele: eu sunt adventist, legea creștină în care m-am născut nu-mi permite să lucrez sâmbăta, în zi de sărbătoare. Mâine este

sâmbătă duminica noastră, e sărbătoarea Sabatului și Domnul a poruncit să fie zi de odihnă… Vă rog să raportaţi mai departe că eu nu lucrez sâmbăta. Pot lucra duminică în loc sau în tura de noapte numai sâmbăta să fiu lăsat să mă îngrijesc de suflet…

În zadar încercă brigadierul să-i explice că suntem într-un regim comunist ateu care nu tolerează nicio sărbătoare religioasă, nici Paștele, nici Crăciunul, nici duminica, nimic și că refuzul de a munci sâmbăta se va numi grevă, rebeliune, dezordine și se va pedepsi aspru. Tânărul adventist n-a înţeles și a doua zi a mers pe șantier, dar acolo s-a așezat jos repetând ceea ce spusese în seara de vineri.

— Azi este sărbătoarea Sabatului; Domnul a poruncit să fie zi de rugăciune și de odihnă… Nu lucrez!…

Brigadierul fu nevoit să raporteze mai departe și conducerea coloniei a împuternicit un plutonier destoinic să *restabilească ordinea.*

A restabilit-o, am văzut cum. Din ziua aceea pe curajosul *„Peninsular" nu* l-am mai văzut. Nici până astăzi nu știu ce i-a mai fost dat să îndure. Bănuiesc însă că partidul nu l-a iertat…

Căci zis-a tătucul Stalin*: „Numai moartea învinge…"*

În acea seară un nou *„taifas"* cu părintele Argint. A fost o discuţie care m-a făcut să uit drama nefericitului adventist sancţionat.

— Știi cu cine m-am întâlnit azi pe șantier? (era întrebarea preotului).

— Cu Cristofor Dancu…

Nu, pe Dancu l-am văzut ieri și am omis să-ţi spun. Astăzi mi-a fost dat să văd, în treacăt pe un bucovinean de-al matale pe avocatul Filon Lauric. Prin el mi-a fost dat să-mi recapăt curajul de a crede că nu trebuie să ne pierdem tăria de a rezista în demnitate.

— Îmi place, părinte, că îţi este gândul la a suferi în demnitate…

— E singurul lucru la care încă mai ţin. La Aiud. Tot așa într-un fel de transfer am cunoscut un macedonean, pe Tache Funda. Și acesta, ca Filon Lauric, dârz și războinic, ma făcut să uit că sunt în temniţă… Plin de curaj și resemnare…

— Curaj de aromân. Eu l-am cunoscut bine pe decemvirului Ion Caratănase. Era frumos și extrem de corect. Am cunoscut-o și pe *Ileana Carătănase,* o fată frumoasă, sora decemvirului…

— A! am înţeles, erai amorezat… că Ileana era extrem de frumoasă?!…

— Nu, părinte. Eu aveam un prieten pe avocatul Sebastian Popescu. Poate el era, cum spui mata, amorezat și prin el am cunoscut-o.

— Acest Tache Funda era tânăr și, cum sunt, în general macedonenii mi s-a părut împăcat cu destinul de pușcăriaș politic. Tache Funda cunoscuse și închisorile carliste și nu avea niciun motiv să tremure de frica lui Maromat și Dorobanţu… Acest Tache Funda fusese închis la Brașov cu Traian Cotigă și alţi lideri legionari și a fost martor îngrozit în acel septembrie 1939, când în masacrul din 21/22 septembrie a fost asasinat Cotigă Traian și alte multe sute de tineri români, luptători pentru credinţă și românism.

— Ne cutremură gândul la acest holocaust…

— Apropo de Traian Cotigă, vreau să te întreb dacă la înmormântarea lui Moţa și

Marin, sau cu altă ocazie, l-ai cunoscut pe inginerul Ion Nicolau, unul dintre prietenii cei mai buni ai lui Cotigă.

— Nu numai că l-am cunoscut, ci am și activat cu el, cu acest extrem de calculat și apropiat colaborator al Căpitanului…

— Un timp, până în toamna anului 1936 l-am avut enoriaș într-o parohie din centrul Bucureștiului. Mi-a fost un înţelept sfătuitor.

— Eu, în primăvara lui 1937, m-am nimerit la sediu, pe Gutenberg, când Căpitanul l-a investit cu conducerea Corpului „Răzleţi". Apoi în prigoană am ţinut, prin acest titan al „răzleţilor", legătura între Corpul Muncitoresc legionar și „Corpul Răzleţi".

— Nu mai știu nimic de el din 1940.

— În 1940 era desemnat să fie șeful „Corpului general Antonescu", dar… s-a întâmplat ce s-a întâmplat…

În noaptea aceea, după discuţia cu părintele Argint l-am visat pe Filon Lauric și pe inginerul Ion Nicolau.

Va fi ultima discuţie cu părintele Argint la Peninsula și ultimul vis frumos…

Se apropia *blestemul dosarelor,* un vis urât și greu de suportat în drumul spre păcat și rușine…

Vae victis!

Eu voi fi cel învins…

„BRIGADIER" LA CANAL ȘI „COLABORAŢIONIST"

Aici dragule, mai mult ca afară, mai mult ca oriunde, trebuie să știi a te-nvârţii…

— Și dacă învârteala însemnă a-l face pe cineva să-și piardă dreapta judecată?

— Și!… Dar mai ales atunci când vrei să-ţi aranjezi o situaţie favorabilă, chiar uneori prin mijloace mai puţin cinstite Aici, după cum vezi, nu suntem într-un lagăr carlist sau antonescian, să huzurim…

— Pardon! În lagărele și temniţele carliste n-a existat huzur, ci moarte. Într-o singură noapte, în noaptea sfântului mucenic

Andrei, pe tot cuprinsul ţării, au fost masacraţi, fără judecată, în urma unor ordine telefonice, peste cinci sute de tineri români; un adevărat holocaust…

— Știu… numai că acest *accident regretabil,* căci *accident* fu, l-au provocat legionarii prin uciderea lui Armand Călinescu… Am stat de vorbă cu o sumedenie de cetăţeni care au cunoscut viaţa din aceste lagăre… Până în septembrie 1939 s-a huzurit.

Aici însă la *Peninsula* — și nu numai la Peninsula; sunt informat că la Capul Midia e iadul pe pământ — situaţia e alta. Există o strategie diabolică din partea regimului care vizează însăși fiinţa deţinuţilor… Ca să putem supravieţui trebuie să fim *elastici,* adică *să știm a ne învârti…*

— Dumneavoastră aţi știut?

— Da am știut… Nu-i necesar să sari peste cal… E nevoie de un pic de diplomaţie (dumneata spune-i *șmecherie, lichelism, perfidie, delaţiune* ori cum vrei; eu îi spun

diplomaţie”) și totul se aranjează… Acum că ne cunoaştere bine, doar avem prieteni comuni, Mimi, nevastă-mea mi-a vorbit despre familia dumitale, că aţi fost în raporturi de mare amiciţie, și asta e tarte important, putem discuta deschis n-ai să mă ciripești. Așa stând lucrurile mă consider obligat să te avertizez că te-așteaptă vremuri grele… Dacă nu vei fi *elastic* ești pierdut… îţi încredinţez un secret… Jură că nu-l vei divulga nimănui…

— Un secret? Eu n-am secrete…

— Ai… Vezi că și-n brigada noastră sunt „saxofoniști” Nici nu știi cu cine vorbești… jură că totul rămâne între noi!

— Dacă insiști jur, dar…

— Fii atent, brigadierul mi-a destăinuit că a sosit la administraţia coloniei, de la Interne, o corespondenţă confidenţială prin care se recomandă ofiţerului politic să urmărească, să supravegheze în de-aproape pe *diţinutul Blănaru-Flamură* din București… Zice că ești trecut în evidenţa M.A.I-ului drept *fanatic* și *terorist* și că în anchetă n-ai spus totul. Se pare că Securitatea va încerca să smulgă de la dumneata declaraţii în legătură cu activitatea organizaţiei contrarevoluţionare a celor din București și Bucovina, activitate pe care din motive personale, te-ai încăpăţânat s-o ascunzi… Știi ce se petrece la Pitești?!

— „Reeducarea” studenţilor.

— Da, un fel de reeducare… da’ ai idee cum?

— Cu ciomagul.

— Nu știi… Se folosesc niște metode din cele mai draconice; le cunosc de la un fost student ieșean care s-a *tăvălit* prin *„ședinţele”* lui Zeller. Una din aceste metode este *autodemascarea.* Îţi trece prin cap cum vine asta? Nu. Îţi spun eu. După 5 — 6 *„ședinţe” ca* torţionat te declari *„reeducat”* și socialist; bătaia este să devii socialist. Fiind *„reeducat”* și socialist implicit ești și reeducator, adică *torţionar,* l-ar ca să arăţi că ești un *„socialist”* convins și un *„reeducat” model* trebuie să folosești ultimul „și cel mai josnic instrument împotriva demnităţii umane: *autodemascarea.* Cu alte cuvinte trebuie să te ridici în ședinţă, în faţa întregului colectiv, și în cuvinte cât mai degradante să-ţi mărturisești toate păcatele, nu numai păcatele tale — nu numai păcate de factură politică —, ci și ale părinţilor, ale fraţilor, ale prietenilor, adică tot ce poate interesa Securitatea pentru întocmirea unor noi procese și tot ce poate contribui la denigrarea trecutului, la desfiinţarea ta ca om, la transformarea ta în *bestie*… Metoda s-a folosit *cu brio* în Rusia anilor ’30 împotriva troţkistobuhariniștilor…

Nu vreau să te sperii, dar te previn că dacă refuzi *diplomaţia,* eu am să te învăţ cum trebuie să procedezi, sigur vei ajunge în focul unei *„reeducări à la Pitești* și se va încheia cu autodemascarea.

Dialogul acesta l-am avut într-o duminica dimineaţa cu *normatorul brigăzii,* eram la baracă, *en tête-à-tête* (să nu audă pereţii). În orele de program administrativ și am prins momentul când Matei Vasile participa la una din obișnuitele ședinţe de instructaj al brigadierilor cu ofiţerul politic. În cuvinte mai directe, pentru profesorul universitar Aurel Golimas *jocul de diplomaţie* necesar supravieţuirii în raporturile unui deţinut? administraţia comunistă a coloniei, nu putea fi decât să te pui în slujba acestei

administraţii prin ofiţerul politic, la *Peninsula* prin Chinon.

„Trebuia să știm a fi «elastici», adică să știm a ne învârti…nu-i necesar să sari peste ea!, e nevoie de un pic de «diplomaţie»… eu am să te învăţ cum trebuie să procedezi și totul se aranjează… Securitatea va încerca să smulgă declaraţii în legătură cu activitatea contrarevoluţionară a celor din București și Bucovina… Mă consider obligat să te avertizez că te-așteaptă vremuri grele… dacă nu vei fi «elastic» ești pierdut… Dacă refuzi «diplomaţia» sigur vei ajunge în focul unei «reeducări»… și se va încheia cu «autodemascarea»…cel mai josnic instrument împotriva demnităţii umane…" Cuvintele profesorului *normator* îmi sunară în urechi ca un avertisment *cassandric* și mă vor obseda până în ziua când voi lua ultima hotărâre. Atunci discuţia noastră se opri aici. O săptămână mi-a fost de-ajuns să meditez profund asupra celor spuse de Golimas, dar fără să ajung la o decizie finală. Aveam deja aproape doi ani de pușcărie, trecusem printr-o anchetă sângeroasă prin cazne cumplite. Cunoscusem jilava lui Maromet și Ivănică, cunoscusem Aiudul cu foamea și izolarea de-acolo, frigul a două ierni grele, fusesem martorul câtorva drame de celulă, dar, socotind că greu trecuse, ceea ce mi-a fost dat să aud din gura *normatorului* mi se păru de necrezut. Cum adică, aici la Canal nu sunt pentru a mă reabilita prin muncă? Alte vremuri grele mă așteaptă și dacă nu voi fi *«elastic»,* dacă refuz *«diplomaţia»* sunt pierdut? Ce păcate am?… Dar păcatele părinţilor, ale fraţilor, ale prietenilor?… Oare toată această poveste, mai ales aceea cu „supravegherea legionarului Blănaru — Flamură", nu-i o invenţie a profesorului? Ce-i aia *«autodemascare»*? Dar a fi *«elastic»?* Dar picul de *«diplomaţie»?…* Dar *«colaboraţionist»;* asta mi se cere să devin socialist. În cursul acelei săptămâni am evitat o nouă doscuţie cu *normatorul,* însă *obsedarea* de care am vorbit mai sus mi-a provocat multe nopţi albe. Trebuia să dau un răspuns. Golimas îl aștepta, dar intenţionat mă eschivam zicându-mi: cu cât îl voi da mai târziu cu atât va fi mai bine.

Numai că nu totdeauna socoteala de-acasă se potrivește cu socoteala din târg. Există o *rânduire* implacabilă pe care n-o poţi ocoli, iar într-o închisoare comunistă *implacabilitatea* domnește până și în sufletele îngerilor. Așa se face că spre sfârșitul acelei săptămâni avu loc în colonie un *eveniment* mai terifiant ca cele povestite în paginile anterioare, unul care a fost de natură să mă sperie în așa mod încât să-mi dau seama că *„diplomaţia"* recomandată de profesor nu-i un lucru chiar de neluat în seamă, ci, poate, singurul mijloc *fără a sări peste cal, de a supravieţui holocaustului comunist, de a trece puntea înfrăţindu-te cu dracul.*

Ce s-a întâmplat? Câteva rânduri despre noul *eveniment:* Brigada cea mai bună din colonia Peninsula era *Brigada mecanică.* Această unitate de muncă, fruntașă pe colonie, se compunea din vreo 70 de deţinuţi, toţi tineri și toţi meseriași specialiști: ingineri, mecanici-auto, tehnicieni, șoferi, proiectanţi etc. Colonia *Peninsula,* ca toate celelalte colonii ale *Canalului,* avea spre folosinţă un număr mare de diverse mașini: tractoare, buldozere, basculante, concasoare, macarale, excavatoare și multe altele necesare în *lupta pentru subjugarea naturii.* Avusese grijă *„patria socialismului",* să ne înzestreze cu de toate — vorba *„poetului": „Din U.R.S.S., uriașe vapoare/ Plutesc încărcate și pline de rod: / Stalin ajută cu mii de motoare/ Republica noastră, al nostru*

norod!" Numai că *uriașele vapoare încărcate și pline de rod* ne-au adus *mii de motoare,* tot ce a avut U.R.S.S.-ul mai rău, mai de aruncat la fiare vechi, în așa fel ca în scurt timp întreaga Valea Neagră să devină un cimitir de mașini stricate, iată de ce mecanicii la *Canal* erau *păsări rare,* căutaţi cu lumânarea și iată motivul pentru care *Brigada mecanică* de la *Peninsula* se bucura de atenţia administraţiei și de o serie de favoruri: cărţi poștale, pachete, *„vorbitoare",* chiar *„vorbitoare intime"* și hrana de la cazan mai consistentă. Am avut la mecanici un prieten, pe inginerul Ion Marcu, și în perioade mai grele, pentru o gamelă de ciorbă m-am aventurat să ajung la dormitorul acestuia. Riscul era enorm, puteai să te alegi cu multe zile și nopţi de carceră, dar foamea e destul de oarbă ca să te aventurezi cu bună știinţă.

Pe șeful brigăzii îl cunoșteam de la Jilava, se numea Dumitrache. Un mecanic-auto înzestrat cu o capacitate de muncă și cu o energie din cele mai remarcabile. Îmi vine să cred că se număra printre puţinii peninsulari ajunși brigadieri fără *„blagoslovenia" politrucului.* Era un bărbat frumos, plin de duh, bun organizator, foarte apreciat de conducerea coloniei și iubit de subalterni. Știam că în colonia de muncă *Peninsula* existau doar doi sau trei deţinuţi, toţi cu funcţii tehnice importante, care aveau aprobarea să se deplaseze de la colonie spre șantiere liberi, fără nicio escortă; Dumitrache a fost printre aceștia, un favorit: *rara avis.*

Dar într-o zi — așa e când te crezi în drept să faci orice trăsnaie, ca socotindu-te *indispensabil,* și lui Dumitrache nu-i lipsea spiritul aventurist — eroul nostru pleacă să nu se mai întoarcă. De fapt nu se cunoaşte exact dacă brigadierul mecanicilor a plecat să nu se mai întoarcă sau a fost vorba numai de o simplă și naivă aventură de dragoste.

Cert este că în seara aceea a lipsit de la apel Nici în cursul nopţi, n-a apărut, încât, în dimineaţa respectivă comandantul coloniei fu obligat să tragă semnalul de alarmă, să anunţe M.A.I.-ul și posturile de miliţie din regiune că la *Peninsula* s-a produs o evadare.

Dintr-o anchetă sumară făcută printre mecanici s-a aflat că în ziua precedentă, ziua „*evadării*" Dumitrache a fost văzut în basculanta Natașei. Trebuie să precizăm că Stalin n-a dat statului comunist român, republicii noastre, *norodului nostru,* numai *motoare,* ci și specialiști bine remuneraţi, care îşi primeau salariile în ruble, chiar și atunci când *motoarele* lui Stalin rugineau în cimitirele de mașini stricate de pe Valea Carasu. La reforma monetară, tartărul acestei reforme, economistul sovietic Ivan Șlapin, stabilise valoarea unei ruble la 8.20 lei, apoi la 9 lei. Printre specialiştii sovietici figurau mai ales mecanici auto și șoferi: *Nataşa* era conducătorul unei autobasculante în funcţiune. Fata nu avea frumuseţea unei zâne, dar Dumitrache o plăcea — se pare — și *amorizatul* nu făcuse din asta un secret, fiind tentat să săvârșească pentru „Rusoaică" chiar și o *trăsnaie* care să-l ducă la *săvârșenie.*

N-au transpirat prea multe amănunte în legătură cu aventura brigadierului îndrăgostit. Se știe însă că a fost capturat în apropiere de localitatea Cernavodă în jurul orelor 10^{00}, pentru că în timpul prânzului să se afle deja în arestul coloniei, în frigurile unei anchete stil Chinon. Nici în legătură cu felul cum a decurs ancheta n-au transpirat amănunte de luat în seamă. Lucrurile s-au petrecut în mare secret și grabnic,

totulși ancheta, și condamnarea evadatului, și execuţia lui — s-a finalizat într-o singură convorbire telefonică, sumară, cu Internele, în aproximativ trei zile.

După-amiază, înainte de înserare, s-a repetat figura cu *„Bădescu”.* Toată colonia, pe brigăzi, a fost scoasa pe platou din *„piaţa apelului”* și a trebuit să trecem prin faţa *stâlpului infamiei”* pentru a înfiera fapta *„nesăbuită* a evadatului. S-a spus, și nu-i exclus să fi fost așa, s-a spus că la acea oră de seară (când a ajuns brigada noastră la rând în faţa stâlpificatului întunericul pusese demult stăpânire pe sinistra *Appellplatz-ul* Peninsulei) deja Dumitrache nu mai era în viaţă, fusese ucis în timpul anchetei și l-au ţintuit la stâlp numai spre a îndeplini o formalitate, aceea de a arăta deţinuţilor cum știe partidul să pedepsească o tentativă de evadare. În zilele următoare vom afla și ce a urmat după *stâlpificare:*

Mort sau în agonie fiind — în cazul cel mai fericit, fostul brigadier al mecanicilor, în jurul orelor unsprezece din noapte, a fost desţintuit, așezat pe o targă și transportat în taină spre a fi aruncat între gardurile de sârmă ghimpată în parcela din stânga lagărului. Dimineaţa care a urmat, și în toată ziua respectivă, ni s-a dat voie să privim trupul ciuruit de gloanţe al lui Dumitrache expus chiar în faţa unui post de pază din cordonul de securitate al coloniei. Iar pentru ca asasinul să fie cât mai odios, administraţia Peninsulei, prin Georgescu și Chinon, a avut grijă să știe că fostul brigadier, în încercarea de a dezarma sentinela postului 3 și a sări peste zid, nerăspunzând la somaţiile reglementare, a fost împușcat.

N-a fost nimeni însă care să nu știe adevărul. Crima era îngrozitoare, o întâmplare mai mult decât incredibilă, de aceea înspăimântat, bântuit acum de ideea că oricine poate avea sfârșitul tragic între gardurile de sârmă ghimpată, am hotărât să solicit o nouă discuţie cu profesorul Golimas. Ea a avut loc tot între patru ochi, cu următorul aproximativ conţinut scurt:

Golimas. Mă bucur că, în sfârșit, te-ai hotărât; asta înseamnă că ești deștept, că ai sesizat semnificaţia lucrurilor și ești cu picioarele pe pământ…

Eu: hm o nelămurire, vreau să știu mai la concret cum e ca să fiu *„elastic”,* ce e cu *„picul de diplomaţii,* adică ce mi se cere să fac?

Golimas (cinic): *Să ciripiţi, să colaborăm,* să fii *omul administraţiei…* Să divulgi planul unui rău, anihilând astfel provocarea unei *catastrofe…* Dacă ar fi fost cineva care, știind intenţia lui Dumitrache de a se angaja într-o aventură absurdă cu *„rusoaica”,* l-ar fi *ciripit* la Chinon, fii sigur că n-ar fi sfârșit atât de groaznic; i s-ar fi făcut un mare serviciu lui și nouă tuturor… Nu știu dacă ai citit în 1940 tabletele din *„Neamul Românesc”* ale lui Iorga despre *delatori.* El a denunţat presa vremii care îl arăta drept vinovat de crimele comise împotriva legionarilor, ca *autor moral,* susţinând că *sicofanţii Atenei au fost niște îngeri pe lângă denunţătorii tui, acești draci împieliţaţi…* în realitate, pe cât se pare, și savantul a practicat *delaţiunea,* dacă delator este, potrivit dicţionarelor, *„cel ce denunţă justiţiei o crimă sau un delict”,* iar a denunţa sinonim cu *„a pâri pe cineva ca vinovat”, „a da de gol”, „a da pe faţă”…*

Eu: îmi permiteţi o mică rectificare?

Golimas: Să nu spui că Iorga…

Eu: Ba spun că Iorga a fost un *delator necinstit sufletește.*

Pâra lui s-a bazat pe neadevăruri în dorinţa de a comite *răul* chiar printr-o mișelie… Nu vă supăraţi, domnule profesor, dar dacă dumneavoastră îmi propuneţi să practic *delaţiunea* lui Iorga, să fiu *„drac împieliţat”,* de la început vă spun că refuz…

Golimas: Poţi să refuzi, e prea târziu… la ora asta deja ofiţerul politic cunoaşte prima discuţie a noastră și așteaptă să spui da, apoi în brigadă, pentru faptul că ești în raporturi bune cu mine băieţii deja te consideră*. Turnători…*

Eu: Ofiţerul politic știe și chestia cu *„diplomaţia”,* cu *„a fi elastic”, „să știi a te-nvârţi…”?*

Golimas: Notează că discuţia noastră a rămas între noi; ce i-am spus eu lui Chinon ai să afli mai târziu… Acum vrei să știi la concret ce ţi se cere.

Eu: Nu-i normal?

Golimas: Ei, bine, ascultă și memorează. Vei lucra cu mine, eu îţi sunt *legătura* cu ofiţerul politic. Tot ce auzi în brigadă și consideri că e cazul să fie adus la cunoștinţa administraţiei îmi spui mie. E fain dacă ai posibilitatea să culegi informaţii și de la alte brigăzi; le centralizăm și ajung la birou… Brigadierul va afla, îi spun eu, că ești *„omul administraţiei”* și va înceta să te persecute, va fi convins că persecuţia lui și-a atins scopul urmărit… Nu sărim peste *cal,* adică pe masa lui Chinon vor ajunge numai informaţii verificate, serioase, nu *găinării.* De pildă ne interesează mai puţin că Olaru sau Iacobescu sunt flămânzi, și o spun, ori că norma e colosală, imposibil de realizat, și se vorbește. Dar dacă aflăm că se pune la cale o evadare, o răzmeriţă, vreun sabotaj sau cine știe ce *nebunie* care ar atrage după sine o serie de neplăceri și suferinţă pentru întreaga colectivitate și n-ar ajuta la nimic, ce zici nu-i de datoria noastră să denunţăm asemenea nebunii?… *Elasticitatea, diplomaţia,* și *învârteala* de care am vorbit: că accepţi jocul înseamnă că ești elastic; picul de diplomaţie e atunci când faci jocul, dar eviţi a pricinui un rău și în final; asta rimează cu a ști să tenvârţi. Interesul partidului este ca toată suflarea românească să fie compusă din *„turnători”.* Un popor de *„turnători”* e mai ușor de condus ca un popor de reacţionari. Locotenentul Chinon știe și el următorul lucru: cu cât va avea în brigăzi mai mulţi *colaboraţioniști* cu atât îi va fi somnul mai tihnit…

Eu: Dar dacă se descoperă *„diplomaţia”?*

Golimas: Cât timp sunt eu aici n-ai probleme. Când n-oi mai fi te descurci cum îi găsi de cuviinţă…

Am cerut profesorului Golimas un răgaz de trei zile pe motiv că trebuie să verific pe teren în ce măsură voi fi în stare să nu-l dezamăgesc. Nu i-am spus adevărul. În realitate aveam nevoie de anumite zile, în care timp să cunosc părerea câtorva prieteni, apoi era și dorinţa de a nu mă grăbi. Nu renunţasem la deviza: *cu cât mai târziu, cu atât mai bine.*

În brigada 8 cunoșteam un prieten mai apropiat sufletește, pe *Ruse Nicolae.* Îmi era vecin cu patul și singurul cu care discutam deschis, camaradereşte (în secret bineînţeles), chestiuni de natură politică. *Nicolae Ruse,* ploieștean de baștină, refugiat în Germania după *„rebeliunea”* din 1941, avea ce povesti; cunoscuse bine lagărele naziste, stătuse aproape doi ani în lagărul de la Fichtenhein (lângă Weimar), în dosul sârmelor ghimpate. De la el voi afla prima dată că la Buchenwald prizonierii politici au

avut un tratament mult mai uman ca deţinuţii români în închisorile staliniste și în coloniile de muncă.

I-am relatat prietenului meu discuţia avută cu profesorul Golimas N-am ascuns nimic din propunerile acestuia de a deveni *„turnător,* și l-am rugat să-și spună părerea cât mai sincer. Și-a spus-o în următorul fel*: „Refuză! Categoric refuză… În atâţia ani n-ai reușit să cunoști diabolismul comunist? întingi un deget și ţi se ia toată mâna, ciripești o vorbă vei fi nevoit să ciripești tot, să spui și ce nu știi să le dai sufletul, să-și vinzi conștiinţa… La ăștia a fi elastic, diplomat, să te-nvârţi nu merge, până la urmă cazi… Și cazi rău… Trebuie să mai răbdăm, multul a trecut, sfârșitul se apropie… Refuză! Ăsta e sfatul meu…"*

Știam că în acea vreme se găsea la *Peninsula Cristofor Dancu,* legătura mea superioară în activitatea de-afară. Fusesem arestat și judecat împreună cu el, ne lega o prietenie veche, lucrasem amândoi în presă, îl știam ponderat, stăpân pe sine, extrem de credincios și înţelept. În afară de aceasta știam că în libertate, înainte de arestare făcuse parte din comandamentul care s-a ocupat cu organizarea unor acţiuni anticomuniste după anul 1947 și bănuiam că și la canal se numără printre liderii legionari arestaţi preocupaţi de asemenea probleme… De-aceea am socotit că este cazul, aveam datoria să-l consult, să-i raportez cele discutate cu Golimas și, încadrându-mă în disciplina noastră de odinioară, să-l las pe el ca șef, să hotărască ce trebuie să fac.

Întâlnirea cu Dancu am avut-o în seara următoare, iar hotărârea lui am auzit-o abia în seara ce a urmat după prima întâlnire. Evident că după ce și el s-a consultat cu cineva. Răspunsul lui fu foarte laconic: *„Nu refuza! Acceptă! E bine să avem oamenii noștri și acolo… Fii însă atent… Ne întâlnim săptămânal să-mi spui cum merge… încă odată… Atenţia mărită… Am informaţia că Golomas e lichea, dar nu-i bestie… Chinon are mai multe crime la activ, e foarte sadic… de aceea încă de zece ori atenţia mărită…*

Înspăimântat mă aflam într-o năucitoare dilemă. Ce fac? Ce poziţie iau?… Accept propunerea profesorului, folosind *diplomaţia învârtitului",* astfel salvând de la arestare (suferinţe, săvârșenie chiar) zeci și sute de fiinţe candidate a fi împinse în vâltoarea cruzimilor comuniste sau o resping?… Ascult glasul lui Nicolae Ruse printr-un *refuz categoric* sau mă conformez *Jocului"* propus de Dancu?… Două soluţii, amândouă greu de ales, riscant…

Răgazul de trei zile luă sfârșit. Nu eram însă decis care să-mi fie opţiunea, pentru o *pactizare cu dracul* sau *pentru martiraj,* când, ca din senin, aproape ca o idee divină (fatală totodată), îmi bătu la poarta conștiinţei o a treia soluţie: *tergiversarea.* N-am stat mult pe gânduri și m-am adresat normatorului, ca într-o implorare greu de înţeles:

— Vă mulţumesc, domnule profesor pentru grija ce mi-o purtaţi, dar încă nu m-am decis. Nu vreau să greșesc, de aceea faceţi în așa fel să amânăm…

— Ce să amânăm, frate, mă întrerupe Golimas vădit tulburat. Cu Chinon nu-i de glumit. Parcă dacă accepţi trebuie să și faci ce vrea politrucul… De-altfel nu-i niciun bai, am acceptat eu pentru mata. Lucrezi cu mine. Ce ne va fi dat să păţim vom pătimi împreună…

— Două zile mai târziu, în cartoteca ofiţerului politic sunt trecut pe fișa *„socialiștilor*

informatori" cu numărul de ordine 381. Un an mai târziu voi afla că la data respectivă am fost al 381-lea *„chinonist"* din Peninsula. Asta însemna că Chinon reușise să aibă aproximativ zece informatori pe brigadă, ceea ce pentru partid, care urmărea cu toată suflarea românească să se compună din *delatori,* nu era un succes.

Iată-mă, așadar, *„chinonist"* fără voie… Din punctul de vedere al normatorului un *om aranjat,* din punctul meu de vedere judecând politic și moral de pe poziţia luptătorului de ieri, o *epavă a spiritului,* un *monstru moral…*

Iată și o serie de avantaje: imediat primii cartea poștală, am scris 8 rânduri, nu mai mult de 30 de cuvinte… (așa prevedeau instrucţiunile). La vreo trei săptămâni am avut un vorbitor cu soţia, care a durat 15 minute într-un vacarm de nedescris (să nu uităm că în perioada de care vorbim, condamnaţilor din *Casa morţii de* la Sing-Singul american *al „Negustorilor de moarte"* li se permitea să aibă *„vorbitor",* doar două ore pe săptămână), acesta a fost primul, singurul *„Vorbitor"* pe care l-am avut în cei 12 ani petrecuţi în închisorile și lagărele din R.P.R. Apoi am mai primit la Canal o scrisoare de-acasă; tot carte poștală, și două pachete cu alimente, în total 10 kilograme și m-am considerat printre *marii avantajaţi.* Cât timp am stat în brigada lui Matei Vasile n-am mai fost persecutat. Pumnii brigadierului nu mi-au mai stâlcit coastele și nici la roabă n-am mai robit. În schimb mi sa cerut un lucru mai greu ca munca de robar; *să fiu ochiul vigilent și urechea politrucului în brigada 8.*

Să vedem însă cum mi-am îndeplinit această misiune de Judă și care mi-au fost arginţii în continuare.

Prima *„colaborare"* am făcut-o într-o sâmbătă seara. Încă nu aveam voie să port asupra mea creion și hârtie. Mă găseam — cum s-ar zice — în perioada de verificare. În brigadă numai brigadierului și normatorului și șefilor de grupe, dacă figurau pe lista ofiţerului politic, li se permiteau să folosească ustensile de scris. Ceilalţi componenţi ai brigăzii, muritorii de rând? de se întâmpla să fie prinși cu asemenea obiecte *interzise* automat făceau cunoștinţă cu pumnii de troglodit ale „șefului" și cu trei — patru zile de carceră. „Turnătoria" am raportat-o profesorului, cel „ciripit" a fost Temelie, șeful de grupă, astfel:

— Aproape în fiecare zi, șeful de grupă Temelie poate fi văzut la bucătărie, face negoţ: dă ţigări pentru pâine și ciorbă, apoi pâinea și ciorba le comercializează în baracă la speculă: un polonic de ciorbă cumpără pentru trei ţigări, o raţie de pâine pentru șapte ţigări.

Golimas mă privii îndelung, zâmbi amărât și-mi răspunse:

— Asta miroase a *găinărie* — asta una la mână, apoi Temelie este *„turnător"* vechi, omul brigadierului și mi-i că-l supărăm pe Matei… Nu știu dacă merge…

— Fapta lui Temelie e o *nebunie?*

— Da și nu.

— E o nebunie și încă una care atrage după sine o serie de neplăceri și suferinţe pentru mulţi din colectivitate.

— Explică-te.

— Vă explic imediat. Temelie la bucătari dă trei jigări pentru un polonic de ciorbă și șapte *Naţionale* pentru un sfert de kilogram de pâine. În brigadă cumpără polonicul de

ciorbă cu două ţigări și sfertul de pâine cu cinci…

— Există în brigadă la noi oameni care îşi vând mâncarea pentru jigări?

— Există unii care și-au vândut nu numai nenorocita asta de porţie de hrană, ci și cămașa de pe ei. Cineva a rămas fără pulover în schimbul unui pachet de mahorcă. Aceștia sunt fumătorii pasionaţi care nu au legătura cu familia și care sunt în stare să-și vândă și sufletul pentru un fum de ţigară… O brigadă care tolerează asemenea practici nu comite un rău? Negoţul lui Temelie nu-i o nebunie, nu trebuie curmat?

Până la urmă Golimas a acceptat *„turnătoria”* mea. A două zi pe masa ofiţerului politic a ajuns o „notă”, care denunţa „afacerile” fostului jandarm și datorită căruia, cu toată opunerea brigadierului, Temelie fu scos din funcţia de șef de grupă și mutat la o altă brigadă cu moţiunea: *„Să fie supravegheat îndeaproape!”* Era o înfrângere a lui Vasile Matei și primul act de răzbunare a mea împotriva unui om care, fără să fie torţionar M.A.I.-ist, mă lovise pe nedrept în repetate rânduri, ca să fie în *aprecierea* brigadierului bătăuș.

❖

Înainte de a trece mai departe în a arăta cum mi-am îndeplinit rușinoasa *misiune de „Judă”* și care mi-au fost „Arginţii” în continuare e cazul să spunem câteva cuvinte despre ceea ce am numit mai sus, într-o discuţie cu *normatorul „raporturi de mare amiciţie”* între familiile noastre.

Profesorul Golimas fusese căsătorit și — dacă nu mă înșel — avea doi copii cu fosta nevastă. Nu știu dacă-i fusese căsnicia fericită. Am înţeles însă, din discuţia cu el, că i-a apărut în cale *ispita.* Asta într-o zi la cinematograful *„Scala”* din Capitală. Precum vom vedea *eroul* nostru nu era un implacabil misogin ca Schopenhauer, pentru el femeia simboliza ispita, dar o ispită creatoare, chiar dacă ea, femeia, trăiește exclusiv în temporal — potrivit zicerilor *„marelui pesimist”* are un spirit îngust și fiind totdeauna subiectivă poate avea un mare talent, dar nicidecum geniu.

Ispita apărută la „Scala” în calea profesorului universitar (la data aceea Golimas era în floarea vârstei, încă nu purta pe umeri patruzeci de primăveri) într-adevăr trăia în prezent (temporal), doar ne aflam după *„Eliberare”,* nu știu cât de îngust îi era spiritul și nici dacă o înzestrase Dumnezeu, cu ceva geniu. Știu însă că avea talente. Unele din ele mi le-a destăinuit normatorul în momentele noastre de nostalgie după timpurile trecute. Și mai știu că o chema Mimi, fusese soţia unui fost coleg de-al meu din cinematografie (nea Mitică), care și el fusese căsătorit. De la prima soţie îi rămăsese o fată și un băiat, dar ieșindu-i în cale *ispita* divorţă și se *„încurcă” cu* Mimi.

„Nea Mitică” l-am cunoscut un om cumsecade, a fost mulţi ani directorul unui mare cinematograf din București, al doilea ca mărime. Nu urmase cine știe ce universităţi, dar avea bani și lui Mimi, cu două licenţe în poșetă, i-a plăcut de la prima vedere…

Acum statul comunist pregătea naţionalizarea mijloacelor de producţie și de exploatare a filmelor și afacerile lui „nea Mitică” mergeau din ce în ce tot mai prost — tocmai acum în viaţa lui Mimi apăru Golimas, profesor universitar, mai tânăr ca *„nea Mitică”,* omul zilei, *la putere,* poate chiar viitor ministru: ce mai adevărată baftă pentru o femeie *talentată ca* Mimi.

Și uite așa se înfiripă o dragoste turbată (cuvântul e al profesorului care a rostit și

alte cuvinte mai piperate ce nu se cuvine a le da în vileag cititorului), să fie fericiţi. Numai că zicala românească *„Omul propune, Dumnezeu dispune”* nu-i chiar un cuvânt aruncat în vânt, are și ea un temei.

Îndrăgostiţi! au stabilit ziua nunţii tor, dar cu vreo săptămână înaintea *fericitului eveniment* mirele a fost luat la Securitate sa de o *„mică”* declaraţie. Astfel nunta n-a mai avut loc, iar profesorul convertit la marxism-leninism s-a ales cu niscaiva ani de pușcărie și a ajuns să contribuie, ca normator la *„Măreaţa construcţie a Canalului Dunărea-Marea Neagră”,* în brigada lui Vasile Matei.

Norocul nu l-a părăsit pentru că în cei trei ani de ședere la Canal, Mimi a avut grijă să-i trimită pachete cu alimente în fiecare lună, s-a *aventurate* vină și la „vorbitor” și la ultimul, în primăvara lui 1953, i-a zis de dincolo de sârma ghimpată:

„Te-aștept! Ai încredere în mine, te-aștept, Reluţule!…” Ce a urmat?

Într-o bună zi *„Ispita”* se gândi să nu mai fie *subiectivă,* nici îngustă în spirit, ci cu adevărat *temporală,* cu picioarele pe pământ. Golimas era departe, se închiseseră lucrările *Canalului* și de patru-cinci luni nu mai auzise nimic de soarta lui. Cine știe dacă se mai întoarce, și dacă se întoarce schimbat, altul? Aflase ea că pușcăriașii se înapoiază din temniţă răvășiţi la minte, ciudaţi, epave ale societăţii. Se va înapoia și *„Reluţu”* la fel? Nu va mai fi profesor universitar și director al Institutului? Nici viitor ministru? Ce tragedie!…Visuri spulberate… Crud destin!…

Nu i-a trebuit mult să ia o hotărâre, una gravă, definitivă:

Înapoi la *„nea Mitică”.* Zis și făcut. S-au împăcat, el a iertat-o, s-au recăsătorit, fără nuntă. După câţiva ani *„nea Mitică” st* săvârși; la 4 — 5 anișori se săvârși și Mimi, ca să fie în lume o *„Ispită” mai puţin.*

În prezent Aurel Golimas, normatorul brigăzii lui Vasile Matei, e șef de catedră la Universitatea din Craiova, scrie, a devenit un remarcabil om de știinţă și colaborator al Radiodifuziunii române; în una din zile l-am ascultat vorbind la emisiunea *„Răspundem ascultătorilor”.*

❖

Cu aceste zise trecem mai departe, legăm firul evenimentelor de la *Canal* pe ghemul altor întâmplări trăite acolo în forma cea mai de necrezut posibilă.

Primăvara anului 1951 sosi parcă mai devreme ca în anii precedenţi. Eram în luna *mărţișorului,* soarele ni se arăta foarte darnic, peste puţin timp împlineam un an de robie la *Peninsula.* Mă consideram vechi pe Valea Carasu, ziceam că *ce a fost mai greu a trecut,* într-un fel protejat de *normator,* aveam toate. Motivele să mă cred un *om aranjat.* Mai important ca orice mi s-a părut faptul că profesorul nu-și manifesta nicio grabă în a mă silii să-i aduc cât mai multe *informaţii* pentru ofiţerul politic. Îl auzeam pe *Ruse Nicolae* şoptindu-mi: *diabolismul comunist… întinzi un deget ţi se ia toată mâna… Ciripești o vorbă vei fi silit să ciripești tot… să spui și ce nu știi, să-ţi dai sufletul, să le vinzi și conștiinţa…* Prietenul meu n-a avut dreptate. Nici Dancu socotindu-l pe Golimas *lichea.* Vezi cât de eronaţi pot fi oamenii în aprecierile lor? După o iarnă extrem de grea, munca la roabă pe timp de iarnă e *blestem* nu altceva, iată-mă acum într-o perioadă de relativă liniște, oarecum mulţumit Brigadierului, *fiara din Brăliiţa,* începu să-i fie frică de mine. E nemaipomenit de plăcut, o satisfacţie absurdă, să-ţi

vezi torţionarul îngenuncheat. Gânditorul roman Seneca spunea: *„Cât trăieşti, trebuie să tot înveţi”.* Învăţasem la Peninsula ceea ce n-aș fi putut învăţa în altă parte o viaţă întreagă, anume că *foarte puţini oameni au o noţiune dară despre ce este omul.* Prin Matei Vasile eu am cunoscut *omul,* am cunoscut fiară, tiran, călău, mai mult decât îl cunoscusem pe Brânzaru la M.A.I. în altă parte și în împrejurări mai fericite nu l-aș fi iertat nici mort. La necaz iertarea însă *înnobilează sufletul și-i virtute* — zic filosofii. De-aceea acum obrazul care fusese pălmuit se putea lăsa sărutat. Și Iuda l-a sărutat pe Hristos, apoi și-a primit arginţii. Dar în scurt timp voi constata că sunt oameni mai tirani ca șeful brigăzii a 8-a și voi spune: Matei Vasile a fost călău *sărac cu duhul,* deci are *circumstanţe atenuante…*

Cu vreo două zile înainte, profesorul Golimas îmi promisese că o să-mi facă o surpriză, o bucurie. Amândouă zilele m-am tot frământat să-mi dau seama cam care anume poate fi această bucurie promisă de *normator.* Poate o scrisoare primită de acasă, poate un pachet. Un *„vorbitor”,* sau poate un decret de amnistie?… Erau dorinţe de puștăriași. Singurele visuri care nu ne-au părăsit niciun moment în decursul anilor de închisoare și care, așa numai visuri neîmplinite, ne-au ajutat să supravieţuim. Abia la aproape o săptămână sosi *surpriza.*

Sunt chemat la cancelaria brigăzii. Am emoţii. Găsesc acolo pe Golimas și pe Matei care mă privesc zâmbind; un zâmbet al torţionarului dărâmă într-o secundă întregul eșafodaj al răutăţilor de până atunci. L-am văzut zâmbet de fiară îmblânzită, un gest silit de neputinţă și incisivitate. Probabil că i-am răspuns cu un zâmbet la fel.

Normatorul brigăzii mă luă în primire adresându-mi-se:

— În fine, iată și surpriza promisă: domnul ofiţerul politic, domnul locotenent Chinon, vrea să vă cunoască personal…Pregătiţi-vă pentru această vizită…

Din spusele colegilor de brigadă știam acum bine cine e Chinon. Mi se șoptise câteva din monstruozităţile sale și mi-l întipărisem în minte ca pe un *căpcăun.* De aceea când am auzit că cere să mă cunoască, fără să vreau, primul sentiment pe care l-am avut a fost unul de înfiorare.

Profesorul mă privi atent și văzându-mă atât de tulburat, cu faţa crispată și cu privirile rătăcite, voind parcă să-mi dea curaj adăugă:

— O să aveţi o bucurie… mergem împreună…

Aceasta mă liniști niţel, mai ales faptul că nu voi fi singur.

Câteva minute mai târziu, însoţit de *normator,* am făcut drumul de la baracă la cancelaria ofiţerului politic. Mergând Golimas m-a pus în temă, să știu despre ce va fi vorba:

— E un loc vacant de *normator* la o brigadă… Eu te-am recomandat pe dumneata… Să nu cumva să faci prostia, greșeala să refuzi, că e grav…

— Eu, normator? Am întrebat complet dezorientat Bine, dar parcă nu de mult mi-aţi vorbit despre o corespondentă a M.A.I.-ului prin care sunt notat drept *fanatic şi terorist şi pus în de-aproape sub supraveghere* că la anchetă n-am spus *totul* și că Securitatea va încerca să smulgă de la mine declaraţii în legătură cu activitatea mea în Bucovina…

— Asta așa e, dumneata însă nu pune întrebări… Ţi se dă posibilitatea *să te-nvârţi,*

nu refuza. Acceptă, apoi vom vedea ce-i de făcut…

— Eu cred că-i o cursă a Internelor.

— Nu-i nicio cursă, frate. Eu te-am recomandat, nu Internele…

— *„Fanatic” și „terorist”…* Un *terorist anticomunist* normator la *Canat…* mi se pare ceva de domeniul absurdului… Pe urmă nici n-aș ști ce să fac ca *normator,* în viaţa mea n-am fost normator…

— E simplu, ești ajutorul brigadierului și pontezi lucrul efectuat de brigadă, ţii evidenţa normelor, a prezenţelor, iei în primire producţia… Atât.

— Și cu *„turnătoria” cum* rămâne?

— Ei, aici e aici… N-o să mai lucrăm împreună. Fiecare normator și brigadier trebuie să aibă *informatorii* lor. Cu cât ai mai mulţi, cu atât ești mai bine văzut la birou și mai departe…

Acum, în sfârșit, intră în funcţiune *„picul de diplomaţie”…*

Dacă o să știi manevra cu abilitate treci hopul, te strecori, ajungem la liman și într-o zi o să râdem aducându-ne aminte cum i-am tras pe sfoară. Dacă vom vrea s-o facem pe *leii* păţim ca Dumitrache… în niciun caz nu trebuie să facem oamenilor rău.

Ajunși la birou, după prezentările militărești de rigoare, avui cu Chinon următorul dialog:

Chinon: Tu ai fost legionar? (E cazul aici să spunem că în urgia temniţelor comuniste foarte mulţi legionari evitau să se declare legionari. Preferau să se dea ţărăniști, liberali, chiar socialiști. Aceasta pentru că teroarea antilegionară se practica, o practicau mercenarii securităţii în modul cel mai cumplit posibil și unii legionari, ca să scape de această teroare draconică, foloseau acest mod de comportare. Printre aceștia m-am numărat și eu, deși îmi dam seama că este un comportament laș. De aceea am dat un răspuns *„în doi peri”…).*

Eu: Nu n-am fost înscris. Am dorit numai să fiu, dar n-am putut, n-am reușit să posed carnet de legionar… De fapt nu spuneam o minciună ineptă (niciodată n-am fost în posesia unui carnet de legionar).

Chinon (vrând să glumească): în brigadă se mai cântă *„Sfântă tinereţe legionară”… „Să faci Căpitane o ţară ca soarele sfânt de pe cer”…*

Eu: Oamenii, dom locotenent, sunt atât de angajaţi în muncă, încât nu le arde a cânta…

Chinon: Zexe! Dar în fine… Știi de ce te-am chemat: să te cunosc și să te anunţ că începând din astă seară vei fi *normator la* brigada 14… Acolo este un brigadier care *cade pe bec,* îmi raportezi totul… Depinde de tine dacă mai e cazul să-ţi mai reducem din pedeapsă… Golimas te va prezenta să iei postul în primire…

Cu vreo șase ani în urmă îl cunoscusem personal pe Iosif Cișinevski. Avusesem atunci ocazia, era în primăvara lui 1945, să dau mâna cu șeful propagandei P.C.R. (am strâns o mână ca o labă de gâscă), să leg câteva fraze cu omul care, mai târziu, avea să joace un rol de *cioclu* în mazilirea Anei Pauker, și să-l privesc de-aproape. Nu mi s-a părut chiar un monstru, ci un omuleţ hâd, însemnat, o arătare după chipul și asemănarea oricărui spiriduș. Un cronicar marxist, după căderea *spiriduşului* în iad a avut dreptate să-l prezinte: „…*scund și lat, cu faţa lată, cu gura mare și întinsă în*

amândouă părţile, lată şi ea, cu fruntea teşită, cu capul chelbos şi plat, vârât între umeri… cu mâinile la spate, gheboşat, topit parcă în propriile-i îndârjiri…" (vezi „Caloianul", pag. 271). Așa l-am văzut și eu.

Acum, avându-l în faţă pe Chinon, imediat îmi fugi gândul la Chișinevski. O asemănare mai mult decât leită, doar cu deosebirea că politrucul de la Peninsula era ceva mai voluminos.

În seara aceea am părăsit brigada lui Vasile Matei, mi-am luat bagajul și rămas bun de la câţiva prieteni din unitate și am fost instalat în noua mea *funcţie,* într-o baracă, cea mai în apropiere de sârma ghimpată.

❖

Nici două săptămâni de *„colaboraţionism"* nu trecură. Doar o singură notă (și asta scrisă de Golimas) a ajuns pe masa de lucru a *politrucului* și iată-mă *„înălţat în grad".* Și această înălţare se încadra în ceea ce am numit „arginţii lui Iuda". Iată-mă *normator, „omul administraţiei" cu* funcţie. De-acum înainte ca normator, va trebui să am un serviciu personal de *„informaţii",* contactul cu Chinon să-mi fie direct (îl voi regreta pe profesor); să fiu în brigadă *ochiul și urechea politrucului.* Un ghinion mai cumplit nici că se putea!…

Brigada 14 era o *brigadă de adunătură:* ţărani, muncitori, intelectuali, majoritatea condamnaţi ca *frontierişti* sau pentru diverse *instigături împotriva poporului.* Aici îl voi găsi pe Temelie, fostul șef de gnjpă din brigada lui Vasile Matei, mutat în urma denunţului meu, dar aici omul se angajase în afaceri mari; îl voi cunoaşte mai bine pe ziaristul *Al. Lăpușneanu,* ne vom împrieteni și pe cât îmi va sta în putere îl voi ajuta. Tot aici am dat de doi bucovineni: Vasile Chiraș și Nuţu Gavrilei din Fundul Moldovei; Chiraș era câmpungean; amândoi tineri, elevi de liceu, căzuseră cu faimoasele bande de partizani *„Gărzile Decebal".*

Șeful brigăzii un fost poliţist din Constanţa, cam de vârsta mea, un bărbat plăcut la vedere, isteţ și fercheș (prietenii îi spuneau *„Spirache",* voi afla că e aromân), mă primii foarte rece, chiar cu oarecare ostilitate. Nu mi s-a permis să ocup patul fostului normator din camera brigadierului, ci a trebuit să-mi aranjez un locșor în dormitorul mare. De la început mi-am dat seama că în această brigadă sunt o persoană *inoportună,* pentru *„Spirache" o* primejdie, în ochii celorlalţi deţinuţi, majoritatea, un *„chinonist" în* plus, demn de dispreţ…În ce ruşine intrasem…

A doua zi am intrat în program normal cu: *„deșteptare",* curăţenia de dimineaţă, ceaiul. Încolonarea și apelul din piaţa cu *„stâlpul infamiei",* ieșirea pe poartă și marșul spre șantier. Brigada 14 lucra la amenajarea unor terenuri pentru agricultură și avea șantierul la vreo opt kilometri depărtare de colonie. Singurul *greu* în această brigadă era drumul, cele două marșuri, zilnic, pe care le făceam în coloană. Atmosfera atât în baracă, la colonie cât și pe șantier nu se putea asemui cu atmosfera de teroare din brigada lui Vasile Matei. Din acest punct de vedere nu aveam niciun motiv să regret că mă găsesc aici.

Existau însă alte motive care mă nelinișteau. În primul rând mandatul pe care îl aveam de a-l supraveghea pe *„Spirache",* și a raporta totul *politrucului.* Ideea că sunt obligat a avea legătura de informare cu Chinon, fără *intermediarul* Golimas, deveni

obsesie. *„Turnătoria”* de până acum a fost *găinărie.* Abia de aici începe tragedia; voi fi, poate, silit să inventez *comploturi, sabotaje, rebeliuni, tentative de evadare* și alte bazaconii. Și toate acestea spre a adăuga la suferinţele oamenilor alte suferinţe. Pentru a-mi fi mie bine voi fi, poate, tentat să-mi denunţ fraţii, prietenii, camarazii de ieri, ca să mă *autodemasc,* târând după mine, în temniţă, zeci, sute de oameni cu care făcusem cândva politică. *„Decât să câştigi o bătălie prin mişelie, mai bine e să cazi în luptă”,* va fi o lozincă aruncată la lada de gunoi. Ce va rămâne din mine? Am trecut prin camera de tortură a lui Brânzaru, bătut la rangă, pus la curentul electric, crucificat, și am tăcut; acum să spun ce am tăinuit atunci? La *Peninsula* aveam în acea vreme, un nepot, pe Sandu Băncescu, unicul copil al surorii mele Profira. Căzuse și el cu *„Gărzile Decebal”; va* trebui într-o zi să-l denunţ și pe el? Cine știe ce-o să mi se mai ceară; poate să dau foc coloniei spre a procura Securității *ţapi ispășitori…*

Din nou îmi sună în urechi, șoptit, îndemnurile lui Ruse Nicolae: *„Refuză!… diabolismul comunist… La ăștia, a fi elastic, diplomat, nu merge… până la urmă cazi… și cazi rău… Refuză!… ăsta e sfatul meu…* „Auzeam însă și sfatul lui Dancu: *„… Acceptă! E bine să avem oamenii noștri peste tot…dar fii atent… Chinon e foarte sadic… are multe crime la activ… De aceea atenţie mărită… Ne întâlnim săptămânal să-mi spui cum merge…”*

M-am grăbit să-l întâlnesc, i-am povestit tărășenia cu promovarea mea ca *normator,* exprimându-mi regretul că sunt amestecat într-o afacere care simt că se va termina prost, l-am auzit din nou părerea:

— Înapoi nu mai putem da… mergem așa mai departe… E foarte bine că te-au numit normator… Alţii fac pe dracu-n patru să aibă anumite atribuţii de conducere în brigăzi și tu te va îţi… Numai, atenţia mărită… Sunt informat că au adus de la

Pitești o echipă de „reeducaţi și vor să înceapă o treabă asemănătoare și aici… Deci încă o dată atenţia mărită…

De câteva ori am încercat o apropiere de șeful brigăzii, dar de fiecare dată am fost refuzat. Uneori chiar cu brutalitate îmi propusesem să-i atrag atenţia că a intrat în *raza vizuală a* ofiţerului politic, sau chiar să-i destăinuiesc discuţia avută cu Chinon în legătură cu mandatul primit de a-l supraveghea.

Totul a fost în zadar: fostul poliţist antonescian nu numai că n-a pierdut nicio ocazie spre a-și arăta dispreţul pentru mine, ci a contribuit direct în a mi se crea în sânul brigăzii o atmosferă insuportabilă de suspiciune și vrăjmășie. Singurii din unitate care nu m-au ocolit, de la început până la sfârșit, au fost ziaristul și bucovinenii. Multe zile ulterior, în discuţiile cu Lăpușneanu, ne vom aminti de prietenii noștri comuni din presă: Mircea Grigorescu, Mitică Banu, Ion Panait, Teodor Scarlat, Mircea Damian, Acterian, Lalescu, Stelaru, ş.a., iar cu Chiraș și Gavrilei mă voi răcori auzindu-i povestindu-mi despre Câmpulungul nostru drag. În unele momente acești oameni au fost *paiul* de care m-am agăţat în largul oceanului ca naufragiat. Și n-am să-i uit, mai ales pe inimosul câmpulungean Vasile Chiraș.

A trecut o săptămână, au trecut două și niciun eveniment mai deosebit nu tulbură starea în care începeam să mă complac. În funcţia de *normator* mă descurcam binișor, cu ostilitatea din brigadă, mă obișnuisem, doar la *„turnătorie”* poticneam. Acum aveam

ustensile de scris, puteam așterne pe hârtie romane întregi, însă îmi lipsea curajul, mai ales curajul de a da ochii cu Chinon. Apoi atât timp cât contactul cu oamenii din brigadă era redus la zero, nici nu aș fi avut ce *„Turna”.* Încă nu ajunsesem atât de întunecat în conștiinţă încât să inventez *comploturi, sabotaje, evadări, organizaţii.*

În meseria de *„turnători* (regimurile comuniste au transformat-o în *profesiune,* chiar în *„datorie patriotică”, pe plan naţional),* ca să dai *randament,* cel mai important lucru e *conspirativitatea.* Sursa de informare sunt oamenii din jur, dar pierzând această sursă prin *deconspirativitate* înseamnă că trebuie să alegi din două lucruri unul: ori te lași de *meserie,* ori îţi schimbi *locul de muncă.*

La mine situaţia era mai complicată, fusesem *deconspirat* prin *funcţie,* locul de muncă nu mi-l puteam schimba, iar în ceea ce privea șansa de a-mi abandona *meseria* aceasta implica din partea mea un curaj eroic, cu consecinţe imprevizibile, curaj pe care nu-l aveam atunci, căci mă îngrozeau consecinţele. De aceea am spus și eu ca Dancu:

Înapoi nu mai putem da… mergem așa mai departe… atenţia mărită!

Abia la începutul celei de a treia săptămâni, într-o dimineaţă, cu jumătate de oră înainte de a ieși pe poartă, *evenimentul mai deosebit* apăru să-mi tulbure starea în care mă complăceam.

Pe platoul *Appellplatz-ului,* ca în fiecare dimineaţă mă găseam în spatele coloanei, ca *„încheietor de pluton”,* în așteptarea semnalului de ieșire pe poartă, când am văzut cum doi gardieni l-au luat pe *„Spirache”* și dus a fost. Câteva minute mai târziu am primit ordin să trec la comanda brigăzii.

În cursul zilei, pe șantier, am fost înștiinţat că până la numirea unui nou brigadier răspund de buna funcţionare a brigăzii… N-am înţeles atunci că sunt atras într-o cursă diabolică. Iată-mă acum, așadar, și *brigadier la Canal.*

„Colaboraţionist” eram de aproape două luni de zile. În cuvintele lui Golimas fusesem *„deștept, cu picioarele pe pământ… un om aranjat…”* De fapt mă *„aranjasem”* foarte bine și asta o să se desprindă din povestirile ce urmează.

Prima ieșire pe poarta coloniei în fruntea brigăzii a avut loc într-o marţi (se zice că marţea e zi cu ghinioane). Sute de ochi m-au privit, cei mai mulţi, desigur cu dispreţ. Se vedea clar, în realitate așa gândeau privitorii și nu greșeau prea mult, că promovarea mea ca *brigadier avea* un cântec și încă unul — vorba cântecului — cu *schepsis cabalistic.* Nu spărsesem normele să fiu *Stahanovist, rude la Ierusalim* nu aveam, nicio meserie tehnică și totuși sunt *brigadier.* Cum? Prin ce merite? Asemenea întrebări şi-or fi pus cei care mă cunoșteau și mă vedeau acum în capul unei brigăzi. Răspunsul implicit și ineluctabil, nu putea fi decât unul singur: *s-a vândut satanei.* Am ieșit pe poartă în pas cadenţat, doar comedia trebuia să fie și absurdă, sub privirile unor oameni ce se căzneau să-și păstreze demnitatea, și mi s-a părut că pică cerul pe mine de rușine. O zi — două până m-am obișnuit (obișnuinţa e a doua natură), pe urmă rușinea mi s-a mai micșorat. Au început necazurile la conducerea brigăzii, niște necazuri banale, dar prin care conducerea coloniei încerca să mă șantajeze spre a obţine cât mai multe foloase. Întâiul necaz mi l-a făcut fostul șef de grupă din brigada a opta, Temelie; cu acesta aveam o socoteală, să-i plătesc o poliţă.

Sunt chemat la biroul ofiţerului politic. Chinon tună și fulgeră:

— La tine în brigadă e haos, face fiecare ce vrea…debandare… Mi-ai spus cândva că Temelie e speculant și fapta lui ai numit-o *nebunie…* Acum în văzul tuturor, Temelie se întrece cu gluma și dumneata, domnule brigadier, nu vii să-mi raportezi, taci… Poate să se răstoarne brigada, taci… Te-am pus acolo și taci… Să știi că eu te-am făcut *brigadier* să vorbești, să fii *ochiul și urechea administraţiei* în mijlocul *bandiţilor,* să ne semnalezi orice neregulă, cel mult la două-trei zile… Dacă nu le pui în ordine venim noi și facem ordine, iar dacă îţi închipui că ne poţi duce cu cobza te-nșeli amarnic… asta o să te coste… Eu cred că s-a-nţeles…

N-am avut vreme să scot o vorbă. Am înţeles că sunt angajat într-o afacere care o să mă coste și că *elasticitatea şi picul de diplomaţie* recomandate de Golimas, ca și sfaturile lui Cristofor Dancu, n-o să-mi fie de niciun folos, dar vorba lui Dancu*: „Înapoi nu mai putem da… mergem așa mai departe…"*

Întors la baracă l-am chemat pe Temelie la raport, l-am reprodus observaţiile ofiţerului politic și l-am avertizat că dacă o singură dată voi mai auzi că se ocupă de comercializarea ţigărilor voi fi nevoit să-i cer pedepsirea, l-am explicat omenește că e o *crimă* să ia mâncarea oamenilor în schimbul ţigărilor. M-am străduit să-l conving că fapta lui nu cadrează cu onoarea unui deţinut politic, că e o *nebunie,* încheind observaţiile astfel*: „Îţi interzic, domnule Temelie orice legătură cu bucătăria. Vei părăsi baraca numai cu permisiunea mea și numai în interesul brigăzii. E bine să evităm a ne face nouă înșine necazuri; cred că am vorbit cu un om și s-a înţeles…"*

Două zile mai târziu, după înapoierea de la șantier, sunt din nou invitat la ofiţerul politic, ca să aud judecata lui Chinon:

— Am vorbit surzilor… Temelie a fost prins din nou la bucătărie în afaceri… nu știi să-ţi stăpânești oamenii, tragi…La noapte dormi la carceră… Altă dată vorbim altfel… (parcă totul era aranjat împotriva mea).

La colonia de muncă *„Peninsula"* pe un mic platou din partea stângă a lagărului, se aflau, nu departe de sârma ghimpată, trei *carcere* confecţionate din lemn masiv. Anumite abateri din partea deţinuţilor se pedepseau cu zile și nopţi de carceră; această pedeapsă o dădea numai conducerea coloniei.

Printre peninsulari se vorbeau lucruri înfricoșătoare despre aceste *carcere.* S-a spus că toţi cei care sunt programaţi să fie găsiţi împușcaţi între sârmele ghimpate treceau mai întâi prin aceste sisteme de pedepsire a oamenilor, sisteme de provenienţă cazonă. Se dădeau și numele celor care au sfârșit-o astfel. Unii mai și exagerau, susţinând că au fost aici, în aceste strâmte încăperi și cazuri de sinucideri sau chiar uciderи prin spânzurătoare. N-am cunoscut personal un asemenea caz în tot timpul ședерii mele acolo, la *Peninsula,* deși s-au petrecut în acest lagăr al morţii monstruozităţi ce n-au transpirat nici într-un fel. Cu toate acestea de câte ori treceam pe lângă ele mă cuprindea un fior de groază și când am putut le-am ocolit. De data asta însă, a trebuit să le cunosc și din interior.

Pedepsirea mea începu de la *„stingere",* de la ora 1.000, și avea să dureze până la *„deșteptare",* la ora 700 dimineaţa, când urma să mă prezint la brigadă, să supraveghez executarea programului în baracă, apoi, ca și când nu s-ar fi întâmplat

nimic deosebit, să părăsesc colonia, în fruntea brigăzii și în pas cadenţat, cu direcţia șantierul de muncă.

Nu m-am putut răbda (la rele știe Aghiuţă să te împingă cu insistenţă) să nu am în seara aceea o mică *răfuială* cu Temelie; el fiind singurul vinovat de sancţionarea mea. Sosise timpul să-mi desăvârșesc *opera* de răzbunare împotriva unui torţionar, care, din *lingăism,* fără niciun motiv, numai spre a fi pe placul brigadierului bătăuș, îmi plesnise obrazul cu palma lui de fost jandarm *prigonitor al legionarilor.* Mi-am amintit că atunci am jurat să mă răzbun, să-i restitui loviturile înzecit. Pasiunea răzbunării e lucru diavolesc, dar îndeplinirea unui jurământ se poate considera o datorie de onoare atunci când te angajezi să pedepsești o *fărădelege.* Faptele lui Temelie — și palmele primite și negustoria cu ţigaretele —, în comparaţie cu răul general pricinuit oamenilor în situaţii normale, existau motive să fie catalogate drept *potlogării.* Însă în lumea pușcăriașilor ele au turnura unor veritabile fărădelegi și curmarea lor este o necesitate.

Așa am cugetat atunci și ca urmare, am trecut la fapte. L-am judecat pe *vinovat* în camera brigadierului, fără martori. Sentinţa o dasem de mult: zece lovituri. L-am luat prin surprindere, nici n-a avut vreme să se întrebe ce-i asta? După *„operaţiune”* i-am ţinut un logos lămuritor pe care l-am încheiat cam astfel: *„Data viitoare, dacă nu te potolești, îţi fac și raport de pedepsire… Fii rezonabil domnule Temelie. Ceea ce faci dumneata e mai mult decât un păcat… Te-am avertizat cu buna, n-ai înţeles… Am crezut că vorbesc cu un om, dar…” „Mi-e foame, dom’brigadier!* Fu răspunsul lui ca un urlet de fiară. *Mie foame!!! Tot ce fac, fac să-mi astâmpăr foamea… Daţi-mi în fiecare zi zece palme, le prefer… numai lăsaţi-mă să nu mor de foame… Dimineaţa când văd pe linia ferată vagoanele închise de marfă mă cutremur… Știu că în ele e hrana noastră, a pușcăriașilor: butoaiele cu varză murată sau castraveţi, toate stricate, din magaziile cantinelor și ale restaurantelor, care în loc să fie aruncate la gunoi ni te aduc nouă, să mănânce „bandiţii” ciorbă de varză sau ciorbă de castraveţi alteraţi și să construiască „magistrala albastră”… Mi-e foame și vreau să nu-mi rămână ciolanele pe valea aceasta blestemată a Carasului…”*

Răfuiala cu fostul jandarm mă impresiona într-atâta încât acuma regretam că pricinuisem o durere unui ins bântuit de foame. Fără doar și poate Temelie avea dreptate într-un fel. Foamea face din om fiară. Cele mai multe catastrofe provocate de oameni sunt din pricina stomacului, singurul guvernator al omenirii și singura raţiune de a exista. S-a început cu expansionismul lui Alexandru Macedon și cuceririle romane, trecând prin *„spaţiul vital”* german *(Lebensraum),* după *năvălirile* barbare, și vom termina cu alte expansiuni, năvăliri și lebensraum-uri, și totul pentru *a avea.*

Până la data *răfuielii* cu Temelie — mi-aduc aminte bine”, în viaţa mea o singură palmă am dat unui om. Omul era fiul birjarului Leiwand, un găligan mai mare ca mine cu vreo 3 — 4 ani. El mi-a spus mie: *goim puturos,* eu l-am făcut *Jidan împuţit”* El s-a aplecat și mi-a altoit un pumn în creștet de-am văzut stele verzi. După ce s-a calmat, prizând un moment de neatenţie din partea *„inamicului”,* m-am ridicat în vârful picioarelor, l-am ochit, i-am pușcat o palmă peste faţă și am luat-o la fugă, glonţ. Episodul acesta s-a petrecut când aveam 14 ani, în anul 1927, în orașul meu natal, Câmpulungul Bucovinei, pentru ca în 1945, 18 ani mai târziu, cât pe ce a fost să fiu

judecat pentru *crimă împotriva Umanităţii.* Altă palmă n-am dat, dar de primit m-a sorocit regimul comunist al clasei muncitoare, în etapa socialistă a revoluţiei, cu lovituri din belșug — de aici și cântecul de *viaţă nouă: „Cucuruz cu boabă lată /Mândră ţară-mbelșugată…"*

Palma dată lui Ștrul Leiwand nu m-a durut atunci, însă palmele date acum lui Temelie m-au durut și m-au întristat profund, pentru că fostul plutonier de jandarmi era deţinut ca și mine, iar ceea ce comisesem eu se încadra în practicile demenţiale ale oricărui *torţionar.*

Am meditat îndelung asupra celor întâmplate, m-am căit sincer, i-am cerut și ziaristului sfatul; Lăpușneanu s-a pronunţat: *„Nu-i nimic… merita o lecţie, că prea îşi face de cap…"*

Din ziua aceea am aranjat că *pedepsitului să* i se acorde zilnic un supliment de ciorbă la fiecare masă. Cu încetul omul s-a încadrat în disciplina brigăzii, iar în final ne-am împrietenit la cataramă…

Ceva mai apoi, Temelie, în momente de grea cumpănă pentru mine nu va precupeţi niciun efort să-mi arate că n-a fost și nu este torţionar irecuperabil", ci doar un simplu fomist, ca majoritatea înfometaţilor din lagărele și temniţele staliniste. Voi afla acum de la Temelie că Chinon organizase vizitele lui la bucătărie ca să-mi facă mie rău…

Meseria de *brigadier* într-o colonie de muncă din R.P. R. — ne orientăm după ce știm că a fost la *Peninsula* — poate fi comparată cu aceea de *Kapo* din lagărele naziste descrise de cronicarii marxiști. Citind *„operele"* acestor scribi înţelegem că la Buchenwald, spre exemplu, deţinuţii care au îndeplinit funcţia de *Kapo,* împreună cu prizonierii din Lagerschutze și „Feuerwache", au constituit *„unitatea de elită" a* lagărului, unitate care, cu riscul vieţii a salvat de la o pieire sigură, *sute și mii de oameni și care a pregătit ceea ce s-a numit bombastic „eroica buchenwakliană", „baricadele rezistenţei din Buchenwald". Autoeliberarea"* ş.a.m.d. (cuvintele subliniate și cele între ghilimele sunt dintr-o cronică marxistă).

Nu același lucru s-a întâmplat cu Kapo-urile de la *Canal* și din alte lagăre comuniste (brigadierii, normatorii și șefii de grupe). De asemenea n-am citit nicăieri în literatura antifascistă că în lagărele germane s-ar fi dat o bătălie crâncenă pentru transformarea *„turnătorilor"* în *„datorii de onoare", „datorii patriotice pe pian naţional"* etc., etc.

La *Peninsula, „locotenentul"* Chinon a folosit cele mai abjecte măsuri, tot ce i-a stat în putere pentru ca în brigăzi să fie cât mai mulţi informatori, să știe tot ce se petrece în colonie, să nu-i scape nimic și astfel să aibă somnul tihnit și visurile cât mai plăcute.

Brigadierii erau obligaţi să aibă *„turnătorii"* lor, normatorii la fel, până și șefilor de grupe li se cerea să-și organizeze un serviciu de *„saxofonişti"* cât mai *selecţi.* Eu, ca normatortimpul a fost prea scurt — n-am reușit să câștig vreun *prozolit* în *„ciripeală".* Acum însă, în calitate de brigadier — dacă doream să nu-l înfurii pe ofiţerul politic și să nu am de tras de pe urma aceasta —, trebuia să întreprind ceva pentru a fi în rând cu *„lumea" (cu* ceilalţi brigadieri). Așa se face că într-o zi am aruncat *nada* în brigadă. De ziarist și de bucovineni îmi era rușine să le propun o afacere atât de repulsivă. Cred că dacă o făceam i-aș fi pierdut de mușterii. *„Nada"* a căzut pe un cetăţean, un oarecare Ionaşcu Marius, învăţător de profesie. Îl socoteam cel mai cumpătat din

unitate și destul de apropiat ca să-mi permit a-i face o propunere de felul acesta. Discuţia noastră s-a desfășurat cam astfel; o redau în formă de dialog.

Eu: De mult voiam să stăm de vorbă amândoi. M-ar fi interesat să știu care e atmosfera în brigadă, ce nemulţumiri sunt, cum văd oamenii schimbarea brigadierului și ce comentarii se aud? Pe dumneata, domnule Ionaşcu, te cunosc om serios și îmi dau seama că nu poţi fi decât obiectiv, Opinia dumitale e preţioasă pentru mine ca șef de brigadă…

El: Mulţam frumos pentru încredere, dom'brigadier (notăm că învăţătorul Ionaşcu Marius, originar din Ţara Oașului, fusese judecat și condamnat, ca *simpatizant legionar,* într-un proces al *„Gărzilor Iuliu Maniu").* Mulţam mândru şi-o să vă zic așa cum stau *trebile* într-un modru cinstit, că doară nu-i pricină să ședem muţi. Apoi nu-i niciun bai să audă și stăpânirea care îs opiniile oamenilor cu referire la viaţa lor aice… Atmosfera în brigadă? Păi, așa o știţi tăţi, e în burzuluială mare. Oamenii îs tare nemulţumiţi, le chiorăie maţele de foame și-s osteniţi din cale afară. Munca e grea, truda amarnică, și din zamă de varză murată și stricată și halbe de pepeni muraţi numa buni de lepădat, nu ne slăbesc. Musai trebuie — zic oamenii — să vină o slobozenie, că altmiterea ferească Dumnezeu de furia robilor… Cât privește schimbarea brigadierului sunt două zvonuri: ori l-o luat pentru un proces că domn' *Spirache* ca poliţist, a avut bocluc cu evreii — și ăștia nu te iartă nici în mormânt —, ori l-a prins administraţia cu ceva subversiuni aice la *Peninsula…"*

Tot în ziua aceea am mai aruncat o nadă, ca să fiu refuzat categoric și să-mi plesnească obrazul de rușine și — culmea culmilor — *peninsularul* solicitat era șef de grupă. Așa încât m-am mulţumit cu *„turnătoria"* învăţătorului, pentru ca a doua zi să ajungă pe biroul politrucului un fel de *dare de seamă* în care am arătat, fără a da nume, starea de spirit din brigadă; semăna mai degrabă a *avertisment,* și lui Chinon nu i-a plăcut.

O săptămână după povestea cu *darea de seamă* înaintată ofiţerului politic (bineînţeles *nota informativă* a trecut prin corectura lui Dancu), m-am îmbolnăvit de icter. Temperatură, greţuri, ameţeli; în câteva zile gălbinarea mi-a apărut pe faţă și în urină. Asta îmi mai lipsea acum.

A fi bolnav de hepatită epidemică într-un lagăr comunist de muncă era ceva curent. În perioada de care vorbim colonia *Peninsula* înregistrase un număr record de *icter*-iști, de aceea nici n-am fost primit la infirmerie. Medicul șef al infirmeriei mi-a recomandat să mă doftoricesc singur, dându-mi și câteva *„indicaţii medicale":* să evit mâncărurile grase (grăsimea s-o înlocuiesc cu zahărul), să beau mult ceai, să evit eforturile, supărările, emoţiile, să înlocuiesc apa cu laptele și alte asemenea *recomandaţi!,* care de care mai aberante, mai departe de realitate. N-am râs, era de râs, darî îmi dădeam seama că situaţia în care mă aflu nu-i chiar o gumă. Din cauza icterului fuseseră și cazuri mortale la *Peninsula şi* ghinionul meu era că nu aveam niciun doctor în brigadă, Două săptămâni am suferit enorm, ceea ce mi se recomandase îmi lipsea: ceaiul, laptele, zahărul, liniștea. În schimb nu-mi lipseau emoţiile, necazurile, eforturile fizice. Norocul meu a fost că îndată după declanșarea bolii am primit un pachet cu alimente, 5 kg: un kg. pâine uscată, două kg. zahăr și 2

kg. untură și slană. În timpul acela au primit pachet și bucovinenii mei, Chiraș și Gavrilei, cu care am făcut o combinaţie: eu le-am dat untura și slana, iar ei mi-au dat zahărul. Îmi vine să cred că datorită acestui noroc și a combinaţiilor cu zahărul am învins boala. Apoi am mai avut un noroc, pe Temelie. În fiecare zi, prin el, am obţinut de la bucătărie cel puţin un kilogram de ceai — aceasta spre sfârșitul perioadei de boală.

Așa bolnav cum eram, zilnic am fost în fruntea brigăzii pe șantier. Treburile mi se păreau că merg normal. Departe de mine gândul că mă paște o nouă primejdie, și încă una, care vorba turcului — *să pună kapak la toate.*

Într-o sâmbătă cam în toiul verii, programul pe șantier a fost mai scurt ca de obicei. Dispoziţia de încetare a lucrului veni din partea conducerii unităţii, ne-am încolonat și am pornit-o spre colonie. N-am să uit niciodată că în după amiaza aceea însorită (eram în ultima sâmbătă din luna lui cuptor) într-o discuţie fulgeră cu profesorul Golimas am înţeles că mi se pregătește o surpriză. *„O să te încerce un necaz”,* mi-a zis. De ce natură? – l-am întrebat. *„O să vezi…Dar să nu disperi… și asta va trece…* „Atât. A fost de-ajuns ca tot drumul până la colonie să ard de emoţii, să-mi pun o nouă sumedenie de întrebări: Ce s-o fi întâmplat iar? Poate ceva în legătură cu *darea de seamă?* Sau ceva cu ce n-am spus la anchetă? Ori cu *debandarea* din brigadă? O fi făcut Temelie o nouă ispravă? Ce fel de necaz să mă încerce? fără???

În fine am ajuns la destinaţie și peste mai puţin de jumătate de oră voi avea răspunsul la sumedenia de întrebări.

Prin poarta coloniei am intrat în pas de defilare, ca și când am fi dat onorul *corifeilor* care se aflau cu toţii acolo, în păr, ca hienele gata să tabere asupra victimelor. De obicei toţi acei deţinuţi cărora trebuia să li se rezolve vreo problemă, *„vorbitor”,* pachet, scrisori sau în legătură cu grefa, ofiţerul politic, etc., când se înapoiau de pe șantier erau opriţi la poartă. Eu am trecut *hopul,* n-am fost oprit. Va să zică mi-am făcut griji de pomană, astăzi am scăpat… Golimas n-a brodit-o de data asta.

Dar la câteva minute după aranjarea brigăzii în baracă, abia reuși să-mi adun gândurile și mă pomenii invitat la *ofiţerul politic,* invitaţia îmi veni prin *șeful brigadierilor* Bogdănescu. Aici e cazul să facem o mică paranteză.

Încă din primăvară, după sosirea de la Pitești a unei echipe de reeducare, în frunte cu doi foști studenţi deveniţi *torţionari. Bogdănescu* și *Enăchescu,* funcţiona la Peninsula două brigăzi de tineret: una formată din studenţii trecuţi prin “*reeducarea”* maiorului Zeller și una formată de foștii elevi „reeducaţi” la închisoarea Târgușor. Desigur reeducarea lor s-a făcut cu torturi îngrozitoare. Enăchescu era cu P.N.Ţ. Bogdănescu regalist. Când am părăsit Peninsula în iunie 1952, existau acolo trei sau patru brigăzi de *„reeducaţi”* și erau supravegheaţi direct de Chinon. La data aceea comandantul coloniei nu mai era Georgescu, ci un evreu *„Căpitanul”* Lazăr, fostul director al penitenciarului Gherla, unde în *„reeducarea”* bandiţilor *se Distinsese” în mod deosebit,* îl avea model pe *Zeller…*

Tot în contextul acestei paranteze trebuie să redăm un caz petrecut la *Canal,* caz care arăta ce mijloace a folosit ofiţerul politic de la *Peninsula* (asemenea mijloace sau folosit în toate coloniile de muncă) pentru a-i determina pe deţinuţi să devină

„Turnători”. Pe studenţi sau pe deţinuţi foști elevi îi amenință că îi trimite la *Pitești,* la „reeducare”. Toată lumea știa și autorităţile comuniste nu făceau din aceasta un secret — că trimiterea la *Pitești* echivala sau cu trecerea prin baia de sânge a *„reeducării”* și transformarea omului din *„torţionat”. „Torţionar” sau* cu *moartea în timpul reeducării,* lată și cazul:

Nepotul meu Sandu Băncescu, fusese judecat în 1949 cu grupul studenţilor ieșeni (la arestare frecventa cursurile anului ultim la facultatea de drept din capitala Moldovei) și nu știm prin ce împrejurări în loc să fie expediat după proces la penitenciarul Pitești, transformat deja în *„școală de reeducare a studenţilor,* a ajuns la *Canat.* Aici când are loc întâmplarea era încadrat în brigada lui *Lisnik* (un fost plutonier de jandarmi) și lucra în aceeași echipă cu mai mulţi foști politicieni *deocheaţi* printre care se aflau trei mai *deocheaţi să* toţi: arhitectul *G.M. Cantacuzino* (arestat, judecat și condamnat pentru două *„culpe”:* a) pentru că se numea *Cantacuzino* și comuniștii susţineau că acesta e nume de *legionar;* b) pentru că fusese liberal adept a lui *Brătianu* care semnase cu 14 ani în urmă un *„pact electoral” cu* Maniu și Corneliu Codreanu) și profesorii universitari *Victor Jinga* și *D.D. Gerota* (ambii fruntași naţional-ţărăniști). Într-o zi Chinon gândindu-se că e cazul să știe ce anume vorbesc și pun la cale *deocheaţii* din grupa lui Băncescu, îl chemă pe brigadierul Lisnik și îi trasă sarcina să recruteze neapărat un *om* care să-i „ciripească” *pe deocheaţi.* Lisnik ascultă atent porunca, avea o mare experienţă în materie, luă poziţia reglementară *de drepţi,* și grăi: „Am înţeles, dom’locotenent, se execută…” încerc cu Băncescu… e tânăr, fost student, suferă un pic de foame… și ce nu făcea *băiatul* pentru un supliment de ciorbă…” Chiar în acea seară brigadierul trece la atac; îl cheamă pe fostul student la el în cameră, între patru ochi, și-i făcea următoarea propunere: *„Băncescule, vrei să trăiești ca un prinţ, să n-ai probleme cu mâncarea, cu norma, cu pachete la discreţie și cu celelalte?” „Cine nu vrea?” „Te fac om Băncescule, dacă mă ajuţi…” „Vă ajut, domnule brigadier, vă ajut… spune şi-mi ce trebuie să fac?”*

„Tu lucrezi cu Jinga și Cantacuzino… ciulește urechile, ascultă ce vorbesc, și spune-mi și mie… îs curios să știu ce pun la cale că toată ziua îi văd șușotind gură-n gură…” „Păi, dom’le brigadier, asta nu-i greu, vă spun… Ce pot vorbi niște profesori universitari cu un arhitect decât despre literatură, despre muzică, arhitectură sau banalităţi: despre ce mâncăm astăzi?… de pildă, domnul Cantacuzino e un mare admirator al lui Kant și cât e ziulica de mare îl aud vorbind despre „Critica raţiunii pure”…” „Asta nu ne interesează… Altceva… Politica ne interesează… Ce vorbesc contra regimului…”„Contra regimului nu i-am auzit vorbind…” „Le iei apărarea?!” „Nu le iau apărarea, dar ăsta-i adevărul…” „Bine Băncescule, bine… Fă-o pe viteazul că să vezi unde ajungi… Domnul locotenent Chinon mi-a dat să înţeleg că dacă refuzi să ne ajuţi Piteștii te mănâncă… Ai de ales, două zile de gândire e destul, în a treia zi, adică joi, îmi spui hotărârea, care vreau să fie un da din convingere… Ară păcat să cunoști ladul de la Pitești… de acolo aleluia! Nu te mai întorci…”

Sandu Băncescu nu intră în panică, totuși o băgă oarecum pe mânecă, deși trecuse prin focul anchetei de la Securitatea Sucevii și se considera călit în burdușelile torţionarilor anchetatori. Dar, ca să fie cu conștiinţa împăcată că n-a greșit luând o

hotărâre de unul singur, mă căută în colonie, mă găsi, și-mi ceru părerea:

— Lisnik mi-a propus să fiu *„turnător”,* să-i comunic zilnic ce se discută în grupă; pe ofiţerul politic — zice el — îl interesează *uneltirile* lui Jinga, Gerota și Cantacuzino, arhitectul…

— Și tu ce-ai răspuns?

— Până joi trebuie să aibă răspunsul… Sunt ameninţat că dacă refuz colaborarea *„Piteștii mă mănâncă…”* Ce sfat îmi dai?

Sincer să fiu mi-a fost frică să-i dau un sfat categoric. Într-un regim comunist ca acela din anii ’50, *dihonia* între oameni, cu precădere în lagărele și închisorile staliniste, devenise atât de satanice, încât nu erai sigur că vorbind cu cineva, oricine: tată, frate, rudă, prieten, nu ești victima unui *„turnător”* de ultimă speţă. De aceea sfatul meu, răspunsul dat a fost precaut, cam astfel:

— Eu ce să spun? Nu te pot sfătui nici să accepţi, nici să refuzi… Mie dacă mi s-ar face o asemenea propunere aș refuza-o. Asta nu înseamnă că te îndemn să refuzi; Tu fă cum îţi dictează conștiinţa…

Conștiinţa l-a determinat pe nepotul meu să refuze *„Colaborarea”* cu Lisnik și Chinon și imediat a fost expediat la *Pitești.* Noroc că „reeducarea” n-a mai durat mult, caznele de acolo n-au mai fost ca acelea din anii precedenţi. Sandu Băncescu a rezistat, a supravieţuit, dar în anul următor, 1953 a ajuns la Aiud cu mintea împrăștiată și mult timp l-am știut încarcerat în *camera nebunilor* din Secţia I.

Am închis paranteza și trecem mai departe la sâmbăta aceea în care *brigadierul șef* a venit să mă ducă la ofiţerul politic.

Bogdănescu era un bărbat înalt, bine legat, chiar frumos la înfăţișare, avea vorba domoală, corpul atletic, privirea senină. Judecându-l după cum arăta ai fi jurat că-i frumos și sufletește. „Visage de l’homme, miroir de l’âme” suna un proverb în limba lui Voltaire *(Chipul omului e oglinda sufletului).* Din nefericire proverbul citat nu se potrivea deloc cu eroul nostru. Bogdănescu nu era în aparenţă *omul însemnat de care trebuia să te ferești*, dar așa frumos cum arăta, cântărindu-l după exterior, vom vedea mai jos cum i-a fost inima. Avusesem timp să cunosc câteva amănunte din biografia acestui *„torţionar,* știam că fusese student la Medicină (probabil la Cluj) că n-a avut nicio legătură cu organizaţiile studenţești legionare (vârsta lui în 1940 era de aproximativ 10 ani). El activase într-o organizaţie *regalistă,* fiind arestat și judecat împreună cu alţi tineri, pentru uneltire contra orânduirii socialiste. A ajuns la *Pitești,* a făcut parte din banda de „reeducatori” și în această calitate, a participat direct la atrocităţile comise împotriva studenţilor ce încercaseră să refuze „reeducarea”. Se credea că ar fi vinovat de uciderea multora dintre ei, printre aceștia numărându-se doi șefi ai studenţilor legionari: Costache Oprișan, șeful Centrului studenţesc din Cluj și Bogdanovici, șeful Centrului din Iași.

Știind toate acestea, când l-am văzut am încremenit. L-am auzit: „Domnule Blănaru-Flamură sunteţi invitaţi la domnul ofiţer politic”. A fost ca și când mi-a înfipt un cui în inimă. Nu-mi mai amintesc ce fel de *feţe-feţe* am făcut. Ceea ce reţin este, că fără multă vorbă am ieșit din baracă, și urmat de *brigadierul șef*, am pornit-o spre poarta lagărului. Mi-a făcut impresia, mergând escortat de un deţinut că e întoarsă

lumea pe dos și sunt în ceea ce mi s-a spus cândva că se cheamă *pădurea cu fiare sălbatice.* La aceea oră departe de mine gândul că nu va trece prea multă vreme și mă voi pomeni cu adevărat într-un *„lăcaș al diavolilor"* într-un *pandemonium* în care să fiu maltratat și *„reeducat"* de propriii mei camarazi de luptă și de suferinţă.

Pe *„locotenentul" Crimon* l-am găsit singur în birou și am rămas singuri. De cum am dat cu ochii de el mi-a devenit clar că e pus pe *fapte mari.* Obrajii îi erau congestionaţi, faţa palidă. De la o poștă se vedea că clocotește de mânie și de ură. Citisem cu mulţi ani în urmă într-o carte a lui Emil Zola o definiţie dată verbului a urî. La acest „esprit de bonte" *ura era sfântă;*, A urî și a iubi" — în cuvintele romancierului, acest precursor al *socialismului revoluţionari* acest secol: *„Dacă valorezi ceva astăzi, e pentru că-s singur și pentru că urăsc…"* Nu-l vom compara pe Chinon cu Zola, dar ura din orice inimă omenească nu poate fi *sfântă.* E aceeași: sentimentul de la care pornesc toate relele din lume. Ura din inima *politrucului cala* a fi *draconică,* fiindcă parafrazându-l pe Lunaciarski *„numai ura e în stare a crea societatea comunistă".* Și ofiţerul politic de la *Peninsula,* fostul ucenicăulgher, se străduia să fie un element de nădejde în *opera de edificare a comunismului în ţara noastră.* Mi-a oferit un loc pe scaunul din faţa biroului și mi-a pus înainte un document scris la mașină, zicându-mi:

— Citește-l și semnează-l…

L-am citit, începea cam așa: *„Angajament (ăsta era titlul). Subsemnatul V. Blănaru Flamură deţinut politic din Colonia de muncă Peninsula, îmi iau angajamentul să informez organele de securitate ale Coloniei în legătură cu orice activitate, acţiune, organizare sau instigaţii dăunătoare bunului mers al unităţii din care fac parte și al celorlalte unităţi…" N-am* citit mai departe, am fost lămurit. Mi se cerea un angajament scris de colaboraţionist. Asta nu mai era ceea ce acceptasem verbal în discuţia cu Golimas, ci un fel de *legământ* scris și semnat, pe care trebuia să-l *onorez* cu promptitudine: și fără murmur, și fără scrupule. Automat, parcă involuntar îmi apăru în mecanismul conștiinţei celor două îndemnuri a lui Dancu și a lui Ruse Nicolae, brodate pe fundamentul *raţionamentului* profesorului Golimas, povestea cu. *Elasticitatea", „picul de diplomaţie" și „învârteala"* și de data asta, nu știu cum s-a făcut, a biruit sfatul lui Ruse Nicolae: *„Refuză! Categoric refuză!…*

Am refuzat să semnez angajamentul. N-am folosit cuvinte mari, ci doar *„un pic de diplomaţie"* invocând un motiv clasic în cuvinte ca acestea: *toată brigada știe că sunt „suspect" și oamenii mă ocolesc* era un neadevăr)

Aș fi vrut să mai dau și o explicaţie, și explicaţia să fie cât mai credibilă, dar n-am apucat, l-am văzut ochii scăpărând scântei de furie, fruntea mai teșită, exagerat de gheboșat, cu capul mai vârât între umerii înstelaţi. Ca o fiară dezlănţuită s-a repezit la mine, obosind lovindu-mă cu pumnii și cu cizmele. N-am numărat loviturile, poate nici nu era cazul să le ţin o evidenţă, însă nici nu am avut răgazul necesar să schiţez cel mai vag gest de opoziţie. Cititorul îşi poate face o imagine de cum arătam după „operaţie", ţinând cont că încă nu mă vindecasem complet de icter. Dintre zecile de înjurături, amenințări și ocări auzite din gura politrucului am reţinut câteva: *„fascist, terorist, fanatic", „… credeai că ne duci cu cobza…" „o să sfârșești într-o sârmă, bestie hitleristă". „Asta e începutul… un mizilic…" „continuă cu fanatismul și o să vezi unde*

ţi-e locul…” Deschise apoi ușa biroului și se adresă unui plutonier care aștepta în sală: *„Bagă-l la carceră… și executaţi operaţia proiectată…”* Pe sală, cu plutonierul l-am văzut și pe Bogdănescu.

În noaptea aceea la carceră am avut o surpriză. L-am găsit acolo *„aranjat”* pe doctorul Simionescu, în carcera din stânga carcerii mele. Și după miezul nopţii, când și pietrele dormeau în colonia *Peninsula* am reușit să aflu rostul acolo al fostului ministru subsecretar de stat de la Ministerul Sănătăţii din ultimii ani de guvernare a regimului carlist.

Dr. Ion Simionescu despre care am mai spus câteva cuvinte în paginile anterioare executa o pedeapsă de 20 ani închisoare, temniţă grea, învinuit pentru crimă împotriva umanităţii. De fapt, din discuţiile avute cu el am înţeles că singur nu știa precis cauza condamnării sale. Ca subsecretar de stat la ministerul Sănătăţii în guvernul Gigurtu pusese în aplicare câteva măsuri antievreiești în lumea medicală, dar doctorul Simionescu se făcuse vinovat și pentru alte „crime politice”. De pildă: în anul 1922 împreună cu Corneliu Codreanu, dr. C. Dănulescu, I.D. Enescu, și alţi tineri români absolvenţi ai diverselor facultăţi și institute universitare, I. Simionescu ca proaspăt doctor cu facultatea făcută la București s-a numărat printre fondatorii asociaţiei naţionaliste *„Generaţia de la 1922”* apoi s-a manifestat pe plan politic pentru o împăcare a forţelor naţionaliste conduse de Octavian Goga, A.C. Cuza și Mișcarea Legionară. În primul său volum de memorii, șeful Gărzii de Fier are cuvinte elogioase la adresa dr. Simionescu iar pentru ca cititorul să știe ce a fost în politica României interbelice asociaţia *„Generaţia de la 1922”* dăm mai jos opinia unui cronicar marxist: Numerus clausus” era în esenţă definiţia eronată a celor care manifestau pentru admiterea limitată — în școli și universităţi, în instituţiile publice, armată și magistratura, cum și la efectuarea disecţiilor în clinici a elementului evreiesc.

„Zece decembrie” reprezenta ziua de *10 decembrie 1922,* când s-au adunat la București delegaţii studenţilor antisemiţi din toate centrele universitare pentru a pregăti un memoriu în mai multe puncte, în frunte cu *„numerus clausus”.* Memoriul a fost tipărit și răspândit printre studenţi, iar ziua de 10 decembrie 1922, statuată ad-hoc, ca începutul luptei antisemite în Universităţi.

„Generaţia de la 1922” este egală cu suma lui. „10 decembrie” și cu *„numerus clausus”* citat din Stelian Neagoe:

Triumful raţiunii împotriva violenţei pag 128).

Dacă au stat lucrurile astfel, foarte normal, era pentru evrei și comuniști, ca doctorul Simionescu să ajungă deţinut politic drept victimă a răzbunării unui partid condus de Ana Pauker și Iosif Chișinevski. Dar pentru că dr I. Simionescu trebuia pedepsit total, răzbunarea să fie nu cu *blândeţe ci cu adevărată vigilenţă revoluţionară bolșevică (Stalin a spus),* partidul s-a gândit să-l trimită la *Canal de* unde să nu se mai întoarcă, astfel anjungând la *Peninsulă…*

Nu știm detaliat suferinţele fostului demnitar în închisorile și lagărele staliniste. Ceea ce știm este cum a explicat el prezenţa în carcera lui Chinon și apoi care i-a fost sfârșitul.

Discuţia în acea noapte cu doctorul Simionescu, în carcera, s-a rezumat l-a câteva

întrebări și răspunsuri. După ce ne-am identificat, recunoscându-ne, iată și prima întrebare pe care i-am pus-o:

— Ce s-a întâmplat, domnule. Doctor de aţi ajuns aici?

— Sunt în brigada studenţilor, la Bogdănescu… Vor să mă facă informator… să-mi denunţ toţi prietenii, pe toţi aceia cu care am lucrat la minister acum 12 ani… De trei luni mă torturează, de mi-am pierdut și minţile…

— Cine vă torturează?

— Chinon prin instrumentele sale „Totul se face sub supravegherea a doi deţinuţi evrei aduși special de la Pitești:

Stayer și Flux… Ăștia conduc *„operaţiunile”* și sunt de-o cruzime tipică… Mă aștept să fiu aruncat în sârma ghimpată…Eu o numesc *„paranoia răzbunării”…*

Două sau trei săptămâni mai târziu (eram acum șef de grupă în *„brigada preoţilor”:* pe doctorul Simionescu îl lăsasem la carceră), brigadierul Drăgănescu. Era într-o dimineaţă, a anunţat în brigadă: *„Astă noapte, doctorul Simionescu, încercând să evadeze, a fost împușcat…*

La auzul acestei vești bombă îngrozitoare, în brigada preoţilor s-a produs, pentru moment, un fel de vacarm ciudat, cu iz de temere și disperare.

De fapt, temerea era că oricare dintre noi, putea să aibă soarta doctorului, să fie aruncat în seamă ghimpată.

Mult timp după aceea, în colonia de muncă *Peninsula,* s-a auzit mai multe versiuni în legătură cu această îngrozitoare crimă politică. S-a spus, de pildă, că a fost ucis de Chinon, strangulat în timpul unei anchete, care să-l oblige pe doctorul Simionescu, să recunoască în scris, printr-o autodemascare, că a luptat ca lider al *„Generaţiei de ia 1922 „*și că în această calitate a promovat antisemitismul în România interbelică. O altă versiune: uciderea doctorului Simionescu pe șantierul Tașaul, în cadrul unei brigăzi conduse de Bogdănescu. Și aceasta după multe nopţi de tortură.

Fără doar și poate, în istoria poporului român sunt înregistrate orori mai zguduituoare ca episodul cu care încheiem capitolul de faţă. Și nu numai în istoria poporului român. Altfel Voltaire n-ar fi avut nici*un motiv să susţină că „Istoria lumii este istoria crimelor omenești.* Dar, spre deosebire de trecut de crimele din trecut, excluzând crimele camarilei carliste, ororile comuniste din zilele noastre și ca număr și ca machiavelism, sunt imense. Au cuprins un timp, spaţiu și fiinţe umane fără asemănare cu trecutul.

Asasinarea doctorului Simionescu, oricare ar fi versiunea, face parte din *holocaustul comunist,* dintr-o *morală pusă în slujba omului”* spre a se numi *„treapta superioară a progresului moral al omenirii”* și este o întâmplare pe cât de incredibilă pe atât de adevărată și înfricoșătoare; un asasinat în lupta *pentru convertirea deţinuţilor politici la socialismul revoluţionar.*

Avem toate motivele să continuăm a plânge! De părere de rău și de rușine…

BRIGADA PREOŢILOR …ȘI SUPLICIUL

De la carceră la baraca 14, escortat de presupusul *„Ofiţer de serviciu”,* mi s-a părut un drum spre eșafod.

Tot timpul am avut impresia că direcţia în care sunt dus este sârma ghimpată, locul din faţa ucigașului post de pază exterioară cu numărul 3. Abia când am cotit la dreapta pe aleea ce traversa colonia prin spatele brigăzilor de meseriași și a bucătăriei din marginea pieţei apelului până la gardul de la aripa stângă a lagărului mi-am dat seama că merg — cum s-ar zice — „acasă”, acasă fiind baraca 14. După 12 ore de anchetă cu burdușelile pumnilor și cizmelor lui Chinon și de carceră în picioare fără somn, viaţa din brigadă nu putea să-mi pară altfel decât paradisul pe pământ. Până și teroarea din brigada lui Matei Vasile mi se părea paradis în comparaţie cu suferinţele din cele 12 ore de supliciu. Eram fericit că merg „acasă”, la patul meu, lângă puţinele lucrușoare ce-mi aminteau de libertate, de cei dragi de afară, la oamenii pe care îi îndrăgisem în ultimul timp chiar și pe Temelie, torţionarul de ieri, acum prieten la cataramă. Îmi era dor de bucovinenii Chiraș și Gavrilei, așteptam cu nerăbdare discuţiile odihnitoare despre publicistică, literatură, ziariști și scriitori cu Al. Lăpușneanu. Totul ce lăsasem în seara plecării la „judecata” ofiţerului politic eram fericit să văd, să le găsesc pe toate așa cum le-am lăsat în ordine. Îmi propusesem chiar să divulg, să audă toată brigada, cu orice risc, întreaga tărășenie prin care trecusem, dar în primul rând să-i fac pe oameni a înţelege că am refuzat să mă vând diavolului.

Ajuns la baraca gândul mi-a fost să mă văd cât mai repede lungit în patul meu, măcar o jumătate de oră. Am văzut oameni în forfoteală — se execută programul de dimineaţă — aproape hoţește am intrat în camera brigadierului și acolo marea surpriză: am văzut cinci vărgaţi pe care-i vedeam prima oară în viaţă. Momentan foarte nedumerit, am crezut că-i o greșeală, că am nimerit la altă baracă. Eram gata să bat în retragere, când unul dintre cei cinci, cel mai înalt și parcă și mai în vârstă și mai cu prestanţă, văzându-mă oarecum nedumerit, contrariat, îmi grăi:

— N-aţi greșit, domnule Blănaru, sunteţi binevenit în mijlocul nostru; aceasta este o brigadă nouă, brigada dvs. s-a desfiinţat, daţi-ne voie să ne prezentăm.

S-au prezentat: Drăgănescu (era persoana care mi-a urat bun venit), un bărbat înalt, cred că se apropia de doi metri înălţime, arătos, plăcut la vedere, vârsta cam de vreo 40 de ani; mai târziu voi afla că înainte de *„eliberarea de sub jugul fascist”* fusese plutonier-majornu-mi mai amintesc dacă în jandarmerie sau la altă armă — acum în noua unitate era brigadier; Latin Dănilă (timișorean de baștină, la arestare fusese student medicinist prin anul III sau IV; mi s-a prezentat ca normatorul brigăzii); Ion Sabadac (fost elev de liceu); Munteanu (fost sergent-major) și Popovici (plutonier de jandarmi), ultimii trei s-au prezentat ca șefi de grupă.

Dintru început chiar de la urările de binevenit m-a frapat felul amabil cu care am fost întâmpinat. O amabilitate cu tâlc, un tâlc străveziu, mai ales din partea normatorului și a fostului licean. Și fără mare greutate mi-a fost dat să constat că acești doi Latin Dănilă și Sabadac sunt adevăraţii conducători ai brigăzii.

După efectuarea prezentărilor, Drăgănescu mi se adresă din nou:

— Domnule Blănaru dumneavoastră veţi fi al patrulea șef de grupă în brigada noastră… Saltul îndărăt de la normator la șef de grupă nu-i catastrofal, dar fiind dorinţa administraţiei nu am ce comenta… și noi ne bucurăm că avem în mijlocul nostru un om cu experienţă, un camarad care ne va fi și sfătiutor, și de mare folos…

Nu mi-a trebui mult timp ca să descopăr că logosul brigadierului, deși acesta nu va avea niciun rol de torţionar împotriva mea în mod direct, a voit să fie un vag avertisment asupra celor ce urmau să se întâmple ulterior. De asemenea voi afla cu amănunte (mi l-am câştigat confident pe Munteanu; de la el auzii o serie de întâmplări petrecute noaptea precedentă), cum a luat fiinţă noua brigadă.

Relatările lui Munteanu corelate cu ceea ce știam eu din episodul cu ancheta și cu șederea la carceră m-au ajutat să-mi fac o idee foarte clară cu privire la tărășenia în ansamblu a cărei erou fusesem și în același timp să trag o concluzie care nu era de natură să mă bucure.

Pe scurt iată cum s-au petrecut lucrurile:

Sunt în ancheta ofiţerului politic. Mi se cere să semnez un angajament, am tăria să refuz angajamentul, mă obligă să devin „informator". Ca să semnez se recurgea la două metode: violenţa și promisiunile; la metoda violenţă folosindu-se amenințările, șantajul, caznele la promisiuni: scrisori, „vorbitoare", pachete lunare, decrete cu reduceri de pedepse ș.a. Aproape involuntar refuz. Intru în pociala lui Chinon care urlă: „Băgaţi-l la carceră și executaţi operaţia proiectată…"

Eu am ajuns la carceră, iar cam de pe la ora nouă seara începuse executarea operaţiei proiectate pe o ploaie de vară — prăpăd nu altceva cu fulgere și tunete năstrujnice. În ce consta operaţia? Pe baza unor liste întocmite din timp, oamenii din brigada 14, acum desființată, au fost transferaţi la alte brigăzi. Această treabă, prima parte a operaţiei, dură aproximativ două ore, după care urmă partea a doua. Tot pe baza unor liste (acestea întocmite cu mai multă ingeniozitate marxistă) au fost culeși din celelalte brigăzi toţi preoţii, predicatorii unor culte. În general toţi deţinuţii condamnaţi pentru credinţă au fost adunaţi laolaltă într-o unitate de muncă numită *„Brigada preoţilor".*

Măsura aceasta cu încadrarea preoţilor în acesta brigadă, o brigadă specială, am presupus că n-a avut nicio legătură cu pedepsirea mea, ci a fost o acţiune ordonată de sus de către conducerea partidului, un plan elaborat pentru *etapa socialistă a revoluţiei proletare,* cu scopul de a-i avea pe toţi reprezentanţii bisericii creștine, în special pe preoţi sub o strânsă supraveghere în cadrul înverșunatelor lupte menite a „Lichida" forţele reacţionare românești. Că ea s-a aplicat acum; a fost o întâmplare poate un moment oportun prilejuit de considerente ce-l priveau direct pe Chinon. Cazul meu având doar rostul de a grăbi executarea „operaţiunilor".

Persecutarea creștinilor cu precădere a preoţimii, sub forma ateismului, figurează în programul comuniștilor ca teză prioritară. Mai întâi persecuţia și discreditarea, apoi distrugerea ca *„ţel final".* Cu mulţi ani în urmă, când nici prin vis nu le trecea românilor ispita de a crede că va veni o zi în care *tovărășia roșie* va guverna România, am citit într-o bibliotecă o publicaţie veche care scria despre *ororile bolșevismului în patria socialismului".* Ziarul se chema *„Îndreptarea".* Citâm din numărul său din 2 septembrie

1923 următorul pasaj: *„Ziarul englez Times publică lista victimelor făcute de bolșevici. În Rusia, sovietele au executat până acum: 28 episcopi, 1 215 preoţi. 6 776 profesori, 8 800 medici. 56 640 ofiţeri. 26.000 soldaţi, 355 250 negustori şi intelectuali. 193 350 muncitori".* De bună seamă că nici Times, nici oficiosul Ligii poporului gruparea politică a mareșalului Al. Averescu din anii '20 nu au știut exact numărul victimelor marii revoluţii din octombrie. Tot în lucrările anticomuniste din perioada semnalată de *„Îndreptarea"* sunt trecute și alte asasinate: *10.500 agenţidin fosta poliţie ţaristă, 48.000 jandarmi. 19.850 funcţionari și 815.000 ţărani, cifra totală a acestor uciși de către cekiștii lui Djerjiński și Mozes Qurutski în numai 6 ani (1917 — 1923) ar fi de 1.761.065. În foite Glasnostului de azi găsim denunţate multe milioane de victime,* cifre incredibile.

Acest holocaust comunist s-a petrecut în Rusia până în anul 1924. Un deceniu și ceva mai târziu ororile din trecut s-au repetat parcă mai groaznic într-o ţară din inima Europei, Spania. Istoricul francez Jaques Bardoux vorbind despre masacrele agenţilor comuniști din războiul civil din Spania reproduce următorul text — *îndemn stalinist* — din *organul Kominternului: fierul este cald. El trebuie bătut imediat cu putere și cu îndrăzneală. Bisericile, mănăstirile și iezuiţi trebuie să fie despuiaţi de bogăţiile lor și discreditaţi în faţa populaţiei*" (vezi articolul *„Le complot russe-comuniste"* din *Revue des Deux Mondes* — 1 octombrie 1937). Numai că după persecuţia și discreditarea bisericii a urmat *„ţelul final":* distrugerea. În același revistă dr. Lodygensky din Geneva, unul dintre conducătorii asociaţiei „Pro Deo" ne va informa cu cifre: *10.000 de biserici incendiate în Spania. Numai la Barcelona au ars 200 de biserici, iar în Catatonia aproape 2000, fiind uciși 11 episcopi din 60, 17.000 de preoţi din 45.000. Asta în afară de călugări și călugăriţe,* lată motivul jertfei lui Moţa și Marin.

Este adevărat că după înfrângerea Germaniei naţional-socialiste și consolidarea imperiului sovietic prin bolșevizarea unei mari părţi din Europa și Asia bisericile n-au mai fost incendiate dar discreditarea și persecuţia preoţimii au urmat în multe cazuri chiar cu uciderи potrivit unor planuri premeditate diabolic; în cuvintele unui politolog francez: *„Dans les regions ou les comunistes triompterent ils massacrirent leurs adversaires contormement un plan établi",* (citat din *„L'enigme communiste" de* Leon de Pencius).

Temeiul înfiinţării brigăzii preoţilor se încadrează în acest plan établi, „Locotenentul" Chrion și Internele îşi cunoșteau bine *„sarcinile".* Bisericile nu le vor dărâma încă, dar slujitorii lor vor fi puși la *„stâlpul infamiei"* și pe cât posibil lichidaţi.

În noua brigadă am găsit circa 80 de persoane: preoţi într-o majoritate covârșitoare. Două săptămâni mai târziu vom fi peste o sută aproape în fiecare zi soseau câte 1 — 2 pe măsură ce erau descoperiţi în celelalte unităţi. Trebuie să spun că ceea ce m-a impresionat puternic din primul moment a fost panica din rândul acestor nefericiţi oameni adunaţi din toate colţurile ţării. Erau preoţi ortodocși, catolici, din biserica unită, baptiști, penticostali, martorii lui Iehova, adventiști etc. Panica se datora faptului că nimeni nu știa precis rostul adunării laolaltă în aceeași brigadă a tuturor preoţilor din colonie.

Părerile erau împărţite, care de care mai alarmante. Una mai sumbră ca alta, toate

plasate parcă anume cu scopul de a exacerba la maximum dezorientarea deţinuţilor. Am auzit de pildă pe cineva spunând: *„Ne-au făcut brigada noastră ca să ne ucidă mai ușor”.* Pe altul. – *„Vai de viaţa noastră! Ne duc în Rusia să ne omoare acolo…”* Sau *„Cine știe ce păcate avem de spălat?!”. „Ăsta va fi iadul…”*

Acum când scriu aceste rânduri, suntem în iarna anului 1989, fac un calcul și constat că de la întâmplările povestite au trecut nu mai puţin de 38 de veri, o viaţă de om. Pe parcursul anilor după dramele de la Canal mi-a fost dat să cunosc și să trec prin tragedii mult mai cumplite, totuși cenușa uitării nu s-a așternut peste majoritatea faptelor petrecute acolo unde partidul comunist concentrase mii de oameni (ne referim la Peninsula), să lupte pentru subjugarea naturii și unde n-a fost colonia cea mai ucigătoare a Canalului. Îmi amintesc, bunăoară că sosirea mea în brigada preoţilor a avut loc într-o dimineaţă a doua din Iunie (cred că în 10 iunie) și știu aceasta pentru că în acea zi întreaga colonie n-a ieșit la muncă, ci a avut program administrativ curăţenie generală. Se aștepta vizita unui oarecare Albon șeful Direcţiei de lagăre și colonii de muncă din MAI. care a sosit în după amiaza aceea. Ţin minte că era îmbrăcat în uniformă de „colonel” — securist. A făcut o scurtă inspecţie în brigada nou — înființată a preoţilor, însoţit de Chinon, manifestându-se cu foarte mult interes pentru disciplina impusă bandiţilor, ba mai mult recomandând brigadierului și șefilor de grupe folosirea pumnilor întru realizarea acestei discipline și cuminţirea popilor. N-am înţeles dacă a existat vreo legătură între inspecţia lui Albon, fost croitor (ilegalist) și inaugurarea *„brigăzii preoţilor”,* ceea ce s-a putut constata în zilele următoare este că brigada a intrat direct sub controlul ofiţerului politic într-un regim de maximă severitate. Grupa mea, a patra, s-a compus la început din 19 inși majoritatea preoţi în vârstă, unii bolnavi și neobișnuiţi cu munca. Aveam și doi adventiști care, cu preoţii Costache, Argint şi Teodorescu, singurii mai acătării, constituiau forţa de bază a echipei. Restul coechipierilor în frunte cu preoţii Lucaci, Ieftimie și Sârbu se situau între mediocritate și coada grupei.

De altfel grupa IV era formată din recalcitranţi și epave, adică din rămășiţe, pentru că la sosirea mea în brigadă celelalte trei grupe erau deja formate; Sabadac, Munteanu și Popovici avusese timp să-și aleagă oamenii cei mai buni de muncă: tineri, sănătoși, disciplinaţi, bătălia normelor exista și în brigada preoţilor, chiar mai dihai ca în celelalte brigăzi, și ea nu se câştiga decât cu oameni valizi.

Părintele Costache (îl cunoștem bine), un bărbat înalt, spătos, puternic — un mic Hercules —, dacă într-un lagăr comunist pot fi asemenea specimene rare; avea toate calităţile să devină stahanovist, dar avea și un cusur: era recalcitrant. Nu-i plăcea să se supună orbește ordinelor primite. Și aceasta în lagărele comuniste ca și în închisori era o gravă deviere spre anarhie, chiar spre contrarevoluţie, pedepsindu-se fără blândeţe. Părintele Dimitrie Argint nu era un cusurgiu ca fostul cuzist cernăuţean, dimpotrivă prea supus. În câteva rânduri l-am apostrofat în legătură cu atitudinea aceasta a lui de supuşenie prea exagerată la care răspunsul său a fost de fiecare dată același cu câteva versete din evanghelistul Matei: „… *nu vă împotriviţi celui rău, celui ce te lovește peste obrazul drept întoarce-i și pe celălalt… iubiţi pe vrăjmașii voștri, binecuvântaţi pe cei ce vă blestemă, faceţi bine celor ce vă urăsc și vă rugaţi pentru*

cei ce vă nedreptăţesc şi vă prigonesc… fericiţi sunt cei ce plâng că aceea se vor mângâia, fericiţi cei blânzi că aceea vor moşteni pământul… fericiţi cei prigoniţi pentru dreptate că a lor este împărăţia cerurilor… Cuvântul vostru să fie: ce e da da şi ce e nu — nu, iar ce este mai mult decât atât este de la cel rău…”

Aceasta era poziţia preotului Argint faţă de stăpânire adică: *dă-ţi Cezarului cele ce sunt ale Cezarului şi pe cele ce sunt ale lui Dumnezeu lui Dumnezeu.* El avea şi o lozincă: tot pe linia evangheliei *„Capul plecat sabia nu-l taie”.*

Mai ales cu această lozincă a reuşit într-o zi să-l scoată pe părintele Costache din pepeni, drept care a avut loc între aceşti doi preoţi, amândoi teologi bine documentaţi, un dialog cam în felul următor:

— Părinte Dimitrie, sări ca fript preotul Costache, măcar nu vorbi ca să te audă toată lumea… Fii mai decent sau vrei să te aplaude stăpânirea şi să ştie că mergi pe linia partidului?

— Nu-i vorba aici de decenţă, ci de cunoaşterea unui adevăr.

— Care-i adevărul, frate Argint, să binecuvântăm pe Satana? Stăpânirea…

— Apostolul Pavel în cartea către Romani la capitolul 13 scrie textual: *„Tot sufletul să se supună stăpânirii căci este stăpânire numai de la Dumnezeu şi stăpânirile care sunt de la Dumnezeu sunt rânduite… Ce! ce se împotriveşte stăpânirii rânduielilor lui Dumnezeu, lui Dumnezeu se împotriveşte. Şi singuri îşi atrag osânda… căci dregătorul este sluga lui Dumnezeu… iar de faci rău teme-te că nu în zadar poartă sabie. El e slujitorul lui Dumnezeu şi răzbunător…”*

— Cum, părinte Argint, dumneata care ai îmbrăcat cămaşa verde, *uniforma răzbunării,* a *„echipelor morţii”,* dumneata susţii că stăpânirea de azi, începând cu Ana Pauker Gheorghiu-Dej, Teohari, Drăghici şi Nicolaski şi cu ai noştri de aici: Chinon, Bogdănescu, Matei Vasile, Latin Dănilă şi Sabadac este o stăpânire de Dumnezeu rânduită şi că aceştia toţi slujitorii lui Dumnezeu sunt?… Ce rău am făcut noi de trebuie să ne temem de aceste „slugi ale lui Dumnezeu zici mata — că nu în zadar poartă sabie?…

— *Cu cei ce se bucură bucuraţi-vă şi plângeţi cu cei ce plâng…*

— Adică un fel de uite popa nu e popa. Nu, frate Argint! Nu umbla de colo-colo ca argintul viu… Stăpânirea de azi e a Anticristului şi suntem datori s-o înfruntăm…

— *… supuneţi-vă cu toată frica stăpânilor nu numai celor blânzi şi buni, ci şi celor aspri. Pentru că dacă cineva gândindu-se la Dumnezeu rabdă necazurile când pătimeşte pe nedrept acesta e plăcut lui Dumnezeu. Căci ce laudă poate fi dacă răbdaţi când păcătuind sunteţi bătuţi? Iată dară, frate Costache am citat din întâia carte sobornicească a sfântului apostol Petru, capitolul 2 versetele 18.19 şi 20…*

— E nemaipomenit ce poate să-ţi treacă prin cap, părinte Argint. Nemaipomenit! Adică să ne supunem cu toată frica Satanei? Ştii, sfinţia ta, că şi eu ştiu versete pe de rost, iată câteva care ţi se potrivesc: *Mergi înapoia mea, Satană! Smintelă îmi eşti tu că nu cugeţi cele Dumnezeieşti, ci cele omeneşti… tot din Matei capitolul 16, versetul 23; vai vouă cărturari şi farisei făţarnici că daţi zeciuială din mentă, mărar şi din chimen şi nesocotiţi cele mai de seamă ale legii: dreptatea şi mila şi credinţa…; Păziţi-vă de aluatul fariseilor care este făţărnicia…* Da, părinte Argint făţărnicia… Ieri ai aplaudat

uciderea lui Duca, apoi a lui Armand Călinescu, ba ai spus: *„Tot pomul care nu face roade bune se taie și se aruncă în foc…”* Acum când puterea e în mâna anticriștilor și zeci de mii de nevinovaţi ard în cazanul suferinţelor, acum să ne bucurăm cu cei ce se bucură (aceștia fiind stăpânii) și să plângem cu cine? Cu cei care ca și matale supunându-se stăpânirii cred că fac un lucru plăcut lui Dumnezeu… Nu, frate Argint! Mântuitorul a spus; *„… toţi cei ce scot sabia de sabie vor muri”*, dar a mai spus ceva. Era cu apostolii înainte de a ajunge pe muntele Eleonului a spus că *„acum a sosit timpul ca ce! ce nu are sabie să-și vândă haina și să-și cumpere sabie…*

Sabia mea părinte Argint este curajul, curajul de a-i înfrunta pe „stăpânitori” cu orice risc… N-ai spus cândva: *„Cine știe să moară nu va fi rob niciodată?*

— Da, am spus.

— Și în 1933 și în 1939?

— Da am spus și n-am greșit pentru că atunci eram în război, într-un război crâncen pe viaţă și pe moarte și cum în faţa dușmanului armele ajută, nu rugăciunile, am folosit armele vrăjmașilor, ale asupritorilor noștri. N-am făcut o faptă plăcută lui Dumnezeu, dar altă soluţie n-a existat, ne-am apărat… a fost o luptă de supraviaţuire…

— Și acum? Acum nu suntem în război?

— Eu mă consider în captivitate, flămând, neputincios, dezarmat, pregătit pentru martiraj… Numai Dumnezeu ne poate salva și numai în resemnare vom reuși să străbatem mlaștina deznădejdii și prin cuminţenie.

— Când ai rostit adevărul? Atunci când cu Duca și Armand Călinescu sau acum?

— Atunci pentru atunci, acum pentru acum…

— *Vai lumii de sminteie că sminteie trebuie să vină, dar mai vai de omul acela prin care vine sminteala…*

— Cu așa luptători ne mănâncă gaia…

— Pantha rei…

— O fi totul trecător dar la preţ trebuie să ne gândim. *Nu-i tot una să mori vultur în zbor sau câine-nlănţuit vorba poetului.*

— E imperios necesar să supravieţuim…

Din discuţia aceasta n-am înţeles cine a ieșit învins.

Dreptate aveau amândoi, fiecare în felul lui. De altminteri, cu foarte mici excepţii pe linia exprimată de părintele Argint în supușenie și ascultare s-au situat legionarii. Pe mulţi i-am auzit explicând: „… martirajul, nu lupta, fiindcă ar fi o absurdiatate să încercăm aici o răzvrătire, o nerozie ca și când am fi niște iluștri *donchijoţi în luptă cu morile de vânt…”*

Nu știm cum s-a săvârșit preotul Costache. De la Canal i-am pierdut urma; părintele Dimitrie Argint știm că va supravieţui holocaustului comunist se va elibera, va mai trăi un pătrar de veac, își va închina steagul vieţii acasă în sânul familiei octogenar ca preot econom. Travofor regretat sincer de preoţii și credincioșii din Protoieria 2-a a Capitalei

Părintele Lucaciu (am închis paranteze cu dialogul dintre Costache și Argint și trecem mai departe în a prezenta încă patru inși cei mai importanţi din grupa mea), mi s-a părut — și nu m-am înșelat — prototipul preotului smerit, resemnat, predispus spre

a suporta martirajul împăcat sufletește, dar totodată stăpân pe sine și neîngăduitor cu cei înclinaţi a se salva prin compromisuri. Era catolic, am înţeles că ceva mai mare în ierarhia bisericii catolice din episcopatul ţinutului Roman. Nu făcuse niciun fel de politică. Majoritatea preoţilor din închisorile și lagărele staliniste trecuseră cândva, unii, în anii studenţiei, alţii mai târziu, prin Mișcarea legionară, încât autotorităţile comuniste au dispus arestarea și condamnarea lor pentru activitatea antistatală adică le-au înscenat procese politice ca să nu se spună că se întreprinde o acţiune ateistă contra bisericii. Părintele Lucaciu împreună cu cei 7 — 8 preoţi catolici din brigadă fuseseră arestaţi și expediaţi la Canal în cadrul *„măsurilor generale de lichidare a forjelor reacţionare”,* sau — ca să fim în nota lui Roller — în cadrul măsurilor de demascare a *„bandelor de spioni care acţionau prin intermediul Vaticanului”* (vezi Istoria R.P.R. pag. 740). Din primele zile mi-am dat seama că preotul Lucaciu este un om de mare caracter, desigur neîndemântec la treabă, neobișnuit cu munca brută însă harnic, discipilnat și atașabil. Foarte curând ne-am împrietenit și pe cât mi-a fost posibil l-am ajutat ca șef de grupă să-şi facă norma. Nici despre el nu știu care i-a fost destinul după plecarea mea de la Canal.

Despre ultimii trei Teodorescu, Sârbu și Iftimie nu avem prea multe de spus. Nicu Teodorescu, un bărbat tânăr, mic de statură, dar vârtos și rezistent, funcţionase până la arestare ca diacon la o biserică din București. La fel ca preotul Costache se juca în depășirea normei; din acest punct de vedere corifeii coloniei și ai brigăzii îl apreciau cu cărţi poștale, „vorbitoare”, pachete etc… însă pentru că era prea „apreciat” și prea des chemat la administraţie oamenii din brigadă mai ales neoprotestanţii presupuneau a fi omul ofiţerului politic și-l ocoleau. Dancu (erau amândoi prieteni buni) mă va lămuri: Diaconul N. Teodorescu fusese legionar căzuse în mâinile securităţii înaintea arestării grupului nostru ca victimă a lui Vasilian. Acum într-adevăr este foarte des, la 2 — 3 zile, scos din brigadă și dus la administraţie — sunt cuvintele lui Dancu — și-i posibil să ciripească ceva, dar nu-i periculos… să nu-ţi fie teamă pentru că chiar dacă toarnă „Spune lucruri ce nu lezează pe nimeni, m-am convins… N-a decăzut într-atâta să-l numim „trădător”.

Preotul Sârbu, zis *„Uite ce”* (nu exista frază în care să nu folosească expresia: *„Uite ce”,* de aceea din asta i s-a făcut o poreclă*: „părintele Uite ce”),* nu avea studii universitare, făcuse seminarul teologit și servea ca popă într-o biserică uitată de Dumnezeu într-un sat de prin judeţii Gorj. Se găsea în închisoare de trei ani. Din punct de vedere fizic ajunsese o epavă, abia se ţinea pe picioare, nu pierdea niciun prilej să provoace scandaluri și oamenii îl ocoleau, nu atât pentru această meteahnă, cât mai cu seamă că devenise peste noapte „protejatul” normatorului și… *„socialist”.* Despre el nu voi auzi pe nimeni spunând că nu-i periculos, iar părintele Costache, mai ferm ca ceilalţi și mai franc, nu-l slăbea din a-l denunţa ca *„saxofonist”,* amenințându-l cu osândele gheenei.

Părerea mea personală intimă pe care n-am destăinuit-o decât numai părintelui Lucaciu — el a fost la același gând — era că popa Sârbu îşi pierduse busola; eu îl compătimeam, știam că trecuse printr-o anchetă la Securitatea din Târgu Jiu cu cazne infernale și au fost foarte puţini aceea care trecând prin astfel de probe să aibă curajul

a susţine că au rămas cu mintea întreagă, *perenă* — vorba lui G. Călinescu. În perioada a doua de detenţie 1958 — 1964 — pe părintele Sârbu nu l-am întâlnit în nicio închisoare stalinistă și nici n-am auzit de numele lui; nu-i exclus să figureze pe lista celor câteva zeci de mii de deţinuţi politici care nu s-au mai întors din Golgota neamului românesc, deţinuţi din întâia etapă a holocaustului, etapă numită de protagoniștii lui Chișinevski *„socialistă a revoluţiei”.*

Pe părintele Iftimie, intenţionat l-am lăsat la urmă, deoarece și el ca și preotul Costache va fi eroul unui episod care-l vom relata în contextul acestui capitol. L-am cunoscut la Aiud; la Canal am venit în același transport cu acea ocazie ne-am împrietenit: eu bucovinean, el moldovean — povestindu-ne întâmplări din lașul de odinioară, lașul pe care-l cunoșteam bine amândoi. Mi-a rămas în memorie cu înfăţișarea de om chinuit, un fel de la Laocoon pedepsit să poarte pe umeri povara grea a unui blestem colectiv, înfometat și ostenit peste măsură. Neîndemânatic și fără un pic de vlagă, naiv ca toţi acei cărturari care cred că tot ce zboară se mănâncă, părintele Iftimie cunoscuse nu numai caznele din anchete ci și pumnii lui Vasile Matei. Dacă nu era înţelegerea profesorului Golimas de bună seamă murea ca robar, n-ar fi ajuns să cunoască brigada preoţilor. Dar pe lângă toate acestea „Laocoonur mai avea un motiv să fie batjocura torţionarilor: suferea grav de prezbitism, purta ochelari groși cu multe dioptrii din care cauză pășea prudent, de multe ori l-am asemuit cu un nefericit orb obligat să meargă fără baston. Era ca și cum ar fi fost lipsit de vedere, un naufragiat aruncat pe o plajă a întunericului în mijlocul unor alţi naufragiaţi cu ochii de flăcări. Îi lipsea barba ca să fie asemuit cu un Crist în blasfemia fariselor, barba răstignitului Iisus, cununa de spini și mantia roșie.

De ceilalţi coechipieri din grupa IV-a îmi amintesc mai puţin. Cei mai mulţi dintre aceștia s-au strecurat printre frământările din unitate într-un binecuvântat anonimat ce i-a ferit de suferinţe în plus. Au trăit în drama tuturor, în tragedia timpului ca simpli figuranţi. Numai că n-a fost nimeni care să nu aibă întâmplări zguduitoare personale; s-au declarat fericiţi, mulţumindu-se cu ce au avut.

Căci H s-a luat totul și dreptul de a spera…

❖

Atmosfera raporturilor dintre deţinuţi, condiţiile de muncă și de cazare, apoi raporturile cu stăpânirea nu erau deloc de invidiat în *„brigada preoţilor”.* Atâta timp cât componenţii acestei unităţi au fost răspândiţi prin brigăzi prezenţa lor acolo a constituit într-un anumit mod o favoare pentru miile de captivi, deoarece în sărbătorile religioase mari: la Crăciun, de Paști, cu oarecare riscuri se reușea oficierea unor servicii divine și asta era extraordinar de important pentru moralul deţinuţilor. Auzisem că la *„brigada tâmplarilor”* aici aveam un consătean — pe Eugen Doroftei (un tânăr câmpulungean, care m-a ajutat mult și pe care n-am să-l uit), în noapte de Paști a anului 1951 a avut loc o slujbă de înviere în toată regula: cu agheasmă, cu anafură, cu împărtășanii. Aproape ca afară. În vreme ce în brigada 8-a, cu un torţionar ca Vasile Matei, în noaptea de Înviere am stat în întuneric și muţenie; nu ni s-a permis nici măcar să vorbim în șoaptă, da de cum să asistăm la vreo sfeștanie.

N-am apucat nicio sărbătoare mai mare în brigada lui Drăgănescu. Timpul a fost

prea scurt. Ceea ce îmi amintesc este că cerberii brigăzii în special Latin Dănilă și Sabadac sau arătat extrem de vigilenţi ca nu cumva să se întâmple ceva care să fie contra indicaţiilor lui Chinon.

În legătură cu afirmaţia făcută la începutul capitolului de faţă, anume că dintru început, fără mare greutate, mi-a fost dat să constat că acești doi, Latin Dănilă și Ion Sabadac, sunt adevăraţii conducători ai brigăzii, e cazul să explicăm în câteva fraze rostul acestora în planul Internelor — un plan *établi acela* de a-i pune la stâlpul infamiei pe slujitorii bisericilor sau chiar de a-i lichida pe cât posibil.

Latin Dănilă trecuse pe la Pitești prin *reeducarea* lui Zeller, mai întâi torţionat apoi torţionar. Conducerea superioară de partid și de stat considerând că s-a repurtat un mare succes cu *„socializarea"* studenţilor a hotărât să extindă *„Reeducarea" deţinuţilor* politici și la alte penitenciare. Astfel s-a trimis de la Pitești echipe de „reeducaţi", transformaţi în torţionari, la Gherla și Aiud, și la Canal. Din echipa ajunsă la Peninsula condusă de Bogdănescu a făcut parte și fostul medicinist. Cam la fel s-a petrecut și cu Sabadac.

Reeducarea acestuia s-a făcut la închisoarea Târgușor Prahova o „reeducare" mai puţin sângeroasă ca cea din capitala judeţului Argeș de atunci. Când s-a trecut la organizarea brigăzii speciale pentru preoţi slăbărimea coloniei, în scopul realizării unui succes deplin, a ţinut să înzestreze brigada cu o conducere adecvată: trei foști jandarmi (se știe că în trecut pentru legionari cuvântul „Jandarm" ca și rolul acestuia în organele de represiune ale dictaturii caniste și antonesciene a fost sinonim cu acela de călău) și doi reeducaţi aleși din echipa lui Bogdănescu. Cât privește numirea de șef de grupă a autorului acestor rânduri ea va avea să fie ultima încercare a politrucului de a mă *„Convinge"* că trebuie să accept *„colaborarea",* fără a mă încadra în *brigada studenţilor",* ca în cazul doctorului Simionescu, cu un itinerar identic.

Este foarte greu de realizat o descriere amplă privind atmosfera din brigadă ca și raporturile dintre deţinuţi. Planul aducerii laolaltă a zeci de mii de oameni cu idei și credinţe diferite: ortodocși, catolici, protestanţi, uniţi și neoprotestanţi n-a fost la întâmplare, ci un plan diabolic. Oamenii aveau să sufere — și au suferit — nu numai de foame, din cauza frigului și a muncii extenuante, nu numai în persecuţia torţionarilor cu epoleţi și fără, ci și persecutându-se între ei în dispute dogmatice; doar Biblia poate fi interpretată în numeroase moduri și din interpretări ies schismele poate și adevărul, dar și ura între credincioși.

Grupul cel mai numeros al „pocăiţilor" din brigadă era *„Martorii lui Iehova" peste* zece la număr, toţi bărbaţi tineri, sănătoși, obișnuiţi cu munca, foarte uniţi și extrem de habotnici în explicarea unor versete din Noul Testament.

Șeful lor, probabil în funcţia de predicator, (un oarecare Murărașu de meserie tâmplar fusese arestat în toamna anului 1948 la București) aranjase în așa fel apele ca toţi să fie în aceeași grupă. Norocul l-a avut Sabadac deoarece cu asemenea muncitori, grupa întâia a lui Sabadac s-a situat întotdeauna în fruntea clasamentului la *„întrecerile socialiste"* pe brigadă. Se vede, aşadar, că bătăliile stahanoviste s-au desfășurat și la sinistra Peninsulă a odiosului Chinon.

Creionând o paralelă între fanatism și ateism Voltaire este de părere că *fanatismul*

(el vorbește de fanatismul religios, de habotnicie) *inspiră patimi sângeroase fiind mai funest ca ateismul care nu se opune crimei, în timp ce fanaticii toţi o comit așa cum au săvârșit măcelurile din noaptea Sfântului Bartolomeu.*

„Martorii lui Iehova” de la Canal din *„Brigada preoţilor”,* aveau multe calităţi: erau harnici, curajoși, disciplinaţi, întreprinzători și solidari între ei, o solidaritate întinsă până la absurd, dar și unele defecte. Cel mai grav mi s-a părut acela practicat de ei pe scară largă: egoismul — tocmai păcătui condamnat unanim de învăţătura creștină. *„Martorii lui Iehova”* însă practicau un egoism colectiv: totul lor, nimic păcătoșilor (păcătoși fiind ceilalţi muritori, adică *nemartorii lui Iehova).* Erau printre puţinii din brigadă care primeau de afară, în fiecare lună, pachete cu alimente. Și ce alimente!

Lumea vorbea că se înfruptau din bunătăţile primite și Sabadac poate și brigadierul și normatorul, că prea le primeau cu regularitate. Se spunea — și ei nu negau acest lucru — că sunt ajutaţi de americani, de comunităţile lehoviste din U.S.A., prin comunitatea evreiască din România. Masa o luau în comun sub supravegherea lui Murărașu. În câteva rânduri am privit ospăţul lehoviștilor. Nu refuzau mâncarea de la cazan, totul se consuma; nici nu-ţi venea să crezi. Dar niciodată n-am observat cel mai mic act de caritate din partea lor, nici măcar o bucăţică de zahăr nu i-am văzut dând altora, cuiva din afara cercului lor.

Pe preoţi în special pe catolici și pe ortodocși îi urau. În viziunea lor Papa de la Roma era Mamona, iar preoţii cărturari și farisei făţarnici, arhierei mincinoși care strică legea. Nu pierdeau nicio ocazie să se bucure, privindu-l pe preotul Iftimie cum poticnește sub povara întunericului, a foamei, în batjocura torţionarilor.

Fiţi milostivi, nu judecaţi și nu osândiţi ca să nu cunoaşteţi judecata și osânda… Daţi și vi seva da… căci cu ce măsură veţi măsura vi se va măsura și vouă… Fericiţi cei milostivi căci aceea se vor milui… fericiţi cei cu inima curată căci aceea vor vedea pe Dumnezeu… Iubiţi pe vrăjmașii voștri… căci de iubiţi pe cei ce vă iubesc ce plată vi se cuvine? Au nu fac tot așa și vameșii? Și de uraţi sănătate numai fraţilor voștri ce lucru mare faceţi? Au nu și păgânii fac așa?

Pe iehoviști — o spunem aceasta cu durere pentru că au fost camarazii noștri de suferinţă — i-a interesat învăţătura din Evanghelii numai acele versete care puteau fi interpretate ca fiind contra preoţilor. Pe acestea le știau pe dinafară și e rosteau papagalicește. În brigadă se socoteau niște oi în mijlocul lupilor, *înţelepţi ca șerpii* și *nevinovaţi ca porumbeii,* iar pe preoţi*: „șerpi, pui de vipere”, povăţuitori orbi care strecoară ţânţarul și înghit cămila „Pe scaunul lui Moise s-au așezat cărturarii și fariseii” păziţi-vă de ei că acestora te place să umble în haine lungi să li se închine oamenii prin târg, să stea pe scaunele cele mai de sus în sinagogi și în locurile cele dintâi la ospeţe, aceștia care mănâncă casele văduvelor și cu făţărnicie se roagă îndelung mai mult osânda vor lua…” Vai lor că se aseamănă mormintelor văruite, care pe dinafară par frumoase, iar pe înăuntru sunt pline de oase de morţi și de toată necurăţenia… Vai! și iar vai lor.*

Se va scrie*: „… Vai lumii de smintele… Dar mai vai de oamenii aceia prin care vin smintelele… Vai vouă celor ce sunteţi sătui acum că veţia fimânzi! Vai vouă ce râdeţi acum că veţi plânge și vă veţi tângui! Ferice de voi cei ce flămânziţi acum că vă veţi*

sătura! Ferice de voi cei ce plângeţi acum că veţi râde! N-am venit să stric legea sau prorocii ci să plinesc… Lumânarea aprinzându-se nu se pune sub vas ci în sfeșnic să lumineze tuturor celor din casă… Vai vouă celor ce tălmăciţi Biblia pentru a sădi în inimile oamenilor ura nu dragostea…"

Aici facem o mică paranteză spre a vedea că dacă Dumnezeu iartă, destinul este necruţător, se răzbună.

Doi ani mai târziu, după falimentul suferit de *„Măreaţa construcţie a Canalului Dunărea — Marea Neagră",* deţinuţii au fost transferaţi la diferite închisori sau la alte locuri de muncă din ţară. Unii dintre componenţii „Brigăzii preoţilor" au ajuns la Aiud într-o perioadă când și penitenciarul „Căpitanului" Dorobanţu, pregătindu-se pentru *„manea reeducare",* trecea printr-o izolare cumplită, împovărat în foame, frig și asuprire chinoneană.

S-a nimerit ca iehivistul Păduraru, un „leu-paraleu" la Peninsula, să fie încarcerat la Zarcă într-o celulă cu părintele Ioan, fostul mirean Silviu Iovan, din ţinutul Făgăraşului. Părintele Ioan fusese arestat cu grupul de preoţi și maici de la mănăstirea Vladimirești, era vechi zarchist și un excepţional camarad călit în suferinţe, cu o stăpânire de sine și o putere de abstinenţă proverbiale. Cu bucăţica lui de pâine sau turtoiul și cu ciorba primită, care le da celor bântuiţi de foame, a salvat de la moarte sigură zeci de nefericiţi. Înfometat a devenit și iehovistul nostru paraleul din Brigada preoţilori". Și părintele Ioan îl va ajuta să supravieţuiască. Luni de zile de multe ori a mâncat odată pe săptămână pentru ca hrana lui să completeze masa celui care ieri râdea de foamea și nevolnicia „lupilor" din „Brigada preoţilor".

Nu știm dacă iehovistul a înţeles pe deplin comportamentul de adevărat creștin al preotului Ioan Iovan și în ce măsura a revenit la sentimente mai bune faţă de preoţime. Și nu știm nici dacă s-a pocăit cu adevărat (ceea ce știm este că părintele Ioan trăiește, e la mănăstirea Plumbuita unde, deși e ponegrit și hărţuit de stăpânire, continuă să laude pe Dumnezeu, să fie milostiv, să dea totul, să aibă inima curată, desăvârșind în conștiinţa credincioșilor nu ura, ci dragostea, bunăvoinţa, mila, spiritul solidarităţii altruismul, căutând să-și găsească fericirea proprie în năzuinţa de a spori fericirea altora după filosofia profesorului Traian Brăileanu.

Din relatarea de faţă cititorul are posibilitatea să vadă care au fost raporturile dintre deţinuţi în brigada special înfiinţată pentru preoţi și pentru prizonierii de conștiinţă, cât și atmosfera din această brigadă. Cu toată seriozitatea putem susţine că planul diabolic a aducerii laolaltă a zeci de oameni cu idei și credinţe diferite, în împrejurările nefaste de la Peninsula, și-a atins scopul acela de a îngreuna și mai mult suferinţele unor nefericite fiinţe lipsite de apărare. Păcatul nu e numai a celor care au conceput și aplicat planul, ci mai mare a deţinuţilor cu care s-a făptuit și care nu l-au descifrat la început.

❖

„Locotenentul" Chinon et compania nu s-a mărginit în a face viaţa deţinuţilor cât mai aspră numai la persecuţiile enumerate mai sus. Mintea lui „iscusită" a plăsmuit o nouă practica de osândire a „bandiţilor": percheziţiile. Cât mai dese și mai radicale. Metoda nu era nouă, ea se folosea cu regularitate în toate penitenciarele staliniste;

Jilava cu Maromet și Ivănică în frunte; avea toate șansele ca Prezidiul Marii Adunări Naţionale a R.P.R.-ului condus de I.C. Parhon (savantul) să-i acorde titlul onorific de „închisoare emerită", iar celor doi tartori, fiindcă s-au distins în mod deosebit în muncă, să le confere și lor un titlu onorific acela de *„Eroi ai Republicii";* așa-i în socialismul revoluţionar. La Canal în brigăzile celelalte nu știm să se fi practicat percheziţiile după modelul marometan. De pildă în brigada lui Vasile Matei ţin minte doar o singură percheziţie în aproape opt luni de detenţie. Și atunci a avut grijă profesorul Golimas să ne anunţe din timp, să fim puși în gardă, încât controlul bagajelor, nefiind o surpriză pentru majoritatea oamenilor din unitate, n-a constitui niciun succes pentru brigadier și Chinon.

Astfel s-a petrecut în brigada preoţilor lucrurile la prima percheziţie.

Era într-o duminică, pare-mi-se, în a treia de la înființarea brigăzii. Încă mai funcţionam ca șef de grupă și încă mă mai copleșeau cu amabilităţile» lor Sabadac și Latin Dănilă. Fostul medicinist arestat și judecat cu grupul studenţilor din Centrul Universitar Timișoara încă mi se mai adresa cu „bădie" (în lumea legionarilor cuvântul „bădie" se folosea ca termen de respect adresat unui camarad mai în vârstă și echivala cu acela de șef), și amândoi cu Sabadac încă se mai manifestau cu îngrijorare pentru sănătatea mea șubrezită. Într-adevăr mă simţeam cu puterile secătuite. Icterul nu mi se vindecase complet și trebuia să îndeplinesc norma mea și totodată să ajut pe Iftimie și Sârbu să nu mai fie sancţionaţi pentru neîndeplinirea planului. Mai târziu mă voi lămuri: îngrijorarea lor este machiavelică, peste puţin timp îşi vor da arama pe faţă.

Percheziţia căzu ca un trăsnet. Nimeni nu se aștepta la așa ceva. Și pentru că nu exista în brigadă om, în primul rând preoţii, care să nu aibă în bagajul personal un obiect interzis, lumea intră într-o panică fără temei. Se știa că se aplică pedepse grele celor la care se găseau asemenea obiecte mai ales biblii, crucifixe, potire etc. Pedeapsa se materializa în: zile și nopţi de carceră, trecerea prin ciomegele torţionarilor (25 de lovituri) și ţintuirea la stâlpul infamiei. Mai era un fel de pedeapsă de tip chinonean *„placarda denunţătoare".* Cu două — trei luni înaintea înființării brigăzii preoţilor am văzut un cetăţean (mai târziu voi afla că era preot și că măsura nu avea alt scop decât acela de a discredita biserica și preoţimea), cetăţeanul era legat cu mâinile la spate, purta pe piept și în spate o plancardă mare pe care scria: Sunt preot, am furat, feriţi-vă de mine!". Cu această plancardă a fost purtat prin faţă brigăzilor încolonate în Appellplatz-ul coloniei și dat ca model de reprezentant al trecutului burghezo-moșieresc, mai rău ca un hoţ de cai. Sancţiunea mi s-a părut (și era) nu numai o sălbăticie, ci și extrem de injustă, tendenţioasă impietate extremă, pentru că nenorocitul înfometat a fost găsit la bucătărie curăţind hârdaiele de resturile de mâncare după distribuirea mesei. Altceva nu făcuse.

Când apăru Chinon în dormitorul brigăzii am auzit un strigăt disperat venind dinspre intrare: „Atenţiune! Brigadă drepţi! (am recunoscut vocea brigadierului Drăgănescu) apoi vocea ofiţerului politic: „Toată lume rămâne pe loc… Se efectuează inspecţia bagajelor… Șefii de grupă execută operaţia… Ascultă aici la mine: Cine știe că are asupra lui sau în bagaj vreun obiect interzis ca bunăoară: cuţite, arme de foc, explozibil, ori ceva lucruri bisericești să vină să le predea în faţa mea, dar dacă nu le

predă și sunt descoperite la faţa locului vinovatul va fi aspru pedepsit. Vă avertizez să nu ascundeţi nimic, că totul se găsește și sancţiunea va fi exemplară… Spuneţi că este Dumnezeu și popii sunt slujitorii lui și nu lucrează în ascuns, că e păcat să minţim… Să vă văd…"

Percheziţia a durat aproximativ trei ore. Întreaga brigadă a fost întoarsă cu josul în sus. S-a controlat până și în saltele; recordul în descoperirea obiectelor interzise l-a bătut Sabadac asistat de Latin Dănilă. Eu l-am avut ca asistent pe Drăgănescu, mare noroc! — Munteanu și Popovici pe Bogdănescu și Enăchescu amândoi au sosit împreună cu Chinon ca să se vadă ce importanţă colosală s-a dat acestei percheziţii. Operaţiunea s-a soldat cu trei cuţite (toate predate de bunăvoie) și cu numeroase obiecte de cult din care numai un sfert fuseseră predate înainte de percheziţie. La părintele Lucaciu, în geamantan, Bogdănescu a găsit un mic crucifix confecţionat din os, o adevărată operă de artă. „Vinovatul" s-a ales cu cinci nopţi de carceră pronunţată pe loc de către ofiţerul politic. La părintele Costache, Sabadac și Latin Dănilă au capturat o iconiţă cu Maica Domnului. Chinon a decis ca împricinatul să fie pedepsit în sânul brigăzii. Povestea acestei pedepse face obiectul unui episod pe care-l voi reda mai jos.

Din bagajele controlate de mine — câteva lăzi de campanie și valize, vreo 2 — 3 inși îşi ţineau lucrurile pe care le aveau ca deţinuţi în sacoșe; părintele Sârbu avea o traistă oltenească goală — s-au ridicat puţine obiecte interzise: un briceag (al preotului Argint; n-a fost pedepsit), două iconiţe, o lumânare, tămâie într-o ceașcă de cafea și o carte religioasă în valiza unui preot din Blaj (o carte veche, rară, scrisă în secolul al XV-lea și tipărită la noi în 1927 cu titlul *„Urmarea lui Iisus Hristos",* carte atribuită călugărului Thomas din Kampis.

Torţionarii, mai ales Chinon habar nu au avut ce valoare reprezenta această carte; am încercat prin Drăgănescu s-o salveze n-am reușit. Ea a ajuns la gunoi sau pradă flăcărilor împreună cu celelalte corpuri delicte capturate) atât s-a predat ca obiecte interzise.

Dacă percheziţia de care vorbim s-ar fi terminat numai în forma descrisă până aici am spune că totul a mers strună, că n-aveam un motiv s-o catalogăm drept o acţiune diabolică și că ofiţerul politic și complicii săi executând o dispoziţie a partidului nu au avut purtarea chiar de bestii. Numai că operaţia s-a terminat cu zeci și zeci de nopţi de carceră cu mai multe ședinţe de ciomăgeală una cu un internat în „Spitalul" coloniei — și cu înăsprirea vieţii din brigadă. Cu acest prilej s-a inaugurat în „brigada preoţilor" bătaia.

Mie personal percheziţia acesta — prima și ultima în brigada lui Drăgănescu — mi-a scurtat viaţa cu cel puţin doi ani. Am trecut prin niște emoţii mai grave ca în anchetă la Securitate. Bine că n-a durat decât câteva ceasuri și l-am avut de partea mea pe brigadier care de data sata s-a dovedit cavaler, lată ce anume s-a petrecut: Când s-a sunat semnalul de începerea percheziţiei, semnalul l-a dat politrucul, acolo unde mă aflam — norocul mare că nu m-a prins *„saturnala chinoniană"* în ochii ofiţerului politic, ci tocmai în fundul dormitorului aproape neobservat — am organizat în așa fel ca toţi deţinuţii din acea parte a sălii să-și așeze bagajele în linie câte doi să-şi deschidă lăzile

sau geamantanele și să aștepte. Eram obligat — și așa am făcut să scot fiecare lucru din bagaj, să le controlez și tot ce socoteam că este suspect să predau brigadierului care mă asista — sau mai bine zis mă supraveghea, mă păzea să nu pactichez cu *„dușmanii poporului”.* Am început operaţia cu părintele Argint la care am găsit briceagul; n-am avut cum să-l fac nevăzut, brigadierul l-a aruncat în lada cu obiecte confiscate; al doilea la rând a venit părintele Mitocaru (cu părintele Mitocaru eram în relaţii bune, ne cunoșteam de afară, fusese parohul bisericii din Chirii o comună cam la 5 — 6 km de schitul Rarău pe malul stâng al Bistriţei (știam că a fost legionar, prima dată l-am întâlnit în vara anului 1934 în tabăra de la Rarău). Aici, la Peninsula se găsea condamnat la zece ani m.s. implicat în procesul „Gărzilor lui Decebal”. El adusese în brigada preoţilor din brigada lui Mitran și era cel mai înalt ins din unitate, un bun camarad, serios, tăcut, îşi îndeplinea planul și-un lucru mai reliefat ca toate — la mărimea lui aproape anormală nu se număra prinţe fomiști.

După părintele Mitocani la care n-am avut ce confisca a venit rândul preotului Iftimie prietenul meu din Moldova, prezbitul. Înainte de a începe să-i controlez lucrurile din geamantan, și slavă Domnului avea destule, mai multe ca toţi, l-am privit: un veritabil Laocoon în grea suferinţă. N-am observat că se chinuiește să mă avertizeze în legătură cu ceva, nici groaza din ochi, din spatele groaselor lentile nu i-am observat-o. Am trecut la treabă. Între două batiste împăturite cu grijă am descoperit o iconiţă (Iisus pe cruce), brigadierul a luat-o întrebându-l în șoaptă: „Ce-i cu asta?… De ce nu ai predat-o de bunăvoie?” Iftimie amuţi dar nu intră în panică, după un gest simulat mi s-a părut a spune: „Asta nu-i nimic să vedeţi ce urmează…” Părintele Mitocani observând scena interveni: „E iconiţa mea, domnule brigadier… Vă rog să o treceţi în contul meu…” „Știi că se face carceră pentru delict? întrebă Drăgănescu. „Știu, răspunse parohul bisericii din Chirii… Răspund eu de ea…”

Brigadierul într-adevăr a notat și a petrecut două nopţi la „Mititica”. După percheziţie l-am întrebat pe Mitocaru: „De ce ai făcut asta, părinte?” Mi-a răspuns simplu: „Doar n-aveam să-l las pe supăratul de Iftimie să moară la carceră…”

Am continuat să golesc geamantanul „Laocoonului” nostru: o cămașă, un prosop, o cipilică, niște cârpe într-un ciorap, o cană de băut apă și la fund am dat de un pachet, ceva învelit cu grujă în ceva verde. Un verde legionar…

L-am desfăcut, fără să-l scot la suprafaţă, și am încremenit. Începu să mă doară capul, să am emoţii. Nu-mi venea să-mi cred ochilor, bombă nu altceva: *era un patrafir.* Nu visam, am pus mâna pe el — un patrafir — vorba ceea — în carne și oase, fâșia lungă de stofă brodată cu cruci aurii pe care o poartă atârnată de gât preotul când celebrează slujba bisericească. Strălucea, mirosea a mucegai, amestecat cu un iz de tămâie. Într-o secundă îl văzui pe prietenul meu în focul celor 25 de lovituri la spate, purtat cu *„plancarda denunţătoare”* prin colonie, ţintuit la stâlpul infamiei fără nicio șansă de supravieţuire. Pentru Chinon capturarea unui asemenea obiect de cult rar (cred că era singurul din toată Peninsula) ar fi însemnat o victorie *„epocală”,* poate și gradul de locotenent-major sau chiar de căpitan.

Mi-au trebuit doar câteva clipe, la o răscruce de gânduri, să aleg dintre două soluţii: sau îl salvez pe nefericitul peninsular nepredând *„corpul delict”* brigadierului și-mi asum

o răspundere care să mă coste însăși viaţa sau merg pe linia trasată de ofiţerul politic predau patrafirul și sunt un om *„Aranjat…*

Am ales aproape instinctiv prima soluţie. Voi arunca o privire pe furiș, rapid, cu coada ochiului de jur-împrejur să văd dacă nu e cineva dintre torţionari prin apropiere să-mi fi observat jocul. M-am ridicat în picioare (stătusem până atunci în genunchi, în această poziţie controlam bagajele) și privirile noastre a mea și a brigadierului, s-au încrucișat asemenea unor fulgere ziua, întrebătoare, speriate. Dură și acesta încrucișare doar câteva secunde, de ajuns să înţeleg că omul pe care îl aveam în faţă și care era pus să facă necaz altora sub pretext că apăra legalitatea statală nu-i neapărat întruchiparea călăului demenţial. În conștiinţa lui, parcă se da o luptă crâncenă între bine și rău. Până la urmă învingând binele, i-am citit în ochi următoarea sentinţă: *„N-am văzut, tu răspunzi”* și făcu un pas, oprindu-se în faţa următorului deţinut pregătit pentru control.

Percheziţia a continuat, patrafirul părintelui Iftimie a rămas în geamantan învelit în pânza verde acoperit de celelalte obiecte. Eram fericit reușisem o mare ispravă, numai că două ore cât a mai durat „saturnala” lui Chinon și încă altele după aceea teama că jocul mi-ar putea fi descoperit a fost o sursă de emoţii scăldată în broboane de nădușeală. Abia în după amiaza acelei dimineţi spre seară cu sprijinul curajosului uriaș al brigăzii”, părintele Mitocaru, izbutii să mut patrafirul într-o altă brigadă la un adăpost sigur. Nu știu dacă — și patrafirul și părintele Iftimie — au supravieţuit holocaustului comunist. E neîndoios că această percheziţie în *„brigada preoţilor* pentru Chinon a constituit un succes. Captura a fost importantă. Mie mi-a scurtat cred doi ani din viaţă, lui Iftimie poate zece, iar preoţii la terminarea „saturnalei” au ascultat un discurs al politrucului încheiat cam astfel: „… nu-I Dumnezeu, popii slujesc minciunii, mi-aţi dovedit-o prin lucrurile ascunse. Marele Stalin a avut dreptate să vă socotească politicieni cu două feţe, opoziţioniști fără morală, mizerabile slugi și agenţi în solda fascismului și imperia lismului… Mormântul vostru este pe Vale Plângerii…”

Și dintr-o culme a aberaţiei tare s-au bucurat „Martorii lui Iehova”, zicând în sinea lor: *Vai vouă povăţuitori orbi ce strecuraţi ţânţarul și înghiţiţi cămila!…*

La ei nu s-a găsit niciun obiect de cult.

❖

Seara următoare adică a doua zi după percheziţia efectuată în dimineaţa celei de a doua duminici de la înființarea brigăzii; episodul a avut loc între sosirea oamenilor de pe șantier și a programului administrativ și stingerea de la ora 22.

Venindu-i în fine rândul la judecată preotului Costache care — precum știm — se făcuse vinovat de păstrare a unor obiecte interzise (i s-a găsit în bagaj o iconiţă a Maicii

Domnului și ofiţerul politic a decis ca împricinatul să fie pedepsit în sânul brigăzii — asta însemna că trebuia să treacă prin cazna ciomăgelilor). Latin Dănilă, el avea mandat din partea lui Chinon să conducă echipa de bătăuși, convoacă la biroul brigăzii pe șefii de grupă. Reamintim cititorilor că în încăperea din dreapta barăcii se afla biroul și dormitorul șefului brigăzii și a normatorului, aici în timpul nopţii cam de pe la ora 21 avea loc aplicarea unor pedepse *„recalcitranţilor”* din brigadă și *„vinovaţilor”* de diferite abateri reale sau ticluite — și nu numai din brigada noastră. Partidul ajunsese la

concluzia justă că deţinuţi! politici, număraţi la zeci de mii, chiar la sute de mii, nu pot fi stăpâniţi, eventual exterminaţi — ăsta era ţelul final — numai prin frig, foame, lipsă de igienă și prin munci cu ajutorul unor norme diabolice, ci printr-o perpetuă teroare colectivă și individuală *(„… revoluţia, tovarăși, se face cu intransigenţă, dârzenie și necruţare din nou și din nou până la epuizare* — vorba tovului Chișinevski *că dacă nu se face așa, permanentă, dacă nu se distruge mereu câte ceva piere, se dărâmă, nu are efectul scontat…”).*

Latin Dănilă învăţase bine cum e cu teroarea persistentă în etapa socialistă a revoluţiei permanente; doar la Pitești în cei trei ani de *„universitate”* marxistă ca torţionat apoi ca torţionar s-a distins, a devenit *„maistru emerit”* în practicile multilaterale folosite la *„reeducarea”* bandiţilor.

Când am intrat în birou am găsit acolo pe normator și pe cei trei șefi de grupă (brigadierul lipsea) toţi mă așteptau. A luat cuvântul Latin Dănilă glăsuind cam așa:

— Domnilor în noaptea asta trebuie, avem sarcină trasată să aplicăm o pedeapsă lui Costache. Știm cu ce s-a făcut vinovat. În afară de vinovăţia cunoscută acest popă recalcitrant este o primejdie pentru disciplina brigăzii și trebuie sancţionat exemplar, să-l mai cuminţim. Propun să i se administreze o corecţie reglementară: douăsprezece lovituri. Cine este pentru să ridice mâna. Mă aștept ca nimeni să nu ne saboteze… Sabadac, Munteanu și Popovici au ridicat mâinile. Pentru mine a fost o surpriză, un lucru la care nu m-am așteptat, de aceea am întrebat contrariat:

— Cum, adică să-l batem noi, deţinuţii, pe deţinutul Costache?

— Da, interveni grav Sabadac, omului acestuia trebuie să i se aplice o pedeapsă violentă numai astfel se va potoli. Nu vedeţi ce pornit e, ce nedisciplinat: un anarhist. E capabil să ne tragă pe toţi în ţeapă și dacă n-o facem noi, mâine o va face el contra noastră.

La ora aceea nici prin gând nu-mi trecea să bănuiesc că printr-un astfel de joc sunt pus la încercare, că în toată mascarada asta se afla planul ofiţerului politic acela de a se convinge pe ce poziţie mă situez și dacă pot fi în continuare șef de grupă după ce că brigadier m-am dovedit inapt. Mi-am permis să adaug:

— Domnilor, cu regret pentru dumneavoastră, dar eu nu subscriu la această soluţie. Dacă părintele Costache are vreo vină să fie sancţionat, dar nici într-un caz cu bătaia, pentru că…

În momentul în care pronunţam ultimele cuvinte intră în cameră părintele Costache adus de Popovici. Am întrerupt fraza, dar auzind ultimele cuvinte imediat îşi dădu seama că este vorba de sancţionarea lui cu bătaia și că există o opoziţie împotriva acestei măsuri. Poate că felul de a reacţiona al curajosului preot s-a datorat în mare parte faptului arătat n-ai sus, opoziţia mea contra bătăii ca măsură de sancţionare sau poate că reacţiunea lui a pornit dintr-un instinct de apărare manifestat zgomotos.

Mai târziu voi afla că n-a fost niciuna nici alta, părintele Costache mă va lămuri: „Nu avem voie să ne lăsăm trupul pângărit de niște bestii, chiar cu preţul de a ne pierde sufletul…” o concepţie pe care eu nu mi-am însușit-o gândindu-mă la martirajul din învăţătura evangheliilor.

Judecarea preotului fu sumară, Iat-o redată în câteva fraze: Latin Dănilă (ca

președinte de tribunal): Vi s-a găsit în bagaj un obiect interzis și s-a hotărât să fiţi pedepsit cu douăsprezece lovituri. Ce aveţi de spus?

Preotul Costache: De cine să fiu pedepsit și cine a hotărât?

Latin Dănilă: Conducerea brigăzii a hotărât și o să fiţi pedepsit de noi acum.

Preotul Costache (sfidător și categoric): Dumneavoastră nu aveţi calitatea nici să judecaţi, nici să pedepsiţi; ca atare nu mai avem ce discuta. Cât privește obiectul găsit acesta e un lucru sfânt și dacă aţi uitat ce însemnă pentru liniștea sufletească un obiect de cult n-ar fi rău să vă controlaţi. Controlaţi-vă conștiinţa… Bună ziua!

Cu aceste zise preotul Costache făcu stânga împrejur și o porni spre ușă. În secunda următoare se auzi un strigăt, vocea lui Sabadac adresându-se lui Popovici și Munteanu:

„Opriţi-l! nu-l lăsaţi să iasă”.

Ca niște fiare au tăbărât asupra împricinatului cei doi șefi de grupă. De pe o măsuţă normatorul luă bâta cu care să aplice loviturile, în timp ce Sabadac continuă: „Așezaţi-i cu burta la podea… v-am spus eu că ăsta e capabil să ne tragă în ţeapă…”

Se alăturară celor doi și fostul elev și fostul medicinist; patru contra unu, toţi patru străduindu-se din răsputeri să-l imobilizeze pe împricinat, trântindu-l la pământ.

V-am arătat mai sus că preotul Costache, cuzistul de la Cernăuţi, era un bărbat înalt, spătos și puternic. Un fel de Hercule. Nu același lucru se putea vorbi despre torţionari: toţi erau mici de statură, slabi, niște sfrijiţi. Am asistat atunci la o scenă ca în filmele de groază în care Hercule al nostru, transformat în tigru îi bagă pe bătăuși în panică. N-a lovit, nu și-a pus pumnii în mișcare ca să intre în altă dandanaie, ci numai n-a permis să fie doborât. Când s-a scuturat odată vorba poetului *„îndărăt cădeau dușmanii ca și pleava pe ogoare…”*

Preotul Costache a ieșit pe ușă; s-a ales doar cu zeghea în spate ruptă. Planul normatorului eșuase. Răspunzătorul principal va fi Blănaru „bădia”…Dacă la Pitești sau chiar la Peninsula în brigăzile lui Vasile Matei, Bogdănescu sau Enăchescu s-ar fi petrecut un astfel de caz de bună seamă vinovatul ar fi avut sfârșitul doctorului Simionescu. Dar lui Latin Dănilă i-a fost nu numai rușine, ci și teamă să raporteze administraţiei că n-a reușit cu patru șefi de grupă (eram inclus și eu) să potolească trufia unui popă, aplicându-i o pedeapsă, o corecţie. Și-ar fi pierdut scaunul sau poate păţea ceva mai rău. De aceea s-a tăcut, niciun cuvânt despre preotul Costache, ca și când nu s-ar fi întâmplat nimic. E drept. Cât au mai continuat lucrările la Canal, părintele Costache n-a mai cunoscut o nouă încercare de ciomăgeală — din acest punct de vedere s-a declarat biruitor.

Însă asuprirea lui s-a înăsprit. I s-a tăiat orice legătură cu familia și, în grupa lui Sabadac fiind, a fost pus să efectueze cele mai grele și mai periculoase munci. Ajunsese în brigadă un *paria,* dar și temut de torţionari și cu spinarea neîncovoiată. Mulţi din unitate aveau toate motivele să invidieze un temerar ca părintele Costache.

Îl voi invidia și eu mai mult ca alţii.

❖

În sfârșit sosi și pentru mine ora H, ora judecăţii, începutul supliciului. Mă pregătisem pentru această oră. O aşteptam încă fără a fi hotărât cum s-o primesc: cu

răbdare sau cu luptă?

Citisem înainte de percheziţie cartea lui Thomas de Kempes și mi-am memorat următorul sfat care mi s-a părut potrivit situaţiei în așteptarea orei H: *Gătește-te dar spre luptă de vrei să câștigi biruinţa. Fără luptă nu se poate dobândi cununa. Iar dacă dorești cunună luptă-te cu bărbăţie și suferă cu răbdare. Fără osteneală nu e odihnă, fără luptă nu e biruinţă*". Și în alt loc alt sfat: *„Nu te nădăjdui spre oameni, căci ei te vor părăsi mai devreme sau mai târziu…"*

Am înţeles că trebuie să aleg calea spre biruinţă sau luptând pentru cununa răbdării prin a suferi cu răbdare sau luptând cu bărbăţie împotriva vrăjmașilor cu orice preţ, cu toate armele. Forţa preotul Costache n-o aveam. Nici curajul. Atunci care să-mi fie lupta? Pentru ce cunună?

Toate aceste întrebări, deocamdată fără răspunsuri, mi le-am pus în seara (cam la două zile după episodul cu părintele Costache), când mă pomenii scos din funcţie. „Bucuria" mi-a comunicat-o brigadierul scurt, solemn, oficial într-o singură frază: „Domnule, din ordinul conducerii Coloniei, dumneata nu mai ești șef de grupă". Drăgănescu ar fi vrut să-mi spună mai multe, dar nu era singur, ci flancat de normator. Cu un alt prilej mai favorabil, în ziua următoare pe șantier, în câteva cuvinte aruncate din mers am înţeles că mi se pregătește un „ospăţ copios" și *„că voi fi cuminte dacă nu mă voi crampona… că eroismul în pușcărie e prostie… și dacă sunt deștept ajung la Uman dacă nu…"*

Un exemplu în acest sens avem „cazul Alexandru Latiș". Lixandru Latiș unul dintre bunii mei prieteni din copilărie și tinereţe din orașul natal: Câmpulungul Bucovinei, se afla în acea vreme deţinut politic.

Deși în perioada respectivă, în activitatea politică a Câmpulungului, el s-a manifestat cu multă reţinere și precauţie, totuși este arestat cu un lot de tineri capusăteni învinuiţi de activitate legionară anticomunistă.

Trebuie să precizăm că Alexandru Latiș era căsătorit cu o distinsă și energică învăţătoare a Câmpulungului, Maria Erhan, fata lui Alexandru Erhan, cunoscut ca vechi și activ luptător anticomunist în cadrul arcășiilor bucovinene.

Arestat și anchetat de Securutatea din Suceava, de către torţionarii lui Moritz Feller, pus să recunoască fapte inventate.

Refuzând să recunoască aceste fapte măsluite, Lixandru Latiș s-a găsit în repetate rânduri în camera de tortură a Securităţii, cunoscând *„bătaia la scândură",* un supliciu mai îngrozitor ca trasul pe roată sau răstignirea, care supliciu, după mai mulţi ani de suferinţe groaznice i-a adus moartea în închisoare.

Cu ocazia unui transfer de la Jilava la Aiud l-am avut pe blândul și frumosul Lixandru Latiș coleg de cameră. Atunci mi-a fosta dat să aud din gura lui o mărturisire ca aceasta: „Bătaia la scândură" mi-a distrus șira spinării… Mă dor creierii, dar am satisfacţia că am rămas cu conștiinţa curată… N-am făcut jocul torţionarilor… Și nu regret că mor într-o luptă cu diavolii pământului…"

Poate fi acesta un exemplu de înaltă ţinută morală!

Thomas de Kempes spune că „fără luptă nu e biruinţă". În viziunea lui Schopenchauer" luptă" este suferinţă.

Lupta lui Lixandru Latiș este o mare suferinţă în care a învins înalta sa ţinută morală.

Iată de ce Câmpulungul lui Drag se poate mândri că pe altarul patriei s-au sacrificat oameni ca Lixandru Latiș, Ion Nemţeanu, Ion Timu, Cristofor Vranău, Claudiu Ștefureac, Gheorghe Crăciunescu Calinic, Octavian Bruja, Corduneanu Petrică, Vișticu Erhan, Roman Uriciuc, Costan Coenţa, Anton și fiul său Aurel Mândrilă, Petre Ungureau, Ipolit Barbânţă, Precup Sfarghiu, Vasile Nisioi, Ipolit Piticari, Gheorghe Blănaru și mulţi alţii.

Mulţi din unitate aveau toate motivele să invidieze un temerar ca părintele Costache.

Îl voi invidia și eu mai mult ca alţii.

❖

Izgonirea mea de la conducerea grupei a fost primul semnal al pregătirii *„ospăţului”.* Mai târziu, la Aiud fiind chiar din gura lui Sabadac (acum un Sabadac pocăit, trezit la realitate, bântuit de remușcări) voi afla cum s-a ajuns la soluţia „ospăţului” (supliciul).

Latin Dănilă în dorinţa să se afirme pe deplin ca *„socialist”,* a raportat printr-o notă informativă poziţia mea *„reacţionară”* în brigada de *„pactizare cu bandiţii”* și socotindu-mă un „Impediment” (cuvântul e al fostului torţionar) în calea „Reeducării” popilor a cerut scoaterea mea din funcţia de șef de grupă, ba chiar mutarea la o altă brigadă. Chinon prinzând șpilul, s-a orientat rapid, tot avea el o socoteală cu mine. E momentul s-o rezolve, acum ori niciodată. Îi cheamă la birou *pe cei doi* sateliţi Latin Dănilă și Sabadac și le trasă sarcini cu lămurirea *„cazului Biânaru”.* În cuvintele ofiţerului politic cazul trebuia elucidat diabolic, dacă nu *„științific”,* cam în următorul mod: materialistic pe teren (terenul avea să fie spinarea mea):

— *„Mutarea se respinge, rămâne în brigada și voi vă veţi ocupa de ei. La anchetă a ascuns o mulţime de activităţi contrarevoluţionare ce interesează Securitatea Statului., îi veţi „convinge” că a sosit timpul să le „ciripească”, să demaște… Nu slăbiţi presiunile până nu obţineţi asentimentul sub semnătură în caz de opoziţie îmi raportaţi urgent să vedem ce-i de făcut… Când stabiliţi ziua începerii mă anunţaţi, e necesar ca operaţia să fie organizată impecabil spre a evita surprizele neplăcute…” „Evreul” era și deștept și feroce!”*

„Ospăţul” a fost fixat pentru noaptea de sâmbătă, 1 septembrie 1951. Cam cu jumătate de oră înainte de semnalul „stingerii”, tocmai Morfeu se pregătea să mă strângă în braţe, Popovici veni la patul meu și îmi șopti: „Poftiţi la birou, vă așteaptă domnul brigadier…” Minţea. Drăgănescu la ora aceea se afla în dormitorul mare, de la ora 21 dormea în patul lui Munteanu. Imediat mi-am dat seama că-i un truc și că, în fine sosise judecata. M-am ridicat, m-am echipat ca pentru o călătorie lungă. Mă așteptam să ajung și la carceră, poate și în sârma gimpată și am pornit traversând dormitorul. Orice se va întâmpla mă hotărâsem, eram pornit să dobândesc cununa răbdării, fără nicio împotrivire, dar să-mi păstrez demnitatea adică să nu-mi vând conștiinţa.

În birou i-am găsit pe normator, Sabadac și Munteanu (era și bâta pe măsuţă). Mă așteptau. Ca și în cazul părintelui Costache se forma un fel de instanţă de judecată,

cu Latin Dănilă *„președinte”,* care mi se adresă:

— În ce an aţi fost arestat?

— În vara anului 1949.

— La anchetă aţi mărturisit tot, toate legăturile avute, toate activităţile contrarevoluţionare? N-aţi ascuns nimic?

— Am declarat tot și am fost fost condamnat cinci ani pentru uneltire.

— La mai gândiţi-vă un pic, interveni Sabadac gata de luptă, poate nu aţi spus tot… Acum aveţi ocazia să vă reabilitaţi demascând pe toţi aceea care, deși mai vinovaţi ca noi, sunt afară liberi, huzuresc, afacerile le merg, sunt fericiţi, în timp ce noi…

— Noi ispășim păcatele altora, interveni Latin Dănilă.

— Eu, domnilor, am dat să-i lămuresc, nu ispășesc niciun păcat, nici al altora, nici al meu… Am avut o credinţă politică și trebuie să trag.

— În „cazul Costache” ne-aţi sabotat îl auzii pe normator cu vocea tăioasă… aţi luat apărarea unui bandit…

— Preotul Costache nu e mai bandit ca noi şi nu i-am luat apărarea, ci am refuzat să fiu torţionar, pentru că nu vreau ca mâine să ajung în faţa unui tribunal pentru o crimă împotriva umanităţii… Știţi poate că în Germania…

— Lasă Germania, noi suntem în România și dumneata *„Domnule Comandant legionar” (*Latin pronunţa cuvintele într-un rânjet sarcastic) dumneata banditule — șaf n-o să ne duci cu vorba… îţi tăcem noi să ne spui tot, ci și ce n-ai făcut. Noi am vrut să ne înţelegem omenește, dar dacă dumneata o faci pe fanaticul trecem la fapte…

La un semn al normatorului tăbărâră asupra mea ca niște fiare Sabadacși Popovici. Latin se adresă lui Munteanu: „Hai Muntene ce stai, pune mâna…” Am auzit răspunsul fostului sergent — major: „Eu nu iau parte… sunt spectator se așeză pe marginea unui pat. Atitudinea lui Munteanu îmi insuflă un pic de curaj, atât cât să pot întreba înmărmurit:

— Ce aveţi cu mine, domnilor? Ce rău v-am făcut? De ce mă loviţi?

Am pus aceste întrebări uluit de ceea ce mi se întâmpla. Nu-mi venea să cred că sunt victima propriilor mei camarazi de suferinţă. Nu-mi venea să cred, deși știam ce se întâmplă la Pitești, cunoșteam caznele doctorului Simionescu în *brigada studenţilor”,* apoi eu însumi trecusem prin bătăile lui Vasile Matei. Acum eram uluit nu fiindcă simţeam în cap, în spate, în piept, la nimereală pumnii și bâtele unor torţionari. Matei Vasile era un borfaș de rând, un criminal de drept comun și înfăţișarea îl arăta bestie, un monstru ajuns printre deţinuţi! politici să devină instrument de tortură în mâinile puterii, ci eram uluit că eram victima unor oameni deloc asemuiţi cu Matei Vasile, ca niște căpcăuni.

Latin Dănilă studentul-medicinist avea, în aparenţă, chipul bonomului, a unui bonom împăcat cu destinul. Aproape mic de statură cu obrajii curaţi și cu fruntea senină, plăcut la vedere, chiar frumos, cu privirea angelică și graiul bănăţean domol, limpede. Dacă este adevărat proverbul *„ochii sunt oglinda sufletului”,* după ochi sufletul lui Latin Dănilă ar fi trebuit să fie de aur. Îi lipsea vreun însemn spre a avea un motiv să te ferești de el. Cam la fel se prezenta și Sabadac.

Proverbul cu ochii sufletului sau *„chipul omului este oglinda sufletului”* se potrivea

unor oameni însemnaţi ca Armand Călinescu, Stalin, Chișinevschi, și la Peninsula cu Chinon, darnici într-un caz lui Bogdănescu, Latin Dănilă, Enăchescu Sabadac și celorlalţi ca ei. Și totuși acești oameni fără însemnele perversiunii, ale cruzimii și ale răului au excelat în „Opera" de „reeducare" a deţinuţilor politici din lagărele și închisorile staliniste, s-au dovedit tot atât de sălbatici ca și patronii lor. Au făcut-o de teama de 3 nu fi ei victimele torţionarilor cu epoleţi…

Din moment ce hotărârea îmi era să rabd, să sufăr, să îndur martirajul fără a opune vreo rezistenţă, nu aveam forţa lui Hercules, torţionarilor le-a fost ușor să mă pună la pământ.

N-am numărat loviturile de bâtă, Latin Dănilă mă lovea și Sabadac cu Popovici mă ţineau unul așezat pe cap, celălalt pe picioare cu faţa-n jos eram complet în stare de nemișcare, dar nici nu am scos gemete de durere. Mi se pusese în vedere să nu ţip că mi se va îngreuna situaţia și m-am conformat. Bătăușii au obosit, întins pe podea simţeam că-mi sângerează trupul, de două ori am leșinat și tot de atâtea ori m-au udat cu apă. Îmi amintesc că înaintea ultimului leșin am fost pus să semnez pe o bucată de hârtie. N-am semnat, n-am putut.

Într-un târziu m-am trezit, eram în camera brigadierului așezat în patul lui Drăgănescu acoperit cu o pătură Puteam fi între sârme sau mai rău. Într-un pat… va să zică îmi zâmbea speranţa, o mică rază de speranţă că trecuse pericolul. Am ridicat capul să privesc de jur — împrejur. L-am văzut pe Munteanu, moţăia într-un ungher al patului.

Încolo tăcere. Toată colonia zăcea în adâncă tăcere. Dând să mă ridic avui senzaţia că mii de ace îmi înţeapă corpul în dureri imense și începui să gem înfundat, cu impresia că gemând suport durerea mai ușor. Munteanu deschise ochii îmi făcu semn să stau liniștit, şoptindu-mi: „… E abia miezul nopţii… dimineaţa discutăm… nu mișca, corpul ţi-i o plagă…"

A doua zi prinzând un moment când am fost singuri fostul jandarm, acum pus să mă păzească, îmi explică: „Bine aţi făcut că n-aţi opus rezistenţă… afară erau Chinon, Bogdănescu, Enăchescu și încă vreo doi — trei bătăuși de la „Studenţi" în frunte cu Flux gata să intervină… De interveneau se sfârșea prost… Eu, aţi văzut, n-am pus mâna; pedeapsa o am că vă păzesc… Mi-au dat sarcină să nu vă slăbesc din ochi, nu aveţi voie să apăreţi printre popi în halul ăsta…Diseară urmează repriza a doua care va fi mult mai dureroasă pentru că Vi se vor aplica lovituri de ciomag peste tot corpul deja o rană, de aceea părerea mea, sfatul meu este să semnaţi *„angajamentul"*… Asemenea *aiureli* au semnat cred jumătate din colonie, da' câţi îl îndeplinesc? Doctorul Simionescu nu a semnat, l-am sfătuit ca și pe dumneavoastră, să nu fie absurd (că m-a pălit „norocul" să-l păzesc și pe el), însă nu m-a ascultat și aţi văzut cum s-a terminat… Semnaţi, domnule Blănaru, ăsta e sfatul meu și va fi bine, iar mâine, când vom fi liberi, la un păhărel de zăbavă o să-mi mulţumiţi… La Jilava am stat cu generalul Mociulschi într-o cameră… știţi ce lozincă avea: „În pușcărie trebuie să fii smintit ca s-o faci pe viteazul…" N-are dreptate?… și, știţi, pe front a fost viteaz între viteji…

În aceeași zi noaptea la repriza a doua n-am rezistat decât la 5 — 6 ciomege și am semnat. Nu știu ce conţinut avea angajamentul. Mai târziu Sabadac mi-l va spune cu

aproximaţie cam în următorul fel: „Subsemnatul… mă angajez să informez cu regularitate conducerea coloniei în legătură cu orice manifestare, uneltire sau acţiune contra orânduirii statului socialist. De asemenea mă angajez să demasc în scris pe toţi aceia cu care am activat în clandestinitate și pe care nu i-am divulgat în anchetă M.A.I. — Semnătura".

Ţin minte că „angajamentul" era scris cu cerneală pe o coală de hârtie mototolită și că l-am semnat cu mâna tremurândă. E posibil ca acest document să se găsească la dosarul meu de *„chinonist".*

Trei zile mai târziu cu rănile încă nevindecate, normatorul — de bună seamă consultându-se cu Chinon —, socotind că e cazul să fiu scos la muncă, mi-am permis să mă întorc la patul meu.

Abia acum eram un om *„aranjat";* aveam statutul legal de *„Colaboraţionist"* cu angajament semnat…

Nu era de râs… De rușine nu e bine să râzi!

Încheiem acest capitol cu mărturisirea lui Sabadac, mărturisire auzită la Aiud în vara lui 1953.

Odată cu sistarea lucrărilor de la Canal, muncitorii rămași în viaţă din numeroasele lagăre ale morţii, fiind expediaţi spre alte centre de muncă, Aiudul s-a pomenit într-o zi cu un mare lot de *„peninsulari"* în trecere spre minele din Ardeal. Printre aceștia s-a numărat și Sabadac, torţionarul din *Brigada preoţilor.* Acesta, între timp, trezindu-se la realitate, dându-și seama că folosirea lui ca instrument de oprimare împotriva celorlalţi deţinuţi vizaţi de partid să fie victemele locotenentului Chinon n-a fost decât o cursă mârșavă spre a-l face odios, a început să-și mărturisească public vinovăţia, să înfiereze practicele folosite de echipele de „reeducaţi" aduși de la Pitești, să devină el însuși din torţionar o victimă a acestora. Așa se face că sosind la Aiud, știind că sunt aici, mă căută. Simţea nevoia să-mi vorbească, să-mi spună că trăiește o mare dramă sufletească, morală, de căinţă și să-ţi ceară iertare. M-a găsit în fabrica Aiudului. L-am primit ca pe un frate de suferinţă, l-am ascultat spovedania și am plâns cu el. Eram cu Aurel Cioran și cu Ghiţă Midovschi.

Am plâns pentru că trăiam împreună una din cele mai cumplite tragedii, aceea de a-ţi recunoaşte călăii în persoana propriilor camarazi de suferinţă — tragedie necunoscută nici în lagărele naziste și, poate nicăieri în lume. O frântură din destăinuirea fostului torţionar mi-a rămas în memorie. N-am s-o uit și se cade să n-o uităm, neuitând nici răspunsul pe care i l-am dat.

— Abia acum, începu el spovedania, constat ce imens e păcatul lui Iuda. N-am primit arginţi, ci un polonic de ciorbă și promisiunea falsă că vom fi liberi mai curând decât ceilalţi… Și am lovit. Nebunia dorinţei de a supravieţui… Am lovit fără blândeţe, tiranic, inconștient… Nu cred că putem fi iertaţi, dar e timpul să se știe că păcatul nu e numai al nostru… Păcatul mare este al celor ce ne-au silit prin violenţă și minciună, să devenim călăi… aceasta fiind o dramă în primul rând a noastră, a călăilor…

— În ceea ce mă privește, frate Ioane, i-am răspuns eu, eu te-am iertat de atunci… așa cum i-am iertat pe toţi schingiuitorii de la Interne… Și pe Brânzaru l-am iertat… Nu pentru că ne considerăm mai buni, ci pentru că trebuie să îndeplinim niște porunci

dintr-o învăţătură pe care n-am făcut-o îndreptar politic în lupta noastră împotriva râului ateist… Și este necesar ca neamul nostru să trăiască în iertare și pace… Cineva trebuie să pună capăt nelegiuirilor, altfel…

— *Bădie,* îngână plângând fostul torţionar (l-am oprit să-mi sărute mâna) *îţi mulţumesc… Plec la mină, poate la Capnic — acolo e iadul pe pământ — și poate… nu va exista întoarcere… Sunt vesel că v-am întâlnit și fericit cu îmbrăţișarea lui Vasile Blănaru… pot muri cu sufletul împăcat…*

Doi ani mai târziu voi afla (n-am reușit să verific știrea), voi auzi că șeful de grupă din brigada de la monstruosul canal și-a pierdut viaţa. Nu știu în ce împrejurări: dacă la mină, în închisoare sau acasă. Știu însă că vârsta lui număra 22 de primăveri (fusese arestat la 17 ani) și bănuiesc că a trecut în nefiinţă în creștinesca iertare a tuturor victimelor sale.

Și eu l-am iertat pentru că și el a fost o victimă a infernului comunist…

AUSCHWITZ-UL INFERNULUI COMUNIST

Încă nu am citit *„Arhipelagul Gulag”,* tragedia deţinuţilor politici din lagărele sovietice staliniste povestită de Alexandru Solzheniţân, dar din unele relatări radiofonice auzite până acum (nu la posturile românești) am înţeles că și în aceste locuri de urgie marxistă s-au petrecut lucruri de-a dreptul uluitoare, de ne conceput. Trebuie să nu se uite că holocaustul comunist a durat aproape patru decenii, dacă îl socotim de la Marea revoluţie din Octombrie 1917 și până la moartea lui Stalin. În el și-au pierdut viaţa zeci de milioane de fiinţe omenești. Ca număr de victime și ca durată (timp și spaţiu) e greu de făcut o paralelă între urgia bolșevică din *„Pravoslavnica Rusie”* și urgia comunistă din R.P.R. Ca metodă de teroare, în mare măsură, bolșevicii români au împrumutat din vasta experienţă a sovieticilor din *patria socialismului”;* și nu numai prin consilierii trimiși de Kremlin să supravegheze *„opera” de* bolșevizare a României. Dar după cum am văzut în ţara Anei Pauker și a lui Gheorghiu-Dej s-au folosit în bătălia pentru lichidarea forţelor reacţionare și metode originale autohtone ca de pildă *„reeducările”* și goana pentru câștigarea *delatorilor, ca „socialiști…”*

Deoarece însă ne lipsesc elementele de asemănare cu osânda oamenilor din gulagul românesc, comparaţia o putem stabili nu cu ceea ce s-a petrecut în lagărele staliniste ci cu *„Holocaustul nazist”* despre care s-a vorbit enorm în faţa a nenumărate tribunale din toate ţările implicate în război și s-au scris mii de pagini în versiuni care de care mai controversate.

Din prezentările de până aici referitoare la viaţa deţinuţilor politici din România cititorul are prilejul să-și formeze o idee, în linii globale. În legătură cu ororile exercitate împotriva trecutului burghezo-moșieresc. Un trecut sortit a fi lichidat în lagăre și închisori, dar mai ales s-a putut vedea printre constrângerile folosite și aceea a devenim unor deţinuţi în schingiuitorii propriilor lor camarazi și apriga cursă a sicofanteriei, a transformării oamenilor prin *torţionism și teroare perpetuă* în *„turnători” și „călăi”.*

Mărturisesc că așa ceva n-am găsit scris în cronicile proletculturiște, adică nici la Buchenwald, nici la Dachau, nici chiar la Auschwitz. Autorităţile hitleriste nu au dat bătălii atât de înverşunate, în *„confecţionarea”* informatorilor, n-au investit atâtea energii și atât interes pentru convertirea deţinuţilor la politica Reichului german și prefacerea lor din asupriţi în asupritori și socialiști.

Perfidia practicată la Canal, o perfidie specifică prigonitorilor fără patrie și fără Dumnezeu este — așa credem — de necomparat cu cea mai odioasă din secolul nostru și nicăieri în lume nu a fost prezentată în veșmintele unor *strălucitoare virtuţi* sub o formă de propagandă deșănţată până la ridicol.

Am considerat necesar această mică introducere la capitolul prezent spre a-l face pe cititor să ia cunoștinţă că ne aflăm în faţa unui fenomen complet străin de sufletul românesc și că nelegiuirile semnalate fac parte din ceea ce în medicină se cheamă *psihopatie colectivă,* iar în politică: *paranoia anarhică până la demenţă, priviţism și animalitate, în dezlănţuirea oarbă a unor hidoase instincte de fiare.*

Totodată suntem nevoiţi să facem o precizare, aceea că în lagărele și temniţele staliniste din R.P.R. persecuţia cea mai draconica a suportat-o legionarii și prietenii lor.

Motivul îl știm:

Conducerea P.C.R.-ului, în frunte cu Ana Pauker, Chișinevski, Miron Constantinescu, Roller, Valter Roman, Koller, Teohari Georgescu, Răutu, Zeller ș.a. (aceștia fiind mai „școliţi” știau că Mișcarea Legionară este o mișcare anticomunistă). Ei știau că lupta antibolșevică a Legiunii a început în primăvara anului 1919, în pădurea Dobrina pe înălţimile Hușului, și că în fruntea luptei se afla tânărul Corneliu Zelea Codreanu, angajat atunci prin jurământ, să lupte împotriva bolșevismului.

De asemenea știau că în teoriile marelui sociolog legionar Traian Brăileanu*: „singurul pericol pentru poporul român este comunismul…”*

❖

Osândele de la Peninsula, cu tot cortegiul lor de imprecaţii, mi-au lăsat și răni adânci, dârele nu s-au terminat cu „brigada preoţilor” și supliciul de acolo, ci a continuat cu alte suferinţe pentru a se completa *„dosarul”* de deţinut politic și acela de „SOCIALIST…”

Eram în perioada când la capul Midia se găseau bântuiţi de spectrul foamei, atât de sadic, încât s-a ajuns să se mănânce iarbă și frunze, iar carnea de câine și de pisică devenise adevărate delicatese procurate cu riscuri extraordinare. La colonia Periprava ca și în alte colonii unde fuseseră concentraţi mii de deţinuţi: liberali, ţărăniști social-democraţi, antonescieni, foști primari, prefecţi, pretori, șefi de organizaţii sau simpli maniști, brătieniști, titeliști etc., cărora nu li s-au putut înscena procese, situaţia nu a fost mai bună.

Aici la fel ca la Buchenwald-ul *„politologilor”* comuniști moartea pândea la fiecare colţ; ea nu secera, nu venea prin furia unor sadici ucigași din vocaţie, ci era *„calculată” cu minuţiozitate în așa fel ca frigul, subalimentaţia, efortul fizic.*

demoralizarea, toate dozate diabolic cu sânge rece, să doboare cât mai multe vieţi. Numărul deţinuţilor morţi în coloniile de muncă staliniste nu se cunoaşte. E un mare secret de stat. S-a vorbit de multe mii de victime. Dar chiar dacă au fost mai puţine

ţinând cont de faptul că urgia s-a petrecut într-o perioadă de timp scurtă și nu în vreme de război, ci a început în al patrulea an după încheierea păcii și că asasinii erau *„români”* iar *uciși* numai români *„elita politică” a* României interbelice, tragedia e imensă, depășind cu mult drama celorlalte ţări din lagărul socialist.

Osânda în brigada preoţilor mai dură vreo câteva săptămâni în care zilnic am fost scos la muncă obligat să-mi fac norma și așa cu trupul plin de plăgi, complet secătuit de puteri a trebuit să parcurg drumul de la colonie la șantier și invers în fiecare dimineaţă și seara câte două ore de marș forţat. *„Nu te nădăjdui pe oameni că ei te vor părăsi curând sau mai târziu* — am repetat de mai multe ori sfatul lui Thomas de Kempis, ca să-mi intre bine-n cap și să știu că nu-i altcum. În astfel de împrejurări, mai ales într-o brigadă direct sub oblăduirea lui Chinon, nădăjduirea în oameni ar fi constituit un non-sens, dacă nu o imprudenţă puerilă.

Iehoviștii mă ocoleau, nu eram de-al lor ca să mă ajute; preoţii și ei mă ocoleau, trăiau fiecare drama lor personală și nu se aventurau să se ocupe de necazurile unui proscris.

Singurul care în aceste săptămâni a avut curajul să-mi vorbească și chiar să mă ajute, fiindu-mi sprijin cu precădere în marșul forţat, a fost preotul Costache. Deși exista un ordin al normatorului să fiu ţinut în brigadă cât mai izolat, nimeni nu trebuia să-mi cunoască supliciul, mi s-a interzis orice vizită medicală până și procurarea unor bandaje sau antibiotice și deși se știa că un act de simpatie pentru mine, din partea oricui, ar fi declanșat furia lui Chinon, totuși părintele

Costache s-a aventurat. L-am întrebat mai târziu de ce și mia răspuns: „N-am uitat că mi-ai luat apărarea și poate astare cauza necazurilor de acum…”

La capătul celor două săptămâni de suferinţe pe cerul tristeţilor mele se ivi o pată de soare. Voi numi-o pata norocului. Era o pată de murdărie pentru că apăruse pe un cer de tristeţi, dar pentru că semăna a soare îmi aduce în ocenul acesta de amărăciuni o rază de bucurie, într-un moment de răscruce, un gram de noroc. În viitor astfel de momente voi mai trăi și unele vor fi cumplite însă nu mă voi opri să spun*: „sunt vrednic să încerc; fortuna caeca est… „De* astă dată norocul nu mi-a fost orb. L-am primit ca și atunci când am încheiat câteva luni de anchetă cu Brânzaru la Interne.

O veste făcu să răsune toată colonia: Peninsula are un nou comandant.

În seara următoare l-am văzut, ne-a primit la poartă când ne-am întors de pe șantiere: era un bărbat de statură mijlocie cu faţa roșcovană, un tip de evreu bine hrănit, jovial (cu totul opus figurii de satrap a ofiţerului politic), îmbrăcat în uniforma de căpitan. Imediat vom ști și cine este și de unde vine. Era „căpitanul” Lazăr (înainte de „eliberare” practicase meseria de negustor ambulant), fusese mai mulţi ani directorul penitenciarului Gherla ca protejat al „colonelului” Koller. Acolo s-a remarcat în perioada de „reeducare”, rămânând cu o poreclă *„Știuc umplut”.* Cineva ne-a explicat și de unde i-a venit supranumele:

La Gherla, ca pretutindeni în închisorile comuniste, au fost perioade când înfometarea deţinuţilor a făcut ravagii. În una din aceste perioade s-a format o delegaţie de pușcăriași care au cerut să fie scoși la raportul comandantului. Li s-a aprobat și oamenii au spus: „Domnule căpitan, murim de foame.

„Căpitanul" Lazăr, cu un accent tipic evreiesc, i-a întrebat: „Și ce vreţi de la mine, să vă dau știuc umplut? Oamenii n-au râs, erau prea flămânzi să poată râde, dar și-au zis în mintea lor: „Se vede că la evrei mâncarea cea mai aleasă este știucul umplut".

De atunci directorul Gherlei a rămas cu porecla *căpitanul Ştiuc umplut".* Și supranumele l-a însoţit la Canal.

Din câte îmi amintesc noul comandant al Peninsulei n-a fost un zbir, ba dimpotrivă s-a purtat civilizat, dar mai ales a reușit într-un fel să-l temperze pe Chinon. Ţin minte, că atunci după ce s-au mai limpezit apele, am spus: „omul acesta fără să știe, indirect, mi-a salvat viaţa; datorită lui, datorită instalării lui la conducerea coloniei, dar în primul rând datorită faptului că l-a mai moderat pe ofiţerul politic, n-am urmat calea doctorului Simionescu…"

Cicero a greșit spunând că norocul este orb, pentru mine în toamna anului 1951 — și mai apoi — a avut ochii mari să mă vadă, să mă caute, și m-a găsit. M-a găsit într-o sâmbătă seara când înainte de apel din nou același Popovici veni la patul meu și (exact ca în rândul trecut) îmi şopti: „Poftiţi la birou, vă așteptă domn' Brigadier". Când îl auzii mă apucă toate răcorile, alt *ospăţ…* iarăși! încă nu mi se vindecaseră rănile și… iarăși…

Se vede că de groază, prin surprindere am luat o faţă de om înfrânt, copleșit, exasperat, în așa fel, încât fostul plutonier găsi de cuviinţă să mă liniștească: „Nu-i nimic grav — adăugă el zâmbind în doi peri — depinde cum o s-o luaţi…"

Machiavelic, gândii eu, nimic grav, dar depinde… depinde de ce? de cum o să judec ciomăgeala… Machaivelic.

În birou eram așteptat. Mă luă în primire brigadierul plin de amabilitate:

— În fine, domnule Blănaru, a sosit ora despărţirii… Aţi fost mutat la brigada lui Mitran. În nota de la domnul ofiţer politic se spune că sunteţi pedepsit, mutat disciplinar… Știu că acolo e munca grea. Brigada se compune din deţinuţi cu pedepse mari de la zece ani în sus, dar poate o să găsiţi o atmosferă mai puţin agitată… Eu vă urez numai bine… Sabadac o să vă conducă și vă rog să plecaţi fără tămbălău în brigadă… Am ordin să procedez în așa fel ca nici să nu se știe unde aţi plecat…

Așa am ieșit din baracă: hoţește. Părăsisem un loc în care am suferit, dar unde îmi legasem și niște prietenii. Suferinţele se uită, omul trebuie să le uite, prieteniile însă dacă s-au întemeiat pe dragoste și respect reciproc nu se pot uita. Ele fac parte din ceea ce constituie binele și frumosul în viaţa unui om. Cu o singură aruncătură de ochi am cuprins întreg dormitorul, l-am văzut pe toţi, o brigadă de oameni nefericiţi; pe preoţii Costache, Argint, Lucaci, Iftimie, Teodorescu chiar și pe „părintele Uite ce" și fiindcă mă gândii că-i văd pentru ultima dată am izbucnit în plâns, un plâns pe înfundate, în ascuns.

Baraca brigăzii lui Mitran se afla în parcela din dreapta a coloniei în apropiere de infirmierie. Însoţit de Sabadac am pornit-o în jos, era aleea care ducea spre postul de pază nr. 3.

Fără să vreau îmi trecu prin minte o întrebare: oare nu cumva am fost minţit? Și simţii că mi se înmoaie picioarele. Unde mă duce? La Peninsula totul este posibil pentru că aici mai rău ca la Buchenwald moartea e roșie și poate veni de unde nu te

aștepţi, din orice colţ.

M-am oprit brusc fiind decis să mă opun oricărei încercări de a fi aruncat în sârma ghimpată. Mi-am zis în gând: Până azi am acceptat martirajul acum nu mă las ucis, cu toate forţele voi lupta pentru a-mi apăra viaţa. „Dacă e să mor voi muri cu ghearele în gâtul torţionarului…

S-a oprit și Sabadac (torţionarul), l-am privit fix în ochi și l-am întrebat fără ocolișuri: „Vrei să fiu lichidat? îţi dai seama ce crimă taci?" Sabadac neînţelegând apropoul meu, îmi explică: „Mergem prin spatele bucătăriei, e mai drept…"

„Aleea asta duce la postul de pază nr. 3 unde…" „Nu — mă întrerupse el, tot neînţelegând ce am vrut să spun — aleea aceasta dă, uitaţi-vă, la aleea aceea; acolo o cotim la stânga traversăm platoul și ajungem la brigada 17. Așa am făcut (mă alarmasem degeaba altfel de ce aș fi susţinut că norocul m-a văzut, m-a căutat și m-a găsit) am apucat-o spre Appellplatzul coloniei; era noapte, liniște, doar simfonia gemetelor mai tulbura tăcerea întunericului. Începuse distribuirea ciorbei de seară.

Înainte de a ajunge la destinaţie avui o surpriză, de data asta plăcută. În câteva minute am ascultat următoarea mărturisire a fostului elev trecut prin „reeducarea" „Maiorului".

Zeller*: „Mă încearcă un coșmar… încep să constat că nu-i așa cum ni s-a spus… Voi gândi într-o zi că merit trasul pe roată, dar e atât de greu să te trezești dintr-un vis internai. Încât prefer să mor în somnul acesta zbuciumat…"*

Atunci mărturisirea lui Sabadac am luat-o drept glumă: o declaraţie emfatică, afectată, menită să ascundă adevărate sentimente și convingeri ale torţionarului convertit la „Socialism". În anul următor însă în preajma plecării mele la Peninsula îmi fu dat să aflu că torţionarul Sabadac s-a trezit din coșmar la realitate, că a strigat în gura mare să-l audă toată lumea: *„Am greșit, am fost un nemernic… oameni buni, vă rog să mă iertaţi… merit oprobriu! tuturor… scuipaţi-mă că asta mi se cade*…" Chinon a aflat ce vociferează fostul elev și că pactizează cu popii, dar nemaiavând puterea să îi facă de petrecanie în sârma ghimpată, Sabadac n-a mai funcţionat ca șef de grupă și intră într-o perioadă de persecuţii din cele mai severe.

În anul următor 1953 după sistarea lucrărilor la Canal, Sabadac Ion în drum spre o mină din Ardeal fu încarcerat pentru câteva săptămâni la Aiud. Aici mă căută, am fost găsit în fabrica penitenciarului și m-a rugat să uit că mi-a sângerat trupul ca instrumente de oprimare în mâinile stăpânirii. N-am avut niciun motiv să cred că și asta este o perfidie învăţată la școala reeducării, i-am spus că l-am iertat de atunci și am plâns amândoi.

De fapt lacrimile noastre s-au întâlnit pe aceeași lespede de amintiri, a unor păcate din trecut de care să ne rușinăm încă mult timp amândoi…

❖

Brigada 17 se compunea din peste o sută de condamnaţi.

Pedeapsa cea mai mică era de 10 ani m.s. Majoritatea dintre ei dacă nu toţi trecuţi prin Jilava, Aiud și Gherla. Am întâlnit aici și pe deţinutul Stoica Ilie (îl cunoșteam de afară) care făcea pușcărie din 1941 dar l-am întâlnit și pe brunetul cu ochi vicleni, pe care l-am avut coleg de cameră, în iarna anului 1950, la închisoarea din Uranus, pe

„Euthibid”. Era șef de grupă.

Funcţia de conducător al brigăzii o îndeplinea un fost muncitor pe nume Mitran; el m-a luat în primire. Din primul moment mi s-a părut un om molcom. Nici în vorbă, nici în ochi, nici în gesturi cu vreo urmă de prefăcătorie. În realitate nu el conducea brigada, ci normatorul; imediat mi-am dat seama că și aici ca și în *„brigada preoţilor”* postul de brigadier este un post onorific și că normatorul taie și spânzură; pe adevăratul șef îl chema *Virgil Bordeianu.*

Sabadac intră în biroul brigăzii. Prin ușa întredeschisă am văzut cum a fost întâlnirea dintre cei doi șefi ai brigăzii. Le-a înmânat un plic (n-am știut că sunt transferat în baza unui ordin scris semnat de Lazăr și Chinon) normatorul a deschis plicul, a citit, au schimbat câteva fraze între ei apoi Sabadac îmi făcu semn să intru și mă prezentă:

— Dumnealui este domnul Blănaru — Flamură a fost normator și șef de grupă. Acum este mutat la dumneavoastră, a călcat pe de lături și n-a ţinut… Să ştiţi că e foarte fanatic și periculos, încă mai crede *în debarcarea americanilor ia Constanţa și-n „sfânta tinereţe legionară”. Trebuie supra-supravegheat cu stricteţe, că altfel vă bagă în buclucuri…*

L-am auzit vorbind astfel, pronunţând cuvintele cu atâta convingere de parcă rostea cel mai absolut adevăr, încât nu mi venea să cred urechilor. Că doar numai cu câteva minute înainte îşi *descărcase sufletul* — așa am dedus — *mărturisindu-mi că-l încearcă un coșmar, că merită tras pe roată și că preferă să moară în acest somn zbuciumat, decât să se trezească dintr-un vis infernal,* și acum… Acum recomanda noilor mei șefi să mă supra-supravegheze că-s fanatic și periculos… Când a minţit? Mai târziu în urma celor petrecute cu fostul elev de liceu mă voi lămuri. Nu putea să mă prezinte altfel unor oameni din slujba administraţiei.

Sabadac plecă; părăsi biroul și brigadierul. Rămas numai cu normatorul am legat un dialog cam în felul următor;

Normatorul: Știi, domnule Blănaru, că mă bucură transferarea dumitale aici; de mult doream să vă cunosc… Am stat la Jilava cu cineva care te cunoaşte bine și care mi-a vorbit frumos de dumneata, cineva din cinematografie cu care aţi lucrat la „Filmul românesc…”

Eu: Horia Igirașeanu?… sculptorul… regizorul… Horia Igirașeanu?

Normatorul: Exact! Cu Horia Igirașeanu… un om de mare caracter.

În închisorile staliniste exista o tradiţie: prieteniile, cele mai multe prietenii se legau pe baza prieteniilor cu prietenii. Pentru mine faptul că normatorul stătuse la Jilava cu Horia Igirașeanu, apreciindu-l așa cum era *un om de mare caracter,* a constituit o dovadă peremptorie că omul acesta merită să se numere printre amicii mei din pușcărie. Aproape involuntar, poate și atras de perspectiva de a mi-l face folositor, de la prima vedere îmi căzu drag la inimă. Îl privii atent. Era un tânăr înalt, vânjos, cu faţa sobră, aspră, dar o asprime înseninată, plăcută la vedere, se exprima precis, documentat, energic, avea darul convingerii și dintru început îmi dădui seama că este omul cu care ai ce discuta.

Eu: Va să zică îl cunoaşteţi pe Horia Igirașeanu?!

Normatorul: Am stat împreună vreo trei luni de zile… Mi-a făcut un istoric al cinematografiei românești; am înţeles că s-a numărat printre pionierii-întemeietorii filmului romă nesc… Bine, dar amănunte vom discuta zilele următoare, avem destul timp… Acum să vedem care e situaţia… în actul cu care aţi fost adus aici, actul este semnat de conducerea coloniei, figurează că aţi fost mutat la noi disciplinar. Nu mă interesează cauza. Ceea ce mă interesează acum este să ne încadrăm în munca și disciplina brigăzii și să nu fiţi așa cum vorbit-a Sabadac, adică să nu ne faceţi buclucuri. Să știţi că brigada noastră este o brigadă foarte grea. Se muncește pe rupte, șantierul îl avem tocmai la Năvodari. Normele sunt enorme. Printre noi nu avem oameni care să nu-și îndeplinească planul. Iar în brigadă sunt majoritatea băieţi tineri, inimoși, se glumește; e o atmosferă — o să vedeţi — plăcută, de înţelegere. Sper să fie mai ușoară osânda ca în brigada lui Vasile Matei sau la „Brigada preoţilor".

Eu: Domnul Mitran (brigadierul) cum se prezintă?

Normatorul: Om la locul lui, cuminte, nu se bagă… De altfel cu el n-o să aveţi probleme, toate chestiunile le veţi rezolva prin mine… Aceste fiind zise să trecem în dormitor să vă luaţi patul în primire. Vă încadrez în grupa întâia la Davidescu acolo o să fiţi în societatea unor tineri simpatici… vă previn însă că și aici sunt „ciripitori" și că, prin urmare, pune-vom lacăt gurii noastre… E clar nu?

Eu: Cred că da.

Nu mi s-au părut toate lucrurile clare. De pildă neclară îmi suna chestiunea *„toate problemele le veţi rezolva prin mine…"* Adică și aici se dădea lupta între brigadier și normator pentru câștigarea „turnătorilor"? Tot neclară îmi fu și avertismentul *„pune-vom lacăt gurii noastre" că* și aici sunt „Ciripitori"…

În fine mi-am luat patul în primire între doi tineri foști studenţi: Irimescu și Spânu; primul urmaşe cursurile facultăţii de drept la Iași; al doilea o facultate de științe (am uitat care anume) la Universitatea din București. Acesta trecuse și pe la Pitești și din primul moment mi-am dat seama că normatorul îi dă o atenţie deosebită. Eram ultimul din grupa I, al 23-lea, și cel mai în etate. Peste aproape patru luni împlineam 39 de ani. Pe șeful de grupă Davidescu îl cunoscusem la Uranus în 1950, înaintea procesului, fusese arestat și judecat cu un grup de ceferiști bucureșteni pentru activitate legionară.

Noaptea mi-a fost tihnită. Era prima noapte, de mult timp încoace, pe care am petrecut-o în liniște, fără coșmaruri, fără să aud ţipete în dormitorul brigadierului și fără teama de a fi *„poftit"* la birou că mă așteaptă brigadierul…

A doua zi m-am sculat odihnit (am avut un somn dus, reconfortant). Voios, aveam toate motivele să spun: *„greul a trecut, s-a dus nu mai revine…"* Fiind program administrativ de duminică o mare parte din timp ne-am ocupat cu curăţenia: scuturatul saltelelor și a celorlalte lenjerii de pat (trebuie să notăm că în brigada lui Mitran-Bordeianu am văzut pentru prima dată la Canal paturi nu numai cu saltele și pături, ci și perne și cearşafuri) apoi curăţenia generală în dormitoare, la spălătorie și de jur-împrejurul barăcii. Cu această ocazie am avut timpul necesar să stau de vorbă cu o sumedenie de inși printre care fiind și Euthibid care se grăbi să mă pună la curent cu situaţia din brigadă, socotind că-mi face o puzderie de bine. Ca și la Uranus

şoptindu-mi pe ascuns, cu ochii în patru: „Fii atent ce vorbești și cu cine… Brigadierul e cumsecade dar e omul administraţiei, nu-ţi face de lucru cu el. Normatorul e dat dracului, educat la Pitești, e torţionar și-i periculos: el conduce brigada. O conduce cu mână de fier. Din legionar s-a făcut socialist… Fii atent ce vorbești, mai recomandabil e să taci… Nenea Socrate Dumitrescu uite ăla, bătrânul, e o hahaleră… Cu Spânu și cu Irimescu mai puţină vorbă; îs oamenii notmatorului… Pe Davidescu îl știi de la Uranus. Nu te ambala în discuţii cu el că e „saxofonist"…Cu ăla brunetul nu te… etc. etc. Etc.

Cam într-o jumătate de oră mi-a trecut în revistă întreaga brigadă. În concepţia lui Euthibid toţi erau *„turnători", periculoși, torţionari, oamenii administraţiei, hahalere.*

„Saxofoniști", oamenii normatorului și că de toţi trebuie să mă feresc. Recomandabil era să tac să nu mă ambalez în vorbă, să nu-mi fac de lucru cu ei, să fiu atent ce vorbesc și cu cine.

Într-un cuvânt dacă vreau să am neplăceri mi se recomandă să fiu mut, fără urechi și fără ochi: un sfânt…

Bârfa lui Euthibid o cunoaştem de la Uranus știam, mă convinsesem că nu a fost adevărat din tot ce-mi înșirase atunci nici măcar zece la sută dar… „fost torţionar și-i periculos" îmi bagă un cui în inimă. Imediat mi-a fugit gândul la Latin Dănilă. Și acesta trecuse pe la Pitești și la început după înfăţișare, după vorbă, după cum se arăta mi-a făcut impresia unui tânăr mai curat ca lacrima, ce mai *„un înger"* în zeghe de pușcăriaș, ca mai târziu să constat că-i mai sadic ca Dracula…

Oare Virgil Bordeianu va fi la fel mai sadic ca Dracula?

Întrebarea aceasta mi-am pus-o de mai multe ori. Era imperios necesar să primesc un răspuns, să am o explicaţie chiar cu normatorul, să știu adevărul.

Mai întâi însă am ţinut să fiu în posesia unor referinţe și din partea altor persoane din brigadă, așa încât am trecut pe teren. Primul consultat a fost: Nilă Stoica. Omul acesta avea aproape 11 ani de pușcărie, cei mai frumoși ani din viaţa și i-a petrecut în închisoare. A intrat la vârsta de 24 de ani și acum în toamna veleatului 1951 avea 35 de ani. Se bucura în brigadă de mult respect și simpatie. Iniţial fusese condamnat la 20 de ani m.s.… Pe parcurs în urma unor decrete de reduceri de pedepse rămăsese cu 15 ani m.s. și mai avea 4 ani și câteva luni până la eliberare. Răspunsul lui m-a umplut de bucurie:

— Ce părere am despre normatorul brigăzii? E tânăr, e energic, aspru, dar corect. E adevărat că a trecut pe la Pitești, lumea spune că acolo a fost torţionar o fi așa; aici însă e pâinea lui Dumnezeu cu cei ce-și văd de treabă și nu umblă cu nimicuri. Cu ceilalţi o mai face pe severul; important este că se străduiește să fie cât mai drept; așa încât dacă ceea ce se spune în filosofie corespunde adevărului, anume că cea mai înaltă virtute care le cuprinde pe toate celelalte este dreptatea, atunci e cazul să susţinem că normatorul nostru posedă această virtute înaltă și asta nu-i lipsit de importanţă… De altfel, văzând și făcând, o să te convingi personal că nu-i altfel…

Celelalte referinţe au fost mai sumare, dar și mai variate.

Iată câteva:

Spânu: *Stă de capul meu să devin socialist", parcă ar fi activist de partid cu*

simbrie… în colo n-are nu are cusururi mai multe ca noi.

Irimescu: *Eu îi găsesc un singur cusur, e prea ordonat.*

Socrate: *îmi place de el că are curajul răspunderii.*

Davidescu: *într-adevăr a fost la Pitești și aici e omul lui*

Chinon nu-ţi recomand să-ţi deschizi prea mult sufletul; un legionar convertit la comunism e mai periculos ca un comunist devenit legionar…

Ceilalţi intervievaţi vreo 2 — 3 mi-au răspuns enigmatic sau confuz: *„Ferește-te ca de foc!…” „Știi ce grozăvii se petrec la închisoarea studenţilor?” „Tună și adună…”*

Din toate discuţiile avute (este timpul să recunosc că am întrerins un sondaj de opinii foarte serios, ca în capitalism), n-am rămas decât doar cu spusele lui Nilă Stoica. Ele mi-au făcut impresia că sunt obiective, sincere, poate și pentru faptul că mi-au convenit cel mai mult. Dar aceasta nu a fost de ajuns. Era necesar să cunosc care este și poziţia personală a normatorului adică să aud din gura lui în ce ape se scaldă și, ca între camarazi și prieteni, să ne cunoaştem vorba lui Noica — *întru sinea noastră.*

Prilejul de a mă lămuri m-i s-a oferit chiar în acea zi de duminică și chiar de către împricinat.

Aproape în fiecare seară, mai cu seamă sâmbăta și duminica, în cele aproximativ două ore de repaus între aşa-zisă *„cină” și „stingere”,* în brigada lui Mitran aveau loc mici *„Cenacluri” cu* diferite teme în discuţie (am spus mici cenacluri pentru că ele se desfășurau în grupuri restrânse de 3 — 4 inși pe patul unuia dintre ei, cu precauţie, în surdina respectivă).

Așa ceva nu s-a petrecut nici în brigada lui Matei Vasile și cu atât mai puţin în „Brigada preoţilor”. Cu regularitate pe patul lui Spânu vecin cu patul meu se adunau tinerii din brigadă vreo 5 — 6 inși în frunte cu Spânu, Irimescu și șeful de grupă și îşi povesteau filme, romane, întâmplări din viaţă, bancuri, nimic politic. La *„taifasul” de* pe patul lui Spânu lua parte, fără absenţe, și normatorul Virgil Bordeianu. Ambianţa era plăcută, starea de spirit la fel. Se crea iluzia unei liberăţi și, oamenilor, în câteva ore, le zburau gândurile în lungul și latul pământului.

În seara aceea pentru prima oară am fost și eu invitat la acest cenaclu. Înainte însă am avut cu Virgil Bordeianu o explicaţie — pe care spre a fi înţeleasă mai bine — o redau tot sub forma unui dialog, cam astfel:

Normatorul: Bădie (și Latin Dănilă la început nu mă scotea din *„bădie”* probabil, acesta e procedeul torţionarilor — mi-am zis —, ca mai apoi să fiu „bestie” fascistă și să cunosc supliciul) sunt informat că vă interesează anumite antecedente ale mele…

Eu: Aţi și aflat? (am întrebat mirat și jenat).

Normatorul: (simplu, glumind): Aici totul se află, totul se știe, nimic nu e ascuns, chiar și intenţiile sunt date în vileag…

Eu: Să vedeţi cum a fost. A venit la mine Euthibid și mi-a spus că (voiam să-i redau sfatul lui Euthibid, dar am fost oprit).

Normatorul: Știu… primul care m-a găsit să-mi înșire ce aţi discutat a fost acest caraghios… Ăsta nu-i o bestie, nici măcar odios, dar are o boală, o pasiune să umble cu vorba de colo-colo și să vadă în fiecare deţinut un „turnător”, un om periculos de care trebuie să te ferești… uneori însă, chiar așa caraghios cum e, o nimerește… De

pildă cu mine a brodit-o.

Dar ca lucrurile să fie cât mai clare este bine să te informezi de la sursa-surselor. Lată, deci, pe scurt, ce-am fost, ce-am făcut și cine sunt, acum notaţi-vă ca să nu mai fiţi nevoiţi să vă folosiţi de opiniile altora:

Mă numesc Bordeianu Virgil, am 26 de ani, din care trei i-am petrecut la pușcărie. M-am născut și copilărit în comuna Boroaia de lângă Fălticeni, ca fiu de învăţător. La arestare în toamna lui 1948, au trecut trei ani de atunci, eram student la Politehnică și am fost judecat în lotul studenţilor de la Universitatea din Iași, un lot de legionari condus de studentul Bogdanovici. După proces de la penitenciarul Suceava prin Jilava am ajuns cu toţii la Pitești. Aici am intrat în focul *„Reeducării”* astfel a urmat un arsenal întreg de probe care de care mai diabolice, sperjururi, cursuri de *„îndoctrinare socialistă”* și mai multe asemenea metode de *„convingere”.*

Au fost unii care au respins *„reeducarea”,* dar cei mai mulţi dintre ei au plătit scump curajul acesta — eu nu i-am spus curaj sau vitejie ci imprudenţă, aventură hazardată. Printre aceștia s-a numărat și Bogdanovici. El a preferat să moară, eu, neavând stofă de martir, n-am rezistat, am ales viaţa și am intrat în rândurile torţionarilor devenind *„socialist”* alături de Ţurcanu, Levinschi, Bogdănescu, Enăchescu, Steyer și ceilalţi ca ei. Cu grupa lui Bogdănescu am ajuns la canal și iată-mă normator la brigada lui Mitran.

Pe scurt aceasta îmi este povestea, acum să nu-ţi închipui, așa stând lucrurile, că dacă în brigadă se pun la cale afaceri necurate, se organizează acţiuni interzise, eu închid ochii, mă fac că nu văd și tac. Nu, nu tac, ci îi raportez ofiţerului politic imediat… O fac din convingere pentru că sunt socialist și te rog să mă crezi că sunt socialist „din convingere”, zămislit prin ciomăgeală…

— Un socialist făcut ci ciomagul…

— Cunoaştem lucruri mari care s-au realizat prin silnicie și au ieșit bine. Kemal Atatürk a ridicat Turcia din sălbăticie cu ajutorul Knutului, cu forţa…

— Nu te superi, dar după câte știu ești arestat pentru activitate legionară și am învăţat că legionarul nu se vinde, nu-și pune conștiinţa la mezat, ci are o lege a onoarei care îl obligă să lupte numai pe căile onoarei; decât să învingă printr-o mișelie mai bine e să mori în luptă — s-a zis.

— Eu n-am avut când să-mi fac o conștiinţă legionară.

Vârsta mea în 1940 când Mișcarea s-a putut afirma câteva luni la lumina zilei era de sub 14 ani. Habar n-aveam ce este politica. Mai apoi, ca student, începând boala organizaţiilor anticomuniste, am aderat și eu la organizaţia lui Bogdanovici.

Nu pot să afirm că n-am știut nimic despre *ideile conducătoare ale Legiunii,* despre spiritualitatea ei. Numai că spiritualitatea nu se învaţă, nu se știe din îndreptare, ea se trăiește, face parte din ceea ce am numit *conștiinţă legionară.*

Oricum eu nu am posedat o astfel de conștiinţă, e o insidiozitate să mi se atribuie o calitate pe care n-am avut-o și pe care nu o am…

Dar în sfârșit cred că amu (vorbim ca la noi la Fălticeni) ești lămurit și dacă ai ceva neclar întreabă-mă și-s gata să-ţi răspund; vreau să fim prieteni, pe parcurs ai să te convingi ce hram port…

Mi-au plăcut discuţiile din cadrul „cenaclului" ele au durat până la „stingere". Am dormit bine încă o noapte tihnită.

A doua zi deșteptarea s-a dat la ora 4 dimineaţa — asta nu mi-a plăcut. Brigada lui Mitran îşi avea șantierul de lucru la Năvodari. Era pare-mi-se cel mai îndepărtat șantier al coloniei, singurul la care se mergea cu trenul și printre puţinele brigăzi cu orar special, adică: Deșteptarea la ora 4. Într-un ceas trebuia executat programul, ca la 5 să aibă loc ieșirea pe poartă. Spălarea de dimineaţă, curăţenia și ceaiul (micul dejun) se făceau în pas alergător. Spre deosebire de „Brigada preoţilor" unde fiecare lucru avea un rost acela de a provoca „bandiţilor" cât mai multe șicane. Datorită normatorului în brigada lui Mitran s-au aplicat și câteva măsuri menite a fi în avantajul deţinuţilor.

Iată și unele din ele: brigada avea un planton (fie cel mai bătrân din unitate fie cel mai distrofic), care rămânea în colonie și se ocupa de curăţenia în baracă. În felul acesta oamenii participau cu toţii numai duminica la curăţenia generală; la înapoierea de pe șantier nu era obligatoriu să intrăm în dormitor numai în ciorapi; după masa de seară care se împărţea după apelul de la ora 18 fiecare avea voie să se așeze în pat și chiar să doarmă; deoarece munca pe șantier era de 10 ore zilnic, încât sosirea brigăzii la colonie avea loc cam în jurul orelor 20. Brigada noastră nu lua parte nici la apelul de dimineaţă, nici la cel de seară. Pe toate acestea le-am considerat avantaje importante.

Prima zi de muncă pe șantier ni s-a părut infern așa cum interne mi-au fost săptămânile dintru început ca robar în brigada lui Vasile Matei. Ceaiul (surogat, apă călduţă) l-am băut în câteva guri. Cele 200 — 250 grame de pâine (raţia pe zi) le-am mâncat tot în câteva îmbucături; ce-oi face la prânz.

Domnul avea să știe. În faţa barăcii ne-am încolonat și am ieșit pe poarta lagărului fix la orele 5, cu brigadierul în frunte și cu normatorul *„încheietor de pluton".* Ocolind pe partea stângă colonia am luat-o pe un drum de ţară în sus. Era încă întuneric, cerul mohorât și un vânt rece dobrogean de octombrie, împreună cu noroiul năclăit, cu care am fost în luptă, m-au făcut să simt cum îmi lunecă picioarele gata să nu mai pot merge. Știam, mi s-a spus, că drumul de la colonie până la calea ferată circa 8 km trebuia parcurs în maxim 60 minute. Aici se afla un fel de haltă unde ne îmbarcam în vreo 2 — 3 vagoane, totul decurgea în mare grabă pentru ca la orele 7 să fim la șantier să începem lucrul. Aveam de străbătut cu trenul o distanţă de peste 20 km.

Nu-i lipsit de interes amănuntul, anume de a spune ca drumul până la locul de îmbarcare l-am făcut escortaţi de o gardă de militari-securiști înarmaţi cu pistoale automate și echipaţi ca de război. N-am văzut „câini dresaţi ca la Buchenwald care să ne *„grăbească pașii cu dinţii năpustindu-se asupra noastră",* nici *„oameni prăbușindu-se", nici "împușcături",* nici *„horhăitui de carne mușcată, un icnet și apoi nimic…"*

Doar din când în când suna prin întunericul, acum îngânându-se cu zorii, obișnuita strigare cazonă:

„Mișcă!… Ţine aproape… grăbește pasul…"

Îmbarcarea în vagoane (erau vagoane mari descoperite dintr-o garnitură de tren folosită la transportul pământului de la Năvodari) mi s-a părut o scenă de neînchipuit, când comandantul cordonului de pază a dat semnalul de îmbarcare (toată treaba

urcării și așezării în vagoane nu avea voie să dureze mai mult de 5 minute) cei peste o sută de pușcăriași s-au repezit ca niște fiare biciuite din spate și cățărându-se de obloanele vagoanelor s-au aruncat pe platforma vagoanelor, așezându-se cu burta pe podea. Așa ceva, o grabă și învălmășeală, n-am apucat nici în timpul războiului la retragerea de pe front sub focul tancurilor sovietice. Ajutat de Spânu și Irimescu am reușit și eu să mă văd culcat pe brânci în primul vagon. Mai târziu Virgil Bordeianu îmi va explica graba și învălmășeala la îmbarcarea în vagoane în felul următor: avem cinci minute la dispoziţie.

Pentru urcarea în două vagoane de marfă a unui număr de peste o sută de oameni în majoritate sleiţi de puteri, timoraţi și în pragul distrofiei, cinci minute e extraordinar de puţin… Oamenii se îngrămădesc de teama de a nu fi împușcaţi; și de aici vălmășagul și haosul… După cinci minute garnitura marfarului se pune în mișcare. E un mecanic al dracului care se grăbește și de multe ori pleacă înaintea împlinirii celor cinci minute, parcă face intenţionat… S-a întâmplat în primele zile când oamenii nu știau cum merg treburile ca securiștii să tragă în cei care n-au izbutit să se urce la timp. Câţiva au ajuns la spital grav răniţi… Iată cauza zorului și explicaţia haosului…

Era un haos organizat. Puterea, respectiv partidul, prin aleșii lui de la Gheorghiu-Dej până la Chinon știind că sunt în etapa socialistă a revoluţiei și că lichidarea forţelor reacţionare trebuie să fie „opera" forţelor unite a maselor populare rezultatul politicii marxist-leniniste a P.C.R.-ului inventau cele mai diabolice metode spre a lovi cât mai *„Ştiinţific"* în dușmanii poporului.

Haosul urcării în vagoane a fost o metodă de vastă strategie comunistă de chinuire a oamenilor. O altă metodă va fi călătoria până la Năvodari și toate acestea se vor repeta în fiecare zi din ce în ce tot mai absurd și tot mai anevoios până la nimicire.

De la întâmplarea povestită cu Năvodarii s-au scurs aproape patru decenii. O vreme suficientă ca peste toate amintirile trecutului să se așternă cenușa uitării. Ceea ce s-a petrecut cu noi este istorie, adică istoria unor crime omenești trăite de milioane de nevinovaţi în temniţele și lagărele staliniste, *o istorie care ar fi fost mai bine — spune Noica, îi parafrazăm pe ei — s-o uităm, s-o scoatem din conștiinţa noastră, să ne lepădăm de o astfel de istorie sinistră, noi victimele ei.*

La aproape patru decenii este cazul să ne întrebăm: Cum de am rezistat? A fost o minune sau altceva? Ce tărie morală, ce forţă supranaturală am avut în noi, încât, trecând prin greutăţi atât de imense am supravieţuit, n-am sfârșit-o și noi ca „milioanele" din lagărele naziste?

Am citit și recitesc cronicile marxiste care s-au ocupat de îndurările din aceste lagăre de muncă forţată. Reţin de pildă câteva amănunte din depoziţia făcută în faţa Tribunalului internaţional de la Nürnberg de o fostă deţinută care a cunoscut Auschwitzul. Potrivit spuselor ei *munca aici consta în demolarea de case, construcţia de drumuri și asanarea mlaștinilor aceasta fiind munca cea mai grea pentru că se stătea toată ziua cu picioarele în apă și exista pericolul scufundării în nămol: „primeam 200 grame de pâine* — declară martora — *trei sferturi sau jumătate de litru dintr-un fel de varză… și câteva grame de margarină sau o feliuţă de salam. Aceasta pe toată ziua… „La uzina „Union" internatele lucrau 12 ore pe zi și dacă îndeplineau norma*

primeau un supliment de mâncare numit „zulage” (un cuvânt combinat din Zusaltz și Beilage). „Unionul era o fabrică de muniţii unde se făceau grenade și obuze. Torţionarii la Auschwitz erau S.S.–iştii germani și ajutoarele lor recrutate dintre fetele condamnate pentru delicte de drept comun și prostituţie, fete adunate de pe tot cuprinsul Europei care „erau la fel de sălbatice ca și bărbaţi”. Deţinuţii și deţinutele de la Auschwitz la fel adunaţi din tot cuprinsul Europei: ruși, francezi, evrei, belgieni, polonezi, italieni, unguri etc Trebuiau să îndure osândele paznicilor germani.

Din literatura antifascistă a politologilor comuniști reiese că în lagărele de exterminare naziste unul din procedeele folosite în holocaust au fost așa-zisele *„Zeltappell”-uri* (denumirea este luată din această literatură). De două ori pe zi dimineaţa și seara erau scoși la Appellplatz (piaţa apelului) pentru predare-primire la schimbarea turelor. În toate lagărele, și la Auschwitz, și la Dachau, și la Ravensbruck, și la Dora, și chiar la Buchenwald rostul Zeltapell-urilor era să se soldeze cu cât mai multe victime. Germania se afla într-un război total pe viaţă și pe moarte și exista o alarmantă lipsă de braţe de muncă. Crearea acestor imense lagăre avea ca scop procurarea unui număr cât mai mare de muncitori care să înlocuiască în fabrici și uzine, pe șantiere și la lucrările din spatele frontului contingentele de germani înrolaţi în Wehrmacht. După cum am văzut la uzina *„Union”* deţinutele lucrau la fabricarea de muniţii pentru armata germană; în lagărul Dora — cronicarii marxiști susţin că *„aici a fost infernul”* — deţinuţii au lucrat la asamblarea „armei minune”: V1 și V2; la Bergam Eltzer din munţii Thuringiei *Häftling-gii* au fost folosiţi la sfărâmarea stâncilor în căutarea materiei prime necesară pentru producerea și lansarea *„armei secrete” a* lui Hitler; la fel ca și la Dachau, iar la Niderorschel și la Bergam Eltzer (ambele anexe ale Buchenwaldului). S-a muncit pentru forţele aeriene ale Reichului. Pretutindeni în toate lagărele mâna de lucru a deţinuţilor fiind s-a găsit la mare căutare, încât e de neexplicat orice măsură din parte autorităţilor, germane menită să diminueze catastrofal, cu milioanele, forţa de producţie atât de necesară mașinii de război a Germaniei. A fost un sabotaj sau o mistificare?

„În cursul iernii după apelul de seară, morţii erau zilnic ridicaţi și rostogoliţi în șanţuri”. – la Auschwitz. În fiecare zi aveam morţi care după Zeltappell-un erau ridicaţi și aruncaţi într-o groapă din apropierea gardului de sârmă ghimpată… aceasta într-un lagăr satelit al Buchenwald-ului (la *Neue Staszfurt*) exact ca la Auschwitz-ul Mariei Claudia Vaillant Conturier.

Aproape doi ani am muncit la Peninsula (aici am simţit cu adevărat infernul) am fost la sute de Zeltappell-uri și vara și toamna și pe ploaie și pe viscol, de multe ori ne-au ţinut ore întregi în frig la temperaturi de peste minus 30 grade Celsius, dar — să fim cinstiţi — n-am văzut, după apel, morţi aruncaţi, rostogoliţi în șanţuri sau în vreo groapă din apropierea gardului de sârmă ghimpată…

Flămânzi și îmbrăcaţi în zdrenţe am fost și noi la Peninsula. Mi-aduc aminte că zeghea de pușcăriaș pe care o purtam nu mai semăna a haină, avea câteva rupturi ca vântul dobrogean să-mi pătrundă cât mai adânc în măduva oaselor. Eram încălţat cu pantofii cu care am fost arestat în vara lui 1949 și erau găuriţi ca să simt și apa și gerul, și noroiul de pe Valea Carasu. După haosul urcării în vagoane din acea primă

dimineaţă în drum spre Năvodari urmă călătoria întâia, în brigada lui Mitran; nici nu știu cum s-o califlc. Mai târziu transportat în lanţurile morţii voi socotit-o, comparând-o cu călătorul în fiare, o *„plimbare de agrement”.* Atunci însă mi sa părut groaznică, o călătorie asemuită cu oribilele *„Transporturi sinistre”* efectuate de deţinuţi! în Germania anilor de război și descrisă astăzi în culori atât de cernite încât îţi vine să le crezi *denaturări grave a adevărului istoric, supradimensionări ale numărului de victime, exagerări ce iau alura într-un fals grosolan* (calificativele subliniate aparţin cronicarului marxist N. Minei explicând adevărul în *„Programul de la Iaşi”* din 1941).

Așa de pildă în niște Amintiri scrise de un fost Haftlig, Szekely Emarich, găsim descrisă sosirea la Buchenwald a unui convoi de deţinuţi: *„S-a călătorit șapte zile în vagoane deschise pe un timp foarte friguros podeaua era umedă oamenii erau îmbrăcaţi numai în haine vărgate subţiri de ocnaș fără paltoane. Autorul spune că din cei aproximativ 70 de deţinuţi câţi au fost în vagon au ajuns la destinaţie în jur de 28 sau 30 de inși. Unii în ultimele zile ale călătoriei au stat pe cadavre fiindcă pe podeaua udă, îngheţată nimeni n-ar fi putut supravieţui…*

Cum ne-a fost *„plimbarea de agrement”,* acea întâia călătorie la Năvodari în acel octombrie ploios al veleatului 1951?

Când șeful escortei un sergent afurisit dădu semnalul de plecare și mărfarul s-a pus în mișcare brigada lui Mitran era deja toată la podeaua celor două vagoane claie peste grămadă. Unii ne-am așezat în genunchi ghemuiţi cât mai ascuns, alţii pe vine dar cei mai mulţi, aruncaţi pe burtă în brânci, în așa fel ca securiștii din escortă să fie siguri că nu putea avea loc o tentativă de evadare.

Dacă tot greul călătoriei s-ar fi rezumat numai la faptul că eram înghesuiţi și în poziţii anevoioase greu de suportat o oră și ceva de drum n-am fi cătat pricină de tânguială, de fapt nici n-am avut timp de așa ceva. Surprizele se succedau cu atâta repeziciune încât ni se părea că fără ele nici nu se poate exista. Dar greul a constat în ceva, un lucru care pentru mine a fost lovitură de trăsnet. Am ajuns până acolo să regret mizeria de la *„Brigada preoţilor”* și a lui Vasile Matei, să mă încerce *nostalgia paradisului pierdut*paradisul fiind viaţa din celelalte brigăzi.

Am spus mai sus că drumul de la halta de îmbarcare și până la Năvodari îl făcea zilnic dus și întors în 2 — 3 vagoane în una dintre garniturile de tren folosite la transportarea pământului. Vagoanele erau descoperite cu platforme mari totdeauna inhibate cu un strat gros de pământ rămas la descărcare. Cum ne aflam în toiul unei toamne premature, câteva zile în șir cu ploi putrede, chiar și cu oarecare fulguiri posibil numai un avertisment că-i aproape iarna dobrogeană, cititorul îşi poate închipui în ce glodărie ne-a fost *„plimbarea de agrement”.* Eu, fiind nou în brigadă, neștiind că e mai recomandabil de călătorit ca ceilalţi, majoritatea pe vine sau în genunchi decât cu burta pe podea, m-am aruncat de pe oblon direct în noroiul din vagon și într-o mocirlă rece, murdară, numai bună să-ţi bagi frigul până în măduva oaselor. O oră și ceva mi s-a părut o veșnicie. Ajunși la destinaţie am coborât din vagoane tot în graba și amenințările de la urcare, în ţipetele soldaţilor din escortă, ne-am încolonat pentru o nouă numărătoare. Apoi pentru că era ceaţă am fost înghesuiţi într-o magazie de scule ale șantierului până ce s-a ridicat ceaţa, astfel de popasuri securiștii le numea *„măsuri*

de siguranţă” vara și în general pe vreme fără stări atmosferice neprielnice au fost adevărate binecuvântări Dumnezeieşti, repausuri odihnitoare, lama, însă cu precădere când se călătorea în mocirlă, era iadul pe pământ.

În cartea de amintiri *„Lagărul morţii dar și al demnităţii”,* vorbindu-se despre Buchenwald se arată că „era de necrezut chiar de neimaginat ca în acel du-te-vino în mocirla mocirlelor în acel infern să existe o insulă să se nască un dram de speranţă… *„Buchenwald-ul a fost mocirla mocirlelor, iad, infern, fără un dram de speranţă.* Și totuși la Buchenwaldul prezentat de cronicarii marxiști au existat — zic cronicarii de *azi — baricadele rezistenţei”; în cuvintele unui fost Haftlig, Buchenwaldul sinonim cu foamea, tortura, crima, inumanul, n-a rămas doar inumanul. El a devenit totodată și un nume ce exprimă afirmarea demnităţii și solidarităţii umane a unei lupte care poate fi numită pe bună dreptate „eroică”. Aici au funcţionat tot felul de comitete organizatorice de club, cluburi, societăţi, celule de partid, un comitet internaţional și o organizaţie militară insurecţională. Aici unde moartea te pândea ziua și noaptea, te pândea totdeauna și de peste tot că nu știai pe unde s-o apuci ca s-o eviţi, aici s-au fabricat „Grenade de mână și sticle incendiare. Aici deţinuţii au avut nu numai depozite de alimente tainice (o cantitate de-a dreptul impresionantă de pâine, margarină, și chiar ceva conserve), nu numai bucatele alese din pachetele trimise prin „Crucea Roșie” și o „reţea sanitară” mai mult în sprijinul luptei de rezistenţă, ci și un depozit de arme.* Incredibil! într-un lagăr — fabrică de distrugere a vieţii oamenilor în care prelungitele și șicanatoarele *Zeltappell-uri s-au dovedit masacre în toată regula, munca în condiţii exterminatoare la fel de masacre în masă, iar Zelt lagărul un monstru de unde se ieșea cadavre sau în cel mai fericit caz „schelete mișcătoare” niște umbre ce se mișcau încet de colo-colo… Absenţi cu totul la ceea ce se petrece în jurul lor… oameni victime ale inaniţiei și fagului — pe care privindu-i nu aveai nevoie să te străduiești prea mult pentru a-ţi da seama că acestea (mișcări) erau într-adevăr ultimele lor eforturi că peste puţin timp se vor prăbuși…”* (vezi opera citată pag. 35) aici ca și la Auschwitz a *funcţionat un bordel”* (… bordelul Buchenwald era un fel de *„lagăr anexă…”)* și tot aici cronicarii înregistrează existenţa unor orchestre ca și o ședinţă de doliu în lagăr, organizată ca o acţiune de luptă de către *„comitetul ilegal”* antifascistic din lagăr, o *„manifestare îndrăzneaţă nemaiauzită sub nasul S.S.-iștilor sfidând automatele lor”, menită să cinstească amintirea conducătorului căzut* (a lui Ernest Thälman secretarul general al partidului comunist din Germania care a fost ucis în lagăr la 18 august 1944).

Ședinţa de doliu a avut loc în *„lagărul morţii/”* într-un subsol, cu portretul lui Thälman mare lipit pe perete, cu discursuri și cântece revoluţionare, a participat și cvartetul de violoniști cehi din lagăr, cu posturi de control și parole, și gardă de onoare, și jurăminte. *„Toate naţiunile ai căror fii erau închiși în dosul sârmei ghimpate a Buchenwaldului și-au trimis reprezentanţii la această ședinţă…”* Ea s-a încheiat, în cuvintele din cronica marxistă, astfel:

„O clipă de tăcere. Într-un cuvânt spontan toţi ridică pumnii strânși. Viorile nu mai plâng ele chemă la luptă. Se aud accentele hotărâte ale „Internaţionalei” căreia i se alătură vocile în surdină a celor de faţă (pagina 28).

E de zece ori incredibil. Cum au putut avea loc asemenea minunăţii într-un *„lagăr*

al morţii” nazist? Adevărul nu poate fi decât unul, dar care cei care au cunoscut Buchenwaldul îl prezintă su două aspecte.

Așa ceva nu s-a pomenit în lagărele staliniste de la Canal, în nicio variantă. În Peninsula de pildă după cum s-a văzut în relatările anterioare a făcut ravagii cruzimile lui Chinon și ale unor Kopo-uri, s-a muncit din greu în condiţii mult mai barbare ca la Buchenwald, foamea a făcut ravagii, credem că au depășit cruzimile S.S.-iștilor germani dar nu ne hazardăm a susţine că aici la Peninsula *„crima era prezentă în fiecare minut în fiecare secundă”…N-am călătorit pe cadavre, nu știm să fi murit din cauza condiţiilor grele de igienă și de trai (hrana foarte puţină și de proastă calitate) sute de oameni în câteva zile ca ta Bergam Eltzer o anexă a Buchenwaldului („… la 10 — 15 zile numărul deţinuţilora scăzut de la circa 1500 la circa 800 — 1.000…”)*

Adevăr sau minciună? Denaturare, exagerare, supradimensionare?

Rolul unui istoric onest, autentic istoric este să ajute cititorul spre a desprinde realitatea de falsurile grosolane în lumea de astăzi, acolo unde s-a spus — și se spune — că marxism-comunismul înseamnă *treapta superioară a armoniei între fericirea personală a omului și fericirea tuturor,* totul este un fals grosolan. În această lume întreagă, cu decenii în urmă, și morala și armonia și politica, dar mai ales istoria, totul absolut este falsitate.

❖

Între Ovidiu și Capul Midia la nord de Constanţa în perioada de care ne ocupăm se afla o mică așezare de pescari numită Năvodari, care nici nu figurează în Dicţionarul Enciclopedic ilustrat din 1932 a lui I.A. Candrea (spunem „se afla” pentru că astăzi Năvodarii este un orășel pe malul mării, un fel de port cu blocuri, cu platforme industriale și cu… probleme ca toate localităţile din R.S.R…

La sfârșitul lui 1950, în cadrul primului cincinal (1951-1955) și ca anexă a „măreţei construcţii” a Canalului Dunăre Marea Neagră, conducătorii României de atunci (Ana Pauker *„Un tip de eroină, o revoluţionară autentică, cea mai autentică”* încă mai „strălucea” pe firmamentul P.C.R.-ului), au hotărât să transforme mica așezare de năvodari în port. Lucrările de început aveau să fie o cale ferată care să lege acest nou port de capitala Dobrogei, iar mâna de lucru va fi a miilor de deţinuţi politici aduși din toate închisorile ţării să lupte *pentru subjugarea naturii.*

Întâia mea zi de lucru în brigada lui Mitran pe la mijlocul brumărelului, în toamna anului 1951. Ceaţa s-a ridicat și iată-mă pe șantier la locul de muncă. „Popasul” din magazia de scule aproape o oră și jumătate n-a fost un *„Repaus odihnitor”* pentru că eram uzi leoarcă, plini de noroi, înfrigurați și în magazie am stat pe pământul gol, umed, nu în paie ca la Buchenwald („după câteva zile de mers am ajuns la marginea unui sat. Am fost introduși în niște șure cu paie unde am fost ţinuţi până în după amiaza zilei următoare…” op. Citată pag. 59). Cei mai mulţi dintre noi, neavând loc în încăperea construită la normă pe daiboj, s-au înghesuit de jur-împrejurul magaziei, taman în bătaia vântului.

Socotim de prisos să-l atenţionăm pe cititor că frigul ne-a pătruns cu adevărat până în măduva oaselor și că până am ajuns la locul de muncă în răcnetele și amenințările furubunde ale securiștilor a-i s-a părut că parcurgem o cale, o Golgotă mai anevoioasă

ca drumul spre camerele de gazare ale Auschwitz-ului.

În apropiere de Năvodari, pe un fel de vale, se construia o gară imensă cu mai multe linii. Era în plan clădirea unui mare depou cu toate anexele respective. Un deal întreg înalt cam de vreo 15 metri, măsurat de la baza reţelei de șine pe care circulau deja trenurile șantierului, și lung de aproape un kilometru și jumătate trebuia făcut vorba franţuzului: *Terre-á-Terre* (una cu pământul), adică mutat la zeci de kilometri depărtare. În locul lui înălţate gara, depoul și tot ansamblul de instalaţii ale unor staţii portuare de dimensiuni staliniste. Aici la Năvodari nu sau văzut ca în cântece *„camioane alergând iute, mai iute, convoaie lungi de tractoare”* nici nu s-a auzit *„Scrâșnet de lanţuri și excavatoare”.* Miile de motoare trimise Republicii noastre norodului nostru în uriașe vapoare de către Stalin n-au ajuns pe Valea Năvodarilor. Aici lopata, târnăcopul, cazmaua și truda de sclavi a unor nefericite fiinţe în zeghii de pușcăriași au înlocuit buldozerele și excavatoarele „genialului de la Kremlin”.

Nu-i lipsit de interes ca cititorul să cunoască pe scurt cum a decurs prima zi de muncă pe șantierul Năvodari.

Șantierul avea la dispoziţie două garnituri de tren, fiecare garnitură cu câte aproximativ 30 de vagoane mari, unele vagoane basculante, care trebuiau încărcate cu pământul provenit din operaţiunile de „mutare” a acelui deal. Grupei noastre, grupa întâia a lui Davidescu, i s-a repartizat primele patru vagoane; repartizarea aceasta se repeta automat la fiecare garnitură. Lecţia se repeta și o știam pe de rost. Brigada 17 trebuia să încarce un număr de 16 vagoane adică fiecare vagon cu câte 6 oameni, termenul de încărcare fiind de maximum 60 de minute. Restul vagoanelor din garnitură intrau în atribuţia altei brigăzi.

Deoarece ne aflam aproape de malul mării dealul pe care lucram era format din straturi de pământ pietros în unele locuri argilos greu de săpat și de aruncat în vagoane. Ţinând cont de aceasta și de faptul că termenul de încărcare echivala cu o aberaţie (un vagon de 15 — 20 de tone într-o oră cu 6 oameni) planul mi s-a părut imposibil de îndeplinit. De fapt nici nu se putea realiza dacă ar fi trebui să-l încărcăm de la sol cu pământul, de la nivelul garniturii. Norocul nostru fu că normatorul (viitorul inginer) care conducea operaţiunile, lucrând alături de noi, a găsit o metodă de încărcare foarte practică neacceptată de organele C.F.R.-ului, dar ingenioasă și eficientă pentru brigadă, lată metoda:

Garnitura de tren fusese trasă pe o linie cât mai aproape de malul dealului. Brigada găsindu-se pe o platfrormă în peretele dealului cu ajutorul cazmalelor și târnăcoapelor (acestea au fost mașinile noastre de excavare) a făcut săpături în teren în așa fel ca porţiuni mari de pământ să cadă direct în vagoane. De bună seamă căderea unei greutăţi mari de la o înălţime de câţiva metri era distrugătoare pentru utilajele de transport (tocmai aceasta nu convenea C.F.R.-ului) dar pentru noi încărcătorii, s-a dovedit un sistem optim, deoarece cu patru-cinci rupturi de pământ se umplea vagonul rămânând doar să fie completat cu lopeţile. Astfel se realiza o importantă economie de timp și de eforturi umane; metoda avea multe părţi bune, însă și unele riscuri, mai ales acela de a aluneca sub ruptura de pământ. Știu că la brigada vecină s-a întâmplat un asemenea caz soldat cu moartea tragică a unui deţinut.

Îmi amintesc — și n-am să uit — cum a decurs munca în acea zi pe șantier. Am privit de-a lungul colinei, pe distanţa cât cuprindea garnitura de tren în lungime, mișcările celor două sute de bărbaţi angajaţi ca într-o luptă pe viaţă și pe moarte. Am văzut cum a început lucrul: zeci de lopeţi, târnăcoape și cazmale, mânuite de braţele unor oameni disperaţi, cărora nu le mai era nici frig, nici foame, nici sete, fluturau în văzduh printre bucăţile de pământ aruncate în jos spre vagoane într-un zgomot de metale asurzitor pe mai multe voci. Cineva, un compozitor de simfonii, auzindu-l ar fi putut — punând sunetele pe note — să dea viaţă unui recviem mai solemn ca cel mai îngrozitor cântec de șrapnele. Până m-am obișnuit cu nebunia — căci totul era nebunie — câteva timp am fost năuc nu-mi venea să cred că ceea ce vedem nu-i un coșmar sau o obsesie. Și noaptea îmi suna în urechi ţipetele șrapnelelor — unii au numit zgomotul *„simfonia Năvodarilor”,* alţii *„romanţa plângerilor.* Cred că într-un lagăr nazist așa ceva nu s-a pomenit Acolo Häftling-ii au sabotat mașina de război germană, au putut sabota ca de pildă la Dora unde se asambla: V1 și V2 și de unde *„un număr însemnat de arme ieșeau defecte voit în mod tainic…”* (op. Citată pag. 52).

Astfel de *„spectacole fantasmogenice”,* nebunii ce durau fiecare o oră aveau loc zilnic pe vreme favorabilă, în număr de opt, din cauza ceţii pentru că am început lucrul după orele 8, în ziua respectivă s-au efectuat numai șapte transporturi urmând ca într-o altă zi să recuperăm rămânerile în urmă; partidul înţelegea să nu piardă nimic, ci să câștige cât mai mult.

Prânzul (ciorba adusă în marmite) l-am luat în jurul orelor 13 în cele 30 de minute de repaus pentru masă. Încetarea lucrului sună la orele 18 adunarea și depozitarea sulelor în magazia șantierului ca și îmbarcarea în vagoane trebuiau executate în timp record în mai puţin de jumătate de ceas. Totul s-a făcut într-o grabă organizată, diabolic organizată, căci doar și graba este un mijloc, o metodă de a teroriza și stăpânii dușmanii de clasă. Urmă apoi întoarcerea de la muncă, călătoria în mocirlă, condiţiile fiind mai grele ca dimineaţa la plecare, deoarece acum după nebunia celor aproape zece ore de robie, secătuiţi de puteri, abia ne mai ţineau picioarele; eram bucuroși să ne putem așeza undeva jos, chiar într-o mocirlă…

De la staţia de debarcare până la colonie alt calvar, alte urlete: „Mișcă!”… „Ţine aproape! „… „Grăbește pasul!”… dar am ajuns osteniţi, murdari, complet epuizaţi. Și la intrarea pe poarta lagărului numărătoarea ofiţerului de serviciu ne-a găsit pe toţi în viaţă niciun cadavru, nimic care să tulbure creierii lui Chinon.

Ziua, prima zi de muncă în brigada 17 după spălarea și curăţirea hainelor la lavabou și după „masa” de seară mi-am încheiat-o întins pe pat. Aveam patul meu cu saltea, cu cearșaf, cu pernă și pătură — o minune în temniţele staliniste — aveam vecini cumsecade; Spânu m-a acoperit și m-a îmbărbătat: „Așa-i în prima zi, e greu… dar peste câteva zile o să vi se pară altfel, o să vă obișnuiţi…”

Înainte de a adormi m-a vizitat la pat și normatorul; cu o săptămână în urmă primise pachet și mi-a adus o bucăţică de zahăr și o felioară de pâine unsă cu untură de porc, „Știu, bădie, c-a fost greu mi-a zis, oferindu-mi bunătăţile. Uite v-am adus ceva să vă mai astâmpăraţi dorul de afară și osteneala; le-am primit de la Fălticeni… îs gozave…”

Le-am mâncat — vorba ceea — cu savoare. Nu mai văzusem de mult așa bunătăţi,

într-adevăr erau grozave și în timp ce mă ospătam i-am făcut următoarea propunere:

— Vreau să fim prieteni… astăzi pe șantier m-am convins că Nilă Stoica n-a exagerat prezentându-mi-te ca *Tânăr energic, aspru, dar corect și drept”* iar Socrate Dumitrescu *drept, om cu curajul răspunderii…*

— Și eu vreau să fim prieteni, totuși nu înţeleg ce-i cu povestea asta cu *tânăr energic, corect și drept”* și cu *„om cu curajul răspunderii”…*

I-am relatat discuţia cu Nilă Stoica și cu Socrate Dumitrescu („Papa Socrate”) după care am adăugat:

— Astăzi pe șantier am auzit discuţia cu Mitran când ne-au vizitat „grangurii”, în legătură cu șederea noastră în repaus…Mi-a foarte plăcut că ţi-ai asumat răspunderea și a ieșit bine…

— A! am înţeles nici nu putea fi altfel… să știi însă că brigadierul e un om la locul lui, apoi nu trebuie să pretindem tuturor a să aibă curajul răspunderii. În oameni a intrat frica în toate fibrele, în afară de asta românul este disciplinat „trage și tace…

Ce se întâmplase în ziua aceea pe șantier? Şi ce anume mi-a plăcut?

— Pe la orele 11 între încărcarea a doua garnituri înainte de a începe nebunia care urma, brigadierul de comun acord cu normatorul a hotărât să întrerupă pentru câteva minute lucrul într-un repaus de odihnă. L-am auzit pe Virgil Bordeianu adresându-ni-se cu voce tare: „Atenţiune brigadă!… Pauză, somn de voie 15 minute… Executarea! Toată lumea la hodină să nu se mai vadă nicio mișcare… E clar?…”

Pauza ordonată veni ca o mană cerească. Câteva minute de odihnă după trei ceasuri de eforturi supranaturale sosiră la timp, ne erau salvatoare. Imediat ne-am conformat. Fiecare ne-am așezat pe unde am putut acoperind cu trupurile noastre întreaga faţă a dealului. Apăruse soarele printre nori și parcă eram la plajă. Astfel de halte de odihnă nu întâlnisem la Canal. Cordonul securiștilor de pază se găsea prea departe să observe în amănunt ce se întâmplă la locul nostru de muncă.

Huzureală la Năvodari! Ce bine! Ce bine!

Dar nu trecuseră nici cini minute de „huzur” și iată ghinionul.

Dinspre magazia de scule pe linia ferată, venind spre noi, au apărut trei cetăţeni în uniforme de ofiţeri. Mitran i-a recunoscut (era „Căpitanul” Lazăr, „locotenentul” Chinon și cineva străin, îndată îl vom vedea de aproape în uniformă de maior) imediat intră în panică și îngână: „E control… toată lumea drepţi!… la muncă!… Ne găsesc în dezordine și…”

În secunda următoare întrerupându-l pe Mitran, îl auzii din nou pe normator adresându-ni-se: „Brigadă ascultă comanda la mine!… toată lumea rămâne pe loc în repaus… ne odihnim… e dreptul nostru…” apoi către Mitran: „Domnule brigadier nu jucăm teatru… oamenii aceștia au muncit, nu sau jucat… au lucrat nu s-au făcut că lucrează și prin urmare au dreptul la un pic de repaus…” „Da, e adevărat însă vine Chinon și știi care sunt dispoziţiile…” îngăimă brigadierul zăpăcit de spaimă. „Să vină și mama huciului — răspunse normatorul tăios. Nu ne bâţâim… am dat repaus oamenilor așa rămâne… cincisprezece minute ne odihnim… răsuflăm după un efort mare… Nu suntem mașini… și maşinile…” „Răspunzi dumneata…” „Da, îmi asum toată răspunderea!…”

După acest duel de cuvinte Mitran dispăru. „Ștabii” coloniei, ajunși în dreptul brigăzii, se opriră și de jos dintre linii „locotenentul” Chinon întrebă ironic cu glasul ridicat:

— Ce s-a întâmplat, Bordeianule, brigada e în grevă?

Bordeianu se ridică de jos și fără grabă, calm, oarecum ostentativ, parcă acum luă cunoștinţă de prezenţa acolo a conducătorilor coloniei comandă privindu-ne: „Brigadă drepţi cu faţa înainte!…” Apoi luă poziţia de drepţi reglementară și de sus de pe coama dealului raportă cu voce tare:

— Să trăiţi, domnule locotenent brigada 17 de pe șantierul Năvodari se află într-un scurt repaus… Așteptăm sosirea trenului…

— Cine a ordonat întreruperea lucrului?

— Ei, dom locotenent, lucrăm în devans…

— În devans cu ce dacă se trage chiulul?…

— Am încărcat trei garnituri și am socotit că oamenii merită un pic de repaus… Și mașinile…

— Bine, Bordeianule, te vei justifica la colonie…

— Am înţeles să trăiţi…

Cei trei granguri au plecat și au continuat drumul. Nu venise să ne controleze pe noi, alt program au avut.

Gândindu-se probabil la curajul normatorului ofiţerul politic şi-o fi zis probabil în gând: Omul ăsta are tupeu… ia apărarea bandiţilor. Se crede omul nostru, dar e și om de curaj, știe ce vrea și vrea tocmai ceea ce nu ne convine nouă… Deci e periculos, și trebuie domolit…

Discuţia din acea seară cu Virgil Bordeianu se termină cam așa:

Eu: Ai dreptate frica e stăpâna oamenilor… Numai că există și oameni al căror cap nu se pleacă de teama sabiei… Aceștia spun: Cine știe să moară nu va fi rob niciodată…”

— Asta a fost odată ca niciodată… Astăzi toţi suntem nivelaţi”, tragem și tăcem…

Eu: Nu-i o regulă generală.

El: e un fenomen general.

Eu: Aici, suntem pe poziţii diferite, opuse… Aceasta însă nu ne împiedică să fim prieteni și-ţi repet: Mi-a plăcut foarte tare că ţi-ai asumat răspunderea și a ieșit bine…

El: Bine a ieșit, dar acum am venit de la Chinon și numai eu știu ce bine a ieșit… sunt în raza vizuală a cestui om războinic și mă aștept la surprize…

Din ziua aceea Bordeianu mi-a devenit prieten.

❖

Sosi și iarna zăpăucă și hapsână — ca în poezii, cu zăpadă multă, cu geruri și viscole siberiene (totdeauna m-a tentat să asemăn Dobrogea cu ţinuturile îndepărtate de surghiun ale Siberiei). Sosi o iarnă de pomină imortalizată parcă de Ovidius Publius în Scrisorile sale din Tomis. A doua iarnă la Peninsula, prima în brigada lui Mitran și ultima la Canal.

Munca pe șantierul de la Năvodari a continuat fără întrerupere cu aceleași călătorii în haos întinși pe mocirle sau pe gheaţa noroiului din vagoane, cu aceleași *„repausuri*

odihnitoare” în magazia șantierului, cu aceleași nebunii la mutarea dealului pentru construirea noului port și a gării lui, într-o raportare zilnică a împilărilor de toamnă, doar cu deosebirea că acum frigul, zăpada, viscolul, îngheţul ne făceau viaţa mult mai grea, iama necruţătoare, contribuind la slăbirea puterilor noastre cu furie mai dezlănţuită ca urgia iadului.

Eforturile depuse, apoi riscurile erau infinit mai imense și mai prezente la fiecare pas ca în unităţile prin care trecusem până atunci. În schimb aici, spre deosebire de *Brigada preoţilor” și* a lui Vasile Matei, exista — așa cum am mai spus — o atmosferă de înţelegere, de camaraderie, de convieţuire într-o armonie ce contribuia implicit în mare măsură la micșorarea greului din cele aproximativ 16 ore (din 24) petrecute în afara barăcii. Rolul de căpetenie în crearea și menţinerea acestei atmosfere l-au avut acele mici *cenacluri”,* mai ales sâmbăta și duminica seara când ne conversam pe patul studentului Spânu, animatorul discuţiilor fiind totdeauna normatorul brigăzii.

Se obișnuia ca fiecare din cei prezenţi la cenaclu să participe la discuţii (acest sistem intrase în tradiţia pușcăriașilor) dacă nu avea altceva de spus să contribuie măcar la program cu povestirea unei întâmplări de viaţă. Tineretul din închisorile staliniste se arăta dornic să știe cât mai multe lucruri, să înveţe, să cunoască, să afle amănunte în legătură cu o serie de probleme ce-l interesa, cu precădere probleme politice. Într-o zi Spânu (cel mai tânăr din grupă, încă mai avea doi ani până la împlinirea unui pătrar de veac) mi s-a deplâns: „Sunt aici, chipurile, pentru politică și eu habar n-am de politică… Până acum n-am avut ocazia să stau cu cineva care să-mi explice cum a fost în trecut când existau zeci de partide… M-au condamnat pentru activitate legionară și eu cunosc atât de superficial Mișcare legionară încât practic nici nu înţeleg de ce tac pușcărie… Și nu sunt singurul într-atare situaţie. Majoritatea tineretului e la fel. Aș fi vrut să știu, vrem să știm amănunţit de pildă care a fost programul și ideologia Gărzii de fier? Ce aport au avut în politica românească Maniu, Brătienii, socialiștii? De ce a trebuit să moară Iorga? Cum a fost ucis Codreanu și de ce? Uite, sunt capitole importante — eu le-aș numi fundamentale — în zbuciumata istorie a României interbelice, capitole care să ni se dezvăluie în mod obiectiv în lumina lor adevărată, nu în versiunea unor clănţăi de partid ca alde Zaharia Stancu, Sadoveanu, George Călinescu, Roller, A. Toma și ceilalţi cântăreţi de curte…”

Imediat mi-am dat seama că tânărul student bate şaua ca să pricep… eu. Ar fi voit ca eu să fiu acela care să-l lămuresc și asta în „cenaclu”.

Cu doi ani în urmă — și mai târziu — ca proaspăt arestat am fost și eu doritor de a cunoaşte cât mai multe dedesubturi din politica trecutului. În celulele prin care am trecut (la Jilava, la Interne, la Aiud) am întâlnit o sumedenie de demnitari: foști miniștri, generali, foști politicieni de toate culorile, ţărăniști liberali, socialiști, antonescieni, legionari, cuziști etc. Oameni cu care am legat prietenii, apoi discuţii reușind împreună să lămurim numeroase enigme politice. L-am întâlnit pe profesorul Constantin Motaș: îl voi înnebuni cu întrebările, de la care voi afla, prin cuvântul autorizat al unui lider socialist, o întreagă istorie legate de frământările social-politice ale ultimelor trei decenii. Îl voi întâlni apoi pe profesorul Mihail Manoilescu (cel cu dictatul de la Viena), o *„elocienţă de celulă”*, prin expunerile căruia vom intra în culisele celor zece ani de

domnie carlistă, apoi cu profesorul George Fotino în lumea Brătienilor, cu generalul Vasile Mitrea în dictatura Antoneștilor, cu Haţieganu la naţional-ţărăniști ş.a.m.d.

La Interne cu Lică Wolf („gură de lup") paznic, la Aiudul căpitanului Dorobanţu, chiar la Jilava lui Maromet se putea face politica în celule. Vigilenţa nu apărea atât de *„Revoluţionară",* încât să te temi de propria-ţi umbră, în timp ce la Peninsula ochii și urechile lui Chinon *viermuiau* prin toate brigăzile și era riscant să te angajezi într-o controversă politică mai cu seamă ca apologet al legionarismului. Euthybid debitase multe nerozii, dar și câteva adevăruri. De aceea deplângerea lui Spânu m-am făcut că n-o înţeleg, nu i-am dat nicio atenţie, a rămas fără răspuns.

Într-o sâmbătă seară însă la insistenţele normatorului am acceptat să particip la programul „cenaclului" cu naraţiunea unor întâmplări din viaţă, mai ales o povestioară cunoscută în timpul războiului. Povestirea a durat două ore, am încheiato la „stingere i-am dat un titlu de roman fantastic cu aspectul unui fapt ireal*: „Tragica istorie a unui mormânt'și ca să placă am pus în joc toate „talentele" mele* de *hartist* și o redutabilă imaginaţie în povestire.

Pentru ca cititorul să aibă putinţa a cântări urmările cât mai corect redau în rândurile ce urmează pe foarte scurt conţinutul acestei povești care merită să fie știută de toţi amatorii de întâmplări incredibile:

— România se găsea în al treilea an de război — astfel am început tragica povestire a unui mormânt — alături de Germania la Stalingrad avusese loc dezastrul trupelor germano-române, capitularea mareșalului Paulus era deja un fapt împlinit în vreme ce pe aproape întreg frontul de răsărit se contura o mare ofensivă rusească și odată cu aceasta în politica unor guvernanţi români ca de pildă în manevrele ministrului de externe rămân Mihai Antonescu se profila și o mai accentuată tendinţă de sabotare a mașinii de război germane. Una din aceste manevre fiind reducerea la maximum a contribuţiei militare a României împotriva Uniunii Sovietice, deci cât mai puţini soldaţi români pe frontul de răsărit.

Într-o atare situaţie începu să existe o criză vizibilă de reporteri de război, ziariști de profesie „Protipendada" presei românești, *„învârtiţii"* cum li se spunea, au făcut toate escamotările posibile spre a fi scutiţi de front, rămânând doar *„Fraierii"* deocheaţii și *proscrișii politici să* fie expediaţi în faţa tancurilor bolșevice care înaintau în lupte crâncene pentru *„Reabilitare.*

Printre aceștia m-am numărat și eu. În primele zile ale anului 1943 primii ordin de mobilizare, eram încadrat în Secţia Militară de Propagandă (S.M.P.) din Marele Stat Major al Armatei în calitate de corespondent de război și am părăsit Bucureștiul într-un tren militar german cu direcţia Minsk trecând prin Cluj, Budapesta, Bratislava, Cracovia, Varșovia și Brest (serviciul de pază al Wehrmachtului organizase o „Vizită de lucru" în localitatea Katin unde de curând se descoperise ceea ce va rămâne în istoria celui de-al doilea război mondial sub denumirea de *„Masacru! de la Katin".*

În capitala Ungariei am zăbovit două zile, programul îl întocmise nemţii, în care timp am vizitat mai multe centre interesante din Budapesta printre care și un cimitir din marginea de sud a orașului. Aici la intrare unul din paznicii ţintirimului (eu i-am spus ghid) un bătrân cu numele Lazăr care o lega un pic pe limba valahă, am înţeles că

părinţii lui se născuse în Transilvania ne întreabă (eram eu cu reporterul fotografic Costea și cu doi ziariști germani originari din România): „Vreţi vizitaţi mormântul Varga?" „Da — am răspuns. Ni s-a spus că e un mormânt unic". „Veniţi după mine, eu arăt la voi și povestesc…"

Ne-a condus pe o alee și ne-am oprit în faţa unui cavou, ca un monument funerar, cu o cruce imensă de marmură neagră pe care scria cu litere aurii în limba maghiară următoarele:

„Aici odihnesc robii lui Dumnezeu
LAIOȘ şi LUDMILA VARGA
tată și fiică
frate și soră
soţ și soţie…"

Șase identităţi: tată și fiică, soţ și soţie cuprinse în două persoane, două nume: Laioș și Ludmila — o enigmă a secolului XIX.

Dintru început mi s-a părut o șaradă, un joc imposibil de dezlegat, dar cu ajutorul unor expresii foarte greu de reprodus Moș Lazăr m-a făcut să descifrez misterul ascuns sub o lespede de mormânt, tragedia a trei fiinţe umane, căci eroii tragediei vor fi trei nu numai doi, tragedia unor victime ale destinului implacabil și absurd ca tot ce sfârșește prin moarte nefirească.

Iată dezlegarea acestui joc de hazard:

Cu mulţi ani în urmă trăia într-un cartier din centrul Budapestei familia Varga, familia doctorului Varga, compus din trei persoane: tatăl - medicul Varga și mama - doamna Varga și fiul lor Laioș.

Doctorul Varga un medic studios, afundat mai mult în cercetări medicale decât în practicarea profesiunii, majoritatea timpului și-l petrecea la vila sa dintr-o localitate din apropierea Capitalei; acolo avea un laborator și cât era ziulica de mare nu ieșea din el. Privită problema printr-o prismă subiectivă doamna Varga se putea considera o fiinţă nefericită, dar îl avea pe Laioș și Laioș era acum în ultimul an al liceului, un vlăjgan frumos, plin de viaţă, tocmai în anii când funcţiile pubertăţii păreau a fi mai puternice ca dorinţa de a asculta predicile mamei parafrazate cu versete din evanghelii. Pe doamna Varga o pasiona doar un singur lucru, acela de a da fiului ei o creștere aleasă, creștină, demnă de un… Varga. Un capriciu? Nu. Doamna Varga o femeie suferindă trupește, dar tare în credinţă și știa foarte bine că *tot cel ce se uită la femeie cu poftă acela a și făcut desfrâna re cu ea în inima lui și că de te smintește ochuil tău drept scoate-l și aruncă-l fiindcă este mai bine să piară unul din membrele tale decât tot corpul tău să fie aruncat în gheenă…*

Dacă e să ne gândim bine asta nu e bigoterie în sensul cel mai peiorativ cu putinţă, dar dacă bigotismul doamnei Varga ar fi judecat de Voltaire l-ar găsi fanatism *de o mie de ori mai funst ca ateismul"* adică *„râvnă dusă până la extrem",* însușire capabilă a *„inspira patimi sângeroase".* Deocamdată nu știm în ce măsură această habotnicie a unei fiinţe nefericite ca doamna Varga ar putea inspira patimi sângeroase. Ceea ce știm este că într-o zi (era în vară, Laioș reușind la bacalaureat, și acum se pregătea

pentru marea călătorie în America. Voia să se facă inginer cu studii în U.S.A. și plutea de fericire. Olze, subreta familiei Varga, îşi întreabă stăpâna dacă-i permite să-i facă o confesiune. E cazul să spunem că Olze era o fată destul de tânără, durdulie, isteaţă, mai degrabă cu sexapil decât frumoasă, căreia vlăjganul de mult îi rezervase un gând lumesc, adică pusese — cum s-ar zice — ochiul pe ea… *„Ochii văd inima cere”* sună o zicală și inima lui Laioș nu pricepea că asta ar fi o sminteală hărăzită a se încheia cu aruncarea în gheenă.

Doamna Varga ascultă atentă confesiunea și se întristă amarnic pentru că din mărturisirea fetei reţinu ceva „îngrozitor”: fiul ei a urcat sus la mansardă, pe furiș, asemenea furilor. A făcătorilor de rele, forţat a intrat în camera subretei. Olze se afla în pat, în cămașa de noapte, gata să se lase îmbrăţișată de Morfeu și s-a repezit — bată-l norocul! ca o fiară asupra femeii. Se vede că era prima lui repezire de acest fel, s-a repezit nu numai hotărât să se uite la ea cu ochiul drept, ci să și săvârșească desfrânarea cu ea, nu în inima lui, ci de-adevăratelea, în patul ei. Dar ea victima ca să zădărnicească păcatul, i-a zis: „Nu acum, conașule!… loi, nu acum… mâine seară, vă rog… mâine seară…” altfel nu scăpa din ghearele vlăjganului dezlănţuit.

Biata doamna Varga slăbi, să leșine nu altceva. Ea care îşi credea băiatul mai fără prihană ca Îngerii Cerului, serios și înţelept, parcă prea serios pentru anii lui, nu-i venea să creadă. A rămas un timp pe gânduri înmărmurită, ca doar în mintea ei nu sălăşluia un gând atât de năstrușnic ca acela de a concepe o aventură amoroasă a unui Varga cu subreta familiei. Ar fi mai rău ca o blasfemie…

Omul gândește, îşi frământă mintea, cu un singur ţel: să *„Fabrice”* idei cât mai multe și cât mai geniale — paradoxuri facile. La fel și doamna Varga tot gândind așa îi veni o idee, una paradoxală, desigur în primul rând să-l împiedice pe Laioș a înfăptui desfrânarea. Dar cum? 0 morală pe cinste că și bătaia mamei e sfântă, da’ încă morala. Să-i facă o morală după carte cu exemple și versete din psaltire, cu un arsenal întreg de pilde moralizatoare și — iată ideea — paradoxul facil, mustrarea să aibă loc în cadrul unei ceremonii materiale chiar la faţa locului, acolo unde era proiectat să se săvârşească păcatul, adică în patul Olzei. Ideea i se păru genială mai mult decât ingenioasă. Va fi o mustrare evanghelică; e imposibil ca Laioș să nu se rușineze și să nu regrete sincer, pocăit că s-a lăsat târât de sminteala ispitelor…

Va fi prins în flagrant delict și dojana care i se va administra îl va mântui de focul gheenei.

„Bine că mi-ai spus Olze — grăi doamna Varga adânc mâhnită — îţi mulţumesc… Băiatului meu i se cade o mustruluială care să-l lecuiască pentru totdeauna de asemenea năzbâtii… Am să rezolv personal chestiunea… Tu lasă-mi cămașa de noapte și pentru două-trei săptămâni vei lipsi de acasă, te vei duce-la ţară la domnul doctor… Nu știe nimeni nimic, e totul secret. Am încredere în tine, Olze…

Chiar în după amiaza aceea doamna Varga primi cămașa, nada cu care avea să fie prins în „flagrant delict” berbantul mironosit. Olze părăsi Budapesta, iar tinerei mame (doamna Varga încă mai avea până să-și numere patruzeci de primăveri) acum de supărare, de necaz, parcă îmbătrânită cu cel puţin zece ani, i se părea că și timpul o chinuie, trece prea anevoios. Cu mult înainte de ora știută, îmbrăcată în cămașa

subretei, se așeză în camera de la mansardă să-și aștepte prada. Va fi o întâlnire unică, ce surpriză îl paște pe băiat, ce mutră o să facă când o să vadă că în locul Olzei e maică-sa, ce-o să se rușineze. Îl va obliga să-și mărturisească păcatul… *„iartă-ne nouă Doamne greșelile comise comise, cu gândul sau cu fapta, cu știinţa sau cu neștiinţa și nu ne pedepsi după mulţimea lor, căci tu ești bun și îndurător noi oameni…”*

Cu astfel de gânduri surmenată cum era — supărarea, se zice, obosește mai tare ca munca, doamna Varga căzu, ca un făcut, ca o afurisenie, într-un adânc somn, adevărată hipnoză în întunericul din încăpere.

Laioș se înapoie din oraș târziu. Era vesel și nerăbdător să ajungă la mansardă unde îl aștepta fericirea, cât mai repede.

Trecuse de 10 ora din seara trecută nimai în halat și papuci urcă tiptil, ușa era descuiată — Olze n-avea niciun motiv să doarmă ferecată — intră pregătit și sufletește și din toate punctele de vedere, pe întuneric se apropie de patul subretei, o văzu dormind cu faţa în sus într-o poziţie care-l înnebuni și mai tare și ca o fiară se repezi asupra prăzii. Nu i-au trebuit decât câteva mișcări grăbite pe tăcute, neexperimentat dar persistent ca să se declare satisfăcut, îi reușise escapada și altceva nu mai dori, putea coborî…

Când doamna Varga se trezi din somn, apoi din „Cutremur”, Doamne Dumnezeule era prea târziu. Nu mai avea sens nici să plângă, nici să opună rezistenţă, nici de lamentare, incestul se comisese. Doar un singur lucru mai era de făcut: să nu fie recunoscută, Laioș să fie convins că desfrânarea a avut-o cu Olza, astfel sodomia petrecută s-ar fi transformat în blestem pentru întreaga familie; tragedia se găsea doar la început.

Spre toamnă Laioș părăsi ţara fără să o mai vadă pe subretă, de fapt nici nu-l mai interesa viaţa Olzei. Gândurile îi zburau la ceea ce bănuia că îl așteptă în America. Peste trecut, mai ales peste aventura de la mansardă, ca o plăcere de moment, care nici măcar n-a fost o plăcere deplină, se străduia să aștearnă uitarea. Și nu-i va fi greu.

Dar doamna Varga?

Cu această fiinţă nefericită destinul fu mai maliţios și neiertător. La urma urmelor păcatul, păcatul principal îi aparţinea. Nu avea ce uita, nici ce memora, diavolul învinsese, deși în tot ce încercase ea a face urmărise binele, zădărnicirea unui rău. *„Timpul îmblânzește totul”* acest precept voltairian nu i s-a potrivit. Pentru doamna Varga timpul a complicat totul până la pierzanie. Căci peste câteva săptămâni îşi dădu seama cu groază și în disperare exacerbată că aventura lăsase urme. Peste două luni semnele vor fi vizibile și disperarea atinge cote maxime.

Atunci victima păcatului se gândise la o soluţie de salvare.

Doctorul Varga avea un prieten, doctor și el, pe Imre Lemeny devenit cu timpul medicul familiei și confidentul doamnei Varga. Statutul acestuia poate îi va folosi; ceva trebuie întreprins altminteri… și cât mai grabnic.

Lemeny o vizită și doamna Varga, printre lacrimi și tânguieli amarnice, îi povesti toată păţania, încheind-o astfel: „… e o nenorocire mare doctore sunt în a treia lună, nu mă simt bine deloc… semnele sunt proeminente deja… găsește o soluţie… salvează-mă… te implor…”

Doctorul Lemeny se arătă a fi cu multe lipsuri dar și cu unele calităţi pozitive; printre acestea fiind una cea mai practică, anume: nu se grăbea. La el timpul vindeca toate rănile, fiind medicul tuturor bolilor. Își ascultă „pacienta" atent, lucrurile erau foarte clare; o lăsă să-și spună tot păsul, să plângă — plânsul liniștește pe om să se lamenteze pentru ca în final să-și rostească părerea: Nu-i decât o singură soluţie din două: ori copilul, ori intervenţia chirurgicală", la care doamna Varga tânguindu-se mai amarnic exclamă: „Nu, doctore, copilul poate să iasă un monstru… dintr-o fărădelege atât de sodomică nu te poţi aștepta la altceva… Apoi intervenţia chirurgicală, doctore, înseamnă să ucidem o fiinţă omenească fără altă vină decât aceea că vine pe lume în urma unui mare păcat… Cu ce inimă am face un infanticid?… Unde ne-ar fi conștiinţa? Dar la Dumnezeu nu trebuie să ne gândim?" „Ba trebuie — răspunse doctorul deloc alarmat —, însă deocamdată noi e cazul să decidem judecându-se bine la tot ce va decurge din decizia noastră… să fim calmi, să analizăm faptele nu ipotetic, ci în baza realităţilor… O intervenţie chirurgivală este exclusă *ab initio!* Știţi de ce? Boala de care suferiţi nu îngăduie, s-ar solda cu o moarte sigură ce s-ar numi sinucidere și trebuie, privind și această latură, să ne gândim la Dumnezeu… Așa stând lucrurile să lăsăm ca timpul să vindece totul…"

Doamna Varga întotdeauna l-a considerat pe confidentul ei un bun sfătuitor, doctorul Imre Lemeny merita ascultat și de data aceasta, şi l-a ascultat.

Cu vreo trei luni înainte de eveniment, ca treburile să se desfășoare în cât mai mare secret, în primul rând doctorul Varga să nu descopere păcătui datorită „mașinaţiilor" confidentului, doamna Varga plecă în Elveţia la un tratament de mai multe luni. Diagnosticul medicului de familie era ferm și soţul nu s-a opus. Acolo la Bassel existau specialiști de renume mondial și un sanatoriu vestit unde se tratau bolile provocate de localizarea bacilului Koch în diverse părţi ale organismului uman. Realitatea este că la Bassel, doamna Varga avea o verișoară şi-şi organizase șederea aici în cel mai strict secret pentru o naștere cât mai discretă și ferită de primejdii.

Timpul trecu îmblânzind-o doar pe ea și într-o zi cu soare mult, veni pe lume rodul păcatului și al fatalităţii, o nouă fiinţă umană, a cărei viaţă va putea fi considerată — parafrazându-l pe Schopenhauer — ca *un episod care tulbură inutil beatitudinea și odihna neantului,* o fetiţă frumoasă, fiica și sora lui Laioș. Nu avea înfăţișarea de monstru așa cum se aștepta doamna Varga, ci de înger, un pui de om mai nevinovat ca florile crescute pe stânci printre mărăcini și scaieţi. În dimineaţa când i-au adus-o la pat, era a treia zi după naștere și a privit-o i s-a părut că aude în scâncetele ei afurisenia de dincolo de lume a unor cucuvele. S-a îngrozit gândindu-se fără să înţeleagă cum a putut ieși un copil atât de frumos din dintr-un sodom atât de prihănit în deșertăciune.

Fetiţa a fost botezată cu numele Ludmila și, pentru ca întunericul să învăluie păcatul în necunoaştere, verișoara de la Bassel deveni mama ei, ea, Ludmila, „verișoara" lui Laioș și nepoata doamnei Varga.

Anii s-au strecurat odată cu scurgerea timpului aproape pe nesimţite. Multe din întâmplările duse au cunoscut uitarea.

Ce-ar fi lumea și omul fără acest har: uitarea, lepădarea de trecut? Doamna Varga

resemnată, din ce în ce mai împăcată cu ceea ce îi hărăzise desitinul, era fericită să-și vadă fetiţa în fiecare an la două-trei luni — fie la Bassel fie la Budapesta. Ca mamă mai puţin, mai mult ca bunică. Ajunsese să-i mulţumească lui Dumnezeu că a învrednicit-o să urmeze sfatul confidentului ei, acela de a lăsa timpului sarcina să vindece totul.

Dacă povestea s-ar fi terminat aici ar fi fost o dramă, drama unei femei, o dramă mai mult absurdă decât sinistră și nu *tragica istorie a unui mormânt.* Din nenorocire însă ea continuă, continuă întru împlinirea în totalitate a unui destin ineluctabil și funest pentru ca și timpul să se îngrozească.

De la săvârșirea incestului un salt în timp de 15 ani.

Suntem în timpul vacanţelor. Vara e împlinită, oamenii aleargă să prindă cât mai mult soare, cât mai mult aer și să se creadă fericiţi. Pentru mulţi fericirea se rezumă la a avea strictul necesar vieţii: aerul și soarele; fericirea de a exista.

Ludmila nu se afla la Budapesta nici pentru aer nici pentru soare, ci venise ca în alţi ani să-și petreacă vacanţa în Ungaria la „mătușa" ei „tanti Evella". Tanti Evella rămăsese singură pe lume, doctorul Varga trecuse de mult în nefiinţă, îl găsise mort în laborator, Olze se măritase și dispăruse fără urmă, iar Laioș unicul ei băiat, rămăsese în America lui McKinley, ca inginer. În 15 ani doar de 5 — 6 ori a binevoit să vină să-și vadă părinţii; în lumea lui devenise egoist ciudat, cu o viaţă plină de ascunzișuri. Doamna Varga avea toate motivele să fie îngrijorată.

Dar în vara aceea nemaipomenită, doamna Varga o începuse bine; prezenţa Ludmilei parcă o întinerise cu acei zece ani îmbătrâniţi de supărarea și necazul pricinuite atunci când aflase năzdrăvănia lui Laioș. De fericire nu s-a stăpânit de la a-și manifesta sentimentul de dragoste ce-l avea faţă de „Nepoţică" printr-o mărturisire ca aceasta: „Sunt mulţumită sufletește, Ludmila, îmi vine să plâng de bucurie că te am lângă mine… Ai rămas singura mea mângâiere… Uite, acum ești mare, ești domnișoară, putem vorbi deschis, putem să ne facem planuri de viitor… Vreau să rămâi la mine… Am să vorbesc cu mama ta… uite tot ce am îţi aparţine… Laioș, verișorul tău, e departe nu-l interesează întoarcerea acasă… e un om aranjat acolo, dar nu se gândește la mama lui și eu am nevoie de un reazim… dacă tu Ludmila vrei…"

„Da. Tanti Evellin, vreau izbucni Ludmila îmbrăţișând-o plângând. Mă simt așa de bine lângă tine… Mama se poartă cu mine de parcă aș fi o străină… e rece… uneori chiar ursuză… nu-i simt sufletul aproape, nici inima bătând la unison cu inima mea cum s-ar cuveni… Aici lângă tine, sunt fericită parcă-mi ești mai mult decât mamă, iubita mea tanti Evella… vreau să rămân lângă tine…"

S-au îmbrăţișat amândouă și au plâns îndelung, dar fiecare a plâns pentru altceva, deși puteau să plângă amândouă pentru ce avea să urmeze.

Episodul descris mai sus avu loc într-o duminică dimineaţă după care, ca în fiecare sărbătoare, doamna Varga însoţită de *„nepoată"* plecă la biserică. Când s-au înapoiat mare surpriză plăcută, dar și înfricoșătoare: l-au găsit acasă pe Laioș.

Inginerul Laioș Varga călătorise de la Boston la Budapesta câteva săptămâni, se găsea printr-o aventură de plăcere prin Europa și de la Paris îi veni ideea să facă o mică plimbare de câteva zile până în Ungaria să-și viziteze mama, îl apucase dorul de

casă.

Atunci picase, era în camera lui de la parter, tocmai se pregătea să întreprindă un control și în celelalte încăperi ale casei părintești, să vadă schimbările întreprinse pe parcursul anilor, când auzise gălăgie la intrare; sosiseră doamna Varga și Ludmila.

Ca să se poată descrie în amănunţime și cu duh întâlnirea dintre cei trei eroi ai acestei întâmplări tragice e nevoie de talent de mare povestitor. Oricum eu nu sunt înzestrat cu un astfel de talent mă voi limita a prezenta în câteva fraze, limitându-mă și sfătuindu-i pe ascultători să-și imagineze cam cum a fost în realitate, făcându-și singuri o schemă asupra întâlnirii.

Doamna Varga când dădu cu ochii de Laioș, mai întâi nu-i veni să creadă, apoi o străbătu un fior de groază, urmat de unul de bucurie, după care și groaza și bucuria, transformate într-un sentiment ambiguu nedesluşit, s-au contopit în lacrimile unui plâns dureros. L-a îmbrăţişat, străduindu-se să pară veselă, și printre lacrimi i-a urat bun venit. Dacă doctorul Lemeny ar fi fost de faţă el care cunoștea povestea incestului și-ar fi dat imediat seama că în urarea doamnei Varga există mai degrabă gânduri de teamă, o vizibilă îngrijorare sau, poate, semnalul prevestitor al unei mari nenorociri.

Să-l vedem pe Laioș. Acum era un bărbat în toată puterea cuvântului, elegant, mai vlăjgan și mai matur doar împlinise vârsta de peste trei decenii. Își îmbrăţișa mama cu o oarecare sfială fără însă să-și ia ochii de pe făptura, ca o vedenie dintr-o lume de basm, care-i sta în faţă: Ludmila. Nu știm ce nume îi trecu prin minte tânărului inginer venit din America, văzând în carne și oase o fiinţă atât de frumoasă, cu obrajii rotunzi, diafani și albi ca marmura, cu părul bogat — un păr de culoarea aurului — și cu niște ochi mari albaștri, asemenea unui colţ de cer senin, înseninat după o furtună cu ploaie și fulgere. De asemenea nu știm cum s-a desfășurat discuţia dintre cei trei când au avut loc prezentările, dar după o logică firească a lucrurilor ea s-a întâmplat cam în acest fel:

Laioș (privind pe Ludmila perplex): …iată un înger… Cine e mamă?

Mama (încurcată doar nu avea să-i spună chiar cine e …adevărul): Cum ai uitat-o?… E adevărat ai văzut-o când era mică… acum e domnișoară… uită-te bine la ea… n-o recunoști?

Laioș:?!

Mama: E verișoara ta… Ludmila, fata lui tante Ilona din

Elveţia…

Laioș (complet uluit): Ludmila?! Imposibil!… A crescut Ludmila atât de mare și atât de fermecătoare?

Ludmila (făcând o reverenţă școlărească): Eu sunt… Ludmila… verișoara ta din Elveţia, Laioș… Laioș: Ludmila?

Nu mai e nevoie să spun că „verișorii” s-au îmbrăţișat, s-au sărutat. Laioș mai obișnuit cu alde astea, se încumetă să-și sărute „verișoara” chiar cu foc — lucru tare neplăcut doamnei Varga — și timpul intră în arenă să facă pe plac destinului inexorabil.

Trecu o săptămână în care cei doi „verișori” au fost mai mult împreună la plimbări, excursii, spectacole; mica plimbare pentru câteva zile a lui Laioș la Budapesta să-și viziteze mama se prelungi, transformându-se în săptămâni spre marea disperare a

doamnei Varga. Ea vedea cu fiecare zi trecută cum iţele se încurcau tot mai tare, ca până la urmă să constate că ceea ce dorea mai mult să nu se întâmple, e pe cale să se întâmple. O! Dumnezeule cu ce ţi-am greșit de mă osândești așa de crunt? Fii bun, mare și milostiv Doamne și de e posibil să treacă de la mine paharul acesta ca să nu-l beau, să treacă așa cum voiești Tu…

Dar paharul osânditor n-a trecut de la dânsa, a trebuit să-l bea până la fund, nu se știe însă după a cui voie…

Și iată în ce mod:

În a treia săptămână Laioș, profitând de ocazie, când mamă-sa era singură bătu la ușa ei și-i ceru permisiunea să-i vorbească, intrând direct în subiect:

— Mamă nu mai plec în America…

— Cum așa, dragul mamei?! Acolo ai o situaţie bună, obligaţii…

— Nu mai plec… rămân aici… rămân lângă tine… o să fii mulţumită…

Doamnei Varga i se opri respiraţia în gât! Nu putea să-i spună să nu rămână și nici să nu-și arate bucuria de a-l avea lângă ea, deși hotărârea lui, așa brusca, pe negândite, o puse pe jar.

— Pentru mine dragul meu nu trebuie să-ţi strici socotelile, îngână nefericita femeie, mereu obsedată de ideea păcatului săvârșit, eu o să mă descurc… Tu ai lumea ta, Laioș și viaţa ta… trăiești-o… voi fi fericită știindu-te pe tine fericit.

— Nu, mamă, decizia mea este definitivă și insurmontabilă… rămân acasă și mă căsătoresc…

Doamna Varga auzindu-l nu știa ce să facă, să se bucure sau…

— Să te căsătorești, întrebă ea mai mult în geamăt, apoi revenindu-şi: Nu-i rău Laioș să ai și tu familia ta… Nu-i rău dar… nu știu nimic… cu cine vrei să faci acest pas important în viaţă? Nu mi-ai vorbit nimic despre asta… Cine este fericita? Eu o cunosc?…

— O cunoști, mamă… O cunoști și o iubești… E Ludmila!

Ţinta unui trăsnet dacă ar fi fost doamna Varga și tot nu şi ar fi simţit capul atât de uluit. Imposibil! Avu timp să gândească. Asta trebuie oprit… cu orice preţ trebuie împiedicat… îşi adună ultimele picături de putere pe care le mai avea și trecu la atac:

— Ludmila? Dar, Laioș, Ludmila e verișoara ta și legea nu îngăduie o astfel de căsătorie… Laioș nu se poate! apoi e și prea tânără.

Ar fi vrut atunci să-i explice: Laioș nu se poate pentru că Ludmila este în realitate fiica și sora ta… E un incest care se perpetuă, o sodomie aducătoare de mari nenorociri… Nu se poate! N-a spus pentru că ar fi trebuit să arate și prin cine a venit sminteala incestului și sminteala era ea și atunci lucrurile s-ar complica — așa gândi ea — fără nicio ieșire.

Discuţia dintre mamă și fiu dură mai bine de o oră. Încercă doamna Varga pe toate căile să zădărnicească înfăptuirea unui păcat mai mare ca toate. A plâns, s-a rugat, a ameninţat, dar totul a fost degeaba. Laioș a rămas ferm pe poziţie și ultima întrebare i-a fost:

— Mamă, nu înţeleg de ce lupţi cu atâta înverșunare împotriva fericirii mele?

Doamna Varga nu avu nici un răspuns la această întrebare, adică un răspuns care

l-ar fi putut da mai ales că și din gura Ludmilei a ieșit o întrebare asemănătoare:

— Tanti Evella mi-ai mărturisit că mă iubești, că sunt mângâierea ta și dacă este așa — adevărat ce-ai spus — e posibil să nu-mi vrei fericirea?

Oricine îşi poate imagina starea sufletească a doamnei Varga, ce zbucium, câtă frământare în mintea ei să găsească o rezolvare, un drum spre o lumină mântuitoare, măcar o povaţă.

Doctorul Lemeny încă era în viaţă și staturile lui încă mai aveau valabilitate. Se grăbi, îl căută, îl găsi. Îi povesti toată tărășenia și din nou îl imploră s-o ajute, să găsească o soluţie, s-o salveze.

Și de această dată medicul familiei Varga și-a arătat calitatea pozitivă, aceea de a nu da sfaturi pripite. Timpul vindecă toate rănile. El o ascultă atent, o lăsă pe doamna Varga să-și descarce inima, apoi după câteva minute de meditare îşi rosti sfatul:

— În zadar sunt toate frământările… Singura soluţie e să consimţiţi la căsătoria copiilor. Incestul întrece orice măsură, dar din moment ce nu există altă cale trebuie să ne supunem… Pe urmă vom vedea ce e de tăcut…

— Da, îngână doamna Varga… pe urmă vom vedea ce trebuie făcut… Am înţeles, doctore… Abia acum am înţeles totul… îţi mulţumesc că mi-ai luminat mintea.

Imediat copii primiră binecuvântarea mamei și nunta avu loc.

În duminica aceea de toamnă, devreme, după cununie, casa familiei Varga vuiește de lume. Nuntașii sunt în vervă, mirii fericiţi, Laioș îmbrăcat în frac, Ludmila într-o rochie lungă albă de mireasă, amândoi strălucind de frumuseţe și bucurie stau în capul mesei în dreapta alături o au pe mama „tante Evella”, în stânga pe doctorul Lemeny care ţine locul socrului mare. Formalităţile de felicitare trecuseră, acum o ultimă urare: ciocnirea paharelor după cuvântul soacrei mari.

Nuntașii așteaptă, sunt nerăbdători să audă toastul doamnei Varga, care întârzie. Ei nu știau că nu există tragedie în care eroii predestinaţi morţii să nu încerce a-și face din ultimele minute ale vieţii o prelungire măcar numărată în secunde, spre a măsura anii cu lacrimi. De asemenea nu s-a știut că în paharele de cristal din faţa doamnei Varga, a lui Laioș și al udmilei cineva (cineva care vrea să curme perpetuarea incestului prin otravă), într-un moment de neatenţie, cu iscusinţă și repeziciune pătimaşă făcu să fie dizolvate în spuma șampaniei trei pastile mici (era un preparat din cianură la care doctorul Varga lucrase ani în șir în laboratorul său, o substanţă chimică nocivă cu efecte foarte ucigătoare); acel cineva fiind un fanatic religios, doamna Varga, căci *fanatismul inspiră patimi sângeroase* — zice Voltaire.

Minutele trec greu și în fine iat-o pe doamna Varga hotărâtă să toasteze. Se ridică, împreună cu ea toţi nuntașii s-au ridicat în picioare și cu paharul în mână vorbește (parcă voind să explice de ce lumea aceasta e cea mai rea din câte sunt posibile).

„Să fim siguri că nu există mame care să nu dorească sincer copiilor lor binele după cum nu puţine mame înţeleg să dea exemplu de dragoste prin jertfirea de sine (în sala nunţii tăcerea era de mormânt, iar cuvintele doamnei Varga sunau ca o ultimă spovedanie a unui condamnat înainte de execuţie. *Cunoaştem povești — nu sunt povești, ci realităţi crude — în care destinul dictează și pierzania e de neînlăturat pentru că noi oamenii suntem prea slabi, prea nevolnici să luptăm cu furia fatalităţii și*

atunci înfrânţi, zdrobiţi, împovăraţi de neputinţe ne refugiem cu sufletul în deșertăciunile cele mai cumplite: speranţa și resemnarea… dar și acestea au un sfârșit și cu ele și omul trebuie să aibă un sfârșit.

Ce-am vorbit?… nu e cazul să bocim… suntem la nuntă nu la înmormântare… Să ne veselim deci, domnilor! Jar voi copii mei dragi iertaţi-mă… să bem paharul pân' la fund așa cum e datina la toasturi… Să fiţi fericiţi, să nu vă ajungă regretul, să nu râvniţi ceea ce nu vi se cuvine, să păstraţi în taina uitării durerea și încă odată fericirea fie cu voi…"

Au ciocnit paharele și le-au golit în aplauzele nuntașilor și încântarea *„Mulţi ani trăiască…"*

Jumătate de oră mai târziu:

Otrava făcându-și efectul, trei trupuri fără viaţă s-au putut vedea prăbușite pe covorul din sufrageria mare a casei de pe strada Petőfi.

Nunta se opri aici, orice comentariu se socoti de prisos, victimele au fost înhumate în cavoul familiei și totul ar fi rămas învăluit în mister dacă n-ar fi fost doctorul Lemeny. El și în calitate de confident al doamnei Varga și în aceea de medic al familiei, dar mai ales ca singurul care știa întreaga poveste a acestei Insolite tragedii, s-a ocupat cu înmormântarea lor, datorându-i-se și inscripţia — și ea Insolită

— De pe marmura crucii mormântului celor doi miri:

„Aici se odihnesc robii lui Dumnezeu
LAIOȘ şi LUDMILA VARGA
tată și fiică
frate și soră
soţ și soţie…"

Cu această întâmplare incredibilă am început participarea la programul „cenaclului. Auditorilor le-a plăcut și din acea zi am devenit (nolens-volens) un fel de narștor al brigăzii și chiar un „răsfăţat" al tinerilor din unitate. Îmi amintesc bine că am îndeplinit întru totul dorinţa normatorului aceea de a nu face în discuţiile avute niciun fel de politică. Programul s-a rezumat la filme, romane, întâmplări din viaţă, poezii; timpul trecea mai ușor și nu greșesc spunând că avem motive să mă cred un favorizat cu toată nebunia orelor de pe șantier.

Astfel am ajuns în primele zile ale lunii martie din veleatul 1952. Lama o lăsasem în urmă, greul trecuse, prietenia cu Virgil Bordeianu se înscria tot mai clar pe fundalul unor interese comune. Am avut destul timp să mă conving că Nilă Stoica nu se înșelase: normatorul era aspru, dar corect și se străduia să fie cât mai drept — lucru de importanţă capitală, într-o *pădure cu fiare sălbatice.*

Iar eu, parafrazându-l pe Thomas de Kempis, aveam dreptul să-mi rostesc mie: *„Așteaptă puţin și curând vei vedea sfârșitul tuturor necazurilor. Veni-va ceasul când osteneala și tulburarea vor înceta. Tot ce trece cu vremea e puţin și nu ţine…"*

Fapt e că n-a fost tocmai așa. Osteneala și tulburările au continuat, necazurile nu s-au sfârșit. Suferinţele au trecut cu vremea, dar aceeași vreme s-a gândit să vină cu

alte suferinţe. *„Orice poftă satisfăcută naște o nouă poftă”* zice Schopenhauer. Adică mai corect: *„Orice aspiraţie se naște dintr-o nevoie, dintr-o nemulţumire de stare, ea este deci o suferinţă atâta timp cât nu este satisfăcută dar nu există satisfacţie durabilă, ea nu este decât punctul de plecare a unei noi aspiraţii, mereu împiedicată în toate felurile totdeauna luptând, deci veșnic o cauză de suferinţă, niciodată o limită un capăt al suferinţei…”*

Realitatea este că la Canal, ca deţinuţi! politici, aduși aici nu spre a construi un canal o „magistrală albastră”. În cadrul unui plan de dezvoltare al economiei naţionale, ci pentru a fi lichidaţi ca forţă reacţionară marea noastră dorinţă (aspiraţia de care vorbește „maestrul pesimismului”) era de a supravieţui, nevoia de a supravieţui, înfruntând greul prin luptă, adică prin suferinţă. De aceea orice schimbare în bine, cât de neînsemnată, ne făcea să credem că am depășit greul, că necazurile au trecut cu vremea.

În acel început de martie așa am crezut. Numai că trebuind a fi veșnic în cauză de suferinţă și „huzurul” din brigada lui Mitran luă sfârșit. Prea frumoase și instructive au fost discuţiile din *„cenaclu”, prea cumsecade se purtau brigadierul și normatorul,* și eu, răsfăţatul tineretului, prea bine m-am simţit aici ca să fie un capăt al suferinţelor, o limită.

Capătul veni să mă trezesc din *„beatitudine”* (paradoxală impresie e să numim *beatitudine* calvarul de la Peninsula) veni și mă găsi total nepregătit, l-am suportat cu trudă însă va fi ultima osteneală și tulburare din acea perioadă; prin de voi părăsi *siberianul ţinut între Danubiu și Pontul Euxin.*

E o imprudenţă, dacă nu un păcat, să considerăm norocul chiar orb…

ÎNCĂ O PIRUETĂ

Trei martie 1952, după o zi de muncă forţată fără cevenimente deosebite.

Terminasem programul administrativ de sâmbătă seara. Luasem „cina” (polonicul de ciorbă l-am sorbit din gamelă — nu s-a folosit lingura) și ne pregăteam de *„cenaclu”.*

La strădуinţele studenţilor Spânu și Irimescu și cu încuviinţarea normatorului stabilisem să vorbim despre *„Cazul Iorga”;* avea să fie prima discuţie oarecum cu substrat politic.

E greu de evocat personalitatea atât de complexă a acestui „Voltaire” român, fără a spune și ceva în legătură cu activitatea politică a fostului întemeietor al naţionalismului extremist (C. Bacalbașa), a fostului prim-ministru și consilier carlist Iorga, după cum nu-i posibil să descriem moartea savantului fără a vorbi despre Garda de fier și politica legionarilor. Îmi făcusem un plan cu care să împac și capra și varza. Adică să fiu obiectiv prin a dezaproba uciderea savantului, dar în același timp arătând rolul nefast al consilierului regal în persecutarea tineretului naţionalist și în primul rând rolul de autor moral al asasinării lui Corneliu Codreanu și a celorlalţi fruntași legionari în anii 1938 și 1939. Programul era făcut. Ora o așteptam cu nerăbdare și cu emoţii. Avea să fie o seară pe placul tuturor și mai ales pentru mine care nu discutasem probleme politice de la Jilava din camera profesorilor Manoilescu și Fotino, a

generalului Mitrea și a profesorului Constantin Mataș.

Dar cu vreun sfert de oră înainte de când trebuia să înceapă cenaclu" — am văzut — în camera brigadierului intră Bogdănescu. Nu-i exclus să fiu eu cel căutat… Câteva minute mai apoi l-am văzut ieșind cu Virgil Bordeianu și într-un fel am răsuflat ușurat, deși îmi stăruia în minte ideea, presimţirea, că totuși s-a întâmplat ceva care mă privea cu precădere pe mine.

„Cenaclul" n-a mai avut loc. Minutele următoare s-au scurs anevoios într-o stare de așteptare silnicită. La poarta gândului nu mi-au bătut atâtea întrebări fără răspunsuri și atât de mult ca acum, presimţirile nu m-au pus pe jar. Cu astfel de emoţii mă obișnuisem; totdeauna presimţirile mi sau adeverit. Așteptam ca și de data asta să fie la fel. Și așa a fost. Trebuia să fac încă o „piruetă" pe pământul Dobrogei.

Veni la patul meu brigadierul Mitran: „Echipaţi-vă, îmi şopti, mergem la administraţie…" Va să zică — mă gândii automat — presimţirea nu m-a înșelat… s-a întâmplat ceva care mă privește… Dar ce?…

Pe drum, străbătând Appelplatz-ul, voi afla cam despre ce anume poate fi vorba. Brigadierul mă va face să înţeleg că sunt învinuit de activitate legionară în brigadă — o învinuire foarte gravă la Canal. Dar pentru că din acest punct de vedere aveam conștiinţa perfect curată, puteam să jur în faţa a zeci de altare, că nu am avut și nu am sub nicio formă vreo activitate politică în brigadă, am intrat în biroul ofiţerului terţionar cât se poate de calm, ba chiar bravând.

Aici l-am găsit pe Chinon furios ca o fiară. Când mă văzu intrând așa nepăsător se înfurie și mai tare, gata să mă ia la palme, ca în loc de bună ziua. Și discuţia noastră o redau sub formă de dialog:

Chinon: Nu ţi-au intrat minţile în cap… mergi așa înainte ca boul… Activitate legionară în brigadă… Deocamdată numai ședinţe pe patul lui Spânu; altă bestie., mâine am să aud că pui la cale comploturi, poimâine treci pe teren și ne căsăpești… Da?

Eu: Dom locotenent nu știu despre ce activitate vorbiţi…

Chinon: Nu știi, ai? Ei, lasă, te fac eu să știi…

Se ridică în picioare, se repezi la mine și mă pomenii într-o *„Meliţare"* de pumni și cizme de *„mai mare dragul",* până obosi; el obosind de dat; eu de primit.

După *„meliţare"* se așeză din nou la birou să continuăm dialogul.

Chinon: Am socotit că ești acolo ca să ne informezi ce se întâmplă în brigadă, dar dumneata faci ședinţe… Spune ce discutaţi în fiecare sâmbătă și duminică seara pe patul lui Spânu?

Eu: Vă jur pe ce am mai sfânt în viaţă că n-am discutat politică.

Chinon: Bordeianu a recunoscut, a fost mai sincer ca dumneata…

Eu: Domnul Bordeianu înseamnă că a spus un neadevăr…

Chinon: Spune-ne și nouă cum a murit Iorga…

Eu: N-am discutat niciodată despre cum a murit Iorga…

Chinon: Juri pe ce ai mai scump în viaţă că n-ai vorbit de Iorga?

Eu: Jur!

Chinon: Bine, te vei lămuri imediat.

Se ridică de la birou, deschide ușa care dă într-o încăpere alăturată, strigând: „Bordeianule!" Virgil Bordeianu intră. L-am privit, avea faţa aprinsă, trecuse și el printr-o „meliţare", apoi către el:

Chinon: ia spune, Bordeianule, ce mi-ai declarat adinioarea?

Bordeianu: E adevărat la *„cenaclul"* nostru domnul Blănaru ne-a povestit filme, romane, ne-a recitat poezii. Seara asta avea să se facă o prezentare a *„Cazului Iorga"…*

Chinon: Adică cine a fost Iorga, cum a murit, cine l-a ucis… și juri, Blănarule, că asta nu e politică; ședinţă legionară, complot?…

L-am fixat pe normator drpt în ochi; mi-am dat seama că îmi face un semn care ar fi vrut să spună: recunoaşte, altfel e mai rău.

Am recunoscut zicând:

— Da, este adevărat…

La care Chinon a adăugat satisfăcut:

— Așa, Blănarule, mai bine mai târziu decât niciodată…

Urmă pedepsirea noastră pentru *„activitate legionară".* Am fost mutaţi amândoi — și eu și Bordeianu — disciplinar, la brigada lui Vasile Matei, Irimescu și Spânu au fost mutaţi la brigada de pietrari și astfel *s-a spart „cuibul" de la brigada 17* — va nota politrucul într-un raport înaintat M.A.I.-ului — *punându-se capăt unei periculoase activităţi contrarevoluţionare de mare anvergură antistatală și antipopulară, cu ajutorul aparatului nostru de supraveghere și informare…*

Mai târziu Virgil Bordeianu va afla și cine a denunţat *„Complotul":* Euthibid! L-am căutat o lună de zile după tărășenie, l-am găsit și i-am mulţumit: Mi-ai făcut frate, Euthibid, un mare serviciu, m-ai scăpat de îngrozitorul acela de Năvodari cu sinistrele călătorii… încă o iarnă acolo n-aș mai fi putut rezista… îmi rămâneau oasele acolo… îţi mulţumesc!…" Ce credeţi că mi-a răspuns *„brunetul cu ochii șireţi"?* „Am vrut să-i fac un rău normatorului… Așa e în război: lovește inamicul atacând oamenii care-i fac jocul… Că a ieșit bine nu mă supără, altă dată am să trag la fix…" Și nu s-a dezis.

❖

Iată-mă, aşadar din nou în brigada lui Vasile Matei. De data asta nu mai eram poltronul din toamna anului 1950. Aveam experienţa unui an și jumătate de lagăr, de greutăţi, unele inimaginabile. Apoi eram cu un prieten bun (mă convinsesem că Virgil Bordeianu era, nu numai corect și drastic, ci și un tânăr de mare curaj, deloc angajat în jocul delatorilor patronaţi de Chinon), în care mă puteam încrede. N-am rămas împreună multă vreme în aceeași brigadă, dar cât am stat, fostul normator mi-a fost de mare ajutor; până și pe Vasile Matei l-a îmblânzit, nefiind zi să nu-i spună în gura mare: „Mă, Matei, poartă-te frumos cu oamenii… că într-o zi ajungi ca mine și o să ţi se pună pielea pe băţ…"

Aici l-am regăsit pe profesorul Golimas; funcţiona tot ca normator. Din prima discuţie cu el mi-am dat seama că era la curent cu toate necazurile prin care trecusem pe parcurs și într-o fel se considera autorul moral al acestor necazuri.

— În fine, domnule Flamură, te-ai reîntors la matcă — cu aceste cuvinte profesorul mă primi; el era printre puţinii deţinuţi (el știa aceasta de la Mimi că în presa timpului

și în cinematografie sunt cunoscut sub numele de Flamură și nu de Blănaru), care îmi folosea numele de scriitor: „Flamură" sau „Flămurică".

— Bine v-am regăsit, domnule profesor…

— Să știi că multe din suferinţele îndurate s-au datorat faptului că n-ai reușit să folosești cu succes acel pic de diplomaţie de care ţi-am vorbit anul trecut…

— Am refuzat să semnez un angajament, în care…

— Cunosc problema… și ai trecut prin ciomăgeala lui Latin Dănilă… Puteai foarte ușor să ai soarta doctorului Simionescu… Și pentru ce? Ca să te găsească americanii când vor *„debarca" la Constanţa* curat ca lacrima… Fii fără grijă, americanii nu debarcă… Poate noi vom fi demult în cealaltă lume, când yankeii îşi vor da seama că ne-au vândut rușilor comiţând cea mai mare crimă împotriva omenirii, a drepturilor omului, însăși împotriva Americii. – … Tare mi-e frică însă ca atunci să fie prea târziu spre a mai repara ceva…Timpul eroismelor a trecut ca și a fanatismului… Repet ce-am declarat anul trecut: acum trăim în epoca învârtelilor, cine nu știe să se descurce trage… Ţine minte, Flămurică, ce-ţi spun eu azi: suntem în 1952, nu va trece mult timp și din starea aceasta de asuprire în masă cu temniţe, lagăre de exterminare și transformarea societăţii în citadele ale torţionarilor și ale delaţiunii vom ajunge într-o stare de înfometare generală tot cu citadele de torţionari și delatori dar și atunci *nedescurcăreţii* se vor împotmoli în propriile lor ignoranţe…

În martie 1952 viaţa și munca din brigada lui Vasile Matei nu se potriveau deloc cu acele din vara și toamna lui 1950. Din punctul acesta de vedere plângerile mi s-au părut limite. Pentru mine care trecusem prin *„reeducarea"* din brigada preoţilor și prin iarna Năvodarilor și care cunoscusem teroarea în această brigadă din prima perioadă a constituit o greutate faptul de a constata că bestia din nebuniile brigadierului dispăruse aproape complet. Numai că acum după aproape trei ani de pușcărie, aproape doi ani de Canal și cu un corp împovărat de imense suferinţe fizice și morale nu mi-a fost dat să mă bucur de schimbările în bine din brigada lui Vasile Matei.

Simţeam cum în fiecare zi puterile mi se împuţinează. Slăbeam văzând cu ochii. Am intrat în panică, întrebându-mă: oare nu cumva mă încearcă icterul? Fusesem bolnav de icter și nu eram vindecat când am intrat în bătaia torţionarilor din *„brigada preoţilor".* Apoi mi s-a interzis orice asistenţă medicală din ordinul ofiţerului politic, apoi eforturile de la Năvodari. Toate acestea grevate în timp de o serie de alte calamităţi buchenwaldiene și auschwitziene: frigul, lipsa totală de igienă și subnutriţia m-au doborât: am căzut — cum se zice — la pat.

Norocul meu a fost Virgil Bordeianu și profesorul Golimas. Datorită lor am ajuns la infirmerie unde, în urma unor analize și radioscopii, am fost reţinut în așa-zisul „spital" al coloniei cu temperatură de 40 de grade.

Colonia de muncă Peninsula avea și ea o infirmerie instalată într-o barcă din aripa dreaptă a lagărului, câteva camere 3 — 4 fiecare cu câte zece paturi suprapuse, paturi de fier cu saltele, pături, cearşafuri și perne mici umplute cu paie ca și saltelele.

Spre a se putea afirma că viaţa la Peninsulă a fost mai cumplită ca le Buchenwald e necesar ca și pe tema îngrijirii medicale să se procedeze la o comparaţie. Din cronicile marxiste de azi am luat cunoștinţă că în lagărele naziste infirmeriile și spitalele

purtau denumirea de Klein Revier și Gross Revier. În limba germană cuvântul Revier se traduce prin sector, raion, ocol, comisariat, cartier; n-am înţeles de ce spitalului i s-a spus „Revier".

La tribunalul de la Nürnberg s-au frăcut mărturii de-a dreptul înspăimântătoare în legătură cu suferinţele bolnavilor din aceste spitale. Despre „Revierul" Auschwitzului am mai vorbit în alt capitol, totuși — chiar cu riscul de a repeta — spicuim câteva idei din depoziţia doamnei Vaillant-Couturier; aceasta fiindcă e vorba de comparaţie:

Revierul era alcătuit din blocurile unde erau duși bolnavii și nu corespundeau cu nimic noţiunii de spital. *„Pentru a ajunge acolo trebuia să obţii aprobarea șefului de baracă care o dădea foarte rar* (exact ca la Peninsula — n.n.). *Când. În sfârșit o obţineai erai dusă în coloană în faţa infirmeriei Acolo pe orice vreme… trebuia să aștepţi mai multe ceasuri pentru a fi primită. Se întâmpla frecvent ca bolnavele să moară în faţa ușii infirmeriei înainte de a fi putut pătrunde înăuntru… Singurul avantaj al „revierului" era că, fiind culcat, erai scutit de apel, dar erai culcat în condiţii înspăimântătoare… Saltele erau murdare și nu se schimbau decât atunci când putrezeau complet. Păturile erau pline de păduchi care mișunau ca furnicile… Medicamentele lipseau cu totul, bolnavii erau nevoi ţi s-a zacă fără îngrijire, fără vreo măsură de igienă, fără a fi spălaţi Morţii erau abandonaţi timp de mai multe ore lângă bolnavi, apoi când prezenţa lor era în sfârșit remarcată cadavrele erau pur și simplu aruncate din pat și duse în faţa blocului…"*

Comparativ cu ceea ce s-a spus la Nürnberg, în infirmeria Peninsulei de bună seamă a fost *„raiul pe pământ'.* Nici chiar în *„lagărul morţii":* Buchenwaldul (unde *„monstruozităţile erau pur și simplu de neconceput în concepţia umană a secolului XX"* și unde *„sadismul material și ideologic al fascismului nazist n-a avut egal în istorie…)* chiar nici aici asemenea monstruozităţi n-au avut loc. Supravieţuitorii n-au cutezat (s-au jenat) să meargă pe urmele martorei de la Nürnberg. Într-un proces, ca să impresionezi tribunalul, poţi spune ceea ce, indirect, ai libertatea să denaturezi adevărul, dacă îţi permite conștiinţa.

Nu același lucru se întâmplă într-o lucrare memorialistică, atunci când verificările sunt posibile.

Iată bunăoară ce scrie un buchenwaldian trecut prin *Revierul — mare* al *„lagărului morţii":*

„Tratamentul în spital consta într-o mâncare ceva mai bună și odihnă. După câteva zile când mi-a cedat febra și diareea am fost externat și dat ca medic la ambulanţa de boli interne (Innere Ambulanz) Aici la intervenţia celulei de partid cu sprijinul organizaţiei ilegale antifasciste a lagărului (deci la Buchenwald activa intens o celulă de partid și o organizaţie ilegală antifascistă — o fi fost și la Aushwitz asemenea minunăţii n.n.) *am fost lăsat 5 — 6 zile fără să fac ceva deoarece nu aveam, nici atâta putere ca să merg singur… Am primit rufărie mai bună și am stat în căldură relativă în „Cabinetul medical". La acest cabinet am fost 7 — 8 medici într-o încăpere destul de mare. Rolul nostru era de a examina și a recomanda tratamentul bolnavilor conducerii blocului de care aparţineau. După ce examinam un bolnav îl luam în braţe (în general erau oameni fără vlagă) și-l duceam la responsabilul ambulanţei care nu era medic și*

avea rolul de a menţine cu multă dificultate independenţa şi cvasilibertatea de acţiune a medicilor. Diagnosticul şi tratamentul indicat de medic erau în general 1 — 3 zile de „Sconung" (scutire de muncă şi de a nu sta ore în şir! a apelul din curtea lagărului. Mai rar un medicament ce se lua pe loc şi mult mai rar internarea în blocul spital).

Spitalul pe atunci avea un personal compus din antifasciştii — comunişti, încât se făceau eforturi serioase pentru salvarea şi vindecarea bolnavilor peste capul medicilior S.S. — işti… Dintre cei 7 — 8 medici eram cel mai tânăr, singurul comunist şi singurul evreu…" (aceste mărturisiri aparţin evreului *dr. Raucher Carol,* sunt luate din volumul *Rememorări"* 1985).

Infirmeria (cu al ei „spital") de la Peninsula avea în acea vreme ca şef un medic securist — nu-mi amintesc numele lui — locuia la Constanţa. Doctorul Morariu susţinea că-i evreu, că are la Colonie numai jumătate de normă, mai mult funcţia de control şi că-l interesa toarte puţin sănătatea *„bandiţilor fascişti".* Personalul medical al infirmeriei se compunea din medici deţinuţi printre ei fiind majoritatea condamnaţi pentru activitate legionară; adevăratul medic şef al infirmeriei era — după câte îmi amintesc — colonelul medic Mihăilescu, fost director al Spitalului Militar din Bucureşti, om de o corectitudine exemplară. Fusese adus de la Aiud, l-am cunoscut acolo.

Trebuie să atragem cititorilor atenţia că în lagărele de muncă româneşti n-a fost ca la Buchenwald cu *„nume conspirative şi identităţi false în lagăr" care se puteau camufla sau chiar şi schimba identitatea* (cum s-a scris despre cazul lui Kohn Hillel) cu *„celule de partid"* şi *„Organizaţii ilegale",* înfiinţate de deţinuţi etc. La Peninsulă, de exemplu, exista o evidenţă a deţinuţilor organizată în cele mai mici amănunte, diabolic. La fel şi aparatul de teroare. Din acest punct de vedere al diabolismului în organizare, comuniştii i-au depăşit pe hitlerişti *cu brio.* În ceea ce priveşte angajarea deţinuţilor ca medici la infirmeria coloniei acest lucru se făcea fără intervenţia şi sprijinul vreunei organizaţii, ci numai pentru că unitatea avea nevoie de medici, iar în lagărele din R.P.R. (ţara în care tovarăşa Ana se gândise bine, „ştiinţific", numărul deţinuţilor medici era semnificativ.

Şederea mea în infirmerie (Klein Rever) a durat două săptămâni. Am avut timp destul să mă orientez asupra situaţiei de acolo. Majoritatea pacienţilor doctorului Mihăilescu provenea din rândurile deţinuţilor accidentaţi în timpul muncii sau distrofici. Am stat în acelaşi „salon" cu un fost student trecut pe la Piteşti. Avea coloana vertebrală *mustită* (expresia e a studentului; când l-am întrebat de ce boală suferă mi-a răspuns ironic; *„Mi-e şira spinării mustită şi mă dor creierii…").* Se ţinea pe picioare, însă când da să păşească îşi pierdea echilibrul şi cădea în cap. Ne-am împrietenit şi ceva mai târziu mi-a povestit prin ce împrejurări a ajuns la puşcărie şi apoi în „spital".

Fusese student la Cluj şi participase la aşa numitele *„Dezordini studenţeşti"* din capitala Ardealului prin anul 1947 (au fost *„dezordinile"* de la care drama lui Lucreţiu Pătrăşcanu a început prin conflictul acestuia cu tartorii partidului de atunci Ana, Luca şi Gheorghiu-Dej). Arestat mai târziu cu grupul centrului universitar clujean condus de Costache Oprişan a ajuns la penitenciarul din Piteşti şi a intrat în *„reeducare" de* unde a fost expediat la Peninsula sa i se completeze „reeducarea" în brigada lui Bogdănescu. Aici intrând în *„şedinţele torţionarilor"* s-a ales cu şira spinării zdrobită

[mustită) și cu dureri de cap îngrozitoare și ameţeli (fusese bătut în cap săptămâni în șir și la rangă la Securitate). Era în „spital" de zece zile. Numai o singură dată l-a consultat doctorul Mihăilescu (Chinon avusese grijă prin medicul securist ca victima să fie cât mai izolată).

Eu am avut mai mult noroc (norocul meu fu Golimas, Bordeianu și dr. Sarry). La mai puţin de zece zile am fost cu analizele făcute. De vreo două ori am luat pastile de hidrazidă, odată mi s-a dat și un fel de sirop, iar când am primit de la laborator rezultatul analizelor și am citit pe foaia respectivă cele trei litere funeste T.B.C. involuntar, parcă năuc, m-am bucurat foarte. Știam că tuberculoșii sunt *evacuaţi de la Canal.* Aveam șansa să figurez printre *„fericiţii expedia şi de la Peninsula"* și deci toate motivele să mă bucur. Dar curând îmi trecu bucuria, l-am dat fostului student foaia cu analizele să le citească, să le descifreze. După ce le cântări și le desluși îmi grăi: „Uitaţi-vă ce scrie aici: leziuni la baza plămânului drept… A început iar să facă ravagii tuberculoza… E periculos…"

Din ziua aceea după discuţia cu medicinistul — cuiul mi se înfipsese adânc în inimă — am devenit bolnav de-adevăratelea, cu dureri în piept, tușeam — o *tuse* specifică tuberculoșilor — ce mai — *tebecist în toată regula,* tebecist cu diplomă. Cât am mai stat la infirmerie am slăbit cred câteva kilograme bune. Fix la două săptămâni am plecat din spital, eram mai bolnav ca la internare. Aveam impresia că bacilul Koch din plămâni mă roade mai mult în creieri decât în piept și asta îmi provoca o stare de moleșeală. Dar avui și o bucurie, bucuria de pușcăriaș: în foaia de ieșire din spital era scris jos cu litere subliniate*: „repartizat la brigada inapţi"* și bucuria îmi fu cu atât mai mare cu cât știam că există o astfel de brigadă compusă din deţinuţii inapţi de muncă, oameni pregătiţi pentru a fi expediaţi de la Canal.

Pe fostul student l-am lăsat la infirmeria coloniei. Când ne-am despărţit ne-am spus „la revedere". Nu ne-am revăzut, i-am pierdut urma. Nu știu ce destin a avut în continuare.

În noua brigadă vreo optzeci de inși (din totalul de peste trei mii — efectivul coloniei) am găsit adevărata faţă a unui lagăr comunist: invalizi (accidentaţi de muncă) distrofici, tuberculoși, bolnavi cu diferite afecţiuni cardiace, tineri trecuţi prin *„reeducare"* și oameni cu o serie de metehne psihopatice, bolnavi de hepatită, ciroză, vreo șase epileptici și un număr mare de ologi, mulţi dintre ei loviţi de ipohondrie. O adunătură de epave omenești de data asta schelete neumblătoare care, privindu-le — fără a ști că aceste fiinţe sunt condamnaţi politici și că odinioară, cu ani în urmă, unii au deţinut funcţii importante în conducerea statului burghezo-moșieresc — da impresia unei armate de cerșetori — vagabonzi în cea mai de plâns stare posibilă.

„Brigada inapţilori avea același statut de organizare și funcţionare ca și celelalte brigăzi adică: era condusă de un brigadier și un normator (ambii valizi) „oamenii" lui Chinon funcţiona cu patru grupe. Programul administrativ se îndeplinea întocmai cu deosebire că era repartizată la munci ușoare. Lucram fără normă pe un șantier cam la vreo 3 km depărtare de coline ca spărgător de piatră. Muncă numai ușoară nu era pentru niște inapţi. În niciun caz n-am pomenit nebunia de la Năvodari sau de pe șantierele lui Matei Vasile.

Prea multe amintiri din această brigadă — amintiri demne de reţinut — nu mi-au rămas în memorie. Ceea ce n-am uitat este greul drumului parcurs de la colonie la șantier și înapoi.

Două călătorii zilnic pe care le făceam anevoios, deoarece noi, cei mai în putere din unitate, trebuia să-i ajutăm pe ceilalţi, pe nevolnici, să ajungă la destinaţie. Încolo foame, vaiete de oameni suferinzi, așteptări, iluzii și deziluzii, dar mai ales înfricoșătoarea groază de necunoscut, de ceea ce ne așteaptă pe fiecare după boala ce ne chinuia. Cu toate acestea însă, cinstit să fiu, nu mi-a fost dat nici la Revierul coloniei, nici în brigada inapţilor să văd, ca în depoziţia martorei de la Auschwitz *„morţi abandonaţi timp de mai multe ore lângă bolnavi sau cadavre aruncate din pat și duse în faţa barăcii”.* Am stat în această brigadă două luni și ceva în care timp n-au avut loc decât numai trei decese. Peninsula n-a fost un lagăr al demnităţii, ci unul al morţii. Cât timp am fost eu acolo n-am auzit să scadă numărul deţinuţilor de la circa 1500 la circa 800 — 1.000 ca la Berga am Eteter și asta în 10 — 15 zile. Și la Peninsula hrana era foarte puţină și de proastă calitate, iernile au fost foarte geroase, iar munca nebunie curată ca la Năvodari, câte 12 ore pe zi sub cerul liber în intemperii dobrogene.

Săptămânile au trecut și aici. Nostalgia serilor cu *cenaclu”,* din brigada lui Mitran m-a cătat adesea, prietenii n-am apucat să leg, lacăt la gură am avut, că ochii și urechile politrucului viermuiau pretutindeni și iată-mă într-o seară anunţat să mă pregătesc de drum, de marele drum: părăsirea Canalului, a Dobrogei, a Peninsulei.

De la plecarea din Aiud spre Canal se sursese aproape doi ani. Cei mai grei ani de pușcăriaș din acea perioadă. Nu uitasem îndemnurile profesorului Petre Topa — îndemnuri repetate de nenumărate ori în momentele cumplite ale celor doi ani de Canal: *„Cred că pentru dumneata — îl auzeam pe profesor — va fi greu acolo* (la Canal*/ N-ai să poţi face faţă, mai gândește-te… Vei merge eventual cu alt lot… E bine să te mai gândești… „Domnule profesor, m-am gândit… Vreau să merg acum… Sunt sănătos, pot munci… Apoi vreau să am vești de la familie… Vă rog foarte mult, ajutaţi-mă să plec din Aiud… „Să nu regreţi…” „N-am să regret”* am zis.

Am insistat să plec din cetatea tăcerii. Aiudul îl socoteam un *crematoriu al anilor noștri, un purgatoriu, un ţintirim al anilor noștri „cetate păgână cu paznici pigmei…”* Sfatul blândului profesor nu l-am ascultat, ca pe urmă să am nenumărate pricini de regret. Uneori chiar să blestem ziua plecării, iar acum schelet mișcător fiind, cu plămânii bolnavi, înfrânt și material și moral, o epavă umană, lamentabilă să mă cred fericit că mă întorc în iadul Aiudului în *ţintirimul miilor de ani…*

Omul e ca un animal inteligent, dar și ciudat. Schopenhauer l-a definit ca *animai metafizic, Voltaire ca fiinţă raţionată.* Într-o teorie pesimistă a lui Felix le Dantec îl găsim *crud, din fire egoist, stăpânit de instinctul de conservare proprie și dominaţiune: civilizaţia nereușind decât numai să înfrâneze întrucâtva aceste porniri naturale, să le deformeze…* în vreme ce Rousseau îl proclamă născut bun dar societatea îl corupe… Cu multe secole înaintea acestora, sofistul Protagoras, mai elocvent ca toţi, a spus:

„Omul este măsura tuturor lucrurilor. *Omul e ciudat pentru că vrea și nu știe ce vrea; răul de azi îl vede mai crud ca râul de ieri, răul de mâine îl va considera mai groaznic ca cel de azi și așa mereu stăpânit de esenţa ultimă a lumii”: voinţa e*

permanent în căutare, în cunoaştere, în găsirea adevărului şi în adevărata lui definire ca om, fiinţă raţională, măsura tuturor lucrurilor…

De la Peninsula am plecat în dimineaţa următoare, într-o zi a începutului de iunie. Era o dimineaţă de vară dobrogeană, minunată, cu mult soare, risipit pe sinistra vale Carasu, *Valea Neagră* sau cum îi spuneam noi *„Valea Plângerii",* cu atâta soare încât să părăsesc aceste ţinuturi ale Pontului Euxin cât mai golit de bucurii.

L-am căutat şi l-am găsit pe profesorul Aurel Golimas. *„Plicul de diplomaţia"* recomandat nu i l-am amintit ca un reproş, am considerat intenţiile bune şi i-am mulţumit: „… m-aş bucura domnule profesor să ne revedem afară în libertate". „O să ne revedem dar să ştii că pentru toţi greul abia acum începe…"

Nu ne-am mai revăzut, căile ne-au fost diferite: lui i s-a îngăduit să lucreze în învăţământul universitar şi implicit şi extensiv va deveni un *„satelit al puterii"*, eu peste câţiva ani voi ajunge din nou un prizonier politic şi voi cunoaşte implicit şi *extensiv* (cuvântul extensiv ca în agricultură e din limbajul comunist al „noii revoluţii agrare), ororiile celulelor condamnaţilor la moarte.

Cu Virgil Bordeianu, devenit între timp inginer, voi fi prieten şi afară în libertate. Caracterizarea lui Stoica va continua să fie valabilă şi nu mă va pândi regretul că l-am cunoscut.

Prin părăsirea Canalului se va încheia un capitol din viaţa mea de puşcăriaş, nu cel mai oribil, voi trece pe la Văcăreşti şi voi ajunge din nou de unde am plecat, în *„Cetatea Tăcerii",* a Aiudului…

Ca să mai cunoaştem câte ceva din tainele acestui *coloseum al suferinţelor româneşti…*

PĂRINTELE MUREŞAN ŞI… BLAGA

Nu mai purtam lanţuri la picioare. Ni se dăduseră jos la sosirea în Aiud. În cele zece zile de carantină avusesem timp să ne refacem oarecum, dar mai cu seamă să ne adunăm gândurile, să-şi întocmească fiecare în *sinea lui bilanţul suferinţelor* (dacă sinea noastră era atunci, aşa cum ne spusese Constantin Noica, *ceva întru totul dincolo de uman, altceva şi decât esenţa, altceva chiar şi decât natura noastră intimă a realităţilor.* Bilanţul suferinţelor noastre trebuie să fie realităţi greu de crezut. Îmi amintesc vag că n-am avut în afară de programul de cameră niciun fel de alt program. La aer n-am fost scoşi. Izolarea care ni s-a aplicat reuşise perfect în intenţia conducerii penitenciarului de a păstra secretul.

Boala comuniştilor, o boală a copilăriei, de a da oricărei acţiuni, chiar şi celor de importanţă minoră, un aspect de mare secret a ieşit în evidenţă prioritar în puşcării. Această boală organizată minuţios n-a avut alt rost, la urma urmelor, decât acela de a folosi cât mai multe metode, şi cât mai variate şi diabolice, de chinuire a oamenilor.

Iată şi anomalia, nu numai la Aiud: ni se punea haina (zeghea) pe cap (ca să se păstreze secretul). Când eram scoşi, de pildă, la infirmerie, la grefă sau anchetă spre camera de izolare şi odată la 4 — 5 săptămâni în drumul către lavabău (camera de baie), ieşeam însă la vedere, fără niciun secret, când ne scoteau la plimbare.

Plimbarea se făcea, câte zece celula odată într-o serie, în spaţiul din stânga celularului între zidul sentinelelor de pază și latura T-ului dinspre acest zid și puteam fi văzuţi prin toate ferestrele celulelor cu vederea spre „ţarcul plimbărilor".

Ajunși în noua noastră „etuvă" de la etajul întâi, nu mică ne-a fost uimirea când, identificându-ne în mod sumar am constatat că toţi dar absolut toţi erau sau foști legionari sau condamnaţi pentru ceva legături cu Garda de fier. N-am înţeles nici până azi prin ce împrejurări chiar în ziua următoare, într-o sâmbătă, pe la sfârșitul lunii lui cuptor, toţi deţinuţii din cameră au știut că fusesem condamnat la *pedeapsa capitală* și că trecusem prin suplicii grele în celula morţii a Jilavei. Din ziua când ni se citise decretul de comutare a pedepsei trecură două luni bune la Jilava, după aceea avusesem norocul să fiu încarcerat într-o cameră selectă cu tineri curajoși ca studentul Bucescu cu înţelepţi ca Noica, Sandu Lăzărescu și Victor Oprescu și cu prietenari ca Sebi Popescu, încât datorită atmosferei în care trăisem, o ambianţă de înaltă camaraderie, am uitat mare parte din suferinţele îndurate. De fapt doar asta urmăream să uit totul să mi se cicatrizeze o rană ce-ar fi putut să supureze toată viaţa.

Când cineva încerca să afle ceva în legătură cu procesul, cu sentinţa sau ceva amănunte despre ce a urmat în celula zero la Jilava, ori luam altă vorbă, ori dădeam răspunsuri evazive. Mi se părea povestea aceasta o parabolă menită amneziei, trebuia să mă lepăd de ea, ca de o — *istorie"* a lui Noica din Mathesis…

Îmi plăcea să închid în inimă, în conștiinţa mea chinuită acest capitol dureros al lanţurilor morţii. Să nu mai fiu eu, cel care *„804 zile și nopţi"* așteptasem cu groază ora plutonului de execuţie, ora H, în care să cuprind cu mintea un întreg trecut, o faţadă a ceea ce fusesem pus să simt în ultima clipă a vieţii. Căzusem parcă într-un somn, somnul uitării. Când deodată aud în spatele meu un glas duios, ca o rugăciune, ca rugăciunea unui copil:

— Vasile Blănaru, întoarce-te… Suntem în Câmpulungul nostru drag… întoarce-te un minut…

M-am întors și în spatele meu, întins pe o altă rogojină, mi-a fost dat să văd un om, un camarad de suferinţă, un bărbat care abia semăna a om, un necunoscut.

L-am întrebat: „Cine ești din Câmpulungul nostru drag?…

Mi-a răspuns, tot ca într-o rugăciune: „Nu mă recunoști? Ţi-ai uitat prietenii din copilărie?… Ai uitat ce-a fost mai frumos din lumea noastră a capusătenilor? Ai uitat Cocoara, Rarăul, Bodea, Izvorul Alb?… Ai uitat pe Alexandru Latiș?…

L-am privit bine, să-l descopăr pe bunul meu prieten Alexandru Latiș.

Și l-am descoperit. Era ca o umbră, încă mai avea zâmbetul duios. Doar numai atâta rămăsese din acel bărbat chipeș, din tinereţea noastră.

— De unde vii?, m-a întrebat.

— De la Jilava.

— Eu am trecut prin Jilava… Aștept aici de o săptămână.

Am stat la Botoșani și Suceava… Acum aștept repartizarea la celulă… M-ar bucura mult să fim repartizaţi în aceeași celulă, amândoi…

— Și eu m-aș bucura…

Peste câteva minute (destinul „absurd" cum e) a făcut în așa fel ca să nu fim

repartizaţi în aceeași celulă.

Alexandru Latiș a plecat. La despărţire ne-am îmbrăţișat, zicându-mi:

„După câte știu rearestarea ta a avut loc în 1958. Asta înseamnă că, eliberat în 1954 și rearestat în 1958, câţiva ani ai fost liber. Ce știi să îmi spui despre Câmpulungul nostru? Ce știi de Măriuţa, de Sanda?…

— Dragă Lixandru, trebuie să-ţi spun că anii de libertate mi-au fost ani cu *domiciliul forţat.* Totuși am fost… la Câmpulung. L-am vizitat pe Gheorghe aproape în fiecare zi…Am văzut-o și pe Măriuţa și pe Sanda. Sanda e domnișoară…

N-am reușit să stau cu ele mai mult de vorbă. Dar sunt sănătoase și te așteaptă… Și pe Zenovia am văzut-o. Și ea te așteaptă.

În câteva clipe, am încercat totuși să-i insuflu câteva grame de optimism, optimism de temniţă:

— Nu fi îngrijorat, Lixandru. Slobodna e aproape. Curând vom respira aerul libertăţii în Câmpulungul nostru drag și totul va fi bine…”

— Tu da, eu nu… Mie îmi ard creierii. Mă dor, simt că mă topesc… Te salut, Vasile. Dacă mie îmi va fi dat să am, ca loc de veci, un mormânt, o groapă comună, aici la Aiud, te rog, de vei fi liber, să faci o rugăciune pentru mine, la Podul Bucătarului… Nu doresc mai mult… Un Tatăl nostru, Vasile…

Acestea au fost ultimele cuvinte auzite din gura bunului meu prieten Alexandru Latiș. Ca un testament, ca o rugăciune de copil nevinovat…

Dar surprizele, însă s-au arătat în continuare.

Nu trecu nici cinci minute, după plecarea lui Lixandru Latiș, și plutonierul Biro ne-a anunţat că ne aduce un nou „Mușteriu”. Așa se face că ne-am pomenit intrând în cameră cu un fel de om, pășind greu, asemenea unui orb. Avea capul acoperit cu zeghea *(ca să se păstreze secretul).* Și, după plecarea lui Biro, și-a descoperit capul. Eu am fost primul care l-am identificat pe *„mușteriu*! plutonierului Biro: era stareţul schitului Rarău, *părintele Daniel.*

Despre acest nefericit „mușteriu”, cu care Constantin Noica (am înţeles din spusele filosofului) „încheiase un contract: să transforme *„Rugul Aprins”* într-o citadelă a *„Fraieriștilor”* lui Nae Ionescu: aceasta, bine înţeles, într-o Românie fără comuniști și într-o deplină libertate, se pot scrie volume întregi. Noi, însă, ne vom mărgini a-i face o scurtă prezentare:

Părintele Daniel, cu mulţi ani în urmă, numindu-se Alexandru Teodorescu, s-a afirmat în literatură, mai ales ca poet și eseist, scriind cu pseudonimul literar *Sandu Tudor.* În această calitate a editat revista *„Credinţa”* printre colaboratori numărându-se (zice Zaharia Stancu în *„Zile de lagăr”* și *„temuţii legionari Cosma, Banu. Noica și Victor Medrea…”*

Pe părintele Daniel l-am cunoscut la schitul Rarău. Încât a fost foarte ușor să leg o discuţie cu el, doream să cunosc adevărul din afirmaţiile romancierului. Pe această chestie discuţia noastră s-a limitat la o întrebare și un răspuns.

„Vreau să știu, părinte Daniel, după ceea ce spune Stancu este fabulaţie sau adevăr”.

Stareţul Daniel mi-a răspuns:

„Într-adevăr la „Credința” și-a început activitatea literară Zaharia Stancu. În ceea ce privește colaborarea lui Ștefan Cosma, Dumitru Banu, Constantin Noica și Victor Medrea (am spus-o și o mai spun) aceștia făceau parte din elita condeierilor din acele vremuri și mie personal mi-a fost o mare cinste să-i am colaboratori. Cât privește pe Stancu, am spus-o și atunci (Dumnezeu să mă ierte) o spun și acum. Zaharia Stancu (odihnească-se în pace) a fost un mare *farsor literar…* Eram lămurit, l-am mulţumit părintelui Daniel și cum era obiceiul (un obicei de temniţă) în zilele următoare ne-am făcut o sumedenie de planuri literare de viitor. Planuri care pentru mine au rămas visuri, căci, cu ceva mai mult de un an înaintea slobodnei din anul 1964, curajosul tot stareţ al Schitului Rarău s-a oprit, alături de Lixandru Latiș, în ţintirimul fără cruci a Aiudului, pentru vecie…

De la părintele Daniel am rămas cu multe amintiri frumoase, dar și cu un precept din filosofia lui Noica:

„Nevinovăţia este o chestiune de vocabular. Trebuie să eviţi a numi răul. Omul nu vede răul pentru că refuză să-i înveţe numele, să-l individualizeze, să-l știe. Există răul și în el, dar intră, nu știu cum, în altă compoziţie…”

Părintele Daniel a evitat să spună mai mult despre Zaharia Stancu. Spre a se încadra în metafora celui care dorea transformarea *„Rugului Aprins”* într-o citadelă a *„naiștilor lui Nae Ionescu…”*

Dumnezeu să-l odihnească în pacea și liniștea schitului de pe muntele Rarău!…

Într-o zi vecinul de dormit, de pat (dormeam pe aceeași rogojină murdară și ruptă), era un bărbat mai înalt ca mine, cu o faţă blândă, luminoasă și cu privirea de mucenic, corpul îl avea aproape complet epuizat, vârsta mea era de 47 de ani, el avea cel puţin zece ani în plus, poate peste șase decenii, încercă să lege o discuţie cu mine să ne cunoaştem mai bine. L-am auzit spunându-mi:

— E un paradox, parcă n-am fi între noi, ne temem unul de altul, suntem închiși înăuntru, ne suspectăm, evităm discuţiile, e curios…

— Dumneavoastră de unde veniţi? L-am întrebat, pasiv întrucâtva.

— De la Cluj.

— Va să zică n-aţi trecut prin Jilava?… Nu cunoaşteţi Jilava?!

— N-am avut „fericirea”… Am auzit că acolo e jelanie mare…

— Probabil că cei mai mulţi de aici au cunoscut Jilava, pe Maromet și Ivănică, pe Geamănă și în ultimul timp pe „Locotenentul” Ștefan și din cauza asta sunt timoraţi, evită discuţiile, sunt prudenţi… și nu-i nimic curios.

Convorbirea noastră se opri aici. Abia într-un târziu, ros de curiozitatea de a afla ceva noutăţi de la Cluj (eu fusesem la Securitatea din capitala Transilvaniei în toamna lui 1953) am încercat să reiau firul discuţiei.

— Știţi că și eu am fost anchetat la Cluj.

— Înseamnă că l-aţi cunoscut pe șeful anchetator, pe *„Tovarășul Aurel”.*

— L-am cunoscut… e bucovinean de-al meu, înainte de ’44 a fost băiat de prăvălie, vânzător, probabil la taică-su, în Gura Humorului, un evreu…

Foarte curând m-am împrietenit cu vecinul meu de „pat” (de rogojină) și în două săptămâni cât am stat împreună ne-am descărcat inimile, povestindu-ne în de-

amănunt câteva episoade din romanul vieţii noastre.

În dicţionarul limbii române moderne sensul substantivului roman este dat printre altele și la figurativ astfel*: „Împletire de întâmplări cu multe episoade care par neverosimile”.*

Închisorile staliniste, după cele două *lureșuri” de lichidare a forţelor reacţionare”* din 1948 și 1958 au cuprins între zidurile lor mute și cumplite tragedii a multor sute de mii de oameni, cu împletiri de întâmplări în multe episoade ce par neverosimile. Din nefericire pentru victime și spre rușinea neamului românesc tragediile auzite și trăite în închisorile statului sunt întâmplări ce par neverosimile, dar ele sunt mai adevărate ca toate adevărurile din lume.

Romanul vecinului meu povestit în mai multe ședinţe în doi n-are nimic neverosimil. Îl voi relata în paginile ce urmează scotocind în cutia memoriei și mă voi strădui să fiu cât mai aproape de verosimilitatea întâmplărilor petrecute, făcând aceasta ca un pios omagiu adus fostului meu vecin de pat (rogojină).

Vecinul meu se numea *Florea Mureșan.* Funcţionase ani mulţi ca profesor la Facultatea de teologie din capitala Ardealului și protopop al Clujului. Fusese căsătorit și avea doi copii: o fată și un băiat. Pe vremuri, cunoscându-l în cetatea universitară a Clujului pe Ionel Moţa apoi pe Corneliu Codreanu și mai târziu ca preot lămurindu-se că Mișcarea legionară este singura organizaţie politică din ţară care încearcă o apropiere spirituală între omul politic și Dumnezeire, prin biserică, s-a alăturat ei, să lupte împotriva celor fără Dumnezeu, dărâmători de biserici; a făcut-o nu ca politician, ci ca slujitor al altarului, „Socoteam — spunea el — o datorie de preot să fiu apărătorul Bisericii lui Hristos”…

S-a căsătorit cu învăţătoarea *Eugenia Adam* care avea *pasiunea sensului,* s-au născut copiii, au crescut mari. Lucian Blaga deveni prietenul familiei, un *„admirator ai tinerei scriitoare,* poate chiar un îndrăgostit (Lulu era foarte amorezabil). *Tânăra și ispititoarea scriitoare apare în presa literară a timpului.* Vom întâlni-o în paginile *Gândirii,* semnând *Eugenia Adam — Mureșanu va* scrie și piese de teatru; Lulu le va citi și va spune că *„Genia”* este un *„Shakespeare al României”.* O fi fost așa numai Blaga știut-a. Ceea ce am reţinut din mărturisirile preotului clujean este că aproape în fiecare zi familia Mureșanu l-a avut ca *„musafir”* pe *„Marele Anonim”.* „Că se cam întindea la cozonac — „cozonacul” fiind nevastă-mea — făcu o remarcă naratorul. Nu am avut niciun motiv să mă sinchisesc, doar și marii poeţi și marii filosofi au dreptul să fie uneori caraghioși, apoi nu era chiar nimic să-l ai musafir permanent pe Blaga omul care la vremea aceea — se apropia furtuna — se lepădase de cei mai mulţi dintre amicii săi din timpuri bune?…”

Și furtuna veni: încep epurările, Lucian Blaga este scos din învăţământ, din publicistică și din manuale. Numele lui devine tabu, este atacat în presa comunistă ca „fascist”, ca „ideolog legionar”, prin iraţionalismul din operele sale mistice, antipopulare, șovine. Sunt întemniţaţi oamenii politici din trecut: ţărăniștii, liberalii, legionarii, chiar vârfurilor elitei comuniste li se înscenează procese, vor fi osândiţi la pedepse astronomice: sentinţa împotriva lui Iuliu Maniu este muncă silnică pe viaţă (m.s.v.), groaza cuprinde întreaga românime, oamenii abia acumâși dau seama ce

înseamnă tăvălug comunist. Pe marele gânditor din Lancrâm îl apucă disperarea. Poţi fi colosal, frica nu cruţă pe nimeni, se împarte egal la fiecare — așa e în firea lucrurilor. Fiecare cu firea lui, dacă firea poate însemna și curaj, atunci, spre a-și păstra firea autorul Meșterului Manole și al Spaţiului mioritic, continuă să intre în casa protopopului. Însă până într-o zi…

Într-o noapte sprinţară de mai în anul 1950 se întâmplă nenorocirea:

„Duba neagră a Securităţi? opri în faţa porţii. Securiștii, trei, urcă treptele, sună, li se deschide, copii nu erau acasă, ci fiecare la rostul lui. Ușa o deschide preotul care-și avea bagajul gata, dă doar n-avea să rămână pe dinafară când o lume-ntreagă sângerează. *Copoii tovului Aurel”* fac o percheziţie domiciliară exemplară, confiscă manuscrise, cărţi, scrisori, cărţile lui Blaga, cu autograf, ultima (naratorul nu-și amintea care), avea autograful scris cu cerneală verde. „Pentru Genia”-o captură istorică! – confirmă tot ce poate constitui un corp delict și… surpriza:

— Eugenia Adam — Mureșanu, rostește unul din percheziţionări solemn, sumbru, în numele legii… (a vrut să rostească formula legală? „în numele legii sunteţi arestată”, dar în ultima secundă (nu-i bine să provoace panică) se abţinu grăind: „trebuie să faceţi un drum până la noi… o simplă formalitate, o mică declaraţie și sunteţi acasă… pe cuvântul nostru de onoare… în cel mult într-un ceas sunteţi acasă…”)

Ceasul a devenit doi ani și două luni în anchetă la Securitatea din Cluj.

În 1940 Eugenia Adam — Mureșanu, fiind șefa unei cetăţui de anticomuniști, arestarea ei părea că avea un temei legal. Apoi prin ea se urmărea capturarea lui Lucian Blaga.

Vara anului 1952. Scriitoarea se înapoiază din surghiun. Prima întrebare pusă soţului ei este: „Blaga a mai fost pe la noi?” „Nu i-am răspuns — Ne-a ocolit… s-a temut să n-ajungă și el…” „E un laș… Nu mai are ce căuta în casa noastră…” Sentinţa Geniei.

Eugenia Adam — Mureșanu n-a știut, sau a refuzat să știe că lașitatea e o faţă, nu cea mai hidoasă a tuturor marilor tragedii umane, și că intelectualitea românească de atunci va reuși să arunce pe arena politică a cataclismului marxist nu numai lași ci și *monștri.*

— Cam la vreo trei săptămâni după eliberarea soţiei — își continuă părintele Mureșan relatarea — îmi croisem un plan bine gândit. I l-am dezvăluit soţiei și am rugat-o să fie de acord cu el. Ce i-am cerut? Să părăsim lumea aceasta plină de păcate, să intrăm amândoi în monahism. Am spus: scoaterea mea din învăţământ și arestarea tasunt semne că ne paște o mare primejdie. S-o evităm. Copiii ni i-am rânduit, sunt la rostul lor. Fiind tineri se vor acomoda mai ușor la noile condiţii de viaţă, încât din acest punct de vedere îndrăznim a spune că ne-am făcut datoria. Intrăm în monahism, poate la Vladimirești, acolo vom avea linişte și ne vom închina lui Dumnezeu pentru păcatele noastre, pentru fericirea copiilor noștri și pentru mântuirea neamului nostru…”

Nevastă-mea se uită la mine lung, parc-o văd clătină din cap a *pagubă* și mă luă în primire așa ca orice muiere cu picioarele pe pământ: „Omule, omule! N-ai învăţat nimic… nu știi că într-un regim ca acesta diavolesc nici în gaură de șarpe nu ne putem

ascunde… Liniște la mănăstire acum sub cârmuirea ateilor? Tu nu știi că în Rusia lui Stalin oamenii mănăstirilor și bisericilor au suferit cel mai mult?… îţi poţi găsi liniștea într-o mănăstire azi? Poate curând ai să vezi ce urmează…”

Mi-a spus ce o să urmeze: biserici dărâmate, mănăstiri închise ori dacă nu transformate în muzee, vezi Doamne ca să se numească *„monumente istorice”,* preoţi, călugări, călugăriţe la închisoare… Se va face și la noi ca-n Rusia.

N-am luat-o în serios. Mi-am zis: e ea îngrozită și vede totul în negru…

N-o să aibă timp, vine răscolul și scăpăm… Oamenii așteaptă și acum să vină americanii… Din toată discuţia cu nevastă-mea n-am ales nimic, decât doar că, până la urmă, ea mi-a dat dezlegarea să iau calea monahismului singur, fără ea. „Dacă tu crezi — mi-a spus în încheiere — că e bine așa nu te opresc… eu însă rămân lângă copii… nu dezertez… rămân să înfrunt toate primejdiile dar să știi, omule, tot acolo ajungi și cine îşi va pierde nădejdea se va îneca în mlaștina deznădejdii…”

După ce mi-am aranjat toate treburile am pornit-o la drum, de unul singur. Eram trist, îngândurat… Mă rodea gândul că ceea ce fac e dezertare…

Și am ajuns la Vladimirești…”

❖

Spre sfârșitul domniei lui Carol al II-lea în toiul tragediei legionare din 1938 — 1939, cu mila lui Dumnezeu — va spune cronicarul — și prin credinţa și vrednicia unor oameni de mare ispravă, în comuna Tudor Vladimirescu din judeţul Tecuci s-a înălţat o mănăstire de maici, denumită *Adormirea Maicii Domnului”.* Sufletul acestei mănăstiri, acestei măreţe opere creștine, a fost o copilă a acestei comune, Vasilica Barbu — Gurău, care mai târziu s-a numit maica Veronica și a fost stareţa acestui sfânt lăcaș.

Aici, ca slujind lui Dumnezeu, s-au adunat numeroase tinere fecioare — unele cu studii universitare — am citit într-o spovedanie: *„O grădină de flori tinere, fiice ale neamului nostru, fiicele oamenilor noștri, care se vor ruga pentru întreg neamul românesc…”*

Printre aceste fiice ale neamului am cunoscut două: pe Marieta Iordache absolventa A.N.E.F. — ului, o curajoasă conducătoare a studenţilor din Bucureștii anilor 1938 — 1939, sora lui Iordache Nicoară ucis în 1939 la Miercurea — Ciuc și pe poeta Zorica Lascu, colaboratoare la „Gândirea”. Maria Iordache se va numi maica Mihaela și va fi econoama mănăstirii, braţul drept al stareţei; Zorica Lascu se va numi maica Teodosia.

Mănăstirea de la Vladimirești (sub această denumire va fi cunoscută de-a lungul și de-a latul ţării) l-a avut dintru început ca preot slujitor pe părintele Ioan, un tânăr teolog, ardelean.

Silviu Iovan, fiul preotului Gavril Iovan, parohul bisericii dintr-o comună de lângă Oradea, și în 1953 după aproape zece ani de regim ateist datorită mănunchiului de maici în frunte cu Veronica, Teodosia și Mihaela, dar mai ales predicilor părintelui Ioan, mănăstirea Vladimirești era socotită drept un loc sfânt de închinare și alinare a oropsiţilor din R.P.R., dar și o primejdioasă — cetate a românismului pentru orânduirea comunistă, fără Dumnezeu.

În acel timp sosi la Vladimirești fostul profesor universitar și protopop al Clujului,

Florea Mureșanu, veni să primească adăpost și liniște, o liniște care dură puţin pentru că doi ani mai târziu în 1955 cârmuirea statului comunist fără împotrivirea înaltelor feţe bisericești de la Roman, Iași și București, găsi potrivit să pună mănăstirea sub lacăt. Pricina fu găsită imediat: Mănăstirea Vladimirești a devenit *o citadelă legionară,* o ameninţare împotriva statului socialist. Ministrul cultelor era atunci fostul profesor de la Facultatea de Teologie din Chișinău C. Constantinescu — Iași.

Au urmat arestări, vandalisme, jafuri. În același an, în zilele de 5, 6 și 7 decembrie 1955, Tribunalul Militar din Galaţi a judecat „lotul Vladimirești". În boxă: Maria Iordache (maica Mihaela) șef de lot, Vasilica Barbu (stareţa Veronica), Zorica Lascu (maica Teodosia), preotul Silviu Iovan (părintele Ioan), doi fugari Ghiţă Păiș și inginer Teodosiade ș.a. Sentinţa a fost neîndurătoare: cea mai mică pedeapsă primi stareţa 15 ani m.s., la recurs redusă pedeapsa ia 8 ani închisoare corecţională. Restul judecăţilor s-au ales cu pedepse între 20 și 25 ani m.s. Maica Mihaela a fost condamnată la 25 ani muncă silnică. La proces și în închisoare s-a purtat ca o adevărată eroină, în noiembrie 1959 se afla la Miercurea Ciuc adusă de la Mislea; ceva mai târziu a murit în închisoare.

Pe părintele Ioan l-am aflat la Aiud în 1960.

Preotul Florea Mureșanu a ajuns și el la Aiud, l-am găsit în camera de la etajul I a Celularului de unde am pornit cu povestirea.

❖

— Omule, omule! – parcă o aud pe nevastă-mea — n-ai învăţat nimic… nu știi că într-un regim ca acesta diavolesc nici în gaură de șarpe nu ne putem ascunde… tot acolo ajungi și cine va dispera se va îneca în mlaștina deznădejdii…" Acu, am învăţat totul, știu… nevastă-mea a avut dreptate… La Cluj am auzit că soţia mea rearestată în 1959 s-ar afla la Mislea. Le-a întâlnit probabil acolo pe fetele de la Vladimirești…"

L-am întrebat pe narator când a fost ultima dată la Cluj și pentru ce.

Mi-a răspuns:

— Am venit de la Cluj săptămâna trecută, am avut la Securitate o confruntare cu Lucian Blaga.

— Cum? A fost arestat Blaga?

— Cred că da, altfel ce rost avea confruntarea și apoi ce rost avea să-l aducă în camera de anchetă cu haina în cap…

Mie mi s-a cerut să declar că Lucian Blaga a fost legionar și ce activitate am avut cu el. Am spus purul adevăr: nu am avut cu profesorul Lucian Blaga, nu numai nicio activitate subversivă, dar nici măcar vreo discuţie politică. Ba mai mult povestit anchetatorilor discuţia cu G/a când s-a înapoiat în 1952 de la închisoare și *„sentinţa"* ei de a nu mai călca locuinţa, socotindu-l un laș pentru că în lipsa ei ne-a ocolit, sa temut să ne viziteze…

— Cum arăta Blaga?…

— Extrem de înspăimântat, slăbit, cu faţa mai schimonosită ca a mea, care deja aveam câţiva ani de prizonierat și trecusem printr-o anchetă „științifică" de pomină. Îi tremurau mâinile, n-a avut curajul nici măcar să mă privească. Se vedea clar că e în focul unor interogatorii draconice cu burdușeli, poate chiar în faimoasa cameră de

tortură a *„Tovarășului Aurel”,* E curios un lucru, mereu mă gândesc la el, cum e cu putință ca un gânditor atât de stăpân pe idei.

„Chiar pe ideea socratică”, aceea de a nu te pierde cu firea în faţa dușmanului, cum e posibil ca un izvoditor de concepte morale și filosofice — și noi știm că filosofia se situează deasupra micimilor omenești — să ajungă a nu mai fi recunoscut, mai deplorabil ca ultimul muritor de rând trecut prin furcile caudine.

— Sistemul, părinte, numai el e de vină. Trăim vremuri atât de cumplite încât și sfinţi de-am fi ne-am cutremura la vederea unor instrumente și practici de tortură atât de sofisticate…

— Socrate… de ce filosoful atenian a privit moartea cu seninătate?

— Este doar un chip de a vedea lucrurile: călăii lui Socrate sunt departe de a fi comparaţi cu torţionarii comuniști de azi ai secolului XX, gealaţii lui Gheorghe Gheorghiu — Dej. Dacă Blaga ar fi trăit atunci și Socrate acum am spune Blaga a primit moartea cu seninătate, Socrate e un laș… Ăsta-i adevărul…

— A avut loc o singură confruntare nu mai știu ce s-a întâmplat după aceea. Eu am fost expediat înapoi la Aiud și sunt aici. Din anchetă am înţeles că și nevastă-mea, adusă de la Mislea, a trebuit să răspundă la aceleași întrebări dacă Blaga a fost legionar și ce activitate a avut cu el. Probabil răspunsul ei nu s-a deosebit de al meu. Încolo tăcere…

Până aici romanul părintelui Mureșanu e o împletire de întâmplări verosimile. Nimic senzaţional, extraordinar, incredibil, chiar și confruntarea cu *Marele Anonim”* sau vandalismele de la Vladimirești.

Dar cum orice roman dramă, întâmplare, au un sfârșit care se cheamă epilog și, de cele mai multe ori, epilogurile în lumea socialistă sunt tragice, și povestea fostului protopop al Clujului se va sfârși incredibil de straniu, în Aiudul „coloneilor Crăciun, Iacob și Colier”.

Ca toate dramele trăite de oameni, de românii adevăraţi.

❖

Scoaterea noastră din deparazitare și încarcerarea în celule a avut loc într-o muţenie apăsătoare. Despărţirea de protopopul Clujului m-a întristat tot atât de mult ca și despărţirea de Lixandru Latiș, de Motaș, de Manoilescu, de generalul Vasile Mitrea. La fel ca despărţirea de Noica, de nefericitul împilat Sebi Popescu. Regretam că nu voi mai avea prilejul de a mai întâlni tineri (să-mi fie model de încurajare și stăpânire de sine), tineri curajoși și domn ca studentul Constantin Bucescu și fratele acestuia. Sandu Bucescu, ca dârzul buchenwaldian Niculae Ruse, ca resemnatul mereu Octavian Tripa și Victor Oprescu (și acesta mereu cu zâmbetul pe buze) ca elevul Nicu Bardac, ca taciturnul și înţeleptul Aurel Pastramagiu, sau ca ferbreţele lui Noica: isteţii Mișu Dumitrescu și Vasile Afrlie, ca dezinvoltul fiu al Sucevii, publicistul Dumitru Oniga, sau ca veteranii Aiudului: Constantin Aurel Dragodan („poetul Aiudului — zice Noica) și Tăvi Popa (măsurând anii cu pașii lui de gigant) și ca ceilalţi deţinuţi aiudeni și jilaviști de care îmi legasem inima în dorinţa de a fi liberi cât mai curând. Nu ne-am dat nicio întâlnire afară. Rascolul ne-a luat prin surprindere și în grabă.

În închisorile comuniste și acesta era un mod de chinuire a oamenilor. Despărţirea

de ilustrul protopop al Clujului m-a întristat foarte mult. Ieșind din celulă n-am auzit ce mi-a urat, decât o frântură dintr-o frază rostită în șoaptă: *„Binecuvântata să-ţi fie…”* (poate *calea spre libertate, sau…)*

În anul următor către sfârșitul lui 1961, prin alfabetul Morse, bătut în ţeava caloriferelor întreg celularul lua cunoștinţă de trista veste a dispariţiei lui Lucian Blaga. Cei care ne-au adus această știre, veniţi recent cu un lot de la Cluj, n-a știut să ne spună dacă filosoful a murit la închisoare sau în sânul familiei.

Pe cât mi-a fost posibil m-am străduit să păstrez o legătură, cât de cât, cu părintele Mureșanu, care era încarcerat pe aceeași latură a T-ului. Voi afla că vestea morţii lui Blaga l-a afectat foarte mult. Mai târziu n-o să-l mai văd ieșind la plimbare, probabil — mi-am zis — face parte, a ajuns să facă parte din categoria deţinuţilor ce nu mai sunt în putere să facă drumul din celular până la ţarcul plimbărilor.

Într-o zi însă, multe zile mai apoi, un deţinut adus în celula noastră din celula profesorului — teolog, mi-a dezlegat enigma: preotul Mureșanu s-a îmbolnăvit de ciroză. După nenumărate intervenţii spre a fi sos la vizita medicală — unele intervenţii s-au făcut zgomotos cu bătăi în ușă; cineva din cei care au intervenit în acest fel s-a trezit izolat la nebuni (una din pedepsele aplicate la Aiud deţinuţilor recalcitranţi), bolnavul a fost dus pe targă la infirmerie. Dar la acea oră spitalul închisorii nu avea nici medicamente, nici medici de specialitate (medicii — deţinuţi fuseseră trimiși la celule), încât s-a reușit numai să i se prelungească agonia. Nu era niciun bai dacă moare un *„bandit”* în plus, *interesul partidului era să moară toţi.*

În primăvara anului 1964 fiind scos de la Zarcă, din izolare pentru reeducare (se pregătea aplicarea decretului de amnistie din acel an), în contactele pe care le-am avut cu „Reeducaţii”, primul lucru care m-a interesat a fost să aflu despre soarta din închisoare a patru inși: a fraţilor mei, Grigore și Gheorghe, a părintelui Mureșanu și a lui Lixandru Latiș. Mai mult, voi afla că fraţii mei fuseseră trimiși la muncă undeva prin apropierea Brăilei și că la Stuf fratele Grigore lucrează în aceeași echipă cu Mișu Dumitrescu („isteţul”) lui Noica și cu Bucescu Constantin, dar despre prietenul lui Lucian Blaga nicio informaţie. Abia după o săptămână, într-o întâlnire cu studentul Marcel Petrișor, îmi va fi dat să aud:

„Ehei, bădie, părintele Horea Mureșanu de un an odihnește la „Trei plopi”…

Sfârșitul lui Lixandru Latiș, avu loc cu aproape un an înainte de „slobodna” din 1964. În același an și-a găsit „săvârșenia” și distinsul preot Florea Mureșanu, cam la începutul verii, la parterul Celularului, în celula se zicea — în care murise Mircea Vulcănescu. Liniștea căutată, cu zece ani în urmă, la Vladimirești și-a găsit-o în cimitirul Aiudului a celor trei plopi…

N-am să uit nimic din povestirile lui despre Blaga, nici despre studenţimea din perioada tinereţii lui Filon Lauric și nici despre *Genia…*

„Cu regret spun că n-am reușit să fiu în posesia vreunei știri în legătură cu felul cum s-a săvârșit, dar atunci printre lacrimi m-am înfrednicit a rosti doar o frază, rostită în rugăciune: *„Binecuvântată să-ţi fie calea spre libertate în nefiinţă, martir al neamului, profesor universitar — protopopul Clujului, Florea Mureșanu”.*

❖

30 mai 1986. Am ascultat emisiunea *„Actualitatea românească” a postului de radio Europa liberă”.* Poate ca o aniversare a morţii preotului Florea Mureșanu cu 23 de ani în urmă, scriitorul *Virgil Ierunca* a prezentat ascultătorilor din ţară activitatea în exil a scriitoarei Eugenia Adam — Mureșanu.

Va să zică aud ceea ce n-am știut, soţia preotului — martir Florea Mureșanu, care a cunoscut închisorile *staliniste,* despre moartea soţului ei, și va povesti poate și ceva despre cum s-a petrecut din lumea aceasta Lucian Blaga, maica Mihaela și celelalte fiice ale neamului românesc căzute pe altarul patriei și astfel *„utilii miopi ai occidentului”* vor lua cunoștinţă și pe această cale de ceea ce a însemnat teroarea *„Umanismului socialist”* în România Anei Pauker și a lui Gheorghe Gheorghiu — Dej.

Eugenia Adam — Mureșanu a scris în exil *„Cântarea psalmilor”* o lucrare pe care Virgil Ierunca o prezintă *„operă de importanţă majoră în literatura românească”.* Așteptăm memoriile *„Geniei”,* le vom asculta sau poate le vom citi cu emoţia tuturor clipelor de despărţire trăite în temniţele și lagărele holocaustului comunist.

Și vor fi și ele, aceste memorii, pentru mulţi întâmplări incredibile…

❖

„Împlinita istorie, cea mai reală, este istoria scrisă de oameni în duhul propriilor experienţe, călăuziţi de rostul obiectivităţii, nu slujind demagogia, ci numai în flacăra adevărului simplu, M. V”.

Această definiţie a istoriei am găsit-o scrisă cu acul în varul peretelui din celula în care am fost repartizat și unde îmi voi ispăși un timp osânda de m.s.v.-ist.

Celula ispășirii, noua mea „locuinţă” de pușcăriaș, era așezată în Celular cam la jumătatea T-ului, cu vederea spre Ţarcul plimbărilor. Ca cel mai în vârstă și cu pedeapsa cea mai mare mi s-a dat un pat de jos în rândul din stânga. În patul de jos al rândului din dreapta l-am găsit pe poetul Horia Niţulescu cu o condamnare de 15 ani temniţă grea. Pe patul de deasupra lui Horia dormea pictorul Sandu Bucescu, fratele studentului Constantin Bucescu de la Jilava.

La ora aceea Aiudul — vorba românului — *„gemea de lume”.* Încăperile Celularului, cu spaţiul construit pentru două persoane, erau acum supraaglomerate, câte patru și șase deţinuţi în celulă. Numai în acest colos de beton și fier peste 3.000 de umbre omenești, schelete — unele *nemaiumblătoare* — tânjeau după o gură de aer, după o rază de soare, chiar după colţul lor de cer în cele 300 de încăperi cu înfăţișare de cavouri pentru viii rânduiţi a nu mai spera, tânjeau la umbra unor ferestre zăbrelite, bătute-n cuie și oblonite. I s-a spus Aiudului *„cetatea tăcerii”,* această denumire dezolantă se potrivea însă de minune, Celularului. Mai mult ca în secţii (Zarea o excludem din discuţie, pentru că Zarea a fost tot timpul în penitenciarul Aiud locul de izolare și pedepsire a deţinuţilor sau secţie rezervată liderilor politici încarceraţi).

„Păstrarea secretului” în celular s-a bucurat de atenţia partidului, numărându-se printre celelalte sisteme marxiste de lichidare” a „forţelor reacţionare”, celelalte fiind: înfometarea, frigul, tortura, lipsa de igienă, munca forţată, teroarea — o teroare perpetuă, așa ca revoluţia în zbor spre comunism.

Dar fiindcă nu exista acţiune, oricât ar fi ea de radicală, fără contra-acţiune, fără operaţii de combatere a presupusului rău, prin așa-zisul revers al medaliei, și fiindcă

în astfel de împrejurări omul a știut, totdeauna, ori să se adapteze, resemnându-se, ori să găsească soluţii reacţionare de apărare, era foarte firesc ca și Celularul Aiudului să folosească asemenea soluţii împotriva păstrării secretului, a izolării, împotriva lipsei de contact între celule.

Mare lucru a fost pentru deţinuţii politici din închisorile staliniste *alfabetul morse.* Din cronicile marxiste de azi înţelegem că, odinioară, la Doftana, comuniștii, nu s-au folosit de acest sistem de comunicare; era prea complicat pentru encefalul unui Gheorghe Gheorghiu-Dej sau Chivu Stoica. Ei transmiteau știrile, lozincile, comunicatele pe cale bucală (nu-i de râs; expresia le aparţine). Se urca unul la geam și cu vocea cât mai sonoră, să audă toate celulele de pe latura respectivă, da drumul la placă. Prin fereastră se ţineau chiar și orele de educaţie politică — am citit într-un Magazin istoric care vorbea de Doftana *„temniţă și universitate”.* Gardianul auzea, dar se făcea că n-aude, că neputinţa venea de sus. Și tot sus în democraţia burghezo-moșierească a conducătorilor de atunci sălăşluia și sfânta naivitate numită și miopie: comuniștii i-au spus slăbiciune: *„slăbiciunea burgheziei în putrefacţie*

Regimul comunist în marea lui preţăluire pentru om n-a îngăduit nici măcar să se privească pe fereastră oblonită. Cine a avut cutezanţa să vorbească, să strige un nume, nu mai mult, și să fie prins s-a ales, în cazul cel mai bun, cu o trimitere în camera alienaţilor mintali. Și comunicarea la ţeavă prin morse era un risc, dar infinit mai mic ca vorbirea prin fereastră. De aceea corespondenţa între celule chiar între etaje prin alfabetul morse bătut în ţeava caloriferului a devenit la Aiud o îndeletnicire la „scară naţională”, cunoscută și recunoscută de administraţia penitenciarului, însă fără nicio posibilitate de combatere cu rezultate pozitive. Am întâlnit băieţi tineri (aceștia se aventurau cel mai mult în astfel de acţiuni riscante) care puteau transmite și recepţiona sute de cuvinte în câteva minute. O adevărată performanţă de perspicacitate și curaj.

Printre acești tineri de mare curaj, într-o adevărată perspicacitate, în afară de echilibratul Sandu Bucescu (licenţiat a doua facultăţi — teologie și Institutul de Arte Frumoase) și isteţul Mișu Dumitrescu (numit de seniori *„Copilul minune”),* nu voi omite să-i numesc pe *Aurel Pastramagiu* (cu ani mulţi și grei petrecuţi în prizonieratul sovietic), pe avocatul Aurel Cioran (fratele lui Emil Cioran, de care mă leagă sumedenii de amintiri vechi), pe inimosul Nicu Bardac, un tânăr — vorba lui Noica — plin de calităţi, pe Ghiţă Midovschi la moartea căruia au plâns și pietrele și munţii Bucovinei), pe intransigentul prahovean Ghiţă Dragon, de care mă legasem cu simpatie în Celula morţii a Jilavei și pe bunul meu prieten din tinereţe, scriitorul George Ungureanu din Câmpulungul Bucovinei. Visuri, speranţe, amăgiri…

Puţine zile mi-au trebuit, după sosirea în celula lui Horia Niţulescu, ca să fiu pus la curent cu toate evenimentele mai importante la Aiud în ultima vreme. Aici și acum voi afla bunăoară amănunte despre *trinitatea „coloneilor”* din fruntea penitenciarului: *Crăciun — Iacob — Colier,* despre transformarea Aiudului în închisoare pentru legionari, despre situaţia din Zarea, de la Secţii și din fabrică. La Zarea erau încarceraţi într-o izolare diabolică conducătorii legionari: profesorul Nicolae Pătrașcu, Alex. Ghica, avocaţii Radu Mironovici și Nistor Chioreanu, Alexandru Constant, Radu Gyr, Victor Biriș, Radu Budișteanu, Petrică Ţocu, Eugen Teodorescu, Filon Lauric ș.a. În atelierele

penitenciarului nu mai lucrau deţinuţi politici, ci numai dreptul comun, iar secţiile erau arhipline de altfel ca și „camerele nebunilor" din Secţia I și „Secţia celulelor de pedeapsa" (o secţie înființată după 1954). De asemeni voi afla că la parter exact sub celula noastră se găsește V. Voiculescu (poetul), arestat și condamnat la ani grei de temniţă în procesul intelectualilor din organizaţia *„Rugul Aprins"* a lui Sandu Tudor. Poetul Sandu Tudor (mai apoi părintele Daniel, stareţul schitului Rarău) era mort de mult; în celular murise și dr. N. Roșu, Mircea Vulcănescu și alţi nefericiţi naufragiaţi în oceanele *„Umanismului socialist".*

Cu poetul Vasile Voiculescu am lucrat, cu mulţi ani în urmă, la Radiodifuziunea Română. Majoritatea lucrurilor bune (dacă au fost bune), pe care le-am făcut acolo în 1940, s-au datorat sfaturilor înţelepte ale acestui om excepţional. N-a fost legionar, activitatea lui în timpul guvernării legionare s-a desfășurat numai pe *tărâm umanitar,* deloc politic. Tuturor legionarilor de la Radio le-a fost un bun exemplu de *onestitate* și *modestie, de cuminţenie și toleranţă.* În timpul „Dictaturii călăului" Antonescu nimeni, niciunul dintre comisarii regali — anchetatori nu i-au găsit vreo vină. Comuniștii l-au găsit *„simpatizant — legionar"* și așteptând prima ocazie să-l bage în bașca, s-a ivit *„Rugul aprins".* Nu l-au iertat.

Acum în plină vară a anului 1960 se găsea la parter într-o celulă în care se spune c-ar fi suportat chinurile morţii filosofului Mircea Vulcănescu. Eminentul discipol a lui Nae Ionescu trecuse și prin celula noastră. Mai târziu, mi se va spune că inscripţia din peretele de deasupra patului meu era a lui — *definiţia istoriei* scrisă în var și semnată cu iniţialele „M.V".

Pe doctorul V. Voiculescu l-au urmărit un timp prin fereastră în ţarcul plimbărilor. Era ca o umbră. Nu mai purta barba care îl făcea măreţ de interesant, abia îşi ţâra picioarele, atât de distrofic ajunsese. De la o vreme n-a mai apărut (cu mâinile la spate și cu privirile în pământ, păşind cu teama vieţuitoarelor prin ţarcuri), nu l-am mai văzut. S-a numărat și el printre cei care, neputincioși fiind, nu aveau tăria celor câteva sute de paşi tăcuţi la plimbarea de 10 — 15 minute la 2 — 3 zile. Căzuse la pat, s-a repetat povestea preotului Florea Mureșanu: după o mulţime de „intervenţii" zgomotoase, unele soldate cu izolarea la nebuni sau la carceră, a bătătorilor în ușă, doctorul a ajuns la infirmeria penitenciarului apoi a venit slobodna și nu prea multă vreme după aceea veni săvârșirea întru nefiinţă al *„marelui poet ai spiritului".* La moarte, greutatea fizică în kilograme, a bunului doctor Vasile Voiculescu n-a fost mai mare ca a nefericitului critic literar Dinu Pilat, în comparaţie.

Despre poetul Horia Niţulescu nu am niciun amănunt care să intereseze pe cititor în mod deosebit nici în viaţa de familie, nici din activitatea de scriitor. Îmi fusese prieten de-afară — nu mai ţin minte împrejurările prin care l-am cunoscut, poate la *„Café de la Paix"* sau la vreo redacţie, ori poate printr-un prieten comun, nu-mi amintesc. Ceea ce știu bine este că aparţinea generaţiei tinerilor poeţi din perioade interbelică: Mircea Streinul, Teodor Scarlat, Ion Hodoș, V. Beneș (pe care l-am întâlnit la Aiud în perioada anterioară de detenţie), Iulian Vesper, Octav Sargeţiu, Constantin Goga, Vasile Posteucă și a mai tinerilor Constantin Salcia, Aurel Chirescu, Ștefan Baciu, Traian Lalescu, Virgil Ierunca, Ion Caraion și Dumitru Stelare și că nu s-a reușit convertirea

lui activă la legionarism așa precum se întâmplase cu majoritatea poeţilor din generaţia sa. Din povestirile lui am înţeles că motivul arestării trebuie căutat în activitatea publicistică antisovietică din anii războiului mai ales la săptămânalul de dreapta *„Sfarmă — Piatră”,* o revistă condusă de poetul și publicistul Alexandre Gregorian și patronată — se zicea — de Nichifor Crainic și „Gândirea”.

Ca o mică paranteză la capitolul de faţă vom adăuga că tot pentru activitatea antisovietică la revista lui Gregorian — Crainic a făcut ceva pârnaie (la Jilava și Aiud) și ilegalistul George Ivașcu. El a scris cronica războiului, semnând „Cronicar”, activitate jurnalistică pa care a omis s-o includă *într-o autobiografie cerută cu ocazia verificării cadrelor de* partid din 1948 — 1950. Descoperindu-i-se vina a fost declarat *„Dușman al poporului”, „politician cu două feţe”, „trădător al clasei muncitoare”, „lacheu”, „cârpă inutilă”* etc., etc., apoi exclus din partid s-a trezit, din funcţia de director în Ministerul Informaţiilor, în ancheta M.A.I.-ului arestat. Eu l-am întâlnit la Aiud în 1952 într-o stare deplorabilă, de nedescris: *ilegalistul Ivașcu.*

Alături de Horia Niţulescu, Sandu Bucescu și ceilalţi camarazi de celulă am primit toamna anului 1960, așezaţi p pușcărie multă. Pentru ca cititorul să-și facă o idee despre Aiudul din gândurile noastre de atunci voi reproduce mai jos poezia „Aiud” compusă în acele zile fără creion și hârtie:

„Salut Coloseum, hâlpav celular.
Explozii de branduri parcă s-a ud.
Zăbrele și ziduri ca sloiul polar.
Lăcaș de rugare-n utrenii, calvar.
Aiud:
Cetate păgână cu paznici pigmei.
Aiud:
Aiud ţintirimul anilor mei

Lăsat e zăbranic pe muchi de securi
La nord răsăritul, apusul spre sud,
În plâns de hârdaie și iz de prescuri:
Absurdă e râvna flămândelor guri.
Aiud.
Îmi târâi osânda, căci pasul mi-e greu.
Aiud: crematoriul neamului meu

De truda surghiunului ochii mi-s plini.
Ce iad așteptarea, iar trupul a-i ud
Nu-i voie să cugeţi și nici să suspini.
Adorm iconarii pe nimburi de spini.
Aiud.
Când zarea mocnește-n cuibare de zmei
Aiud

Aiud: Purgatorul anilor mei…

Dar azi tirania lui Gog, peste vreri.
Se surpă omenii trădării, lui Iud.
Acum la sfârșitul atâtor dureri.
Am inima ocnă și-s fără puteri.
Aiud.
Dar cred și voi crede că-i Sfânt Dumnezeu.
Aiud.
Aiud: creamatoriul neamului meu…

Am recitat această poezioară în una din scurtele noastre ședinţe literare. Lui Sandu Bucescu i-a plăcut, a învăţat-o pe de rost și a promis că o va indelebilita în sanctuarul unei mănăstiri.

N-am știut explicaţia cuvântului *„indelebita”.* Zile întregi m-am întrebat ce-o fi, dar m-am jenat să-l întreb pe pictor cum se traduce. Pentru ca, mai târziu, în libertate.

„Consultând” un dicţionar sofisticat în cuvinte, să descopăr că *„Indelebil”* este egal cu *„de neșters”, „nepieritor”* din grecescul *indelebis.*

Nu știu dacă distinsul pictor de biserici, Alexandu Bucescu a făcut poezia mea „de neșters” pe zidul vreunui sanctuar.

Ceea ce însă n-am uitat este că, tot mai târziu, voi afla, cu adâncă durere, că îndată după eliberarea de la Aiud, ilustrul nostru om de litere și artă, nepotul celui ce a fost o fală a Bucovinei de odinioară, marele pictor academic Epaminonda Bucevschi, prietenul de la Viena a lui Eminescu, căzând de pe schela unei biserici, ca să urmeze drumul spre veșnicie a filosofului Mircea Vulcănescu, omul cu care, luni de zile, într-o celulă a Aiudului, a împărţit și turtoiul și lingura de ciorbă, și visurile, și disperările, totul…

Sfârșit

CUPRINS

NOTA EDITURII…2
ÎN LOC DE PREFAŢĂ…3
CA OSÂNDIT LA MUNCĂ SILNICĂ PE VIAŢĂ…6
DRUMUL DE LA JILAVA LA AIUD…33
DE LA AIUD ÎN PENINSULA…35
SIMFONIA ROABELOR…46
„BRIGADIER" LA CANAL ŞI „COLABORAŢIONIST"…63
BRIGADA PREOŢILOR…ȘI SUPLICIUL…88
AUSCHWITZ-UL INFERNULUI COMUNIST…110
ÎNCĂ O PIRUETĂ…141
PĂRINTELE MUREȘAN Şi…BLAGA…149